

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Tractatvs De Generatione & Corruptione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

TRACTATUS

DE GENERATIONE
ET CORRUPTIONE.

Numquam Auctores in assignando vilius tractatus obiecto adequato conveniunt: ita non eodem modo philosophantur de obiecto adequato duorum librorum, quos Philosophus scripsit de generatione & corruptione, seu ortu, ac interitu rerum naturalium. Verum cum ipse emet in ipso titulo significare videatur, de quo agat, nec aliquid impediat, quin illud ipsum sit intentum principis ipsius & omnes conditiones obiecti adequati æque bene conveniant generationi, ac vili alteri, quod assignari possit pro obiecto adequato; non est cur non teneatur absolute, quod generatio sit tale obiectum, nec in reparui momenti examinanda diutius inherendum videbatur.

DISPUTATIO XXIII.

DE GENERATIONE.

VANDOQV IDEM ex suppositione quod generatio sit obiectum adequatum horum librorum, cætera quæ in iis tractantur, ad eius considerationem referenda sunt, nec ad eius cognitionem habendam aliorum prius cognitionem habere necesse sit, merito ab ipsa met auspiciamur.

QVÆSTIO I.

Quid sit Generatio.

Tres acceptiones generationis.

Non agitur hic de generatione in latissima significatione quam habet, prout dicitur mutatio de non subiecto ad subiectum, hoc est, mutatio qua aliquid subiectum transit de negatione formæ ad ipsam formam, quia sic comprehendit alterationem, quæ distinguitur à generatione, de qua hic agitur: nec enim de generatione in nimis stricta acceptione, quatenus capitur pro productione viventis à vivente. Sed in acceptione quasi media, prout significat productionem substantialem quandam magis late patentem, quam productionem substantialem, per quam vivens à vivente producit.

Tres generationis descriptiones.

Generationem in hac acceptione tripliciter descripsit Philosophus: *Primo* in 3. Physic. c. 7. *Generatio est mutatio de non ente ad ens.* *Secundo* hic c. 4. *Generatio est mutatio totius in totum nullo sensibili subiecto manente.* *Tertio* hic etiam c. 5. *Generatio est mutatio à substantia in potentiam ad substantiam in actu.* Quæ tres definitiones secundum interpretes communiter in se conveniunt, & sic sine dubio possunt explicari, ut non solum conveniant, sed sufficienter etiam declarent naturam generationis substantialis, ut sic, quæ nunc distinguitur ab omni alia, quæ non est talis generatio.

Sensus primus.

Sensu autem primo descriptionis est, quod generatio substantialis sit mutatio alicuius à non ente, id est à negatione formæ substantialis (quæ vocatur ens simpliciter comparatur ad formas accidentales) ad ens, id est, ad formam substantialem.

Sensus tertius.

Sensu tertio est, quod sit mutatio, qua mutatur substan-

tia, quæ est in potentia ad aliquem actum substantialem, & cum carentia eius quantum est ex se, ad ipsum actum substantialem. Vnde patet hanc descriptionem omnino convenire cum prima, nisi quod hæc magis specificet subiectum huius mutationis quam prima; quandoquidem dicat expresse quod sit substantia, quod non dicebatur in prima tam expresse, quamvis facile poterat intelligi quod subiectum quod hic mutari posset, deberet esse substantiale: neque enim accidens mutari potest ad formam, seu actum substantialem, & propterea non erat necesse, ut expresse id significaretur.

2. Sensu demum secunda descriptionis esse potest duplex.

Primus quod generatio sit mutatio, qua mutatur totum in potentia, id est, aliquid quod potest fieri cum alio totum substantiale, in totum actuale, faciendo actu totum substantiale quod poterat facere, sed non faciebat nisi adveniente generatione: & in hoc sensu patet quod conveniat cum prioribus duabus descriptionibus, non minus quam illæ inter se. Additur autem, *nullo sensibili subiecto manente*, id est, nullo accidente sensibili ex iis, quæ erant ante mutationem hanc generativam, manente post ipsam, non quod hoc sit necessarium ad essentiam generationis, quia quævis manerent eadem sensibilia quæ ante ut manent secundum plurimos Doctores, siue ex eo quod subiectatur in materia prima, siue ex eo quod transmigrarent à subiecto in subiectum, adhuc salvaretur essentia generationis, modo subiectum quod erat sub ipsis ante mutaretur à negatione formæ substantialis ad formam illam. Additur ergo ad significandum quod commutari solat generationem substantialem completam huiusmodi non per carentiam accidentium ensibilia antecedentium, ut vel ex hoc possit aliquis colligere tanquam à posteriori, an fieret hic & nunc mutatio generativa alicuius subiecti. *Dixi autem* generationem completam, per quam scilicet producit omnis forma substantialis essentialiter inclusa in substantia completa, aut per quam destruit omnis forma substantialis essentialiter inclusa in alia substantia completa, quia certum est, quod generatio completa, per quam producit aliqua forma inclusa in tali substantia, non habet naturaliter connexionem huiusmodi non permanentiam, nam quando generatur homo, & quando corrumpitur, manent accidentia sensibilia corporis organici antecedentia.

2. Alius sensus, & fortassis magis genuinus, & proprius est, quod generatio sit mutatio, seu conversio unius totius substantialis in aliud totum substantiale; ex qua sequitur quod totum illud quod dicitur mutari, non sit, sed fiat alterum totum substantiale, in quod dicitur converti, & sic sine dubio de facto convertitur lignum in ignem. Quod si intelligatur in hoc sensu, hæc descriptio inveniunt aliqua quæ non sunt essentialia generationis, nec necessario connexa cum illa; nam si mutaretur inante ipsa existens sine vlla forma ad formam substantialem, daretur generatio substantialis, & tamen non converteretur substantia quæ desineret, in substantiam quæ de novo produceretur; neque enim tum vlla substantia desineret, ut patet: neque tamen esset mala alia descriptio, quæ reuera omnis generatio quæ de facto fit à causa secunda, est etiam huiusmodi conversio, & talis conversio nullam actionem positivam includit, præter ipsammet generationem, & consequentia ad ipsam.

Et

Eo enim ipso quod materia aquæ mutetur à negatione formæ ignis ad formam ignis absque vlla actione positiua, aut villo prorsus positiuo, præter ea quæ esset quādo mutaretur illa materia ad formam ignis, casu quo non esset affecta antecederet, per formam aquæ, fieret conuersio quæ in ignem propter incompatibilitatem formæ substantialis aquæ, & ignis: ex qua oritur, quod vna introducta, altera destrui debet, & consequenter totum compositum ex ipsa, & materia conflatum declinare. Itaque sensus descriptionis hoc modo intellectæ est, quod illa mutatio sit generatio substantialis, per quam de facto fit, vt vna substantia deficiens conuertatur in aliam substantiam, quæ de nouo producit: quæ descriptio est optima, quandoquid ex ea possit quis colligere ex omnibus mutationibus, quæ de facto dantur, quamnam sit generatio, & quamnam non. Imo, potest defendi hæc descriptio hoc ipso modo intellectæ esse essentialis, si intelligitur aptitudinaliter, seu radicaliter, hoc modo: Generatio est mutatio, quæ ex natura sua intrinseca potest conuerti totum in totum: nam quamuis sit separabile à generatione quod actu conuertat, posse tamen conuerti, si in materia poneretur alia forma incompatibilis cū forma per ipsam acquisita, est inseparabile ab ipsa, non minus quam posse comburere est inseparabile ab igne.

Quamuis autem ex his pateat quid sit generatio, tamen maioris claritatis causa sequenti conclusione amplius explicanda videbatur.

CONCLUSIO

Quid sit generatio substantialis. 4 Generatio substantialis est mutatio quia aliquid mutatur ad formam substantialem, cum qua facit vnum per se corpus substantiale. Hæc in re debet esse communis, & quod sit bona patebit ex eius explicatione. Dicitur mutatio, quia in hoc conuenit tanquam in genere cum mutatione vt sic, quæ est quæ aliquid se habet iam aliter, quam ante. Dicitur, quia aliquid mutatur ad formam substantialem, quia in hoc distinguitur à quacunque alia mutatione, quæ non est generatio substantialis. Additur maioris explicationis gratia, cum qua facit illud quod mutatur, vnum per se corpus substantiale, vt significetur quale debeat esse illud quod possit mutari per generationem; quandoquidem enim debeat posse facere vnum per se cum forma substantiali, ad quam mutatur, sequitur quod debeat esse incompletum physicè; & deinde per hoc exprimitur terminus ad quem generationis, qui denominatur generari vt quod: ipsa enim forma substantialis nō dicitur sic generari, sed vt quo tantum; quod tamen spectat ad modum loquendi.

Descriptio Auer. Auer. q. 37, sect. 3. describit generationem esse productionem termini, vel compositi substantialis dependentem à subiecto aptam naturaliter exerceri: & explicat postea ad hanc dependentiam requiri, vt forma educatur de potentia subiecti.

At sane, vel ex hoc ipso conuincitur descriptio hæc non esse bona, quia productio hominis est vera generatio, quod & ipsemet fatetur, & tamen anima rationalis non educitur, sed creatur.

Deinde quando dicitur, quod sit productio compositi, hoc ipso significatur quod sit productio dependens à subiecto; impossibile enim est concipere compositam sine dependentia à subiecto. Rursus illud: apta naturaliter exerceri, non solum superflue additur, sed falso: superflue quidem, quia perinde est ad essentiam generationis quod producat naturaliter, vel supernaturaliter; falso etiam, quia de facto productio vermium facta mediante alteratione specierum eucharisticarū est essentialiter generatio, & tamen non est apta fieri naturaliter absque concursu supernaturali.

Possibilis est generatio. 5 Ex his autem, & ex principijs quibus colligimus primo physicorum dari materiam primam & formam substantialem, sequitur non solum possibilem esse generationem substantialem, sed eam de facto dari: nam ex transmutatione actuali, quæ de facto contingit, vt patet experientia, sequitur quod aliquid subiectum transeat

ab vna forma substantiāli ad alteram, & consequenter quod detur generatio substantialis de facto. Deinde quæuis non darentur huiusmodi mutationes de facto, adhuc certum est quod non implicat dari aliquid substantiale, quod possit carere aliqua forma substantiāli, cum qua faceret vnum per se, & quod possit etiam cum ea coniungi: ergo certum est non implicare generationem substantialem, atque adeo eam esse possibilem.

Complutenses: offerunt duas alias probationes ad probandum possibilitatem generationis substantialis.

Prima est, quod viuens perfectum habeat naturam appetitum ad generandum sibi simile: ergo talis generatio est possibilis: quia appetitus naturalis non est ad impossibile. Antecedens probatur, quia naturaliter appetit perpetuitatem in suo esse. Vnde cum hoc nequeat habere in suo esse proprio, quia est corruptibile, appetit illam consequi in alio sibi simili.

Hæc probatio nullo modo placet, Primo, qui (quod ipsimet aduertunt) supponitur ex ea quod detur corruptio: atque hoc tam incertum est, quam dari generationem; nec refert quod ipsi dicant, dari corruptionem: notum esse euidenti experientia, nam non magis notum est, quam quod detur generatio; Vnde qui negaret vnum negaret alterum, & male vnum per alterum probaretur.

Secundo, quia vel loquuntur in antecedenti de appetitu elicitō, vel de appetitu innato: si de elicitō, certum est quod possit dari talis ad impossibile, præsertim si apprehenderetur per modum possibili; Vnde falsa esset consequentia cum sua probatione. Si vero loquuntur de appetitu innato, negari posset antecedens cum sua probatione; nec sane probari potest alterutrum ex ipsis nisi probetur prius possibilitas generationis, ac perpetuitatis ipsorum.

Tertio, quia quamuis dāremus dari appetitum in viuētibz ac perpetuitatem, non tamen ex hoc præcise sequitur appetitus ad generationem, nisi probetur quod perpetuitas non possit acquiri nisi per generationem, quod non faciunt hi Authores.

Quarto, viuētia non magis debent appetere perpetuitatem quam aliz omnes substantiæ, nisi quatenus constaret quod haberent potentiam generatiuam per quam possint perpetuare se; qualem potentiam non constaret esse in aliis substantiis; sed non constat ex appetitu aliarum substantiarum quod possint generare quia non obstante appetitu quocunque, quem habent, non possunt generare alias, vt patet de lapidibus multis & metallis aliisque mixtis, quæ carent virtute generatiua: ergo ex appetitu viuētiū ad perpetuitatem, non constat ea posse aliquid sibi simile generare, nisi quatenus aliunde à posteriori constaret ex eo quod generarent, ea habere potentiam generatiuam: Vnde prius constat generatio esse possibilis, quam constat eos habere talem appetitum.

Secunda ratio est hæc. Possibilis est alteratio: ergo & generatio, quia alteratio ordinatur ad generationem. *Hæc etiam non placet:* nam petitur principium manifeste in probatione consequentiæ, nam quicunque negaret possibilem generationem, negaret alterationem ad eam ordinari; & cuiusque vnum esset ignotum, esset sine dubio ignotum alterum: ergo male vnum per alterum probatur. Imo sane quamuis prius cognoscatur alteratio esse, quam generatio, tamen prius cognoscitur generatio esse, quam alteratio ad ipsam ordinari, & generationem esse possibilem, quam alterationem posse ad illam ordinari, vt patet.

Itaque sistendum est in probatione prius proposita: rationes vero, quæ adducuntur contra possibilitatem generationis, tam faciles sunt solutionis, vt non sit necesse eas proponere.

QVÆSTIO II.

An generatio sit essentialiter mutatio.

Videretur ex dictis pars affirmatiua debere esse extra controuersiam, quandoquidem non solum Philosophus in tribus suis descriptionibus explicauerit generationem per mutationem, sed & id etiam conclusimus, quia tamen non desunt qui hoc in controuersiam vertunt, oportet id examinare distinctius.

Sensus controuersie. Pro quo aduertendum punctum huius controuersie consistere in hoc, an generatio habeat esse effecti liter id, à quo subiectum mutatur à negatione, seu priuatione formæ ad ipsam formam, quæ priuatio prius inest subiecto, & excluditur per formam; an vero sufficiat ad generationem quod sit id, quo subiectum acquirit formam, quam sine generatione non haberet, licet de facto nunquam fuerit sub negatione, aut priuatione formæ. Multi enim qui dicunt generationem esse essentialiter mutationem, intelligunt per mutationem transitum subiecti de nō esse vere & positum ad esse, & consequenter negant productionem compositi, cuius materia non præcedere formam tempore, esse generationem; omnes autem, qui negant generationem esse essentialiter mutationem, idem etiam intelligunt per mutationem, sed tamen dicerent productionem compositi, cuius materia non præcedere formam tempore, esse generationem, licet non esset mutatio. Vnde quia eadem positum productio compositi posset secundum se vel præsupponere priuationem formæ in subiecto, vel nō præsupponere, & si præsupponeret haberet rationem mutationis, si vero non præsupponeret, nō haberet rationem mutationis, sed per vero haberet rationem generationis, propterea consequenter asserunt generationem non esse essentialiter mutationem, sed hoc esse ipsi valde accidentale quantum ad naturam quam intrinsecam, licet generationes omnes, quæ de facto fiunt per causas secundas, habeant hoc accidentis annexum, quia semper materia in quam agunt præsupponitur tempore actioni generatiuæ.

Alij vero, qui dicunt generationem esse essentialiter mutationem, & tamen non necessario præexigere negationem subiecti prius tempore existentem, non intelligunt per mutationem transitum de non esse (quod non esse vere, & actu fuit in subiecto) ad esse: sed transitum à non esse quod fuisset, nisi impediretur per formam, ad quam sit transitus.

Ego sane existimo, in primis quæstionem esse de nomine, an mutatio dicat essentialiter ordinem ad non esse termini actualiter præexistentem, vel sufficiat ordo ad negationem, quæ vel præexistit, vel præexistit, quæ est controuersia inter Auctores tertij modi dicendi, & eos qui tenent duos primos modos; vnde potius conueniendum esset in nomine, quam altercandum: & idem etiam sentio de controuersia quæ est inter Auctores duorum primorum modi dicendi: dependet enim a significatione generationis. Neque rea est aliqua potest esse difficultas hac in re, nisi in acquisitio formæ substantialis, seu actio positum, per quam coniungitur forma substantia cum materia prima existente an ecedenter sub negatione formæ, sit distincta rationis ab acquisitione, seu actione positum, per quam coniungeretur illa forma materię nō præexistenti sub negatione: si enim distinguerentur specie ista acquisitiones, tum posset vna ex ipsis vocari mutatio & generatio, & altera non deberet sic vocari, & consequenter posset optime dici quod generatio esset essentialiter mutatio. Si vero illa actiones non distinguuntur specie, quod umque nomen tribuitur vni, quod nō tribuitur alteri, deberet ipsi tribui ratione alicuius conditionis accidentalis, & consequenter posset dici accidentiter conuenire. Itaque hoc quod solum est in controuersia reali hic examinabimus, & deinde etiam qui absolute dicendum sit in controuersia nominalibus resolvemus.

CONCLUSIO I.

8 *Respectus positum, quo subiectum recipit formam Respe-*
sue eductam, siue non eductam, & actio positum, per
quam producens producit formam in subiecto, siue educendo
ipsam, siue non educendo, est eiusdem rationis, siue prius in
tempore fuerit priuatio formæ in subiecto; siue non fuerit.
Hanc non inuenio propositam ab Authoribus, si dixerit
detur omnino certa, quia quod præsupponatur subiectum
tempore ante illam receptionem, & actionem, est
nino impertinens ad naturam ipsarum, & quicumque
dependentiam, quam debent habere, siue ad subiectum, siue
siue ad agens: ergo sunt eiusdem rationis, siue præsuppo-
natur negatio formæ, siue non.

Confirmatur: quod negatio actionis præsupponatur
tempore in agente, vel non præsupponatur, est im-
pertinens ad variationem specificam actionis, quoad
entitatem suam in se eam: & quamuis posset habere
re aliquam denominationem quando proueniret ab
agente præsupposito tempore cum tali negatione, quam
non haberet si præsupponeretur agens cum illa; tamen
ista denominatio esset ipsi extrinseca, & accidentalis, &
nullo modo orta ex natura intrinseca ipsius actionis
quoad entitatem suam positum: ergo similiter quod ne-
gatio formæ præsupponatur in subiecto, vel non præsup-
ponatur ante coniunctionem ipsius cum forma, & ante
actionem, per quam coniungitur cum forma; est omnino
impertinens ad variationem naturæ istius coniunctionis,
& actionis; & si aliqua denominatio tribuatur actioni
ac coniunctioni, quando præsupponitur negatio, quæ
non tribuetur, ea non præsupposita, eam omnino acci-
dentalem, & extrinsecam isti coniunctioni, & actioni; quod
mihi apparet certum.

Confirmatur secundo quia gratis, & absque fundamen-
to villo diceretur, quod illa præsuppositio negationis va-
riaret intrinsecam naturam actionis, etiam arguitur: ergo
non est dicendum.

CONCLUSIO II.

9 *Productio compositi ex materia non præexistente tem-*
pore ante formam siue eductam, siue non eductam, est actio com-
generatio, & etiam mutatio. Hæc est conformis principiis
Doctores de educatione, quatenus asserunt ad eam nō prære-
quiri quod negatio formæ eductæ sit prius tempore in
subiecto, quæ forma, & eam tenent omnes *Scottisti* com-
muniter; quos sequuntur plurimi recentiores & specia-
tim *Aduersa questione 37. sectione 3.* quamuis eam leuiter
tantum insinuet, est autem quoad primam partem contra
Ruinum hic cap. 4. tract. 1. quæst. 2. Quoad secundam ve-
ro partem est contra eos auctores, qui putant generatio-
nem non esse essentialiter mutationem: propterea enim
hoc putant, quia existimant generationem, qua generaretur
compositum ex materia non præexistente tempore,
non esse mutationem, quos auctores suppresso nomine
citatur *Ruinus*.

*Probat*ur conclusio quoad primam partem, quia productio
talis compositi non esset creatio, quandoquid esset pro-
ductio dependens à subiecto & consequenter non esset
productio rei ex nihilo: ergo esset generatio, quia produ-
ctio substantialis, ut sic, adæquate diuiditur in generatio-
nem substantiæ, & creationem substantiæ.

*Probat*ur secundo, quia omnis productio substantialis,
quæ sit per causam secundam de facto, est generatio: ne-
que enim causa secunda de facto creat, quidquid sit de
possibilitate aliqua productio substantialis sit à causa se-
cunda de facto ex materia non præexistente tempore ante
formam, quæ producitur: ergo productio compositi ex
materia non præexistente tempore est generatio.

*Probat*ur minor, quia quando ignis comburit species
Eucharisticas, & ex his generat ignem, quandoquidem
nihil substantiæ sit sub illis speciebus, omnes fatentur
de nouo produci à Deo materiam in illo ipso instanti
temporis, quo ignis debet educere formam substan-
tialem & producere ignem: ergo aliqua productio sub-
stantialis sit à causa secunda ex materia non præsupposita
tempore.

Confirmatur: quia si Deus in instanti A produceret

H h h

materiam vltimè dispositam ad formam ignis, ignis ipsi applicatus sufficiens er produceret ignem ex illa materia naturaliter, non per creationem: ergo per generationem.

Confirmatur, quia gratis, & absque vilo fundamento diceretur illa actio non habere denominationem creationis aut generationis, sed nouam aliquam excogitatam ab aduersariis ad euadendam difficultatem: & per hoc patet responsionem *Ruij* non satis facere.

19 *Respondet Ioannes à Sancto Thoma quest. 1. art. 1. ad calum de Eucharistia*, adesse tum ibi quantitatem prius tempore, quæ supplet vicem materiæ per receptionem dispositionum præuiarum, & negationem forme præcessisse tempore non formaliter in ipsa materiâ, sed virtualiter.

Contra primò; quia ad intentum conclusionis sufficit quod negatio non debeat præcedere in materia formaliter ad hoc, quod aliquid generetur: ergo cum hoc concedatur, frustra & impertinenter ad propositum recurritur ad quantitatem suppletem vices materiæ, & ad virtutalem processionem materiæ.

Contra secundo, quia ipsemet postea cum videt resuam responsio-^{en} non quadrare alteri casui de materia, quæ produceretur vltimate disposita, & applicaretur in eodem instanti agentis, respondet tum sufficere quod priuatio præcedat naturæ formam, quæ est doctrina *Scoti* & nostra inferius proponenda. Sed hæc eadem responsio quæ sufficeret, & sine dubio esset melior ad calum de Eucharistia: ergo altera illa obscurior non erat adhibenda.

Aduerte autem, ex hac secunda ipsius responsione hunc authorem videri tenere, in re ipsa nostram conclusionem.

Probat ergo eadem pars ex dictis in prima conclusione, generatio est aliquid vnum posituum, sed quidquid posituum reperitur quando producitur compositum ex materia præexistente tempore, reperitur quando producitur compositum ex materia non præsupposito tempore; imò eadem ipsa numero positiua possunt esse in vtroque casu: ergo si interueniat generatio in vno casu, interuenit in altero, sed interuenit in vno secundum aduersarios: ergo & in altero.

Dices eadem quidem interuenire, sed cum diuersis denominationibus, quia in vno casu coniunctio subiecti cum forma sequitur priuationem: ergo ratione huius in vno casu illa coniunctio vocari potest generatio, licet in altero non possit.

Contra primò: quia quamuis sic posset vocari tamen non debet de facto dici quod sic vocetur, quia de facto omnis productio substantialis, quæ non est creatio, vocatur generatio: ergo non sola productio substantialis præsupponens negationem termini in subiecto prius tempore debet vocari generatio, & præsertim cum nulla sit ratio aut authoritas vnde colligatur quod illa sola sic vocanda sit.

Contra secundò: quia si actio eadem numero vocatur generatio ob talem denominationem, ergo saltè hoc habetur, quod illa actio, quæ denominatur generatio, non distinguitur essentialiter ab actione, quæ non est generatio magis, quam pa-^{is} qui denominatur albus, distinguitur ab illo, qui non denominatur albus.

11 *Probat secundam partem*: quia nihil impedit quo minus illa productio dicatur mutatio, quemadmodum dici potest generatio: est enim eadem ratio de vtraque: & quando Philosophus semper dicit quod generatio sit mutatio, gratis diceretur quod non intelligeretur in sensu essentiali.

Confirmatur, quia sufficit ad mutationem, quod priuatio forme, ad quam mutatur subiectum, præcedat naturæ modo iam statim explicando, & gratis requireretur præcessio temporaria.

Obiicit primò: generatio nequit dari absque tribus principiis intrinsicis, ad ipsa requisitis, materia verbi gratia, forma, & priuatione: ergo necessario prærequirit priuationem, & consequenter, quando non præest priuatio, non potest esse generatio.

Respondetur cum Scotistis communiter, distinguendo primum consequens: priuationem, quæ prius tempore existat in subiecto, nego; quæ prius natura, concedo priam, & nego secundam consequentiam.

Dico: quod solū præsupponitur naturæ, reperitur in eodem instanti temporis cum re, quam præcedit: sic enim causa efficiens, quæ solum præsupponi debet naturæ ad actionem & effectum, debet esse in eodem instanti temporis cum illis; & sic ipsa materia quæ solum debet præesse naturæ ad formam, debet esse in eodem instanti cum forma: ergo si priuatio debeat solum præcedere prius naturæ, debet esse in eodem instanti temporis.

Confirmatur, quia omnia instantia naturæ se inuicem priora & posteriora clauduntur in eodem instanti temporis: ergo & omnia illa, quæ sunt in illis instantibus naturæ, debent esse in eodem instanti temporis; sed priuatio forme nequit esse in eodem instanti temporis cum forma: ergo debet magis præcedere quam natura, & consequenter debet præcedere tempore, si præcedat vilo modo.

Respondetur distinguendo antecedens, quod præcedit naturæ positue, concedo; negatiue, nego antecedens: & similiter distinguo consequens, si præcedat positue, concedo; sed nego sic præcedere: si negatiue, nego, & dico quod solum sic præcedere debeat priuationi.

12 *Iuxta hoc respondeo ad confirmationem* distinguendo. Quædo consequens: omnia illa quæ sunt in illis instantibus negatiue tantum, nego: positue, concedo consequentiam cum consequentia probationis. Vt hæc etiam, responsio intelligatur, aduert illa dici præcedere aliud naturæ positue, quæ & præcedunt actui, & possunt dici existere absolute, & sic se habet materia respectu forme, efficiens respectu actionis, & effectus, animalitas respectu rationalitatis; hæc respectu nihilitatis: Sic autem non se habet priuatio in casu nostro ad generationem, aut formam, quia non potest dici absolute, existit priuatio in subiecto. Illa vero dicuntur existere prius natura negatiue, quæ absolute non existunt; sed existerent tamen, nisi impdirentur per existentiam earum rerum, quibus dicuntur priora natura, & sic se habet priuatio respectu forme; nam quamuis absolute non existat in materia, existeret tamen nisi fuisset propter inductionem forme.

Hæc responsio est in re optima, ac veram continens doctrinam, potest tamen adhuc clarius responderi alter ad probationem, distinguendo antecedens, absque tribus principiis quæ existunt quando est generatio, aut ante, nego: absque illis eo modo quo requiruntur ad generationem, concedo antecedens, & nego consequentiam. Itaque ex illis principiis priuatio non debet existere, nec quando est generatio, quod omnes concedunt, & hinc nos dicimus quod causatur quando non est; nec antecederet; quia quod præcesserit ante, est omnino impertinens ad principationem ipsius.

Et si queratur, quomodo ergo requiritur, aut cur? *Respondeo* Cur requiritur quod non sit, quia quamdiu esset, impossibile esset generatio; & requiritur etiam ad hoc quod intelligatur aliquid posse generari ex subiecto, quod intelligatur illud subiectum posse esse tam cum habitatione forme, quam cum priuatione forme: alias non posset intelligi per modum subiecti, quod posset recipere formam per actionem phylicam, & realem, & alio modo non requiritur priuatio ad principandum rem aliquam.

Obiicit secundò: si posset generatio esse ex materia quæ non præsupponeretur cum priuatione, sequeretur quod productio celorum esset generatio; sed hoc est falsum, quia alias cali essent generabiles contra communem sententiam.

Respondetur negando minorem, ex suppositione quod cali componentur ex materia & forma, prout supponitur in obiectione: ad cuius probationem dico, non esse contra communem sententiam quod cali sint generabiles, & corruptibiles per actionem causæ primæ, sed solum alseritur communiter, quod sint ingenerabiles, & incorruptibiles respectu

respectu ad causas secundas: quod verum esset, quamvis productio eorum esset generatio.

13 *Obijciunt contra secundam partem:* mutatio est transitus subiecti à nō esse tale ad esse tale: sed subiectum in casu nostro non transiit ad non esse tale ad esse tale, quandoquidem nunquam, ut supponitur, fuerit sub non esse: ergo quamvis fieret tum generatio, illa tamen generatio non haberet rationem mutationis.

Confirmatur, quia mutatio est id, mediante quo aliquid aliter se habet, quam ante se habuit: sed nihil in casu nostro aliter se haberet, quam ante: ergo non posset esse mutatio.

Respondetur distinguendo maiorem: à non esse tale, quod non esse fuit antecederet, nego maiorem; quod nō esse fuisset tum in subiecto, si non aduenisset generatio, concedo maiorem, & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Ad confirmationem respondeo negando maiorem, si loquamur de mutatione ut sic: licet enim aliqua mutatio in particulari habeat hanc rationem, tamen hæc ratio non requiritur ad mutationem omnem, neque consequenter ad mutationem ut sic, ad quam sufficit, ut iam dixi, quod per eam aliter se habeat quam haberet se sine ea, siue de facto aliter se habuerit, siue non. Posset quidē doctrina præmissa de anterioritate naturæ, quam habet priuatio ad formam, & generationem, huc applicari, sed responsio adducta est faciliior, & aliis æque bona.

Q V A E S T I O I I I.

Quid sit subiectum, & terminus generationis.

14 *Hæc* quaestio quantum ad rem ipsam videretur esse facilioris resolutionis ex dictis; sed diuersitas modorum loquendi, quibus auctores eam resolucendo vtuntur, aliquantulum eam intricatam reddunt.

Pro maiori autem claritate eius aduertendum est posse considerari duplicem generationem: vnā actiuā, à qua habet agens formaliter generare, aliam passiuā, à qua aliquid dicitur generari. Et quidem si loquamur de generatione actiuā, ex suppositione quod actio subiectanda sit in agente, non est dubium quin illa etiam habeat agens pro subiecto tam denominationis, quam inhesionis: inheret enim illi, & denominat ipsum generans actiuē: nec in hoc potest esse difficultas specialis, præter illam, quæ est de subiectione actionis in agente. Vnde solum controuersi hic particulariter potest de generationis passiuæ subiecto, de qua quod resoluetur eodem modo currit de generatione actiuā, ex suppositione quod identificaretur generationi passiuæ, ut extra scholam Scotisticam communius ab authoribus defenditur, qui propter hæc non distinguunt inter vtamque generationem, quia scilicet supponunt eas identificari realiter, atque adeo quod est subiectum vnius, alterius etiam esse subiectum.

Aduertendum secundo à generatione haberi multas denominationes: nam in primis per eam materia mutatur ad formam, compositum præcedens conuertitur in subsequens; illud ipsum subsequens generatur ut quod; forma quando educitur, acquirit suum esse, & vnitur materiæ; & quando non educitur, vnitur. Vnde non est dubium, quin omnia hæc sint subiecta denominationis eius, hoc est subiecta quæ recipiunt denominationem ab illa. Quod si omnes hæc denominationes provenirent ab vnica forma, quæ in vnico subiecto inhereret, hic tantum esse posset difficultas, in quoniam ex illis omnibus subiectis, quæ accipiunt illam denominationem ab ipsa, subiectionetur, ac inhereret illa vnica forma.

15 Si vero non provenirent omnes illæ denominationes ab vnica forma, sed à pluribus, tum non esset vnicum subiectum, sed plura generationis adæquate sumpta. Vnde hic primo examinandum an sint plures formæ, à quibus proveniunt istæ denominationes.

Itaque in primis suppono compositum substantiale, quod conuertitur, non habere in se subiectionem vllam formæ, à qua habet illam denominationem, neque enim

habet illam denominationem nisi in instanti in quo non est, tum autem non habet in se aliquam formam actu existentem, si ut nec ipsum verum actu existit, ut patet.

Rursus suppono materiam, quando mutatur ad formam, recipere in se vnionem ad illam formam & ab illa habere mutari ad formam, siue forma habeat suum esse à materia, siue non, & rursus in nostra sententia aliam dari vnionem in forma ad materiam; & ex his vnionibus vnā non magis spectare ad generationem quam alteram: vnde certum est, quod generatio, quatenus includit vnionem materiæ, habet pro subiecto ipsam materiam; quatenus includit alteram vnionem formæ, ipsam formam. Quod si solum vnica vnio poneretur inter vtamque, tum dicendum quod generatio quatenus dicit vnionem, haberet illud subiectum solum, in quo illa vnica vnio diceretur inherere, nimirum vel materiam solam ut putant aliqui, vel formam solam, ut alij, vel vtamque simul, ut nonnulli; nec in hoc etiam potest esse vlla altercatio.

Præterea in generatione omni, quæ de facto reperitur præter hominis, vltra vnionem sub conceptu vnionis interuenit influxus causæ materialis in formam, quia ex ipsius potentia omnis forma educitur præter animam rationalem, quæ creatur. Et licet hic concursus sit imperitius ad generationem cuiuscunque compositi substantialis, in quantum nullum sit tale compositum, quod non posset generari, quamvis non educeretur forma ipsius, sed crearetur instar animæ rationalis; tamen posset dici quod in generatione tali particulari,educta scilicet, includeretur essentialiter iste concursus: & hoc supposito, quia iste concursus quasi actiuē consideratus se habet ex parte materiæ, siue distinguatur ab vnione, ut aliqui etiam Scotistæ putant, siue non distinguatur, ut tenent alij, de quo supra actum est, & quia passiuē consideratus se habet ex parte formæ, & distinguitur etiam realiter à concursu materiæ in sententia Scotistarum: sequitur manifeste quod concursus actiuus subiectionetur in materia, & passiuus in forma: quod si identificentur isti concursus, tum ponendi sunt vel in materia sola vel in forma sola, secundum quod auctores philosophantur de subiecto actionis & passionis.

Denique præter hæc, ex suppositione quod detur tertia entitas causata à partibus simul sumptis & vnitis, influxus quasi actiuus istarum partium in compositum est considerabilis in generatione, & influxus passiuus correspondens ipsi in composito: & quidem concursus ille quasi actiuus subiectionetur in partibus, & in mea sententia non distinguitur realiter ab vnione partium; influxus vero passiuus subiectionetur in toto composito, & ab illo proxime, & immediate denominatur totum compositum generatum.

Præter hos autem respectus, aut modos iam specificatos, non videtur generationem dicere aliquid positum vltra subiectum, formam, & compositum.

Quare abunde constat, quid in rei veritate sit subiectum generationis, secundum omnia, quæ dicit iuxta diuersas authorum sententias, quarum examen non spectat huc, sed ad Physicam, ac Logicam.

Nunc ergo restat maioris doctrinæ causa examinare aliquos modos particulares dicendi, quorumdam Thomistarum, quorum aliqui quamvis negent tertiam entitatem, dicunt tamen subiectum generationis absolute esse totum compositum. Ita Bannes hic c. 4. q. 11. quem sequitur Ioannes à S. Thoma: alij vero dicunt, quod sit ipsa materia prima, Ruinus supra q. 4. Complutenses, quamuis hi probabilem censent priorem sententiam.

C O N C L V S I O

16 *Ex suppositione*, quod detur tertia entitas distincta à partibus simul sumptis, & vnitis, & quod generatio sit aliquid vnum, non debet collocari in toto composito, tantum in subiecto inhesionis, sed potius in materia prima, entitas, subiectionetur in materia.

Hæc est communissima sententia contra Bannem, & Ioannem à Sancto Thoma.

Probat manifeste, quia totum compositum ex hypothesi

H h h

Generatio dat multas denominationes

Si generatio sit tertia entitas distincta à partibus simul sumptis, & vnitis, & quod generatio sit aliquid vnum, non debet collocari in toto composito, tantum in subiecto inhesionis, sed potius in materia prima, entitas, subiectionetur in materia.

conclusionis, non est aliud quam materia, & forma unita sed vñ accidens simplex nequit inherere immediate in duobus subiectis realiter distinctis, imo sunt plurimi qui existimant illud esse impossibile etiam supernaturaliter, præsertim si accidens sit materiale, vt est generatio: ergo. Ne creferet quod illa plura faciunt vñ per se, quia hoc non impedit quominus sint distincta realiter subiecta, etiam vt sunt in composito, & consequenter non tollit, quin illud ipsum accidens quod inhaeret vñ, inhaereat immediate in illis duobus subiectis.

Probat secundum, quia prius est natura, ac nostro modo concipiendi, quod materia mutetur ad formam, quam intelligatur oriri compositum, & ab illo ipso, a quo denominatur materia mutari ad formam substantialem, habet, realiter saltim, totum generari; nec aliquid aliud realiter distinctum requiritur ad hoc quod totum generetur, si generatio consistat in aliquo vñ: sed illud a quo materia sic mutatur, ponitur inhaerere in ipsa materia: ergo & generatio in ipsa ponenda est, & non in toto composito.

Confirmatur, quia ideo subiectant aduersarij generationem in toto generato, quia existimant materiam primam non esse capacem vñ formæ ante formam substantialem: sed hoc est falsum, quia cum habeat existentiam distinctam ab existentia formæ, & possit independenter a forma existere, vt probatum est *primo Physicorum*, nihil impedit quominus possit respicere aliqua accidentia, & præsertim illa, quæ requiruntur vt recipiat ipsam formam substantialem: ergo non est dicendum quod generatio subiectetur in toto composito, sed potius in materia prima. Nec sane necesse est dicere quod generatio sit quid substantiale, & non accidens, vt dicunt *Complures*, quasi accidens non posset præcedere formam substantialem, & aliquid substantiale posset: nam quæ ratione posset recipere modum substantialem ante formam, posset etiam accidentale: & ex alio capite cum generatio, siue actiue sumatur, siue passiue, spectet ad prædicamentum actionis ac passionis, & cum habeat etiam omnes conditiones accidentis, omnino debet dici esse accidens, & male dicitur esse intrinsece substantialis: & per hanc confirmationem patet ad fundamentum præcipuum aduersariorum.

Confirmatur secundum ostendendo modum, quo possit generatio inherere toti, assignatum ab aduersarijs, & præsertim a *Ioanne à S. Thoma*, esse impossibile. Itaque ipse dicit actionem subiectari in toto, quia non inhaeret materia, nisi mediante termino producto, seu ab ipsa actione attracto: vnde quandoquidem identificetur actio cum illo termino & generatione, sequitur quod non sit aliud subiectum cui inhaereat, quam totum.

Contra, quia si actio identificetur termino, quandoquidem terminus sit substantia, siue terminus sit forma, siue totum compositum, sequitur actionem non posse esse accidens & consequenter non posse inherere.

Deinde falsum est actionem identificari termino: præterea potest assignari aliud subiectum: & denique hic modus explicandi obscurissimus est in ipsomet auctore.

17 Obijciat: totum denominatur generari & non materia prima: ergo generatio potius subiectari debet in toto quam in materia prima.

Respondeo primo, retorquendo argumentum: materia prima denominatur mutari per generationem, & non totum generatum: ergo potius debet subiectari in materia prima quam in toto.

Rursus totum destructum denominatur conuari per generationem: ergo generatio in ipso subiectari debet. Quod si aduersarij negent has consequentias, nos poterimus similiter negare consequentiam ipsorum; & quantumque responsionem dabunt, sufficere vel similis, vel eadem nobis.

Respondeo secundo, negando consequentiam, & ratio est, quia multa possunt dare denominationes aliquibus, in quibus non inhaerent, quales non dant ipsis, quibus inhaerent, sic visio dat denominationem visio obiecto, qualem non dat oculo: & actio secundum aduersarios dat deno-

minationem agentis causæ, qualem non dat passio, in quo ponitur secundum ipsos. Si autem quærratur, cur potius generatio, cum tribuat aliquam denominationem materiae, & aliquam composito, potius in materia quam in composito subiectari debet, ratio petenda est ex fundamentis conclusionis.

Q V A E S T I O I V.

De termino generationis

18 **N**on agimus hic de termino a quo generationis, quia si loquamur de termino per se, est priuatio formæ, vel quæ fuit ante in subiecto, vel quæ fuisset tum quando est generatio, nisi per generationem introduceretur forma substantialis: si vero loquamur de termino per accidens, est forma illa positiua, quæ ante præfuit in materia, & etiam totum compositum quod destruitur. Agitur ergo de termino ad quem tam denominationis, hoc est de quocumque termino ad quem, qui mediante generatione recipit aliquam denominationem, quam immediate terminationis, hoc est ad quem generatio immediate terminatur.

Et quidem, si loquamur de generatione actiua, quæ in nostra sententia subiectatur in agente, terminus principalis ipsius est totum compositum, quod per eam producitur ac generatur, vt quod, & quando generatio esteductiua, terminus quod ipsius est ipsa forma substantialis, quæ etiam dicitur produci ac generari vt quo, quia est pars formalis ipsius termini principalis: & si præterea per eam producatur vñio istius formæ, illa vñio potest similiter dici terminus quo ipsius, quia est aliquid per eam productum, mediante quo producitur ipsum compositum, & educitur forma; si vero non producatur illa vñio per actionem agentis, non debet dici terminus generationis actiue, sed concurus, qui necessario concomitari debet ipsam: quando vero generatio non esteductiua, non habet alium terminum, qui producitur, præter vñionem formæ & compositum: potest tamen dici, quod terminus quo ipsius sit forma noneducta, quia quantumvis per eam non producatur, tamen est ratio formalis physicè constitutus compositum, quod sufficit ad hoc, vt dicatur terminus quo.

At si loquamur de generatione passiua, vel etiã de actiua, ex suppositione quod identificetur generationi passiue considerata sunt omnia illa, quæ interueniunt in generatione, vt sunt respectus vñionis materiæ ad formam, formationis materiæ ad materiam, educationis quæ materia influit in formationem, & educationis passiue correspondentis subiecti in forma: & deinde productio passiua totius compositi terminata ad causas generantes: & certum est, quod sicut generatio non est aliquid vñum in hoc sensu, & nõ habet vñum subiectum, sed plura: ita etiam non habet vñum terminum, sed plures; quod ex ipsorum diuersorum illorum respectu natura patet: nam vñio & causalitas educationis materiæ habet pro termino ipsammet formam, vñio formæ materiæ; & causalitas passiua ipsius tam materiam quam agens; productio passiua compositi omnes causas, a quibus generatur: nec in hoc potest esse vlla difficultas, ex suppositione quod illa plura interueniant in generatione imo quantumvis plura realiter distincta non interuenirent in ipsa, sed vnicus tantum respectus aut modus: ille ipse vnicus modus potest considerari tot considerationibus distinctis, ac si includeret illa plura, & sub vna consideratione haberet vñum terminum, sub alia alterum.

Et hac quidem de re quantum vero ad modum loquendi, supposito quod generatio esset vnica tantum actio, siue subiectetur in agente, siue in composito, & quod per terminum illius debeat intelligi illud, quod producitur per ipsam.

19 Aliqui dicunt terminum ipsius totalem adæquatam & vt quæ esse totum compositum, non solum vt dicit naturam constata ex partibus physicis, & existentia; sed etiam substantiam; terminum vero vt quo totalem esse ipsam naturam vt contradistinguitur a composito; & terminum vt quo partialem, ac minus principalem esse formam substantialem: ita *Ioannes à Sancto Thoma*, & *Complures*.

Generatio non debet esse intrinsece substantialis.

Sancti Ioannis à S. Thoma.

Qui est terminus ad quem generationis actiue.

Quid sit terminus formationis passiue.

Alii vero assignant pro termino totali compositum, nulla facta mentione suppositivitalitatis, & pro termino formalis formam. Ita *Ruvio* hic.

Alii autem convenientes cum *Ruvio* in assignando termino primario ut quod, differunt in termino quo, quem ipsi putant esse unionem. Ita *Hurtadus* hic, & plures recentiores.

Quod ad me autem attinet, existimo quaestionem hic nullam posse esse de re, sed solummodo de nomine, ac parvi propterea momenti, quam tamen sequentibus conclusionibus resolvam.

CONCLUSIO I.

20. Compositum ex natura, & substantia est terminus principalis ut qui generationis, in quantum est perfectissimus terminus, qui ad ipsam sequitur; non tamen est talis terminus, sine quo non posset intelligi generatio esse, etiam si per possibile, aut impossibile non sequeretur substantia: sed terminus qui essentialiter requisitus, sine quo nec intelligi nec esse potest generatio substantialis, est compositum ex materia & forma, atque adeo simpliciter huiusmodi terminus dicendum est terminus qui principalis generationis.

Hec quoad hanc ultimam partem est *Ruvio* contra *Complutenses*, ac *Ioannem a Sancto Thoma*: quoad primas vero duas partes credo non posse esse contra vllum in re ipsa quid sit de modo dicendi.

Probatur prima pars, quia sine dubio compositum ut subsistens est perfectius quam ut non subsistens, & sequitur ad generationem: ergo intelligendo per terminum principalem ut qui, perfectissimum terminum, qui sequitur ad generationem, & denominatur generari, talis erit illud compositum.

Secunda pars probatur, quia eo ipso quo intelligitur per actionem aliquam produci compositum substantiale ex materia, saltem praesupposita, & forma quamvis non consideraretur illud compositum ut includens suppositivitalitatem vllam distinctam suae realiter, suae ratione, a singularitate, intelligeretur actio illa esse generativa, prout actio generativa distinguitur a creativa, & alterativa, ac quacumque alia, quae non est generatio; & eo ipso quo a parte rei produceretur tale compositum absque suppositivitalitate distincta a singularitate, daretur a parte rei generatio; & nisi daretur a parte rei tale compositum, non daretur actio generativa, nec posset intelligi esse, quin intelligeretur esse productio talis compositi: ergo vera est secunda pars conclusionis.

Confirmatur, quia non habuerunt Philosophi conceptum suppositi, ut distinguitur a natura singulari, ante cognitionem mysterij Incarnationis, ut mihi certum est, & probatur in Metaphysica Deo volente: & tamen habuerunt conceptum generationis: ergo conceptus suppositi est omnino impertinens ad conceptum generationis.

Hinc probatur tertia pars: quia ille absolute censendus est terminus principalis, qui magis habet necessariam connexionem cum generatione quoad esse & concipi, & sine quo nec potest concipi nec esse: sed tale est compositum ex materia & forma praecise: ergo.

21. *Obijciat*: secundum Philosophum 1. met. sect. 27. quod generatur non est forma, nec quidditas, sed compositum: ergo per Philosophum terminus qui generationis est suppositum.

Probatur consequentia, quia per formam in praedicto loco intelligitur forma partialis, & per quidditatem forma totalis, quae est ipsum compositum ex materia & forma: ergo per compositum intelligit suppositum, quod contradistinguitur a composito ex materia & forma, & consequenter secundum Philosophum suppositum est terminus qui generationis: Unde, inquit *Ioannes a S. Thoma*, patet aut non legisse, aut non aduertisse verba Aristotelis eos qui dicunt eum non agnovisse suppositum.

Sed respondetur negando consequentiam, ad cuius probationem dico, formam totalem per modum formae conceptam, non esse formaliter ipsum compositum, sed abstractum metaphysicum, & consequenter non solum sup-

positum contradistingui a quidditate, seu forma illa totali; sed ipsum etiam compositum ex materia & forma in concreto metaphysico consideratum: & hinc patet praedictum Authorem non intellexisse verba illa, quae & legit & aduertit, & non potuisse eum colligere alios aucthores putantes Philosophum nec somniasse quidem de suppositivitalitate, ea aut non legisse, aut non aduertisse.

Obijciat secundo: Generatio per se primo tendit ad dandum esse integrum, & perfectum: sed compositum non habet esse perfectum absque suppositivitalitate: ergo suppositum & non compositum est terminus primario intentus & principalis generationis.

Confirmatur, quia ad generans non solum spectat dare formam, sed consequentia ad ipsam ut propriis passionibus: ergo etiam spectat ad ipsum dare suppositivitalitatem, quae intimior est quam proprietates.

Respondetur negando consequentiam, quia licet sequatur suppositum, & sit perfectissimum ex omnibus, quae producuntur, tamen generatio potius debet principaliter intendere illud, sine quo non potest concipi nec esse etiam in casu impossibili, quam illud sine quo possit intelligi, & esse etiam in tali casu: hoc autem non est suppositum, sed compositum, ergo.

Ad confirmationem concedo totum, sed non praedictam conclusionem nisi quoad partem, ut patet.

CONCLUSIO II.

22. Si per terminum formalem quo generationis intelligitur aliquid productum aut recipiens esse de novo, sine quo non posset esse terminus adequatus qui, unio potius est dicens terminus formalis, quam forma, etiam si forma producere terminum: si vero intelligatur ratio formalis constitutiva physica termini totalis, forma dicenda est terminus formalis, non generativus, siue educatur forma, siue non: absolute autem censendum est, quod forma sit terminus formalis ipsius.

Hec quoad duas primas partes videtur esse extra controuersiam; quoad tertiam vero est cum *Ruvio* contra *Hurtadum*.

Probatur prima pars: quia quamvis forma producat, tamen productio ipsius est impertinens ad generationem termini totalis, quia licet non produceretur illa forma per generationem, sed fuisset ante producta, aut produceretur per creationem, modo produceretur unio, & esset generatio substantialis totius compositi: ergo terminus formalis generationis, prout tendit in compositum, nequit esse forma, ut producta auteducta: sed potius unio, quia producta sequitur illud compositum necessario; si per terminum formalem intelligatur aliquid distinctum a composito, cuius productio ad esse compositi sit requisita.

Probatur secunda pars: quia unio licet sit conditio necessario requisita ad compositum, non tamen est constitutum ipsius: ergo si per terminum formalem intelligatur ratio formalis physica constitutiva compositi, forma, & debeat dici terminus formalis.

Probatur denique tertia pars, primo, quia ille est absolute censendus terminus formalis quo, qui constituit physicè terminum principalem & adequatum qui: sed hoc competit formae, non unioni.

Probatur secundo, quia illud est terminus formalis quo generationis, per ordinem ad quod una generatio distinguitur ab altera, sed distinguitur per ordinem ad formam & non per ordinem ad unionem, quia cum unio reperitur in omni generatione: non potest per ordinem ad illam distingui una generatio ab altera, nisi quatenus potest cognosci quod una unio distinguitur ab altera: sed hoc ipsum non potest cognosci nisi cognoscendo terminum eius esse distinctum a termino alterius: ergo per ordinem ad formam potius quam ad unionem debent distingui generationes. Quae opponi possunt, sunt nullius momenti, & eorum solutio patet ex dictis: nec in hac re nominali est diutius haerendum.

QVÆSTIO V.

An generatio distinguatur ab alteratione.

23 **P**ER alterationem intelligitur hic actio illa, per quam producit vltima dispositio accidentalis, quam connaturaliter concomitatur compositum esse productum: & queritur an illa actio distinguatur realiter ab actione, per quam producit ipsamet, substantia composita.

Prima sententia est, generatiuam actionem non esse distinctam realiter ab actione alteratiua, per quam producit vltima dispositio ad formam substantialem. Hanc probabiliorē reputant *Complutenses*, & pro ea citant *Cair.* *Sorum*, *Fonsecam*, & iuniores *Thomistas* communiter.

Secunda sententia est, actionem generatiuam esse distinctam realiter à tota alteratione dispositiua. Hæc est communior longe cum *Scoto* 2. distinct. 2. q. 9. quem præter suos & recentiores fere omnes ex *Thomistis* sequuntur *Ruvius* hic questione 5. & *Ioannes à Sancto Thoma* questione 1. art. 3. qui *Sanctum Thomam* & plures *Thomistas* pro ea adducunt.

CONCLUSIO.

Actio generatiua distinguatur realiter à dispositiua seu alteratiua. Hæc est iuxta secundam sententiam contra *primam*.

*Probat*ur primo: quia terminus alterationis est accidens, & terminus generationis est substantia, & posset esse acquisitus terminus alterationis sine eo, quod esset acquisitus terminus generationis; nec enim necesse est, vt si producat calor in quocumque gradu, forma etiam ignis producat; nam quamuis naturaliter concomitentur, tamen certum est de potentia absoluta ea posse separari: sed quotiescumque termini actionum distinguuntur, & sunt separabiles, actiones debent esse distinctæ realiter: ergo alteratio & generatio distinguuntur realiter.

*Probat*ur secundo, causa principalis, & totalis alterationis sunt accidentia, vt fatentur aduersarij: sed causa principalis generationis est substantia; quæ etiam immediate concurrit ad productionem alterius substantiæ, vt ostensum est secundo *Physicorum*: sed quotiescumque causæ à quibus actiones immediate egrediuntur distinguuntur, actiones etiam distinguuntur; & quidem realiter, si causæ sunt realiter distinctæ, maxime si actiones subiectentur in agente, vt *Scotista* tenemus. Quod si etiam essent actiones in passio, licet eadem actio posset provenire à diuersis causis, tamen actio generatiua eo ipso, quo debet egredi à substantia immediate, frustra egrederetur ab accidentibus, & consequenter debet distinguui realiter ab omni actione, quæ egreditur ab accidentibus.

24 *Probat*ur tertio, etiam admittendo gratis quod substantia non attingat immediate productionem alterius substantiæ, sed quod producat immediate ab accidentibus in virtute substantiæ, & tanquam ab instrumentis ipsius, vt tenent aduersarij: tum quia adhuc possent habere actionem alteratiuam omnem sine generatiua, tum quia non est maior ratio cur habere actionem immediate terminatam ad accidentia, quam alteram immediate terminatam ad substantiam; non enim obstat, quod ad alterationem sequatur necessario naturaliter loquendo generatio, tum quia etiam ad productionem primi gradus caloris à calido vt octo producti, in aqua verbi gratia, sequitur naturaliter productio secundi gradus; & tamen uterque gradus non producit eadem actione; tum quia id provenire posset eo, quod causa, sicut est determinata ad alterationem, posita alteratione esset determinata ad generationem.

*Probat*ur quarto eadem doctrinam admittam: alteratio præui ad formam substantialem terminatur ad vltimam dispositionem præuiam, quæ secundum aduersarios producit, non in materia prima, sed in composito destruen-

do: ergo definit desinente illo composito: sed in instanti, in quo est generatio, non est illud compositum, vt patet: ergo nec alteratio illa, sed generatio debet esse in illo instanti: ergo generatio distinguitur realiter ab alteratione præuiam. Hoc conuincit generationem distinguui debere in sententia aduersariorum ab alteratione. *Sed dici posset cum Complutensibus*, quod tamen non sit actio distincta, sed resultantia quædam formæ substantialis & totius compositi ex suppositione alterationis præmissæ, quæ sola habet rationem actionis.

Sed contra, quia illa resultantia est aliquid distinctum à termino producto, & agente, vt patet ex omnibus principijs, ex quibus colligitur actio distincta, & est illud per quod agens producit substantiam, & sine quo substantia producta non esset producta ab illo agente: ergo habet propriam rationem actionis, tam bene quam vlla alia actio.

Præterea falsum est, quod sit resultantia aliqua orta ex vi præcise actionis alteratiuæ, quia nihil habet virtutem, vt aliquid ex ipso resultet, nisi sit exiens, quando est resultantis: sed actio alteratiua non est, quando est hæc resultantia: ergo non sit hæc resultantia vi actionis istius alteratiuæ, nisi velis quod fiat vi ipsius, quatenus illa prærequiritur tanquam conditio sine qua non: quod concedi potest, sed non facit ad rem; nam etiam ista actio alteratiua prærequirit conditiones sine quibus non, & quibus positis naturaliter sequitur, & tamen hoc non obstante habet rationem actionis.

25 *Obijciunt Complutensibus*: sequeretur quod substantia esset immediate operatiua: hoc est falsum: ergo.

*Probat*ur sequela, quia actio substantialis debet habere principium substantiale: ergo si detur actio substantialis in generatione, necessario debet provenire à substantia, quia non est aliud principium substantiale, ex quo proveniat.

Hanc rationem fuisse proponunt, & multa immiscent, quæ facile impugnari possent, si liberet in re facillima inherere.

Itaque omisso longiori examine, Respondetur breuiter primo, negando minorem, quia vt dictum est secundo *Physicorum*, non solum non est inconueniens, sed summe necessarium quod substantia immediate concurrat ad productionem alterius substantiæ: neque enim vllus conuersus accidentis ad hæc sufficere posset.

Respondet secundo, negando sequelam, quia sicut potest terminus substantialis produci immediate ab accidente secundum aduersarios, ita etiam actio substantialis potest ab illis exire: sicut enim actio accidentalis ab illis exire debet, vt producant accidens; etiam substantialis actio ab illis provenire potest, vt producant substantiam; & hoc, siue dicatur actio substantialis esse substantialis intrinsece, ita vt non sit accidens, quemadmodum tenent plurimi; siue dicatur esse substantialis propter ordinem quem dicit ad terminum, cum quo stat quod in se sit accidens, vt tenemus *Scotista*.

Dices, vel illa actio proveniret ab ipsis mediante virtute aliqua deriuata in ipsis à substantia, qua fulciantur & eleuentur: vel ab ipsismet, vt sunt virtutes substantiæ sine aliqua virtute. Si primum dicatur: ergo substantia est operatiua immediate contra hypothesim. Si secundum: ergo non est necessaria illa excellentior actio distincta ab alteratiua.

Confirmatur: quia quemadmodum calor in actu primo sufficit & vt producat accidens in virtute propria, & vt producat substantiam in virtute substantiæ, absque virtute superaddita; ita etiam calefactio, quæ est actio caloris, sufficere debet tanquam productio caloris, quatenus exit à calore in virtute propria caloris, & tanquam productio substantiæ, quatenus exit ab eodem calore quatenus est virtus substantiæ: ergo non est ponenda altera actio.

Confirmatur secundo: quia ex eo quod aqua per ablutionem non producat gratiam baptismalem, sed debet habere aliam actionem altiorē, sequitur, quod alia virtus in actu primo

primo debet dari ipsi à Deo: ergo si calor non potest per calefactionem producere substantiam, debet habere à iam virtutem altiore sibi communicatam.

26 Respondeo, quod illa actio exire poterit ab accidentibus secundum quamcunque rationem, secundum quam possunt producere substantiam; melius autem diceretur ab ipsis exire, ut sunt virtus substantiæ, non ut recipiunt virtutem distinctam à substantia, quia illa esset superflua, & gratis asseritur: neque tamen inde sequeretur, quod non requiratur illa actio substantialis excellentior, quam actio alteratiua.

Ad confirmationem respondeo negando sequelam: nam quemadmodum licet aliqua causa in actu primo possit producere in virtute sua diuersos effectus, ut calor potest producere hunc calorem, & illum calorem; non potest tamen sufficere in actu secundo una & eadem actio, sed pluri faciendæ sunt actiones ad pluriificationem terminorum separabilium: ita etiam quamuis calor possit producere calorem & substantiam; una tamen actio non potest sufficere, & præsertim cum quando producit substantiam, possit non esse calefactio, seu actio productiua caloris.

Ad secundam confirmationem respondeo, negando sequelam antecedentis: non enim ex illa ratione id colligitur, sed quia per nullam actionem prouenientem à sua virtute potest id facere, & ex eo quod non habet virtutem producendi gratiam ex se, nec est virtus ipsam producenti. Calor autem est virtus (ut suppono hic cum aduersariis, quamuis sit fallum) producendi substantiam, & consequenter potest habere & actionem productiuam caloris, & aliam actionem superiorem productiuam substantiæ, absque alia virtute superaddita.

QVÆSTIO V.
De Generatione viuientium.

Quamuis generatio, qua vñtū viuens producit aliud viuens, conueniat in ratione generationis, ut sic cū generatione quacunque substantiali, & ut sic describi possit eodem modo, quo supra descripsimus generationem ut sic tamen quia habet rationem particularem, secundū quam differt ab alijs generationibus, quæ non sunt viuentium, & hoc non solum ex eo quod terminus ipsius sit distincta rationis à termino aliarum generationum; quia sic etiam generatio ignis distinguitur à generatione aquæ, sed ex alia particulari ratione, qua omnes generationes viuētium conueniunt inter se, & differunt à generationibus non viuētium, propterea non erit abs re hic generationes, secundum hanc rationem particularem describere, seu potius descriptionem communiter à Philosophis assignatam explicare.

CONCLUSIO.

27 Bene describitur generatio viuētium esse origo, seu productio viuētis à viuente, mediante principio vitæ coniuncto in similitudinem naturæ. Hæc conclusio est communis.

Probat; quia omni & soli conuenit, ut patet ex explicatione singularum particula ū. Dicitur origo hoc est productio quia in hoc conuenit tanquam in genere cum quacunque alia productione. Dicitur viuētis, quia per eam non solum substantia debet produci, sed substantia viuens; & per hoc distinguitur à generatione substantiali quacunque, quæ haberet pro termino substantiam non viuētem. Dicitur à viuente, quia viuens necessario requiritur ad generationem viuētis, qualem iam describimus; Unde quamuis calum non viuens produceret animalia imperfecta, illa productio ex hoc capite non esset generatio huiusmodi. Dicitur: mediante principio coniuncto, s. ū à principio vitæ coniuncto, quia ad hanc generationem requiritur, quod genitum & generans coniungantur in principio substantiali concurrente ad aliam generationem, hoc est quod in generante reperitur in intrinsece principium ali-quod substantiale requisitum ad generationem; & quod illud ipsum principium reperitur in ipsomet genito: & sic sane in homine generante reperitur semen quod requiri-

tur ad generationem alterius hominis, quod semen secundum materiam saltem, ex qua componitur, reperitur etiam intrinsece in homine generato: & idem est de alijs animalibus, & plantis etiam generatis, ut patet. Per hanc autem particulam excluditur productio, qua Deus qui est viuens producit alia viuētia, siue corporea, siue incorporea; neque enim producit illa mediāte principio coniuncto, cū nihil reale physicum & singulare in Deo existens reperitur in viuente vllō creato ab ipso producto. Per hanc autem particulam non excluditur productio Filij æterni à ratione generantis, imo potius includitur, quia fit mediante cooperatione essentia Divinæ, quæ ipsa eadem numero reperitur in Patre & Filio.

28 Excluditur etiam per hanc particulam productio; qua calum, quamuis esset viuens, produceret animalia aut viuētia sublunaria, quia non fieret mediante principio coniuncto.

Sed non videtur excludi productio, qua producuntur vermes ex hominibus, nec etiam Eua ex costa Adæ; quia utraque productio fit mediante principio coniuncto concurrente ad illam productionem: productio enim vermium fit ex materia prima in homine existente, & productio Euz facta est ex materia prima, ex qua constabat costa Adæ.

Et si quæras per quam aliam particulam excludantur istæ productiones.

Respondetur eas excludi per particulam à Viuente, per quam significatur causalitas effectiua, talem enim causalitatem non habuit Adam respectu productionis Euz; nec habent homines respectu vermium qui producuntur ab alijs causis extrinsecis.

Contra: homines habent actiuitatem respectu humoris seu substantiæ illius, ex qua producuntur vermes: ergo possunt dici habere actiuitatem respectu vermium: nec enim alia ratione mares habent actiuitatem, aut dicuntur principia productiua aliorum hominum, nisi quatenus habent actiuitatem productiuam seminis, ex quo fiunt.

Respondetur negando consequentiam: ad cuius probationem dicitur, quod non propterea præcise homo dicitur esse principium alterius hominis ex eo, quod producat semen ex quo fit alter homo, sed etiam, quia illud semen habet aliquam actiuitatem in ordine ad producendum alium illum hominem.

Contra: quia idem posset dici de humoribus.

Respondeo ergo aliter negando consequentiam, quia homines non producunt humores illos quatenus sunt viuētes; nec vermes ab ipsis, quatenus sunt viuētes, procedunt, ut patet ex eo, quod ex mortuorum cadaueribus procreantur vermes, cum tamen illa cadauera non viuāt.

29 Dicitur denique in similitudinem naturæ, per quam particulam denotatur quod viuens productum per generationem à viuente debeat esse simile ipsi in natura, & sic sine dubio homo productus ab alio homine producit in similitudinem naturæ. Hinc aliqui excludunt productionem vermium & capillorum, ex suppositione quod capilli viuāt, à ratione generationis hic descriptæ, quia scilicet non sunt similes homini. Sed contra hoc est, quod sint exclusi per aliam particulam anteriorem.

Deinde productio multi communiter dicitur comprehendendi sub generatione hic descriptæ; & tamen mulus est diuersæ speciei ab equo & asina, à quibus generatur, & consequenter illa productio non est in similitudinem naturæ: ergo productio viuētium non debet excludi à generatione per hoc quod non sit in similitudinem naturæ, & ergo præterea male additur illa particula in similitudinem naturæ in prædicta descriptione.

Propter hanc replicationem communiter dicitur, quod per illam particulam non debeat intelligi similitudo vniuoca, ac perfecta in natura specifica, sed similitudo aliqua particularis, quam habent generas & genitum in aliqua ratione generica particulari, in qua conueniunt inter se magis quam cum alijs rebus: talem autem similitudinem mulus habere videtur, & cum equo, & cum asina non vero apparet vlla similitudo inter vermes aut capillos &

hominem; unde possent excludi per illam particulam; nec refert quod excludantur etiam per illam: potest enim lapis excludi à ratione hominis & per genus ipsius, nempe animal; & etiam per differentiam, nempe rationalitatem.

30. *Verum quidem est*, quod in definitione non debent poni plures particule solummodo ad excludendam unam rem, quia id esset superfluum, unde si per alias particulas exclusæ sunt productiones vermium & capillorum, hæc particula non debebat superaddi, nisi ad excludendam aliquid aliud. Quid ergo exclusum est particulariter per hanc particulam?

Respondeo excludi per illam generationes viventis à viiente mediante principio coniuncto, quæ non essent in similitudinem naturæ, nec secundum rationem specificam, nec secundum rationem etiam genericam particularem; qualis generatio, quidquid sit an detur de facto, lane est possibilis; ut si verbi gratia Deus crearet aliquam substantiam viuentem & sensitiuam diuersissimæ rationis ab animalibus, quæ de facto sunt productæ, quæ posset produci mediante principio coniuncto animalia diuersissimæ rationis, sicut corpora celestia producant varios effectus sublunares, cum quibus non habent particularem aliquam similitudinē nec in specie, nec in genere aliquo proximo: Hæc autē generatio est origo viventis à viiente mediante principio coniuncto, sed non esset in similitudinē naturæ, & consequenter non esset talis generatio, qualem iam describimus. Vnde existimo per hanc descriptionem generationis viuentium non describi generationem viuentis, ut sic, quatenus comprehendit omnem generationem viuentis, quæ habet particularem modum ac rationem, secundum quam conuenit cum alijs generationibus viuentium, & disconuenit à generationibus omnibus non viuentium.

Et si quæramur, cur generatio, ut sic, non sit descripta.

Respondeo, quia Authores voluerunt tantum describere generationes viuentium, quas de facto constat dari.

Potest autem obijci contra hanc descriptionem, quod æque videatur competere generationi Filij æterni, ac productioni Spiritus sancti, & consequenter quod productio Spiritus sancti esset generatio, non minus quam Filij; sed hoc est contra fidē, ut patet ex Symbolo sancti Athanasij: *Spiritus sanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens*, nempe alia processionē distinctæ rationis à productione: quæ esset aut factio, aut creatio, aut generatio; ergo mala est prædicta descriptio. Minor & consequentia patet: probatur sequētia maioris, quia Spiritus sanctus est tam similis Patri, quam Filius, & eodem modo procedit mediante principio coniuncto viuentis à viiente: ergo prædicta descriptio æque conuenit productioni ipsius, ac productioni Filij. Hæc difficultas examinari solet in materia de Trinitate, & ea oppressi Doctores varias exhibent solutiones, nec eorum vllus propter eam ausus est negare, hanc descriptionem esse bonam, sed ea supposita conantur excludere ab ea productionem Spiritus sancti, & includere processionem Filij.

Porro aliquid hic breuiter dicendum de hac difficultate: videbatur, ut si quis eam definitioni opponat, habeatur quid responderi possit.

Richardus excludit processionem Spiritus sancti, quia per naturā hic intelligit essentiam rati, prout productiua est: Spiritus autem sanctus licet habeat essentiam diuinam, non tamen, ut productiua est ad intra, quemadmodum est in Patre ac in Filio, nec consequenter ut natura, prout hic capitur natura.

32. Pro hac sententia confirmanda ait hic *Arriaga* olim adduxisse hunc locum ex Concilio Florentino sessione vltima. *Nam credentes Spiritum Sanctum à Filio negant, quam procedere, necesse est ut intelligant Spiritum Sanctum à solo Patre procedere, ac consequenter non esse Filium.* Ex quo loco sic argumentum se dicit ex mente Concilij: Qui negant Spiritum sanctum à Filio procedere,

re, coguntur negare dari Filium in diuinis: quia scilicet Filius in ratione talis constituitur per virtutem productiui Spiritus sancti: ergo natura, in cuius similitudinem produci debet Filius, dicit virtutem producendi alium sibi similem.

Addit præterea, doctos aliquos recentiores hunc locum pro ea sententia ita libenter arripuisse, ut putarint eam de fide; alios vero propter illum motum ad sustentandam illam sententiam.

At tandem impletur fatetur, locum illum non sufficere ad persuadendum illam sententiam, propter duas responsiones quas adhibet: prima est, quod illud, & consequenter, non necessario debeat denotare conuenientiam aliquam ex sententia illa particulari Græcorum, sed consequentiam ad doctrinam, quam tam Græci quam Latini credere debent, nempe dari Trinitatem personarum, ita, ut sensus sit: & consequenter Spiritum Sanctum non esse Filium.

Secunda responsio est: quod quamuis denotaret consequentiam ex doctrina particulari Græcorum, & sensus esset, & consequenter non dari vllō modo in diuinis Filium; consequentia tamen non esset de fide; neque enim argumenta, & absurda illata à Concilio ad probandum aliquid quod definitur, debent esse de fide, sicut ipsæ conclusiones definitæ, ut communiter Theologi docent.

Verum nec locus ille ad hoc propositum vlti ratione facit, nec si faceret, hæc due responsiones sufficerent ad enervandam viuentis, ut mirum sit aut vllōs doctos viros potuisse se in eo fundare, aut Arriaga propter has responsiones cum ijs non conuenire, si alia fundamenta non haberet. Vtrumque hic breuiter ostendam.

33. Itaque quod responsiones non valcant, patet: nam sensus ille, qui in prima responsione prætenditur dari posse ijs verbis, quamuis posset dari ipsis secundum se, tamen non potest dari ipsis ad mentem Concilij, nec ita, ut discursus Concilij possit habere alium sensum quam ineptum, ac ridiculum: aliquid enim deberet concludi contra Græcos, & illa consequentia debebat habere aliquem finem, sed prorsus in illo sensu nihil concluderetur contra Græcos, nec illatio illa finem vllum habere poterat: & per hoc sufficienter impugnata manet prima responsio.

Contra secundam vero facit, quod quamuis illatio Conciliorum non esset de fide, tamen semper manifestacienda est, & sufficit pro probabili fundamento, quando ex aīo capite non constat oppositum. Quod vero locus ille ad præsens propositum non facit, probatur manifeste: quia quāuis ex mente Concilij & veritate sequeretur (ut certe sequitur) quod si Spiritus Sanctus non esset productus à Filio, non daretur Filius, tamen hoc non esset ex eo quod ad conceptum Filij requireretur absolute virtus productiua, sed ex eo quod si Spiritus Sanctus non esset productus à Filio, sequeretur quod Filius non haberet essentiam & voluntatē diuinam sibi communicatam pro illo instanti quo esset producendus Spiritus sanctus, & consequenter non esset Filius, quia si esset, deberet esse in illo instanti, & habere essentiam, & voluntatem sibi communicatam; & si haberet illa sibi tum communicata, deberet tam necessario producere Spiritum Sanctum quam Pater.

Quamuis itaque si Filius diuinus non esset productiua de facto, sequeretur quod non esset, tamen non ideo hoc sequeretur, quia necessarium sit ad conceptum Filij productiuitas. Vnde si Spiritus sanctus per impossibile non esset producibilis non sequeretur quod secunda persona producta non esset Filius.

Hic in forma respondeo ad argumentum Arriagæ ex Concilio negando antecedens: illa enim non est ratio, sed quia sequeretur ex defectu productionis per discursum à posteriori i, quod Filius non esset similis in essentia cum Patre, ut iam dixi. Itaque ex hoc loco sententia præcedens Richardi non potest cum illa probabilitate confirmari.

Sed nec bene etiam impugnatur ab Arriagæ num. 45. hoc modum naturæ licet et primo definita sit esse principium motus, & quietis eius in quo est; & in hoc sensu nec Deus

Ad descriptionem generationis viuentium competit productio Spiritus sancti.

Sententia Richardi

Confirmatio Arriagæ

In 43. na. u. doct. in a. Arriagæ.

In pug. natio se. re. Richardi facta ab Arriagæ.

Deus, nec Angelus haberent naturam; tamen postea ab omnibus illa definitio sic explicata est, ut posset competere omni essentia, etiam diuinæ, quæ propterea natura vocari potest quatenus est principium primum constitutiuum rei, & radix operationum ac perfectionum sibi competentium; Unde, inquit, constat nomen naturæ in definitione generationis capi pro essentia, & non pro principio productiuo.

Relictum. *Contra hanc impugnationem facit*, quod quamuis natura utroque illo modo capiatur, non tamen inde sequatur quod in definitione generationis non accipiat alio modo, nempe illo quo videtur *Richardus*: nec *Arriaga* probat quod id sequatur; sed gratis asserit quod expresse negat *Richardus*; unde manifeste petit principium.

M. Ior. impug. *34 Melius impugnatur sententia Richardi*, quia gratis asserit, quod natura debeat capi in illa definitione pro essentia, ut est productiuum.

Richardi sententia, ut est productiuum. Deinde mulus generatur propriissimè, ut omnes fatentur, & tamen non habet potentiam generatiuam: ergo ut aliquid generetur, non requiritur talis potentia.

Præterea si requiritur ad generationem potentia productiuum, non certe nisi talis potentia, qualis requiritur ad ipsammet generationem, hoc est potentia generatiua, sed de fide est; hanc non requiri, alias Filius diuinus non esset generatus, quia non habet potentiam generatiuam proximam, qualem habet Pater; remota autem non sufficit, quia alius Spiritus sanctus haberet potentiam generatiuam, eo modo quo requiritur ad generationem, & sic esset generatus quantum ad hoc; quod est contra *Richardum*.

Sententia Thomistarum. *Thomistæ* communiter intelligunt per illam particulam *in similitudinem nature*, quod res generata debet esse similis generanti ex vi processionis, seu productionis: Et propterea excludunt productionem Spiritus sancti à ratione generationis, quia licet habeat esse similis Patri tam bene quam Filius, tamen non habet hoc ex vi processionis, seu productionis formaliter.

Verum quandoquidem ex vi istius productionis producatur non esse Spiritus sancti, & illa productio ex natura sua particulari quatenus distinguitur a quacumque alia productione, terminetur ad Spiritum sanctum, ut Spiritus sanctus est, omnino difficile ostendunt quomodo non habeat esse similis ex vi suæ productionis: ad tollendam quam replicam varias adhibent responsiones, de quibus in suo loco proprio.

Scholæ demum intelligunt per illa verba id, quod sonant, nempe genitum debere esse simile in natura generanti, & non excludunt per hanc particulam Spiritum sanctum, quem ex vi processionis fatentur esse similem in natura Patri & Filio, non minus quam Filius est similis Patri: sed excludunt ipsum per aliam particulam subinlellitam in descriptione, nempe per *ly naturalis*, quæ debet adiungi: nam sensus definitionis est, quod generatio sit productio naturalis, seu naturaliter & non libere facta; hoc autem non competit productioni Spiritus sancti secundum ipsos, libere enim producitur per voluntatem libertate essentiali: quæ doctrina ut verior hic supponi debet, suo loco examinanda & probanda.

Clarior descriptio generatiois viuentium. *Ex his patet*, & sensus & bonitas descriptionis communis; qui tamen vellet clarius definire generationem viuentium, ut sic posset dicere quod sit productio, quæ aliquid viuens producit naturaliter aliud mediante principio communito. Et si vellet postea definire determinatam illam speciem generationis viuentium, per quam terminus producitur similis, dicit quod sit productio, quæ aliquid producit aliud sibi simile naturaliter, mediante principio communito; & utramque generationem tam communem quam particularem bene describet, ut patet ex dictis.

35 Quæres, quomodo ad generans concurrat ad generationem viuentium.

Respondet breuiter, relicto prolixiore examine ad medicos, & anatomistas patrem nunquam concurrere immediate, quia sæpe non est in instanti generationis, & si sit, omnino eius existentia est impertinens ad generationem: & sæpe idem sentio de matribus contra *Arriagam* & *Ma-*

frium; nam quamuis existant quando fit generatio, & sufficienter etiam applicentur; tamen quantum ad productionem substantialem geniti, illa existentia & applicatio non est sufficiens absque aliqua alia causa. Quod si alia admittenda sit, illa sola sufficit: quod autem non sufficiat præsentia, & existentia matris, ut mater dicatur actiue se habere ad productionem substantialem viuentis geniti, patet, quia non aliter videtur mater se habere ad formationem fœtus immediate quam terra se habet, ad formandas plantas in ea generatas. Sed certum est, quod terra non concurrat immediate actiue ad illas producendas, quamuis existat & applicetur, dum producuntur: ergo idem dicendum de matre quantum ad concursum immediatum: & dico quantum ad concursum immediatum, quia habet concursum mediante semine, qualem non habet terra.

Confirmatur hoc euidenter, quia non habet maiorem concursum immediatum ad formationem fœtus, quam gallina incubans ouis habet ad formandos pullos ex ouis genitos: sed non habet gallina concursum immediatum substantialem ad illos formandos, sed tantum concursum dispositiuum, ut colligitur euidenter ex eo, quod non solum mediante eius concursu producuntur puli suæ speciei, sed diuersarum specierum, si supponantur oues aliarum auium.

Confirmatur secundo, quia si gallina haberet concursum substantialem ad producendos ex ouis pullos, non producerentur puli in absentia gallinæ per applicationem aliarum causarum disponentium: sed hoc falsum, quia experientia constat, pullos ex ouis nasci, quibus applicatur calor hypocauti aut furni.

Confirmatur tertio, quia non est verisimile, quod mater sit magis principalis, & immediata causa generationis, quam pater: ergo sicut hic non habet concursum immediatum, ita nec illa.

Concurrit ergo pater & mater actione substantia, quatenus producunt substantialem semen, ex quo formatum fœtus & viuens.

Quod si quæras, an ipsum semen immediate concurrat effectiue; Philosophus videtur tenere quod semen patris sic concurrat, non vero matris, quia dicit semen patris esse actiuum, matris vero passiuum tantum. Medici vero dicunt utrumque semen esse actiuum; & consequenter videtur in eorum sententia utrumque actiue concurrere.

Philosopho fauet, quod utrumque semen non videatur eiusdem rationis, quia si essent, sufficeret vnum tantum, nec requireretur commixtio alterius. Quod si sint diuersæ rationis, satis verisimile est, quod vnum agat in alterum, ipsum conuertendo aut corrumpendo, & consequenter quod vnum sit actiuum & alterum passiuum. Medicis vere non duntaxat suæ congruentiæ, quarum vna est, quod si semen matris non esset actiuum, non esset ratio cur filius referret tam notabiliter matrem quandoque, quam solet facere.

Sed ad rem ipsam quod attinet, imprimis semen, si non sit animatum, non attingit productionem animæ, quia forma seminis quæcumque, quæ non est anima, est sine dubio imperfectior animæ, & consequenter impotens animam producere.

Deinde si non sit animatum, est difficile quod attingat productionem corporis organici, quod est subiectum animatum quia illud corpus est perfectius semine, tum quia in instanti, quo producitur illud corpus, videtur destrui semen, ex semine enim fit id quod destruitur in illo instanti non producit aliquid tum existens, ut est euident: tum denique, quia reuera productio corporis organici, ut & augmentatio ipsius, videtur esse productio vitalis vegetatiua, & consequenter exigens procedere connaturaliter ab anima; si autem esset animatum, facilius posset ipsi describi productio tam animæ (excipio semen humanum) quam formæ corporeitatis de nouo producendæ ad eum modum quo ramo viuæ plantato in terra conceditur vis actiua immediate attingens productionem substantialem tam animæ, quam formæ corporeitatis, correspondentis parti

partibus arboris ex ramo generata. An autem semen sit animatum, postea dicam disputatione prima de Anima.

36 *Solent etiam hic queri*, quānam sit causa immediata generationis aliarum substantiarum, an scilicet accidentia, an substantia. Sed hæc difficultas soluta est secundo *Physicorum*, ubi ostensum est, substantias immediate per virtutem suam substantialem producere alias substantias absque concursu immediato accidentium; hoc enim supposito, substantia generans debet dici causa immediata istius generationis.

Præterea queri solet, an quando sit generatio, detur resolutio compositi destructi vsque ad materiam primam; hoc est, utrum tum sicut destruitur compositum præcedens, destruantur etiam omnia accidentia absoluta istius compositi, ita ut in genito nihil remaneat ex eis, quæ erant in corrupto præter materiam primam. Sed & hæc etiam difficultas soluta est ex dictis in *Physica*, nam in sententia eorum, qui ponunt accidentia in la absoluta, ut quantitatem, & qualitates, subiectioni in materia prima, dicendum est, quod non detur talis resolutio in nostra vero, & Thomistarum, qui putamus accidentia illa subiectioni in toto composito, dicendum est quod detur talis resolutio, quandoquidem pereunte composito perire debent omnia accidentia in illo subiectata.

QVÆSTIO VI.

Quid sit corruptio substantialis.

CONCLUSIO.

37 *Corruptio substantialis est mutatio totius substantialis in non totum substantiale, manente subiecto, seu parte materiali istius totius. Vel mutatio, quæ aliquando mutatur à forma substantiali ad priuationem, seu negationem illius forme. Hæc in re debet esse communis; & patet*, quia omni & soli competit: quotiescumque enim materia quæ erit sub forma substantiali, habet postea priuationem, aut negationem istius forme, corrumpitur necessario totum compositum ex materia, & illa forma, siue forma destruitur ut contingit in omnibus corruptionibus, præter humanam; sine non, ut contingit in hominis corruptione, & nunquam sit corruptio substantialis propria opposita generationi, de qua hic agimus, quin materia transeat à forma ad priuationem; nec potest assignari in quo melius collocanda sit corruptio quam in tali transitu, seu mutatione.

Deinde quotiescumque de aliquo toto, de quo verum erat dicere, existit, postea verum est dicere, non existit; si maneat subiectum ipsius, dicitur corrumpi proprie, & consequenter datur vera, ac propria corruptio; & nunquam datur corruptio, quin sit verum dicere, quod aliquid compositum quod prius existit, non existat; nec in aliquo melius collocanda est ratio formalis corruptionis quam in huiusmodi transitu: ergo bene describitur esse talis transitus.

Dixi autem, *manente subiecto*, quia si totum compositum quoad subiectum & formam, seu quoad omnes partes substantiales desineret, non corrumpetur, quod tamen spectat ad questionem de nomine.

38 *Dices*, si destrueretur totaliter, siue per annihilationem, siue per transubstantiationem corpus hominis, magente anima, aut materia prima ignis manente forma ignis, tum corrumpetur homo & ignis: sed tamen non mutaretur totum in totum manente subiecto, nec mutaretur materia prima à forma ad priuationem: ergo male describitur corruptio substantialis in conclusione.

Probat sequela maioris, quia non annihilaretur, nec transubstantiaretur illud totum, quandoquidem maneret aliqua pars ipsius: ergo corrumpetur, quandoquidem non datur aliqua actio destructiva substantialis media inter annihilationem, transubstantiationem, & corruptionem.

Respondetur negando sequelam maioris, ad cuius probationem dico, non dari quidem de facto aliquam mediam, sed possibilem esse, nimirum illam, de qua sit mentio in obiectione, quæ quia non est data de facto nunquam,

non erat necessario nec nominanda nomine aliquo proprio, nec definienda.

Quod si quis tamen vellet definire actionem destructiuam substantialem, ut sic communem omni actioni, quæ non est annihilatiua, aut transubstantiatiua, dicat esse mutationem totius substantialis in non totum substantiale manente aliqua parte substantiali ipsius: & hanc actionem postea potest diuidere in eam, quæ est mutatio totius, manente parte materiali; & in eam, quæ est non manente parte materiali: & rursus potest diuidere eam, quæ est mutatio manente parte materiali, in eam, quæ est manente parte materiali tantum, & talis est destructio omnis compositi de facto præter huminum; & in eam quæ est manente parte materiali & formali, & talis est destructio hominis, ut patet.

Quæres primo, an detur corruptio substantialis?

Respondetur quod sic, ex omnibus principiis ex quibus colligitur dari de facto materiam primam, & formas substantiales.

Quæres secundo, an hæc mutatio sit naturalis, hoc est An sit secundum inclinationem subiecti?

Respondetur primo non posse esse secundum inclinationem compositi, quod denominatur mutari in non esse, & corrumpi, quia nihil potest inclinari naturaliter ad non esse suum inclinatione innata, de qualoquimur, quidquid sit de elicita.

Respondetur etiam, non esse secundum inclinationem saltem primariam, & per se materiam, quæ per corruptionem transit ab esse forme ad non esse eius, quia alias materia non appeteret formam, à qua transit per corruptionem; neque enim potest aliquid inclinari per se primo ad aliquam formam, & ad non esse istius forme. Dixi autem primariam, & per se, quia quandoquidem materia non solum appetit formam, quam habet, sed alias formas, & priuatio istius forme sit medium necessarium ad alias formas, potest dici quod secundario & per accidens appetat illam priuationem, quatenus aliquid appetit necessario inferens illam priuationem, nimirum alias formas incompatibiles cum illa forma, nec in hoc videtur posse esse alia questio, quam de nomine.

40 *Quæres tertio*, an natura per se intendat corruptionem.

Respondetur, si per naturam hic intelligatur causa secundæ naturalis ordinis, substantialem corruptionem nullo modo intendi per se primo vlla ratione, bene tamen potest intendi per se secundario tam à causa particulari quam ab vniuersali.

Hæc resolutio quo ad primam partem est communissima, & probatur, tum quia ideo corrumpit ut generet: unde si posset generare absque corruptione non corrumpere: tum quia ex corruptione nullum bonum particulare aut vniuersale oritur, nisi quatenus concomitatur eam generatio.

Secunda pars videtur esse contra *Complutenses* hic quæ 3. Interdunt disp. 3. m. 14. dicunt enim naturam particularem non intendere per se etiam intentione secundaria corruptionem, bene tamen sic intendi à natura vniuersali.

Probat, quia tam natura vniuersalis, id est causa naturalis vniuersales, quam etiam natura particularis assuequitur mediante corruptione bonum per se intentum; primario ab illis, nempe res illas, quas generant: ergo intendunt secundario saltem corruptionem, sine qua non assuequerentur illud bonum.

Confirmatur specialiter contra *Complutenses*, quia non magis sequitur bonum vniuersi ex corruptionibus, quam bonum ignis ex corruptione aquæ verbi gratia ex qua corruptione sequitur propagatio ignis, & etiam conservatio: ergo si natura vniuersalis intendit per se intentione secundæ corruptionem, etiam particula is illam sic intendit. Nec sanè fauet *Complutensibus* D. Thomas dum dicit corruptionem esse de intentione nature vniuersalis non particularis: nam intelligendus est de intentione nature particularis istius rei, quæ corrumpitur, non vero de intentione nature particularis rei, quæ corrumpit.

Dices cum illis: Corruptio per accidens tantum coniungi

Quia corruptio substantialis.

Datur corruptio substantialis.

An sit naturalis.

An intendatur per se natura.

Interdunt secundario tam à causa vniuersali quam à particulari.

coniungitur ad bonum naturæ particularis, & consequenter non intenditur per se secundario, sed per accidens, ab illa; sed coniungitur per se cum bono naturæ vniuersalis, seu vniuersi, quia ex ea sequitur varietas & diuersitas specierum ac indiuiduorum, & consequenter intenditur per se secundario à natura vniuersali: ergo non est eadem ratio dicendi, quod vtrique natura per se intendat corruptionem.

Respondeo, tam per accidens coniungi corruptionem cum bono vniuersi, quam cum bono particulari: ideo enim coniungitur cum bono vniuersi, quia non potest haberi illud bonum absque illa, sed nec potest etiam bonum particulare haberi sine illa.

Deinde sicut bonum particulare posset haberi absque corruptione, casu quo formæ substantiales non essent incompatibiles, aut quo materia prima sufficienter disposita applicaretur causæ effectiue absque illa forma substantiali; & propterea dicitur corruptio esse per accidens requisita ad generationem, ita etiam tota varietas rerum quæ est in vniuerso, posset haberi absque corruptione, si materiæ applicarentur absque formis: ergo per accidens est corruptio ad bonum vniuersale sicut est ad bonum particulare.

*Ad de-structio-
formæ
acciden-
talis in-
tendatur
per se à
natura.* 41. *Quæres quarto*, an destructio formæ accidentalis intendatur à natura per se. *Arriaga hic disp. 2. num. 71.* existimat quod sic, quia aliqua forma accidentalis potest esse disconueniens subiecto, ut error respectu intellectus, dolor respectu animalis: & licet non esset disconueniens posset aliquis velle non esse ipsius, ut si homo non vellet conseruare volitionem aut nolitionem vlam.

Non potest hic esse alia questio quam de nomine. Vnde *Respondeo*, si solum dicatur natura intendere per se illud quod potest in ipsa naturaliter produci absque productione alterius incompatibilis, non posse intendi per se destructionem formæ accidentalis, quia nulla causa naturalis potest cessare ab actione conseruatiua, quam habet circa formam semel habitam, nisi vel remoueat, vel ponatur impedimentum: sed non potest remoueri nisi producta alia forma, nec impedimentum potest poni, nisi forma aliqua incompatibilis: ergo.

Si vero per se diceretur etiam intendi à natura destructio formæ, à qua abhorreret, sic posset dici quod intendetur per se destructio erroris, & doloris, ac similia.

Denique si diceretur intendi per se à natura illud, quod per causam naturalem fieri posset directe, siue illa causa naturalis esset libera siue non; posset etiam dici quod destructio volitionum, & nolitionum posset intendi per se & quidem primario à natura.

QVÆSTIO VIII.

Quomodo se habeant ad inuicem generatio & corruptio, & quomodo generatio vnius est corruptio alterius.

*Quatuor
difficul-
tates hic
exami-
nandæ.* **P**lures difficultates hic examinabimus. *Prima* est, an vnica sit actio corruptiua & generatiua; *Secunda*, an generatio & corruptio sint duæ mutationes; *Tertia*, quomodo sensul generatio vnius sit corruptio alterius; *Quarta*, quem ordinem prioris & posterioris retineant inter se.

CONCLUSIO

*In gene-
ratione
corrupti-
ua non
interue-
niunt
duæ ac-
tiones
positiue.* Quando generatur vnum ex altero corrupto, non interueniunt duæ actiones positivæ, vna per quam corrumpitur substantia corrupta & altera per quam producatur substantia genita. Hæc est communis.

Probat manifeste, quia corruptio non potest fieri absque cessatione actionis conseruatiue, & potest fieri per illam, nec illa debet poni per actionem vllam positivam ad se immediate terminatam, cum sit negatio, nec per vllam aliam positivam, nisi per illam qua generatur alterum compositum: & debet poni hæc positiva, quia est connaturalis saltem, si non absoluta, incompatibilitas actionis generatiue substantiæ genitæ cum actione conseruatiue substantiæ corruptæ, quia est talis impossibilitas inter formas substantiæ genitæ & corruptæ, & alias non cor-

rumperetur substantia corrupta, quando generatur altera substantia ex materia ipsius: ergo non interuenit nisi vnica actio positiva, quana generatur vnica substantia ex altera corrupta. Imo nec in hac vnica actione est consideranda formalitas vlla positiva præter formalitates illas ipsas, quas requirit per se in ordine ad formam generandam, & quas haberet, quamvis non præcederet, nec posset præcedere alia forma destruenda in materia, quæ per ipsam mutatur ad formam generandam, quia omnis formalitas positiva in actione debet habere munus positivum, illa autem formalitas tale munus non haberet, & quia sufficienter illæ formalitates secundum quas respicit formam generandam ex suppositione incompatibilitatis illius cum forma destruenda, seu sepata da.

CONCLUSIO II.

43. *Interveniunt duæ mutationis realiter separabiles dum generatur vnum & corrumpitur.* Hæc est iuxta principia Doctoris in 4. dist. 16. quæst. 2. num. 1. ubi probat emissionem culpæ, & infusionem gratiæ esse duas mutationes, quem sequuntur in eo sensu omnes discipuli: & quamvis Thomista aliqui tenere videantur oppositum, tamen in e vix potest esse difficultas, & certe *Caetan* iter dist. expressè 1.2.7.11. ait generationem & corruptionem esse duas mutationes.

Probat manifeste, quia corruptio potest esse sine generatione, ut si Deus suspenderet concursum conseruatiuum formæ à materia, & non concurrere ad productionem alterius formæ: & vltius generatio potest esse absque corruptione, ut si applicaretur materia prima bene disposita absque vlla forma substantiali agentis: tunc enim illud agens generaret compositum inducendo novam formam absque destructione alterius formæ, aut compositi: ergo.

Probat secundò quia corruptio formaliter loquendo est negatio, seu suspensio actionis conseruatiue formæ in subiecto: & per illam suspensionem materia transit à forma ad negationem formæ: generatio autem formaliter loquendo est actio positiva, per quam materia transit de privatione ad formam: sed actio positiva, & negatio non possunt identificari. Imo ex hoc sequitur quod non solum sint distinctæ realiter, sed specie, & etiam ex eo, quod habent terminos distinctos speciei: corruptio enim terminatur ad non esse formæ; generatio vero ad esse formæ.

CONCLUSIO III.

44. *De facto omnis generatio, quæ de nouo fit absque miraculo, habet secum concomitantem corruptionem, & e converso.* Hanc tenent omnes.

Probat primo de generatione non viuientium; nunquam enim talis fit de nouo absque miraculo, nisi in materia, quæ ante habuit formam substantialem incompatibilem cum forma introducenda: ergo de facto tollitur illa corruptio forma quando fit generatio: & consequenter nunquam fit generatio de nouo absque miraculo, quæ non habeat concomitantem corruptionem.

Rursus nunquam corrumpitur aliqua forma, quin introducatur alia; & ergo corruptio habet semper concomitantem generationem.

Dixi autem absque miraculo, quia quando generatur de nouo ex speciebus sacramentalibus aliqua substantia, fit generatio absque vlla corruptione. Dixi etiam de nouo, quia prima generatio elementorum & cæli facta sunt absque vlla corruptione.

Probat etiam conclusio de generatione viuientium: nam licet quando proximè generatur homo, vbi gratia ex corpore, non fiat tunc necessario aliqua corruptio, sicut nec quando corrumpitur homo per separationem anime, fit necessario aliqua generatio in nostra sententia, qui ponimus præter animam in animantibus formam corporeitatis est eadem ratio de generatione viuientium, ac non viuientium: tamen generatio completa hominis, quatenus etiam dicit generationem corporis habet annexam corruptionem illius substantiæ, ex qua producebatur corpus, quod est altera pars hominis (& idem est de rebus animantibus) & corru-

De facto
omnis
genera-
tio non
miracu-
losa ha-
bet anne-
xam cor-
ruptionem
& e con-
uerso.

corruptio adæquata ipsius, quatenus dicit destructionem corporis istius organici, habet annexam generationem substantiæ alicuius, quæ producitur ex illo corpore, ut patet, nec in hoc in re ipsa potest esse controuersia: & qui *Scotista* putant conclusionem non intelligendam vniuersaliter, ut comprehendit generationes & corruptiones videntium, loquuntur de generationibus illis in adæquate, quatenus dicunt separationem aut coniunctionem animæ, non vero adæquate, quatenus etiam dicunt generationem & corruptionem corporis; vnde in re conclusio non negant, sicut nec nos negare possumus quod ipsi dicunt.

CONCLUSIO IV.

Generatio & corruptio sunt simul tempore: 45 *Generatio vnius & corruptio alterius sunt simul tempore: sed generatio est prius natura.* Hæc est communis.

Probatur prima pars, quia si altera esset altera prior tempore, sequeretur materiam primam esse posse naturaliter absque omni forma substantiali, aut sub duabus formis incompatibilibus simul in illo instanti aut tempore, quia si in tempore, aut instanti, quo esset corruptio & verum esset dicere, iam non est compositum corruptum, nec forma eius in materia, non esset generatio, materiam non haberet aliam formam, nec consequenter vilam; si autem generatio esset prior corruptione, tunc in illo priori maneret forma postea corrupta, & consequenter essent illæ duæ formæ simul, nimirum generata, & corrupta.

Probatur etiam secunda pars, quia reuera ratio formalis positiua, ob quam agens non conseruat formam corruptandam, est, quia introducit in illo instanti temporis altera forma incompatibilis; vnde nec destrueret illam, si aut illa non esset introducta, aut non esset incompatibilis.

46 *Obicies contra primam partem*: forma generata expellit formaliter formam destructam per modum causæ formalis, ut patet ex secunda parte conclusionis; ergo debet esse in eodem instanti temporis cum forma destructa, alias non posset expellere illam, quia nemo expellit illud quod non est.

Propter hoc argumentum aliqui etiam Scotista putant in eodem instanti esse formas substantiales, non subordinatas & connatas aliter incompatibilis simul, non quidem in esse permanenti, sed in fluxu, ac fieri.

Sed hæc doctrina nullo modo placet, tum quia est falsa; tum quia non est ad rem.

Est quidem falsa, quia repugnantia & oppositio formalis non est magis pro decem annis quam pro vnic instanti: omnis enim contradictio, quæ sequeretur ex eo, quod essent simul pro decem annis, sequeretur ex eo, quod essent simul pro vnic instanti, ut est euident: & præterea alias posset quis simul & semel pro eodem instanti naturaliter loquendo habere nolitionem & volitionem in eo & contradictoria; quia nolitio expellit formaliter volitionem eiusdem obiecti, & contra, & ex contradictorijs vna expellit aliam formaliter loquendo: ergo si quæ expellunt se formaliter, debent esse in eodem instanti, contradictoria debent esse in eodem instanti, & nolitio ac volitio eiusdem obiecti.

Non est etiam ad rem, quia si forma expellenda & expellens debent esse in eodem instanti, in illo instanti non est corruptio: ergo non sequitur quod generatio & corruptio sunt simul ex eo, quod illæ formæ essent simul.

Respondetur ergo melius ad obiectionem, negando consequentiam, cum sua probatione illud enim, quod expellitur formaliter, debet non esse quando expellitur, alias non expelleretur, imo posset fieri quod nunquam existeret; nam in prima terræ productione expellebatur à materia priuatio formæ, quæ nunquam fuit, per ipsam formam.

Obicies contra secundam partem: generatio non habet illam causalitatem respectu corruptionis: ergo non est prior natura illa.

Probatur antecedens, quia corruptio est quid nega-

tium, non datur autem causalitas ad aliquid negativum.

Respondetur negando antecedens & distinguendo minorem probationis: non datur aliqua causalitas formalis distincta à forma productiua in subiecto, concedo non datur causalitas formalis identificata ipsi formæ productæ in subiecto, nego. Itaque ipsa forma producta se ipsa causat illam corruptionem propter incompatibilitatem quam habet cum forma, quatenus est ratio formalis ob quam non potest conseruari forma præcedens in illo instanti, in quo producitur forma generata.

Obicies secundo contra eandem partem. Corruptio est causa generationis, & consequenter prior illa, ergo generatio non est causa corruptionis, nec prior illa, aut certe dabitur mutua causalitas in causis realiter agentibus.

Probatur antecedens, tum quia prius debet esse negatio formæ corruptæ in materiâ, quam possit introduci forma generanda: forma enim generanda non posset introduci, nisi in materiâ dispositam, non est autem disposita, antequam sit negatio illa: tum quia nisi fuisset corrupta prior forma, non esset introducta altera: ergo corruptio est causa cui generatio fiat.

Confirmatur, quia debet esse forma præcedens in materiâ, donec ponatur negatio ipsius: ergo si generatio sit prior naturæ quam illa negatio, pro illo priori pro quo est forma generata ante negationem, debet esse forma antecedens; & sic vtrique forma erunt simul, quod implicat.

Confirmatur secundo, quia ipsa materiâ est prior naturæ quam forma generanda, & ut sic habet negationem formæ corruptæ, neque enim habet formam corruptam: ergo prior est negatio formæ corruptæ, & consequenter corruptio, quæ consistit in illa negatione formæ, quam generatio; atque adeo generatio non potest esse causa corruptionis.

Propter hæc Thomista, & aliqui etiam Scotista (sed hi sine dubio satis inconsequenter ad principia *Scoti*) concedunt corruptionem esse priorem generatione in genere causæ materialis, generationem vero esse priorem in genere causæ formalis, neque existimant hanc mutuum causalitatem in diuerso genere causæ esse inconuenientem.

Sed quia hæc doctrina de mutua causalitate est falsa, ut suppono ex dictis 2. *Physicorum*.

Respondetur aliter negando antecedens: & ad primam probationem dico negationem formæ corruptandæ non debere precedere formam introducendam, nec spectare ad dispositionem, quæ præcedere debet formam introducendam.

Ad secundam probationem distinguo antecedens, nisi antecederet esset illa corruptio, nego, nisi consequenter, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Ad primam confirmationem distinguo antecedens: debet esse pro quocunque instanti reali temporis, donec ponatur negatio, concedo antecedens; debet esse pro quocunque instanti naturæ donec adueniat instans naturæ, in quo ponitur negatio ipsius; nego antecedens & consequentiam.

Et eodem modo Respondetur ad secundam confirmationem negando antecedens pro secunda parte; ut sic enim neque debet habere negationem positiue, neque formam oppositam ipsi.

49 *Pro hac responsio ad vtramque confirmationem* intelligatur bene, aduertendum est, instantia naturæ, in quibus aliqua dicuntur præcedere alia, esse instantia conceptiui instantis naturæ, ita scilicet, ut illud quod potest concipi cum fundamento in re existere pro aliquo instanti reali sine dependentia ad aliud, dicatur prius natura alijs, quæ non possunt sic intelligi sine dependentia ab illo, respectu cuius dicuntur esse posteriora natura. Quia ergo non potest in instanti reali, in quo introducit forma generanda, intelligi cum fundamento in re esse negatio formæ corruptæ, nisi intelligatur esse introducta altera forma; quandoquidem ratio cur illa negatio ponitur in illo instanti, est compatibilis istius alterius formæ: neque etiam potest intelligi vere esse ipsamet forma corrupta, tum quia reuera non est, tum quia non habetur sufficiens principium colligendi, quod sit in

fit in illo instanti, nisi intelligatur abesse causa productiua formæ in rodenda, & hinc neque in instanti natura, in quo prius est materia quam forma introducenda, neque in illo instanti natura, negatio formæ corruptæ potest intelligi aut esse positivæ, antequam sit, ac intelligatur forma introducenda esse, sed quia potest intelligi esse forma introducenda in hoc tempore, & hoc sine dependentia à negatione alterius formæ tanquam à priori, licet non possit intelligi esse sine dependentia ab illa tanquam à posteriori, propterea debet dici esse prius natura quam illa negatio, & consequenter quam corruptio. Et si quæritur cur potest intelligi forma existere independentem à negatione tanquam à priori, non vero è contra, Respondeo propter rationes conclusionis.

CONCLUSIO V.

Generatio unius est corruptio alterius non in sensu formali, neque solum in sensu concomitanti, sed etiam in sensu causali, quatenus formalis ratio ob quam debet esse corruptio, est impossibilitas formalis, quam habet generatio seu forma per eam producta cum forma corrupta. Hac est communissima, & patet prima pars, quia generatio & corruptio distinguuntur specie ac realiter, & sunt separabiles: ergo una non est altera formaliter loquendo.

Probat secundam partem quia licet habeat concomitantiam, tamen non magis habet generatio concomitantem corruptionem, quam contra: generatio vero dicitur esse corruptio in aliquo sensu, in quo corruptio non dicitur esse generatio: ergo alio modo dicitur corruptio quam in sensu concomitanti.

Probat denique tertiam partem, quia, ut dixi, generatio est causa, ob quam fit formaliter expulsio, non vero è contra.

Aduertendum vero hic pro complemento, totum quod dixi de generatione & corruptione in hac questione non solum habere locum in generatione & corruptione substantialis sed in generatione & destructione, quæ intercedit inter formas accidentales contrarias, ac incompatibiles: eadem enim est ratio de omnibus. Quando vero mutatur aliquid præcise à privatione ad formam, aut à forma ad privationem, ut cum aer de tenebroso fit lucidus, aut de lucido tenebrosus: tum non interueniunt duæ mutationes reales, sed una tantum, nec prior est expulsio tenebrarum quam introductio lucis, aut lucis introductio quam tenebrarum expulsio, quia quandoquidem non detur negatio negationis realiter loquendo, ipsamet expulsio tenebrarum est introductio lucis, & expulsio lucis est negatio lucis, ac consequenter ipsa tenebræ; in quo non est difficultas vlla.

DISPUTATIO XXIV.

DE ALTERATIONE.

VANDOQV IDEM generationes novæ, quæ sunt à causis secundis, prærequirunt dispositiones aliquas prævias, quæ per alterationem subiecti præexistentis sunt, hinc in ordine ad intelligendum, quomodo generatio fiat, agendum erat in hoc tractatu de Alteratione, & etiam satis congrue immediate post considerationem ipsiusmet generationis.

QVÆSTIO I.

Quid est Alteratio.

Alteratio variè accipitur.

UT intelligatur de qua alteratione hic agatur, aduertendum, alterationem varias habere significatio-

ones: Primo enim significat mutationem quamcumque, per quam subiectum fit alterum ab eo quod ante fuit, & sic comprehendit omnem mutationem subiecti ad formam accidentalem quamcumque: sicut enim differentia essentialis facit aliud, ita differentia accidentalis facit illud, cui aduenit alterum, seu alteratum. Secundo presertim sumitur alteratio pro mutatione subiecti ad qualitatem quamcumque siue spirituales siue corporales, & sic sumpsit eam Philosophus 5. Phys. text. 28. describens etiam esse motum ad qualitatem.

Quia vero quædam qualitates sunt, quæ non habent contrarium, ut lumen, species intentionales tam sensibiles, quam intelligibiles; quædam vero quæ habent contrarium, ut calor, frigus, albedo, nigredo, hinc alteratio in hoc ultimo sensu, ut scilicet est motus ad qualitatem diuiditur in illam quæ habet pro termino qualitatem non habentem contrarium, & quæ habet pro termino qualitatem habentem contrarium: & ex hac alterationibus duabus prima vocatur perfectissima subiecti, quia subiectum perficitur, quin deperdat aliquid positivum ex ipsis, quæ habuit ante; secunda vero vocatur corruptiua, quia licet subiectum perficiatur per ipsam, quatenus recipit mediante ea aliquam formam, tamen hoc non fit absque deperditione alterius formæ positivæ.

Quia etiam qualitates habentes contrarium sunt in duplici differentia: nam quædam ex ipsis sunt diuisibiliter sibi oppositæ, & quædam indiuisibiliter; hæc producuntur instantaneè, ut amor & odium, iudicium affirmativum & negativum, ac similia; illæ vero producuntur successivè, ut calor & frigus, albedo & nigredo: hinc alteratio corruptiua potest ulterius diuidi in alterationem ad formas diuisibiliter oppositas & formas indiuisibiliter oppositas. Et denique quia qualitates aliquæ disponunt ad generationem, & aliæ non disponunt, propterea rursus potest diuidi alteratio in eam, quæ non disponit ad generationem, & eam quæ disponit; & sine dubio de hac alteratione in præsentem potissimum agitur, quamvis ex iis, quæ de eius natura dicuntur, multa applicari possunt ad alias alterationes, propter convenientiam, quam hæc alteratio, quæ dispositiua vocari potest, cum aliis alterationibus habet.

CONCLUSIO

2. Bene describitur alteratio, de qua hic per se agitur, esse Quod est mutatio, quæ aliquid mutatur successivè ab una qualitate ad alteram diuisibiliter oppositam. Hæc in re debet esse alteratio dispositiua. communis, & desumitur ab Aristotele hic text. 23. Probat autem, quia omni & soli convenit, nec continet aliquid superfluum, ut patebit ex eius explicatione.

Dicitur mutatio, quia in hoc tanquam in genere convenit cum aliis mutationibus etiam instantaneis, & substantialibus. Dicitur quæ aliquid mutatur successivè, quia in hoc differt ab omnibus mutationibus instantaneis. Dicitur ab una qualitate ad alteram, quia per hoc distinguitur à mutatione successiva, quæ aliquid mutaretur ab uno loco ad alterum, & à mutatione successiva substantiali, si talis detur, de quo suo loco.

Dicitur diuisibiliter oppositam, tum quia si non fuisset talis motus ab una ad alteram, non posset esse successivus; tum etiam ut intelligatur ad quas possit qualitates alteratio terminari.

Dices per hoc quod diceretur aliter ratio esse mutatio à qualitate ad qualitatem diuisibiliter oppositam, significaretur sufficienter quod esset successiva: ergo superflue additur.

Respondeo primo, distinguendo antecedens: sufficienter sic, ut possit facile colligi quod deberet esse successiva, transeat: sic ut tam cito id daretur intelligi, quam addendo successivè, nego antecedens & consequentiam.

Respondeo secundo, negando antecedens absolute, quia habitus intellectuales sunt qualitates diuisibiliter oppositæ, & tamen motus, quo anima movetur ab uno ad alterum, non est successivus, sed instantaneus: & ratio

huius est, quod illi habitus producantur per actus intellectus, aut voluntatis, illi autem actus sunt instantanei, unde habitus illi nequeunt produci successiue, & continue.

Possent etiam alteratio alio modo describi, esse mutatio, qua subiectum aliquod mutatur ad qualitatem dispositivam ad generationem: nam hæc etiam descriptio omni & soli alterationi, de qua hic agitur, convenit, nec continet aliquid superfluum. Sed magis tamen explicite in priori descriptione manifestantur multæ formalitates repetitæ in alteratione, quam in hac.

Quæritur, an si generatio esset impossibilis, daretur alteratio: videtur quod sic, quia sunt mutationes realiter distinctæ, ut suppono ex supradictis; videtur quod non, quia ordinatur per se ad generationem, & generatio ponitur in descriptione ultima ipsius paulo ante proposita, quam diximus esse bonam.

Respondetur breviter, simpliciter loquendo, quod alteratio esset possibilis, quamvis generatio non esset possibilis, & quod si de facto daretur subiectum calidum & frigidum, quamvis de facto non posset dari naturaliter generatio, aut corruptio, adhuc daretur alteratio de facto.

*Probat*ur prima pars, quia non est tam intima connexio ex natura intrinseca caloris aut frigoris, in quantum sunt calor & frigus, & in quantum etiam calor est productus caloris, & frigus frigoris, aut in quantum sunt opposita formaliter, inter calorem ac frigus & generationem, quin sub illis conceptibus possint esse calor & frigus, quamvis generatio esset impossibilis, ut patet manifeste tum ex eo, quod possunt illi conceptus haberi de calore & frigore absque conceptu possibilitatis aut impossibilitatis generationis, imo cum iudicio positivo de impossibilitate eius; nec etiam hi conceptus ex ratione sua formali præsupponunt formalitatem aliquam respicientem generationem, nec ad eas ut sic sequitur ordo vilius ad illam: ergo possunt esse à parte rei in aliqua substantia quantum ad naturam suam intrinsecam, & omnino necessario præsupposita & consequentia ad illam naturam, quamvis generatio esset impossibilis adeo, ut non possit ut ex impossibilitate generationis deduci aliquod argumentum ad ostendendam impossibilitatem illarum qualitatum, nec ex possibilitate eorum aliquod argumentum ad persuadendam possibilitatem generationis. Sed si darentur illæ qualitates sub illis conceptibus, non obstat impossibilitate generationis daretur sine dubio alteratio, secundum quod est mutatio successiva subiecti ab una qualitate ad alteram diuisibiliter oppositam: ergo absolute & simpliciter posset dari alteratio, quamvis non posset dari generatio.

Et hinc patet secunda pars, quia si de facto darentur agentia calida & frigida, quamvis de facto non posset dari generatio: sine dubio agentia illa calida & frigida alterarent se mutuo alteratione supra descripta.

Dices: qualitates alterationis dicunt ordinem aptitudinalem ad generationem: sunt enim aptæ naturæ disponere ad ipsam, & sunt aptæ naturæ emanare ex composito generabili ac corruptibili: ergo si esset impossibilis generatio, illæ etiam essent impossibiles.

Respondetur distinguendo antecedens: quasi ex conceptu qualitatis alterationis ordo ille sequeretur præcise ad illas qualitates vi istius conceptus præcise; aut quasi ex illo conceptu præcise haberent esse sic aptæ naturæ, nego antecedens: dicunt illam ordinem & aptitudinem, sed tamen non vi istius conceptus formaliter loquendo, concedo antecedens, & similiter distinguo consequens: illæ essent impossibiles ex vi conceptus formalis requisiti & sufficientis ad alterationem, nego consequentiam: realiter loquendo, & ex vi alicuius, realiter identificati, transeat.

Instabit ergo quandoquidem iste ordo identificetur realiter cum illis qualitatibus taliter, ut eo destructo, qualitates etiam destrui debeant, absolute & simpliciter debent dici istæ qualitates impossibiles esse, si esset impossibilis generatio, quia si hæc esset impossibilis, istæ ordo

esset impossibilis, & consequenter quidquid identificatur realiter per se.

Respondetur negando sequentiam, quia absolute & simpliciter non debet dici id repugnare alicui, quod non repugnat ipsi ex vi rationis formalis suæ; & ne fiat in hoc questio de nomine, quando nos dicimus in resolutione huius quesiti, quod non repugnaret alteratio quamvis repugnaret generatio: in hoc sensu id intelligimus, quod non repugnaret ex vi & conceptu formalis alterationis, ut est mutatio successiva inter qualitates diuisibiliter oppositas aut ex vi illarum qualitatum, ut sunt sic diuisibiliter oppositæ, & per motum successivum acquisibiles ac destruibiles: quidquid sit an ex alio capite repugnaret: & in hoc sensu tantum debet quesitum intelligi, ac esse in controversia aliqua reali.

Hinc autem patet ad rationem dubitandi pro parte negati- *Solutio*
nam non ordinatur ad generationem ex conceptu alterationis, aut aliquo per se præsupposito aut consequente ad ipsum: quod autem ex alio capite sic ordinetur, non impedit partem affirmatiuam dubij, nec probat negatiuam.

Nec etiam generatio ponitur in secunda descriptione, quam approbavi, tanquam aliquid essentialiter requisitum ad conceptum alterationis habendum, sed tanquam aliquid, quod quia de facto solet sequi ad qualitates, ad quas fit alteratio, & non ad alias sine illis, potest deferri ad habendum conceptum de illis qualitatibus, etiam independentem à generatione, nisi quatenus generatio erat occasio habendi talem conceptum.

Obijciunt præterea ex *Rumio*, qui oppositum tenet hic tract. 3. q. 1. alteratio proprie dicta est motus physicus, qui versatur inter qualitates proprie contrarias: ergo disponit subiectum ad corruptionem, ad differentiam alterius alterationis, quæ non disponit: ergo si non esset corruptio possibilis, alteratio non esset possibilis: sed corruptio non esset possibilis, nisi generatio esset possibilis: ergo.

Respondetur negando primam consequentiam: distinguatur enim ab alijs alterationibus per hoc, quod esset mutatio successiva inter qualitates diuisibiliter oppositas.

Obijciunt secundo ex eodem: expulsio qualitatum positive contrariarum dicitur intrinseca ordinem ad expulsionem possibilem formæ substantialis: ergo & ad generationem possibilem, sine qua expulsio illa non esset possibilis.

Confirmatur, quia corpora celestia ex eo, quod non sint generabilia & corruptibilia, non sunt etiam capacia accidentium proprie contrariarum, etiam de potentia absoluta: ergo signum est, quod subiectum incapax corruptionis sit etiam incapax alterationis; & consequenter quod si corruptio esset impossibilis, etiam alteratio esset talis. Hæc est summa probationis secundæ huius authoris, quam fulsissime proponit.

Respondetur breviter negando antecedens, quod ab ipso potius debebat probari, quam cetera, quæ superflue probantur.

Ad confirmationem Respondetur negando antecedens: & quidem difficile est probare quod non alterentur ad tales qualitates naturaliter, aut saltem quod non possint sic alterari; unde nec apparentiam habet quod non possint sic alterari de potentia absoluta, cum in hoc nulla sit repugnantia. Quod si etiam non essent capacia talium qualitatum, sicut non sunt, ut adversarius dicit, qualitatum spiritualium; profecto hoc non necessario proveniret ex eo quod non sunt generabilia, aut corruptibilia, sed ex alio aliquo capite.

Obijciunt tertio, ex Philosopho hic c. 1. tex. 1. *Quapropter* inquit si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, eadem autem ratio est de alijs: hoc autem erit alteratio: ergo secundum ipsum si non esset possibilis generatio, neque etiam alteratio est possibilis, hic enim est sensus istorum verborum.

Respondetur, Aristotelem loqui de facto, & vult tantum quod quandoquidem non sit maior ratio contrariæ agens naturale

rale alteret, quam generet de facto, si non potest generare, nec poterit etiam alterare. Sed ex hoc non sequitur, quod si impossibilis est generatio ex natura sua intrinseca, etiam alteratio impossibilis esset; sed sequitur, quod supposita possibili intrinseca utriusque, si agens naturale non possit vnum, nec alterum etiam poterit, de quo eadem est ratio.

An mutationes polypi & camaleonis sit alteratio.
 8 *Quæres secundo*, an mutationes, quibus mutantur polypus, camaleon, & similia animalia ad colores corporum, quibus insident, sint alterationes comprehensæ sub alteratione huius descriptæ.

Respondeo breuiter cum Conimbricen. negatiue, tum quia mutantur in instanti, tum etiam quia longe verisimilius est quod non mutantur tum ad calores veros, sed quod appareant mutari, quia colores suppositi apparent per eorum corpora, sicut per vitrum apparet color corporis ipsi suppositi: neque enim apparet quomodo isti colores producerentur in ipsis tam cito.

Dices cum Theophrasto, produci ipsos propter metum eo modo, quo nos albescimus ob metum, & erubescimus ob erubescenciam. Contra, quia sæpè mutantur quando non adest occasio metus, & quandiu manent super talia corpora habent talem colorem, cum tamen non sit verisimile quod tandiu semper metuant; & deinde si ob metum proueniret, semper deberet mutatio esse eiusdem rationis, nec deberet alia & alia esse pro varietate corporum, quibus insident, contra experientiam.

Dices secundo: illos produci vi imaginationis. Contra, quia illum colorem habent, quandiu insident corpori, nec tamen verisimile est imaginationem tam diu fixam esse in consideratione istius corporis. Contra secundo, & melius, quia si mutarentur à corpore ad corpus absque eo quod aduerterent ad varietatem coloris, ut bene posset fieri, adhuc apparerent colorati: ergo id non prouenit ab imaginatione.

Nec refert quod camaleon palleat in morte, nec referat colores suppositos: nec enim hoc oritur ex eo quod deficiat tum virtus imaginatiua, aut metus, sed ex eo quod profundatur corpus dispositione aliqua impediente transparentiam.

QVÆSTIO II.

An alteratio sit motus continuus.

Motus alterationis potest esse continuus duobus modis.
 9 *EX* ipsa descriptione alterationis, de qua hic agitur, videretur sufficienter colligi quod sit motus continuus: descripta est enim esse mutatio, qua subiectum successiue mutatur à qualitate in qualitate diuisibiliter contrariam. Sed quia duobus modis potest aliquid successiue mutari, Primo proprie quando mutaretur ad formam aliquam pro aliquo tempore sine morula vlla, in qua quiesceret, præter morulas instantaneas, quæ intercedere debent inter partes quascunque temporis. Secundo improprie quando moueretur successiue ad aliquam formam acquirendo ipsam in aliquo tempore, sed ita ut intercederent inter acquisitiones partiū eius aliquæ morule non instantaneæ, sed temporaneæ; licet tamen imperceptibiles: & quia descriptio præmissa posset intelligi de qualibet ex his mutationibus, hic examinandum est de qua intelligatur.

Deinde quomodocumque intelligeretur illa descriptio, quidquid sit de possibilitate talis alterationis, posset adhuc dubitari an motus ad qualitates corruptiuas, quales censentur esse effluuiationes & frigefactiones, sint successiui. Ut inde colligatur an prædicta descriptio conueniat ipsis, nec ne: propter hoc etiam præsens quæstio proponi vtiliter potuit.

Præterea quandoquidem subiectum aliquod dupliciter alterari potest per qualitates corruptiuas, v. g. per calorem & frigus, ac similia, nimirum extensiuè acquirendo secundum vnam partem sui, partem qualitatis, & secundum aliam partem sui aliam partem; & intensiuè acquirendo qualitatem in vna & eadem parte magis ac magis intensam: quæstio examinanda est de vtraque mutatione & extensiuâ & intensiuâ.

Prima opinio dicit alterationem extensiuam esse successiuam, sed cum morulis temporaneis imperceptibilibus; intensiuam vero esse successiuam absque talibus morulis, aut vllis, nisi, instantaneis. Hanc tenet *Aegidius 1. de Gen. q. 16. & Iand. S. Phys. q. 8.*

Secunda opinio tenet vtramque esse successiuam, sed cum morulis temporaneis; neutram vero cum instantaneis solummodo. Ita *Capreolus, Soncin. Ianel. Ferrar.* quos sequitur *Arriaga hic dispnt. 2. n. 33.*

Tertia denique sententia est, quod vtraque alteratio sit successiua absque aliis morulis, præter instantaneas correspondentes instantibus temporis. Hæc est communissima inter *Scotistas, Thomistas, ac recentiores* hic, & eam expresse docet *Scotus 2. d. 2. q. 2.*

Ut autem intelligatur bene, aduertendum est, non esse sensum quod non possit aliquod subiectum alterari successiue cum morulis temporaneis, nam certum est quod pro hac parte temporis possit aliquid caloris recipere, & postea amota causa quiescere pro aliquo tempore, ac rursum applicata causa plus caloris recipere. Sed sensus est, quod non possit agens alterari siue extensiuè, siue intensiuè, quin aliqua saltem pars alterationis sit successiua absque morulis temporariis, & quod agens debite applicatum, quamdiu sic applicatum est, si alteret omnino, successiue alterare debeat absque morulis.

CONCLUSIO.

10 *Alteratio est motus continuus proprie dictum in sensu tertie sententia.* Hæc est contra duas primas sententias. Probatur primo Philosophi auctoritate 5. *Phys. tex. 39.* dicentis omnem motum proprie dictum esse continuum; sed nullus est motus proprie dictus magis quam alterationis: ergo.

Dices hoc intelligendum de motu continuo cum interpositione morularum imperceptibilium. Contra, quia sic aliqua pars ipsius deberet produci in instanti, sed hoc est contra Philosophum 6. *Physicorum*, ubi ait motum non fieri in instanti, nempe proprie dictum.

Deinde si morule intercedentes sunt imperceptibiles: ergo absque fundamento assuntur: neque enim potest eo ligi per rationem, quod intercedant, nisi constet experientia aliqua; non potest autem colligi experientia, nisi sint perceptibiles.

Probatur secundo ratione, quia successio in qualitate oritur ex diuisibilitate ipsius, ac qualitatis sibi oppositæ sed est diuisibilis in infinitum etiam secundum aduersarios; ergo non potest vlla pars ipsius produci in instanti, & consequenter quæcumque pars ipsius debet produci in tempore per motum continuum, & non per motum discretum. Probatur prima sequela, quia illa pars, quæ produceretur, haberet plures partes, & consequenter haberet principium successionis, seu rationem, ob quam deberet successiue produci.

Confirmatur experientia, qua experimur manum nostram applicatam igni continue, ac sine vlla intermissione magis ac magis calefieri; ergo cum nihil obstat, debemus iudicare conformiter ad sensum, quod ita fiat.

Probatur tertio conclusio, & simul impugnatur vtraque aduersa sententia, quia sequeretur ex iis quod agens naturaliter debite applicatum passo pro aliquo tempore nihil in ipso producat, quod est absurdum. Patet sequela, quia in tempore illo, quo fieret interruptio motus, nihil produceret, & tamen tum esset tam sufficienter applicatum, quam ante vel post.

Dices in tempore illo produci dispositionem ad sequentem gradum qualitatis, quæ producitur.

Contra, quia non est maior ratio, cur ista dispositio produceretur in tempore quam ipsamet qualitas. Præterea ipsamet productio talis dispositionis est alteratio; ergo si productio illa est continua, aliquis motus alterationis est continuus, quod nobis sufficit. Deinde falsum est requiri dispositionem aliquam ad recipiendum, vel producendum secundum gradum, vel tertium, vel vllis alios sequentes qualitatis, & aduersarij nullum habent fundamentum id dicendi.

11 Dices cum alijs, in tempore illo, quo non extenditur calor, intendi ipsum.

Sed hac responsio admittit conclusionem quoad partem ultimam. Præterea qui ea vtuntur, non possunt ostendere rationem quare sicut calor, v.g. potest continuo produci quoad intensiorem, non possit etiam quoad extensionem. Deinde pro illo tempore non solum agens sufficienter applicatur ad intendendum calorem sed etiam ad extendendum calorem; unde manet adhuc difficultas probationis.

Dices denique cum alijs, agens illo tempore conservare qualitatem antecesserit productam, donec acquirat maiorem virtutem, vt possit aliam gradum producere post illud tempus.

Contra, quia habet sufficientes vires sine acquisitione maioris virtutis: ergo responsio nulla. Probatur antecesserit, quia non potest esse dubium, quin ignis immediate post productum primum gradum caloris habeat tantam virtutem, quantam habet calidum aliquod vt duo: sed calidum vt duo habet vires sufficientes producendi secundum gradum caloris; ergo etiam & ignis in illo tempore sine acquisitione maiorem virium.

12 Confirmatur hac probatio, quia si quis explodat bombardam in parietem semel, nisi aliquid tum detrimenti faceret illi, perinde esset fuisse explosum, ac non fuisse; unde si per viginti ictus deiciatur paries, qui alias non esset deiciendus, quilibet ictus debet aliquid in ipso operari: ergo similiter si calidum vt octo pro primo instanti nihil producit caloris, nec pro secundo aliquid producat, quia si nihil facit in primo instanti, perinde est quod fuerit applicatum pro primo instanti, ac quod non fuerit.

Respondet Arriaga primo, posse fieri, quod licet ex aequalibus ictibus plures nihil fecerint, aliquis tamen tandem aliquid faciat, quod non fecisset, nisi præcessissent alij ictus, qui tamen nihil fecerunt: cuius exemplum dat de marmore optime laeuigato, quod licet à puero primum calcante nihil omnino patitur, tandem tamen potest repetita calcatione alteri.

Respondet secundo, negando consequentiam, quia aliud est de eadem causa loqui respectu effectus, aliud de diuersis causis.

Sed contra secundam responsionem, quia eadem prorsus est ratio de vna, ac pluribus causis, quantum ad hoc.

Contra primam responsionem, quia impossibile est aliquid posse facere, quod non fecisset alias, ex suppositione alterius, nisi illud alterum iuuat aliquo modo: ergo nisi primi ictus aliquo modo iuuat ad deiciendum murum, aut conquassandum, sequentes ictus nihil facient magis, quam fecissent, si non præcederent. Sed nisi produxissent aliquid in muro, nihil prorsus iuuarent, nec per modum dispositionis, nec per modum conditionis sine qua non: ergo nisi agant aliquid in muro, sequentes ictus nihil facient magis, quam si primi non præcessissent. Probatur subsumptum, quia non per modum causæ, quandoquidem supponatur eos nihil producere; non etiam per modum dispositionis, quia vel disponent formaliter vel effectiue: non formaliter, quia non existunt realiter quando succedunt sequentes ictus; non etiam effectiue quia nihil producant, aut tollunt à muro, vt supponitur: nec etiam per modum conditionis sine qua non; quia omnis talis conditio debet habere aliquod munus respectu agentis, aut passivi: sed non potest imaginari, quod munus habeant ictus illi præteriti, si nihil fecerunt magis, quam si non fuissent præteriti, quod videtur manifestum.

Et hinc patet, exemplum Arriagæ de marmore nihil concludere; nam eadem prorsus est ratio de illo ipso exemplo, ac de ictibus bombardæ; & sanè si prima vice puer calcando nihil officeret marmor, nec marmor postea redderetur aliunde magis dispositum, vt ageret secunda vice, aut tertia, aut quarta, aut millesima, nec postea etiam aliquid faceret, & sic nunquam per calcationem attereretur marmor.

Dices cum eodem, Agentia physica sæpe dependent à

conditionibus non existentibus in agendo: ergo posset secundus ictus dependere tanquam à conditione à priori non existenti & idem est de calcatione. Probat antecesserit, quia, vt aliquis habeat in instanti B vbi aliquid, debet in instanti A antecesserit habuisse aliquid aliud vbi vicinum, alias in instanti B non posset habere illud vbi.

Contra, quia licet posset agens dependere à conditione non existente, quod non negamus; non tamen nisi à conditione, cuius munus aliquod assignari possit. In exemplo autem de vbi, vsus manifestus vbi prioris, habetur nam per illud applicabatur agens ad spatium vbi sequentis, quia iter non applicaretur absque illo vbi, vt alio simili; et in casu nostro per ictus priores bombardæ non magis applicatur, nec magis disponitur aut ipsa, aut passum: & similiter calidum vt duo per cessationem ab actione non magis disponitur, nec magis applicatur, nec magis reparatur, aut fortificatur eius virtus, quam si non cessaret: ergo nec præcessio ictuum illorum, nec cessatio ab actione, nec etiam applicatio calidi pro tempore, aut instanti quo non agit, potest esse conditio sine qua non ad actiones sequentes.

Dices iterum cum eodem, maior est virtus continue operatiua, quam quæ esset operatiua cum morulis: ergo non est danda illa virtus maior omnibus agentibus naturalibus, & consequenter potest dari agens naturale, quod non debeat agere continuo, sed cum morulis.

Respondet distinguendo antecesserit, quando operatiua est do remittitur actiuitas agentis, vt contingit in agnibus organicis quæ patiuntur fatigationem, concedo antecesserit actiuitas agentis, quando operatiua est in agnibus inanimatis, nego antecesserit. Et similiter distinguendo consequens: agentibus primæ conditionis, transcat; secundæ conditionis, nego consequentiam. Itaque sicut non est maior virtus illa, quæ per decem annos ignis successiuus applicatus pluribus passis posset in eis cum interiectione morularum calorem producere, quam quæ per duos dies; quia virtus sufficiens ad vnum, sufficit ad alterum; ita dicendum est de virtute quam haberet sic agendi continue absque morulis.

Obiicit primo Philosophum qui 8. Phys. tex. 23. ait: Dicere alterationem fieri continue, est aduersari valde manifestis.

Respondet, eum solum velle alterationem non fieri continue, id est semper, cuius contrarium docuerunt aliqui antiqui Philosophi. Itaque motus potest fieri dupliciter continuus: vno modo sic, vt nunquam interrumpatur, & hoc sensu dixit Philosophus, alterationem non esse, vel non fieri continue: alio modo sic, vt licet possit vni, & etiam interrumpi, eo tamen tempore, quo fit, sine interruptione fiat, si maneat applicatum agens, sine impedimento: & hoc sensu nos contendimus alterationem esse continuam.

Obiicit secundo. Si calor, verbi gratia, produceretur continue per integram horam, in quolibet instanti istius horæ aliquid produceretur, vel non: si non, ergo interrumpitur ille motus in quolibet instanti, & consequenter non erit continuus: si sic, ergo verum est quod aliqua pars qualitatis produceretur in instanti, & consequenter quod non obstante diuisibilitate eius possit produci in instanti.

Respondet, in quolibet instanti produci aliquid qualitatis, nimirum indiuisibile continuatum partium ipsius, non vero aliquam partem eius; quod si nihil produceretur in instantibus, non tamen fieret interruptio motus, quam hic negamus, quia non fieret per partem aliquam temporis sed tantum per instant.

14 Dices: Si in quolibet instanti produceretur aliquid indiuisibile qualitatis, sequeretur quod infinita indiuisibilia producerentur (sunt enim infinita instantia in hora) & consequenter infinitæ partes intensiōis & extensiōis qualitatis.

Respondet non esse absurdum quod qualitas habeat tot indiuisibilia, & partes, quot ipsū tempus, nec ex hoc sequitur quod sit infinita simpliciter & categorematicè, sed

Non potest aliquid facere ex eo quod aliud præcesserit nisi quod præcessit, aliquo modo iuuat.

sed tantum secundum quid & syncategorematicè, sicut omnes dicunt de tempore.

Dices ulterius: sequeretur quod ignis magnus non posset per horam producere maiorem calorem quam parvus. Probatur sequela, quia ignis magnus non potest producere nisi unum indivisibile caloris pro quo ibet instanti tempore, tantum autem & non minus potest produci à minori igne, & consequenter sine hora tot erunt indivisibilia & partes productæ à minori, quot à maiori.

Respondeo negando sequelam, ad cuius probationem dico quod excessus effectus producti ab igne maiori supra effectum ignis maioris non debet mensuari penes partes indeterminatas; ex huiusmodi enim partibus non sunt plures in vno effectu, quam in altero, sicut non sunt plures partes istiusmodi in anno quam in hora, sed penes partes determinatas, quarum plures multo producit maior ignis quam minor in eodem tempore.

15 *Obiicies tertio ex Ariaga*: sonus producit species sui ad certum spatium in instanti: sed illæ species non producant alias species statim in instanti, sed paulo post; ergo cessant aliquando ab operatione; ergo potest esse aliquid agens naturæ quod non operetur, sed quod debeat aliquando cessare ab operatione, & consequenter falsum est præcipuum fundamentum conclusionis consistens in tertia probatione. Probat maiorem, quia qui est iuxta findentem ligna, æque cito audit sonum ac videt ictum, quod fieri non posset, si non statim produceret sonus species sui in illo spatio, in quo tam cito auditur, ac videtur ictus. Probat etiam minorem, quia qui remotior est, citius videt ictum, quam audit sonum, etiam cum notabili differentia, si valde longe distat; quod verum non esset, si in instanti producerentur species in loco illo remotiori.

Antequam respondeam in forma ad hanc objectionem, ob quam putat hic author suam sententiam esse extra omne dubium, & oppositam quamvis communem esse falsam, placuit proponere aliquas difficultates eius.

Prima difficultas contra doctrinam Ariagæ. Prima est, quod species soni productæ ab ipso sono, maneant transacto sono, & caulent alias species; nam communiter ab authoribus supponitur species sensuum exteriorum in fieri, & conservari, dependere ab obiecto à quo causantur, & nullo modo percipi ab ulla potentia externa nisi obiectum esset actu existens; quorum utrumque falsum esset in hac sententia, in qua & species soni non existentis manerent, & audiretur ipsemet sonus non existens.

Secunda. 16 *Secunda est*, quod species soni productæ intra tantam distantiam à sono, producant postea alias species in alia distantia, in qua tardius auditur sonus, quam in prima distantia; non verò ipse sonus; nam hinc videretur sequi, quod ipse sonus non audiretur, sed species illæ ipsius; id enim auditur, quod producit species in aure, sicut id videtur, quod producit species in oculo. Deinde sequeretur, quod in illa distantia deberet audiri sonus per illas species, quando postea auditur in aliis partibus, remotioribus, quia quando auditur in partibus remotioribus, debent manere species in illa prima distantia, ut caulent species in partibus illis remotioribus; quando autem manent species in illa distantia, tandiu debet manere auditio ab illis in eadem distantia utilis.

Tertia. 17 *Tertia est*, quod supponit species primas à sono produci in instanti, nam cum sonus ipse sit quid successivum, ut omnes fateantur, & patet experientia, non potest producere aliquid in instanti, & præsertim non potest producere in instanti species illas in auribus instantaneè, cum experientia constet ipsammet auditionem soni esse successivam, & consequenter species quibus causatur, debeant esse successivæ.

Quarta. 17 *Quarta est*, quod supponit tanquam certum experientia, in aliqua determinata distantia æque cito audiri sonum ab omnibus, quamvis aliqui sint remotiores, aliqui viciniore: hoc enim non adeo certum est, quin potius debeat indicari oppositum esse probabilius; nam quemadmodum in aliis partibus successivè auditur iuxta

maiorem, vel minorem distantiam auditorum, ita etiam in quacumque determinata parte dicendum est fieri à paritate rationis, licet ob exiguam differentiam temporis intercedentis inter auditionem viciniore, & remotioris in certa quadam distantia vix appareat intercessisse aliquid temporis. Et hinc patet falsum esse, quod omnes qui sunt intra illam primam distantiam, in qua secundum ipsum producit sonus speciem sui in instanti, æque primò audiant sonum, & videant ictum, quo causatur sonus, ut ipse asserit in probatione maioris.

Nunc respondeo in forma primò negando maiorem cum sua probatione, cuius ratio patet ex prima, & quarta difficultate.

Respondeo secundo negando suppositum minoris, nempe quod species à sono productæ postea producant alias species in aliis partibus, hoc enim patet esse falsum ex secunda difficultate.

Respondeo tertio, admissa maiori, minori, & prima consequentia, distinguendo secundum consequens: ergo potest agens naturale non continue operari quoad effectum, qui est, continue producibilis, nego; quoad effectum, qui non est, concedo consequentiam. Itaque si species illæ primæ à sono productæ non producant alias species in illo ipso instanti, in quo ipsamet producuntur, sed postea, species illæ, quæ ab ipsis postea producuntur, erunt successivæ, & consequenter non producibiles in instanti, sed in tempore. Quomodo autem audiatur sonus, & producatur, dicetur in libris de anima Deo volente.

18 *Obiicies quarto* ex eodem authore aliam experientiam: lapis gravis supra asserem gravitans non statim frangit asserem, sed post multos dies, aut etiam annos; ergo non erit à primo instanti continue in asserem, alias à primo instanti incepisset ipsum diuidere.

Ad hanc objectionem ipsemet proponit tres responsiones aliorum, in quibus supponitur, quod illa depressio asseris fiat à lapide mediante impulsu aliquo, quo premeretur asser etiam remoto lapide. Quas responsiones ipse refutare conatur, sed sic, ut facile possent ipsius confutationes rejici. Magis opportunum videbatur rem ipsam explicare, & solvere objectionem ut debet solui. Itaque dico lapidem non gravitare supra asserem, nec eum premere, incurvare, aut frangere mediante impulsu aliquo, quæ sit qualitas; sed hoc solum præstat lapis mediante vbi, quod producit in lapide, quo mediante facit ut recedat à loco priori aliquantulum, & hoc paulatim & successivè propter resistentiam passivam; neque illa pressio asseris, incurvatio, aut fractio fit nisi mediante tali vbi, & qua ratione lapis posset in ipso producere talem impulsu, posset etiam ipsum vbi immediate producere sine impulsu, unde qui asserunt impulsu, multiplicantiæ sine necessitate. Quia vero integritas asseris valde iuvat ad resistendum lapidi deprimenti, posset fieri ut lapis ab initio nullo modo deprimeret, quia scilicet tam integer esset asser, ut integre resisteret, donec consummerentur aliquæ partes eius, & redderetur debilior ita, ut amplius non posset resistere quin aliquantulum deprimeretur, licet insensibiliter; & rursus post aliquam depressionem posset interrumpi ulterior depressio donec redderetur aliunde debilior. Posset etiam fieri quod depressio ab initio inciperet, & semper continuaretur donec frangeretur asser, iuxta dispositionem asseris, & gravitatem lapidis.

19 *Iuxta hanc doctrinam claram, & facilem Respondeo*, in aliquo casu (quod sufficit ad propositum) negando consequentiam, & admittendo quod ab initio incepit lapis premere, & frangere asserem. Dices si continue deprimeret lapis per tres annos, per successivam productionem novorum vbi, deberet esse producta fere infinita multitudo vbi Respondeo non debere plura vbi produci quam essent partes & instantia in toto illo tempore: quod si producerentur tot, non esset villo modo inconueniens, ut est evidens; unde si admittatur fere infinitus numerus partium in tempore illo, tot etiam admittentur vbi fuisse producta.

Quando fiat intensio qualitatis.

20 **N**on solum hæc questio, sed præcedens etiam supponit qualitates intendi, hoc est perfici in eadem parte subiecti ita, ut illa pars subiecti, quæ ante erat calida v. g. possit fieri calidior: quæ suppositio constat experientiam: quamvis aqua reddatur calida quoad omnem partem ita, ut nulla pars ipsius sit absque calore, tamen potest reddi calidior secundum easdem partes: ergo tum intenditur calor eius: neque enim extenditur, nisi in extensio sit quando qualitas producitur in aliis partibus.

Quæritur igitur, quæ ratione hoc fiat: & eadem difficultas est de remissione qualitatis quoad intensionem, quomodo scilicet accidat, ut subiectum in eadem parte reddatur minus calidum aut minus frigidum.

Variæ sententiæ. Prima sententia est, intensionem fieri per productionem qualitatis perfectioris, & destructionem qualitatis prioris, quæ erat imperfectior: remissionem vero fieri per productionem imperfectioris qualitatis, destructa perfectiori. Hæc tribuitur Durando, Goffredo, Alberto, &c.

Secunda sententia tenet intendi qualitatem per hoc præcise quod diminuat qualitas ipsi contraria sine productione novæ entitatis, aut aliqua variatione facta in qualitate, quæ intendi dicitur. Hanc tenet Agidius quodlibet. 2. q. 14.

Tertia sententia vult eam intendi per destructionem primæ existentie & communicationem alterius perfectioris, ita Aristoteli hic, questione 9.

Quarta sententia est, quod intendatur absque productione novæ partis aut gradus eiusdem aut diversæ rationis à priori, per solam maiorem radicationem in subiecto. Hanc tenent rigidiores omnes Thomistæ cum D. Thoma variis locis citatis à Complutensibus hic disp. 4. q. 9. Sed ut melius hæc sententia intelligatur, si tamen intelligi possit & impugnetur, advertendi sunt varij modi explicandi illam, quos excogitare & rei ipsius difficultas & adversariorum impugnationes coegerunt Thomistæ.

Quid sit maior radicatio in subiecto. 21 Itaque aliqui dicunt illam maiorem radicationem consistere in communicatione perfectioris existentie, destructæ priori, & sic explicata hac sententia coincideret cum tertia. Alij, ut Capreolus, dicunt eam consistere in maiori eductione qualitatis ex subiecto. Alij putant illam fieri per maiorem ac perfectiorem unionem qualitatis cum subiecto, aut per hoc quod uniatur secundum plures formalitates. Complutenses, qui subtilissime hanc rem explicare conantur, dicunt illam maiorem radicationem in subiecto consistere in modo aliquo actualitatis maioris, qui superadditur essentiae, existentie, & unioni eius ad subiectum, ratione cuius perfectius se habet intra lineam caloris, & ad hunc modum reducunt varios modos loquendi Divi Thomæ quibus utitur in hac re.

Ioannes verò à Sancto Thoma existimat maiorem illam radicationem fieri per additionem modi, non qui præbeat formæ novam vim informativam, seu novam rationem formalem informandi; sed qui præbeat novam explicationem & potentialitatem eius, & reducendo illam ad maiorem unitatem.

Ultima denique sententia est qualitatem intendi per additionem gradus ad gradum in eadem parte subiecti. Hæc est Doct. 1. d. 17. q. 4. cum omnibus suis, quos recentiores communiter sequuntur, & nominatim Suarez disp. 4. 6. met. sec. 1. Ruuius, Hurtado, Arriaga, Aversa hic.

CONCLUSIO I.

Intensio qualitatis non fit per destructionem qualitatis præcedentis. 22 Intensio qualitatis non fit per additionem novæ entitatis destructæ priori entitate qualitatis. Hæc est communissima contra primam sententiam: & Probatur primo ex Scoto: quando augetur seu intenditur charitas, & idem est de quocunque habitu naturali, per actum,

charitas & habitus præsuppositus actui existit in illo ipso instanti: ergo quando fit intensio non deperditur qualitas præcedens. Probatur antecedens, quia tam charitas quam habitus præcedens actum concurrunt physice ad actum sequentem, alias frustra darentur: ergo debent existere pro illo instanti pro quo existit actus: sed pro eodem ipso instanti fit intensio per actum, neque enim potest fieri per actum physice, nisi pro instanti, pro quo existit actus. Hanc rationem quatenus includit charitatem, attribuit Arriaga Hurtado, & ipsemet quasi ex se adiungit alteram partem de aliis habitibus, cum tamen Scotus utramque partem expresse habeat.

Probatur secundo ex eodem: si intensio fieret per productionem perfectioris entitatis destructæ priori, etiam remissio fieret per productionem imperfectioris entitatis, destructæ perfectiori: eadem enim est ratio; & ita si fatentur adversarij, sed remissio non ita fit: ergo nec intensio. Probatur minor: quia quando aqua reducit se ad frigus sibi connaturale, & remittit calorem, non adest ulla causa, à qua posset idem calor imperfectior produci: neque enim ipsa aqua habet virtutem productionis caloris, nec alia causa calidior debet adesse, nisi recurratur ad causam universalem aut Deum, ad quem non debet recurri in hoc casu, cum nulla sit necessitas ad illum recurrendi, nisi ut defendatur hæc sententia, quæ vel hoc ipso defendi non debet. Verum quamvis hæc ratio habeat magnam apparentiam; ego tamen non multum fiderem ipsi; quia latius probabiliter responderi potest, quod quemadmodum recurritur ad Deum, vel ad causam aliquam universalem in ordine ad conservandum calorem in aqua, neque enim ab ipsamet aqua calor est conservabilis: ita recurri posset facile ad eandem causam in ordine ad producendum calorem remissorem; neque enim est facilius ipsi conservare calorem remissum, quam ipsum producere: & si esset naturaliter determinata ad ipsum conservandum in instanti A, neque haberet ad hoc impedimentum, esset etiam in eodem instanti determinata ad ipsum producendum casu quo non esset ante productus. Et si dicas non esse eandem rationem recurrendi in utroque casu, quia ad conservationem necessario debet recurri, quandoquidem non sit alia causa, eodem modo dici debet de productione, quia non est etiam alia causa.

23 Probatur tertio argumento satis communi, quia quando intendit ignis calorem in aqua, v. g. non est ulla causa, à qua destruitur præcedens calor: ergo non destruitur. Probatur antecedens, quia ignis non est destructivus ipsius: absurdum enim videtur, quod ignis haberet virtutem destructivam caloris, & quod calorem, quem necessario producebat, iam immediate post destruat, nec alia causa assignari potest.

Dices cum Arriaga, posse dici, quod ignis habeat virtutem destructivam caloris à se producti, per accidens; eo scilicet, quod debeat perfectiorem calorem producere, qui calor nequit produci, nisi destructo priori: quod exemplificat de causa generatiua embryonis, hæc enim primo producit formam embryonis, & eam postea destruit ad introducendam formam perfectiorem, animam scilicet cum ipsa incompatibilem.

Contra, quia falsum est quod destruitur forma embryonis, aut quod sit incompatibilis cum anima. Deinde quævis duæ formæ substantiales diversæ rationis, quales sunt anima, & forma embryonis, sunt incompatibiles, & propterea debeat ad introductionem unius altera expelli: tamen non propterea duæ formæ accidentales eiusdem speciei debent esse incompatibiles, nec ad productionem consequenter unius debet altera expelli.

Confirmatur, quia si deberet destrui ab igne calor remissus ad productionem caloris perfectioris intensi, non deberet ab ipso primo produci: neque enim una forma potest, aut debet esse dispositio necessario prærequisita ad alteram formam eiusdem speciei, & præsertim talis dispositio, quæ destrui debet.

Dices, posse esse dispositionem, quatenus requireretur ad expulsionem unius gradus frigoris.

Contra

Contrarij primus gradus requireretur tanquam dispositio ad secundum gradum, quatenus deberet per ipsum ex-
pelli gradus frigoris impediens introductionem secundi
gradus, sequeretur quod quoties non esset ille primus gra-
dus frigoris, & subiectum esset tam aptum ad secundum
gradum caloris, ac esset quando auferretur ille gradus pri-
mus frigoris, quod produceretur secundus gradus caloris
absque primo, sed hoc est falsum, quia frigidum ut sex est
tam dispositum ad recipiendum secundum gradum caloris,
ac est frigidum ut septem, post ablationem unius gradus
frigoris per primum gradum caloris: & tamen non po-
test recipere calorem ut duo ab igne, verbi gratia, in illo
instanti in quo frigidum ut septem, à quo auferretur vnus
gradus frigoris, posset ipsum recipere, ut omnes faten-
tur, quia alias secundus gradus produceretur ante pri-
mum.

24 *Obijciunt* primò terminus à quo, & ad quem motus,
sunt contrarij, & consequenter incompatibiles: sed termi-
nus à quo motus, quo fit intensio, est qualitas remissa, &
terminus ad quem est qualitas intensa de nouo producta:
ergo destruitur prior, introducta posteriori

Respondetur distinguendo maiorem: terminus à quo re-
cedit subiectum per motum, concedo; terminus à quo non
recedit, nego maiorem, & similiter distinguo minorem:
qualitas remissa est terminus à quo recedit, nego mino-
rem: à quo non recedit, concedo minorem, & nego con-
sequentiam.

Dices, si non recedit subiectum ab illa qualitate remissa,
non potest dici terminus à quo: ergo si fit terminus à
quo, debet subiectum recedere ab illa.

Respondetur, hanc difficultatē spectare ad quæstionē de no-
mine; & dico, quod qualitas remissa eatenus dicitur termi-
nus à quo, quia præsupponitur, non quia deferitur. Quod
si solum debeat vocari terminus à quo motus, illud quod
deferitur, tum falsa est minor obiectionis, loquendo de
qualitate remissa specificatiue secundum totam entitatem
absolutam, quam dicit: & dico: loquendo de ipsa hoc
modo specificatiue, quia potest considerari formaliter, ut
remissa, & ut sic dicit ultra entitatem posteriorem caloris
carentiam intensiois: quatenus vero dicit talem carenti-
am est sine dubio terminus à quo propriissime, & est in-
compatibilis cum termino ad quem.

Vnde secundo responderi potest distinguendo minorem;
qualitas remissa formaliter ut remissa, hoc est, ut dici ca-
rentiam intensiois, concedo; qualitas intensa specificatiue
loquendo, hoc est, illa qualitas quæ habet talem carentiam
secundum se ut abstrahit ab illa carentia, nego minorem,
& similiter distinguo consequens: destruitur ut dicit il-
lam carentiam, concedo: secundum se, nego consequen-
tiam: quæ solutio est valde facilis, & realis.

Obijciunt secundo, sonus, vox, & motus localis inten-
duntur per productionem nouæ partis, destructa priori:
ergo & qualitas sic intenditur, à paritate rationis.

Respondetur negando consequentiam: quia illa sunt entia
successiua, quorum propterea partes non debent simul
existere; qualitas autem intensa est quid permanens, &
propterea non debet ad productionem vnus partis des-
trui altera, quæ alias permaneret.

CONCLUSIO II.

Intensio non fit per mixtionem contrarij. 25 *Intensio* qualitas non fit formaliter per minorem
admixtionem contrarij. Hæc est communissima contra se-
cundam sententiam.

Probat manifeste, quia intenditur qualitas, quæ non
habet contrarium, ut gratia habitualis supernaturalis, &
lumen: ergo intensio ut sic, nequit fieri per minorem ad-
mixtionem contrarij.

Probat secundo, quia non potest fieri quod aqua calida
remissa habeat minus contrarij postea admixtum, quando
fit intente calida, nisi aliquid aliud producatur de nouo, ra-
tione cuius destrueretur aliquod frigoris: ergo intensio ne-
quit fieri formaliter per minorem admixtionem contrarij.
Et dico formaliter, quia non nego, quin quando forma ha-
bens contrarium intenditur, soleat habere minus contrarij

admixtum, quam quando non intenditur, sed contem-
do intensioem qualitatis non haberi formaliter ab illa
minori admixtione: sed potius ab illo, ratione cuius ori-
tur, ut sit illa minor admixtio.

Confirmatur efficaciter, quando aqua fit remissa cali-
da, vel tollitur totum frigus antecedens; vel per aliqua
ipsum relinquitur alia parte: si tollatur totum frigus, ergo
tunc calor nihil habet contrarij admixtum, & conse-
quenter quando fit magis calida; non habet minus admix-
tum quam ante, quando quidem ante nihil habuit illius
admixtum: si non tollatur totum, ergo iam admittuntur
plures partes in qualitate intensa, ad quod tamen negan-
dum aduersarij excogitauerunt hanc sententiam, quam
impugnamus.

Probat tertio, quia qualitates intense possunt super-
naturaliter esse simul: sed tunc neutra haberet minus ad-
mixtum de contrarij: ergo intensio non habetur forma-
liter per illam minorem admixtionem.

Obijciunt, secundum Philosophum 5. Phys. text. 29. magis
& minus in intensioe, & remissione fit per minorem,
aut maiorem admixtionem contrarij: ergo conclusio est
contra Philosophum.

Respondetur, Philosophum non loqui in sensu formali, sed
causali, vel concomitanti, quatenus scilicet, ut supra
dixi, solet quando intenditur vna qualitas habens contra-
rium in subiecto, remitti altera qualitas contraria, unde
nego consequentiam.

CONCLUSIO III.

26 *Non intenditur qualitas per communicationem exi-*
stentie perfectioris, destructa imperfectiore existentia.
Hæc est communissima contra tertiam sententiam. Et
probat primo quia existentia (ut suppono ex dicendis in
Metaphysica) non distinguitur realiter à re existente: ergo
nequit de nouo communicari alia existentia, quam ante
non habuit.

Probat secundo, quia qualitas intensa habet perfectius
agere quam minus intensa: ergo habet aliquam differen-
tiam præter differentiam existentie; & consequenter non
habet esse intensa formaliter ab illa perfectiori existentia.
Secunda consequentia est euidentis: Probatur prima, quia
existentia non est ratio formalis agendi, sed conditio sine
qua non: ergo maior illa actiuitas prouenit ab alio quam
ab existentia formaliter, & consequenter qualitas intensa
si fit magis actiua, debet habere aliam differentiam quam
differentiam existentie.

Probat tertio, quia non potest imaginari quomodo
posset res habere perfectiorem existentiam sub ratione exi-
stentie, quam illam quæ sufficienter ponit ipsam extra suas
causas, cum tanta, vel tanta dependentia aut independentia
sed calor remissus est tam perfecte extra suas causas, &
tam dependentem, aut independentem ac calor intensus: ergo
calor intensus non habet perfectiorem existentiam
quam remissus, & consequenter non habet esse intensus
a perfectiori existentia. Probatur minor, quia calor re-
missus est totum extra suas causas, & non habet de-
pendentiam nisi ab iisdem causis, à quibus habet depen-
dentiam calor intensus, & præterea habet independen-
tiam ab omnibus, à quibus est independens calor inten-
sus: ergo.

27 *Probat* quarto, quia quando producitur actus su-
pernaturalis charitatis per concursu physicum charitatis
charitas in illo instanti existit per existentiam priorem,
alias non posset causare actum illum physicum: sed in eodē
instanti intenditur, ut est euidentis: ergo si intensio fiat per
productionem nouæ existentie charitatis simul, & semel
pro eodem instanti, habet duas existentias, perfectiorem
scilicet, & imperfectiorem: sed hoc est absurdum, &
contra aduersarium, qui asserit producta perfectiori exi-
stentie destrui imperfectiorem. Hæc probatio mihi con-
uincit conclusionem.

Probat quinto, quia vel illa existentia perfectior est
eius specie cum imperfectiori, & inæqualis perfectio-
nis individualis, sicut aliqui discurrunt de gradibus in-
tensiois; de quo postea; vel diuersæ species. Si pri-
mum dicatur, ergo similiter posset dici de calore intenso,

Intensio
non fit
per mi-
norē ad-
mixtionē
contra-
rii.

Obiectio

Respon-
sio.

Intensio
non fit
per com-
municam
tionem
perfecti-
oris exi-
stentie.

& remissio, quod scilicet sunt eiusdem speciei, & inæqualis perfectionis individualis, & consequenter tã bene posset dici quod perfectior calor produceretur de nouo destructo priori calore, quam quod perfectior existentia produceretur destructa priori existentia: imo sanè id conuenientius multo diceretur. Vnde potius prima sententia tenenda esset quam tertia.

Si dicatur secundum: ergo similiter posset dici, quod calor intensus elset diuersæ speciei à calore remisso; consequenter quod produceretur, dum sit intensio, calor nouus tam bene quam existentia noua.

Confirmatur, quia quando remittitur calor aquæ per intensiorem frigoris, non est assignabilis vlla causa, à qua produceretur existentia imperfectior caloris; quæ secundum hanc sententiam, quam impugnauimus, produci debet: tam enim absurdum est quod aqua producat existentiam caloris, quam quod producat ipsum calorem: imo non potest existentiam caloris producere quin producat calorem: sed est absurdum quod producat calorem; & propterea reiecimus primam sententiam, quia ex ea sequeretur quod aqua produceret calorem: ergo est absurdum quod producat existentiam caloris.

CONCLUSIO IV.

Intensio 28. *Intensio non fit per maiorem radicationem eiusdem qualitatis in subiecto.* Hæc est Doctorum vltimæ sententia, contra quartam sententiam.

Probat manifeste, quia impossibile est quod aliqua forma de nouo habeat formaliter maiorem radicationem in subiecto, quin aliquid producat de nouo, aut in ipsa aut in subiecto, aut in aliquo extrinseco: sed non debet potius in subiecto, aut in extrinseco illud produci, quam in ipsamet qualitate, quæ dicitur magis radicari, vt fatentur ipsimet aduersarii: ergo vt magis radiceatur, quomodo cumque demum explicetur illa maior radicatio, debet aliquid de nouo produci. Tum sic: vel illud quod de nouo producit, & ratione cuius magis radicatur forma, est compatibile cum illo quod in forma producebatur prius, & ratione cuius minus radicabatur; vel est incompatible cum illo priori. Si non est compatibile omnia argumenta adducta pro prima conclusione militant expresse pro hac etiam conclusione. Si sit compatibile; ergo intensio fit per additionem entitatis ad entitatem. Sed si fiat per additionem entitatis ad entitatem, nihil impedit quo minus intensio caloris fiat per additionem vnius partis caloris ad aliam partem: eadem enim est ratio, imo facilius multo intelligitur quomodo fiat intensio hoc modo quam per additionem cuiuscunque alterius entitatis ad entitatem, si possit hoc modo fieri.

29. *Confirmatur efficaciter*: propterea recurrunt aduersarii ad intelligibilem hanc radicationem maiorem (in qua explicanda ipsimet mirabiliter laborant, nullis duobus fere conuenientibus in eodem modo explicandi ipsam) quia putant impossibile esse duas partes caloris simul reperiri naturaliter saltem in eodem subiecto; sed sanè id non est magis impossibile, quam duas illas entitates, à quibus habet magis & minus radicari in subiecto, esse simul in eadem forma: ergo vel hoc negare debent aduersarii, vel confiteri possibilitatem illius alterius, quod negant esse possibile naturaliter.

Nec vis huius rationis tollitur, si dicatur, illud, quod de nouo produci debet, non esse entitatem aut formam, sed modum. Nam præterquam quod hoc sit tantum modo loquendo, adhuc tam est inconueniens duos modos simul poni in eadem forma, quam duas formas in eodem subiecto; & tam inconueniens est quod ad productionem vnius modi destruat præcedens, quam quod ad productionem vnius formæ destruat forma præcedens.

Probat secundò, impugnando præcipuos modos explicandi hanc radicationem, quibus vtuntur aduersarii.

Inaque imprimis probatur quod intensio qualitatis non fiat per maiorem eductionem ex subiecto, quia qualitas remissa est tam perfecte educta ex subiecto quam quali-

tas perfecta: est enim totaliter extra suas causas, & dependet ab iisdem causis & principiis, & est etiam independens ab omnibus aliis, à quibus qualitas perfecta est independens: ergo tam perfecte est educta. Nec prorsus potest intelligi, quia ratione vna magis perfecte sit educta quam altera, si vt æque secundum se totam, & quidquid reperiretur in illa, sit educta.

Deinde quando intenditur charitas per actum, in illo ipso instanti habet eductionem minus perfectam secundum quam influebat in actum, & magis perfectam secundum quam intendebatur: ergo habet duas eductiones simul, quod est absurdum.

Confirmatur efficaciter; quia quando remittitur calor aquæ, deberet e uci imperfectiori eductione, aut minori: sed non est vlla causa à qua sic educatur; neque enim aqua ipsa habet virtutem eductiuam caloris, alias posset ipsam primo producere; quo nihil est absurdius.

30. *Dices* ipsam formam educere se ex vi prioris actionis, quæ in ipsa formæ virtute iter manet.

Contra, quia sic idem posset calare se aut conseruare naturaliter quo etiam nihil est absurdius.

Deinde, si entitas formæ per hoc quod sit producta, in hoc instanti, per eductionem maiorem in alio instanti non habet maiorem virtutem quam si non fuisset sic producta, non habet vllam virtutem, ratione cuius possit habere aliquam eductionem, quam alias non posset habere: ergo vel illa actio in illa virtualiter non manet, vel si manet, nihil producit magis quam si non maneret, & consequenter, si forma non posset educere se tali eductione, nisi ex suppositione istius actionis, non poterit se producere etiam ea supposita.

Deinde probatur quod non fiat intensio per maiorem aut perfectiorem unionem. Primo, quia etiam est intelligibile quo modo perfectius vnatur forma intensa quam remissa, cum hæc secundum se totam intine vnatur per inhaerentiam tam bene quam illa: nec assignari potest quamvis malitas in forma remissa non vnatur, quæ vniretur in forma intensa, & æque facile potest tolli vnio formæ intense vt octo, à qua habet sic intendi, ac vnio formæ vt duo: nam calidum vt octo tam cito potest tollere vnionem, à qua habet frigus vt octo esse vt octo, quam calidum vt sex vnionem frigoris vt sex; imo, & quam ipsū calidum vt octo potest destruere vnionem frigoris vt quinque, præsertim si sit indiuisibilis, vt asserunt communiter aduersarii; nam vtamque vnionem potest tollere in instanti, vt patet. Secundo, quia vel vnio illa noua manet simul cum præexistenti, vel ea producta destruit præcedens. Si primum dicatur, potest fieri intensio mediante additione partis ad partem contra aduersarios: si dicatur secundum, currunt omnia argumenta contra primam sententiam.

31. *Probat* etiam quod intensio non fiat per additionem noui modi qui prabeat formæ maiorem explanationem in subiecto, tollendo confusionem & potentialitatem eius, & illam reducendo ad maiorem unitatem. *Probat* noui modi inquam, hoc primo, quia reuera hæc omnia sunt tantum di-
verba abique vllò sensu prorsus, nisi coincident cum modis dicendi iam impugnatis; neque intelligi potest, quid velit illa maior explicatio, aut quæ confusio, aut potentialitas formæ tollatur per intensiorem, aut quomodo reducatur ad maiorem unitatem.

Confirmatur hoc, quia forma intensa non facit nisi vnum per accidens cum subiecto, & secundum se non est magis vna quam forma remissa, cum sit eadem secundum aduersarium: sed forma remissa facit vnum etiam per accidens simili omnino vnione, hoc est vnione inherentiæ: ergo forma intensa, nec secundum se est magis vna, nec facit magis vnum cum subiecto quam forma remissa: ergo forma remissa per intensiorem non reducitur ad maiorem unitatem quam sine intensione.

Confirmatur secundo, quia non potest explicari quam confusio, aut potentialitas habet forma remissa in subiecto: ergo ridicule dicitur quod tollatur eius confusio & potentialitas per intensiorem præsertim cum non possit ostendi quia ratione tollatur.

Non fit
per ma-
iorem
eductionem.

Non fit
per ma-
gis perfe-
ctam
unionem.

Non fit
per addi-
tionem
noui mo-
di.

32. *Probatum idem secundo*, quia illa maior explicatio non fit de nouo abique superadditione alicuius realis, quod ante non fuit impossibile est enim quod aliqua denominatione realis noua habeatur abique aliquo nouo, vel intrinseco, vel extrinseco, præteritum si non proueniat a forma infinita (quod addo propter denominationes liberas prouenientes à uolitione diuina: sed nihil nouum potest excogitari, quod possit ad hoc sufficere, nisi noua unio aut hærentia, auteductio, aut existentia: sed ex his nihil potest sufficere ex hætenus dictis: ergo noua pars requiritur ad illam maiorem explicationem.

Dices sufficere nouam actionem. *Contra primo*, quia actio noua realis requirit terminum nouum realem, ut suppono, tanquam euidentem. *Contra secundo*, quia illa ipsa actio noua non subiectatur in agente, secundum aduersa i: s: ergo se habet ex parte termini de nouo: sed hoc supposito de ea omnis difficultas potest moueri, quæ moueretur de quocumque alio distincto quod poneretur ex parte termini.

Non sic per communicationem maioris actualitatis.
33. *Probatum denique quod intensio non fiat per communicationem maioris actualitatis*, ut uolunt Complutenses, qui etiam uerba obrudunt, quia illa maior actualitas nequit esse abique productione noua entitatis posituæ, quæ entitas uel debet esse compatibilis cum priori actualitate, uel incompatibilis, & sic redeunt eadem difficultates de quibus supra.

Probatum secundo, & simul impugnatur præcedens modus, quia illa actualitas noua, & ille nouus modus qui deberet produci in re in sione qua itatis, non potest habere causam aliquam productiuam; neque enim aqua reducens se ad frigus potest producere actualitatem aliquam nec modum caloris, sicut nec potest producere ipsum calorem, nec etiam ipsa forma caloris potest producere in se illum modum aut actualitatem abique concursu cause efficientis, nec recurri debet ad Deum, aut aliam causam uniuersalem, quia nulla est necessitas sic faciendi.

Confirmatur conclusio, & omnes hæc impugnationes, quia nulla est difficultas in assignando quomodo intensio possit qualitas alio modo quam per radiationem, quæcunque demum ratione explicetur: quæ difficultas accedat ad difficultates, quas patitur illa maior radicationem, & deseritur sententia facilius. Et sane hæc confirmatio sufficere deberet cuiusque bene disposito & indifferenti ad negandum hanc radicationem, & amplectendam communem sententiam.

CONCLUSIO VLTIMA.

Fit per additionem gradus ad gradum.
34. *Intensio qualitatit fit per additionem nouæ partis eiusdem qualitatit in eadem parte subiecti, sicut extensio eius fit per additionem nouæ partis eius in aliis partibus subiecti.* Hæc est iuxta ultimam sententiam contra alias omnes alio modo explicantes.

Probatum sufficenter ex impugnatione aliorum modorum: nam intensio non potest fieri nisi aliqua ex impugnatissimis modis, uel hoc modo: non fit ullo ex illis: ergo fit hoc modo.

Obicitur primo: secundum Philosophum ex calido fit magis calidum, nullo facto de nouo calido: ergo non producit nouus gradus caloris, quando fit intensio qualitatit.

Respondetur negando consequentiam, quia quamuis produceretur, dum fit intensio, nouus gradus caloris, a tunc non fieret aliquid de nouo calidum, quod non fuit antecederet calidum: ille enim nouus gradus producit in eodem subiecto, in quo fuit præcedens calor, & quod consequenter fuit calidum antecederet. Quæ responsio in se clarissima est, & ex ipso textu patet esse conformis intentioni Philosophi, cuius etiam autoritas si staret pro aduersariis expresse, non esset tanti faciendæ, quanti rationes contra eos oppositæ.

15. *Obicitur secundo ex Ioanne à Sancto Thoma*, non potest fieri intensio per additionem nouæ formæ, abique

aliqua distinctione, & numero illarum formarum, quæ superadduntur sibi inuicem: sed hoc non potest esse, ergo. *Probatum minor primo*, quia alias duo accidentia eiusdem speciei possent esse simul in eodem subiecto: sed hoc est falsum, quia accidentia indiuiduantur à subiecto, & consequenter diuersa numero accidentia debent habere diuersa numerosubiecta. *Probatum secundo*, quia nulla forma habet partes, nisi quantitas, aut ratione quantitatis, nec potest habere partes ratione quantitatis, nisi quatenus respicit diuersas partes quantitatis: sed forma intensa non est quantitas, nec respicit ut sic plures partes eius.

Confirmatur, quia si forma haberet plures partes, non esset pars a forma, sed constitutum, seu compositum ex pluribus partibus: sed hoc est absurdum, ergo.

Confirmatur secundo, quia si forma esset composita, uel ex partibus essentialibus, uel ex integrantes: non ex essentialibus, quia alias una ex partibus esset diuersa rationis essentialis ab altera, & in se per se potentia ad illam: non ex partibus integrantes, quia forma est principium compositi: ergo non debet esse composita.

Respondetur negando minorem, ad cuius primam probationem nego minorem cum sua probatione, cuius ratio patet ex dictis in Logica de principio indiuiduationis.

Ad secundam probationem nego maiorem; nec sane à quantitate habere potest partes, nisi eas haberet à se ipsa. Posset etiam distinguere maior: nulla forma habet partes ex entis abique quantitate, transeat maior, intensas, nego maiorem.

36. *Ad confirmationem respondeo*: si per puram formam intelligatur aliquid simplex, & incompositum integraliter, tunc quoad extensionem, sicut quoad intensionem; concedo maiorem, & nego minorem. Si per puram formam intelligatur aliquid quod non inuoluit rationem subiecti, seu materie, nego maiorem; quamuis enim qualitas sit composita integraliter, tamen neutra pars ex partibus ipsius habet rationem materie, aut subiecti respectu alterius partis; neque enim ulla pars qualitatis aliam partem informat, aut inheret alteri parti.

Confirmatur hoc, quia plures partes intensionis non debent tollere puritatem formæ, quam debet habere quatenus forma magis quam plures partes extensionis; sed hæc non tollunt puritatem ullam, quam debet forma habere: ergo nec illæ.

Ad secundam confirmationem respondeo, quod esset composita ex partibus integrantes, nec hoc est contra rationem formæ: nam quamuis sit principium compositi accidentalit ex subiecto, & ipsamet, huius non obstat quod ipsamet sit composita ex partibus integrantes, ut ex terminis patet.

Obicitur secundo: sequeretur, quod qualitas spiritualis, uerbi gratia, caritas, esset diuisibilis in partes entitatuas sed hoc repugnat entitati spirituali per hoc à materiali distinguitur quod sit indiuisibilis.

Respondetur, negando minorem cum sua probatione: nam quamuis repugnet spirituali entitati, quod habeat partes diuisibiles extensiuæ, nullo modo tamen intensiuæ diuisibilis, si ipsi repugnat.

QUESTIO IV.

An gradus, seu partes qualitatit, quæ acquiruntur dum intenditur, sint heterogeneæ, seu homogeneæ.

Sensus questionis est, an quemadmodum illa pars qualitatit quæ de nouo acquiritur, dum extenditur ad diuersas partes subiecti, est homogenea, hoc est, eiusdem omnino rationis cum partibus præcedentibus; & non heterogenea, hoc est, diuersæ rationis ab illis; idem dicendum sit de partibus quæ in intensione qualitatit acquiruntur, ita scilicet, ut pars primo acquisita, quantum est ex sua natura, tam bene possit esse secunda pars, quam ipsamet pars quæ postea producit, sicut primus filius possit quantum est ex natura sua esse productus secundo loco, & esse secundus filius: uel an secunda pars sit omnino distincta

diffimilis primæ parti, & inæqualis perfectionis cum prima, adeo ut connaturaliter non possit primo loco produci ante primam partem, nec prima pars produci post partem, quæ est secunda.

CONCLUSIO

37 Gradus intensiōis, seu per intensiōem acquisiti, sunt homogenei, seu eiusdem rationis cum prioribus, absque ulla distinctione, præter numericam. Hæc est Scorsitarum communiter eum Scoti 1. d. 17. quæst. 4. quos sequuntur Vasquez 1. 2. disput. 28. Ruinus, Conimbricenses, Arriaga hic, Auerſa quæst. 23. sect. 7. ac recentiores communiter contra Suarez, disp. 46. sect. 1. Hurtadum hic disp. 5. sect. 6.

Probatur primo, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed nulla prorsus est necessitas aut experientia, aut rationis, aut authoritatis, ad multiplicandos gradus heterogeneos: ergo solum ponendi sunt homogenei.

Confirmatur, quia ad intensiōem non requiritur aliud, quam ut plures partes qualitatis ponantur in eodem subiecto, & quod mediis illis subiectum possit plus facere, quam alias potuisset: sed si ponerentur plures gradus homogenei in eadem parte subiecti, potuisset plus facere quam sine illis: sicut enim quo calor habet plures partes extensionis eiusdem rationis, eo plus potest agere, ita etiam quo plures haberet partes in eodem subiecto, etiam si essent eiusdem rationis, eo amplius agere posset; & hinc colligitur, pluralitatem partium eiusdem rationis non esse superfluum in eodem subiecto.

Probatur secundo, quia secundum omnes eorum remissiones non est distinctæ speciei à calore intensio: sed est, si gradus essent heterogenei: ergo sunt homogenei. Minor probatur primo ex dicendis alibi, ubi probabimus indiuidua eiusdem speciei non posse habere inæqualitatem perfectionis aut dissimilitudinem ullam, & si haberent, inde sequeretur quod non essent eiusdem speciei.

Probatur secundo eadem minor soluendo rationem, quam aduersarij assignant ad probandum, quod non esset distinctæ speciei: quæ ratio est, quod concurrant ad constituendam unam per se qualitatem, & ista qualitas intensiæ producitur unico specie motu: sed hæc ratio nihil valet, quia possunt res diuersæ speciei, præsertim si sint incomplete & subordinatæ, concurrere ad constituendam unam per se speciem completam.

38 Deinde, si non possent sic concurrere, non esset unde colligeretur, quod constituerent unam per se qualitatem magis quam albedo & dulcedo: & licet dicatur qualitas intensiæ esse una per se qualitas, tamen hoc non oriretur ex eo, quod ita reuera esset, sed ex eo, quod sensu non appareat, quod sit qualitas aggregata ex partibus diuersæ rationis: propterea enim moraliter reputatur una, quamuis alias non esset.

Denique, si illæ partes distinctæ speciei, non obstante distinctione specifica, facere possunt unum per se, etiam motus quo producuntur potest dici unus per se motus; & si non possunt facere unum per se proprie, nec motus quo producuntur dici debet unus per se motus: nec enim maiorem unitatem debet habere motus quam suus terminus.

Confirmatur hæc, ex termino specificatur motus, & habet esse unus specie ex eo, quod terminus sit unus specie, loquendo de specificatione extrinseca; ergo prius debemus colligere terminum alicuius motus totalis esse per se unum, quam possumus scire an motus sit per se unus, & consequenter male ex unitate motus colligitur unitas termini, quando dubitatur de unitate termini.

39 Probatur tertio conclusio, quia si gradus essent heterogenei & inæqualis perfectionis, secundus gradus esset perfectior primo gradu, & contineret eminenter, aut virtualiter perfectionem primi gradus: ergo frustra conseruaretur primus gradus, & consequenter deberet destrui, & ita vera esset sententia prima impugnata questione præcedenti, nempe, quod intensio fiat per destructionem formæ prioris imperfectioris & introductionem nouæ formæ perfectioris.

Aliqui respondent negando sequelam antecedentis, quos impugnat Arriaga, quia secundus potest producere primum gradum: sed hoc negaretur ab ipsis tam bene quam sequela, unde ab ipso debuit probari.

Probatur ergo pro ipso, quia si non posset produci primus à secundo, non esset unde colligeretur quod secundus esset perfectior primo, & vniuersaliter, nisi gradus aduenientes contineant virtualiter aut eminenter præcedentes, non potest ullus effectus attribui ipsis, ratione cuius essent perfectiores, & consequenter non essent perfectiores, quandoquidem quicquid est altero perfectius, habet aliquem effectum possibilem perfectiorem quam illud alterum habet in aliquo genere causæ.

40 Ipsemet Arriaga respondet ad hanc probationem tertiam negando consequentiam: sicut enim non frustra coniungitur calor igni, quamuis ignis contineat virtualiter calorem: ita in proposito.

Sed contra, quia si non posset ignis mediante calore aliquid facere, quod non posset sine ipso, non obstante continentia illa virtuali, sane frustra coniungeretur calor cum ipso, & non deberet habere tam continentiam virtualem. Sed si gradus tertius potest producere gradum secundum, nihil posset facere cum ipso quod non posset facere sine ipso: ergo frustra maneret cum ipso gradus secundus.

Melius ergo responderetur aliter ad probationem primam, quod quamuis tertius gradus posset producere se solo, tantum quantum posset cum duobus primis; & consequenter quamuis ex hoc capite primus & secundus deberent destrui, aut non necessario conseruarentur, tamen ex alio capite conseruari deberent, & essent utiles, nimirum, ut separato tertio gradu adhuc subiectum esset calidum, verbi gratia, donec plus oppositi frigoris introduceretur in ipso.

Secundo, quia non esset necesse ut tertius gradus contineret virtualiter priores gradus, quia posset esse illis perfectior abque tali continentia, quia posset vltiorem gradum producere quam posset, si non esset illis perfectior, maxime secundum aduersarios; nam si non esset illis perfectior, non posset plus caloris producere, quam illi soli, iuxta dicenda inferius. Et per hoc confirmari potest prima responsio ad hanc probationem, & satisfieri impugnationi eius.

41 Obiicit primo: qualitas intensiæ ut tria, est perfectior quam extensiō ut tria: sed hoc non esset verum, nisi includeret gradus heterogeneos, quales non includit qualitas extensiō.

Respondet distinguendo maiorem: magis perfecta quantum ad entitatem ipsam qualitatis, nego, quantum ad modum, quia scilicet partes ipsius intimius coniunguntur, concedo maiorem & nego minorem.

Aduersus autem hic perfectionem maiorem qualitatis intensiæ non haberi ex eo, quod partes ipsius vnica vnione vniantur, & partes qualitatis extensiæ duplici, ut asserit Arriaga, quia etiam partes qualitatis intensiæ duplici vniantur vnione, ut suo loco dictum est: si tamen vniantur inter se alia vnione, quam vnione ad subiectum, de quo valde dubitari potest, quia omnes sufficienter vniantur inter se per hoc, quod vniantur in eadem parte subiecti. Aliquas replicas nullius momenti conglomerat hic Arriaga facilis solutionis, quæ propterea ut inutiles omitto.

Obiicit secundo: si ad intensiōem sufficeret duos gradus qualitatis poni in eadem subiecti parte, si Deus poneret duas partes quantitatis in eadem parte subiecti (& videtur posse facere de potentia absoluta non minus, quam potest eas ponere penetratiue in eadem parte spatii) sequeretur quod intenderetur quantitas; quod videtur absurdum.

Respondet, si per illas duas partes subiectum possit aliquid perfectius agere per quantitatem, quam per vnā ex illis, concedendo sequelam, nec id esse absurdum: si autem non possit, negatur sequela, & ratio disparitatis est, quia per plures partes qualitatis positas in eodem subiecto potest aliquid fortius agere ac citius quam per vnā

Respon-
sio Arri-
ga.

Impug-
natur.

Alia res-
pon-
sio.

ex illis, ut patet experientia; hoc autem non esset verum de pluribus partibus quantitatis ex hypothesi.

Et si quæras, quid absolute dicendum an posset plura agere, aut perfectius per plures illas partes quantitatis quam per vnam.

Quantitas incognita
Respondeo mihi probabiliorē partem negatiuam, quia à quantitate non habet nisi extensionem impenetrabilem hanc autem ab vna haberet æque, ac à centum.

42 *Obiicies tertio*, sequeretur quod calidum ut duo posset intendere calorem alterius calidi ut duo, producendo aliquem gradum caloris: sed hoc est absurdum, quia alias simile ageret in simile contra experientiam: ergo probatur sequela maioris, quia potest producere aliquem gradum caloris in quocumque subiecto capaci: sed calidum ut duo sibi applicatum est capax vltioris gradus caloris eiusdem rationis cum illo, quem potest illud calidum ut duo producere; & si reciperet illum, intenderetur eius calor, si intensio fiat per gradus homogeneos; ergo calidum ut duo posset intendere calorem alterius calidi ut duo.

Hoc est potissimum fundamentum aduersæ sententiæ, & propter illud aliqui Authores concedunt in huiusmodi qualitatibus operatiuis, quales sunt calor & frigus, ac similia, intensiōem fieri per gradus heterogenos ac dissimiles, sed in aliis qualitatibus non operatiuis, ut sunt albedo & nigredo, dicunt intensiōem fieri per homogeneos, quia non est huiusmodi ratio nec alia vlla probans in his heterogeneitatem.

Respondetur negando sequelam: & ad probationem dico non posse calidum ut duo producere vnum gradum caloris in quocumque subiecto capaci talis gradus, nisi sit capax illum recipiendi ab illo calido; aliud autem calidum non est capax recipiendi vllum gradum à calido sibi simili, ut patet experientia.

43 *Dices*, patere quidem experientia quod simile non possit agere in simile, nec pari ab ipso; sed in nostra sententia non posse rationem à priori dari huius experientie; in aduersa vero posse, atque adeo aduersam nostram esse præferendam. Quod autem posset dari ratio huius experientie in aduersa sententia, patet, quia quandoquidem intensio fiat per gradus perfectiores, si calidum ut duo intenderet calorem alterius calidi ut duo, deberet producere perfectiorem gradum quam in se habet, quod implicat in nostra vero sententia nulla datur ratio quare non posset intendere calorem alterius calidi similis, quia si produceret vltiorem gradum, non produceret perfectiorem effectum quam contineret virtualiter in se ipso.

Respondeo, non esse necesse, ut cuiuscumque experientie possimus dare rationem à priori, nisi quod ex ipsamet experientia constet talem esse naturam rerum, ex quibus principiat effectus, quem experimur; ad quod probandum adducit *Arriaga* manifestam, ut putat, instantiam: quia nullum agens perfecte assimilatur sibi passum, producendo tot gradus qualitatis in ipso, quot habet in se, etiam si non inueniat resistentiam, ut patet in lucido ut octo: sed huius non est alia causa, quam quod sit talis natura. Verum hæc instantia non videtur tam directe ad rem: nam quidquid sit de maiori, de cuius veritate agemus inferius, quamuis experientia possit colligi, quod agens non possit nisi talem, vel tantum effectum producere, etiam si non haberemus rationem aliam; sed potius deberemus iudicare oppositum ut si v. g. esset aqua mixtum, quod non posset comburi ab igne, aut non utari à statu suo conuerti, quemadmodum scribitur de Salamandra; quantum ad rationem enim deberemus iudicare, quod posset comburi ab igne, sed experientia cogeret nos ad sciendum oppositum. Tamen non habemus extra propositum vllam experientiam, qua constet, quod aliquid potens producere aliquam formam, & habens sibi applicatum passum capax talis formæ, non possit in illo talem formam producere: unde si sit aliquid applicatum agenti, quod capax esset formæ alienius, si non reciperet eam ab illo, videretur inde recte concludi, quod illud agens non esset productum talis formæ nec in illo passio, nec in alio; & si posset producere illam in alio, quod etiam deberet in illo, ex

axiōmate communi, quod ad actum naturale & passum debile approximata, necessario sequitur effectus.

Melior ergo instantia adduci potest ad propositum, quod calidum ut duo sit productiuum caloris, ut vnum in quocumque subiecto capaci applicato, siue intendat calorem ipsius, siue non; & quod calidum ut tria sit capax talis gradus caloris, qualem posset producere calidum ut duo. Quamuis enim in sententia aduersariorum non intenderetur calor ut tria per additionem talis gradus, & quamuis calidum ut tria habeat talem gradum ante, tamen cum nulla sit incompatibilitas inter duos gradus similes cum non opponantur vllō genere oppositionis, æque sequitur quantum ad rationem, quod calidum ut duo possit producere aliquem gradum in calido ut tria, similem primo, vel secundo gradui, ac in calido ut vnum; & si experientia constet oppositum, illius experientie videtur non posse dari rationem vllam magis quam experientie nobis obiectæ.

Dices, posse dari pro ratione in hac experientia, quod frustra produceretur ille gradus similis, quandoquidem non intenderet, nec extenderet formam: ergo non deberet produci: sed non esset frustra productio gradus similis in altera experientia, si posset produci, quia intenderet formam.

Contra primo, quia quamuis esset frustraneus ad hæc, tamen deberet produci, si contineretur in virtute agentis, & possumus esse capax eius.

Contra secundo, quia sicut ex eo quod ille gradus esset frustraneus, agens non posset illum producere, quamuis alias posset, & hoc sufficeret pro ratione experientie qua constaret quod non posset illum producere; ita etiam inconuenientia, quæ sequeretur ex eo quod simile ageret in simile, sufficere deberet ad hoc ut dicatur id non posse fieri quamuis ex aliis capitibus videatur id fieri posse; inconuenientia autem hæc assignabitur inferius; unde patet etiam in nostra sententia posse dari rationem cur calidum ut duo nihil possit caloris producere in alio calido ut duo.

Alia etiam instantia potest dari ad idem de impulsu impresso projectis, qui conseruatur aliquam diu in eadem intensiōe, & paulatim postea deficit: nam causa conseruationis ipsius pro tempore pro quo conseruatur, sunt eodem modo applicata, dum incipit deficere, & tamen non possunt ipsum conseruare, ut patet experientia; nec potest dari vlla ratio cur non possunt, sicut potuerunt ante, nisi recurrendo ad naturam impulsus, & bonum vniuersi; sed similiter potest recurrere ad naturam calidi, dicendo quod non possit producere calorem in simili calido, & ad bonum vniuersi hinc sequens, nec debet illa causa melior requiri.

45 *Obiicies quarto*: sequeretur quod habens visionem Dei, ut quatuor, non perfectius videret Deum, quam habens visionem ut duo: sed hoc est absurdum. Probatur sequela maioris, quia non perfectius videret Deum quam duo homines quorum quilibet haberet visionem ut duo: sed duo illi homines non viderent ipsum perfectius, quam vnus tantum.

Hoc argumentum supponit intensiōem visionis si recipiat per additionem graduum ita ut vnica visio intensius includat plures visiones partiales eiusdem obiecti, quarum quilibet posset seorsim videri; quod tamen fortassis non est verum, de quo postea; nunc vero eo supposito, *Respondeo* negando sequelam cum sua probatione, quia ille haberet quatuor gradus eiusdem visionis unitos in eadem parte subiecti; illi vero duo non haberent hoc.

Dices, si ille haberet duas visiones aliorum simul, non posset plus videre per ipsas aut perfectius, quam illi: ergo nulla responsio.

Respondeo: negando antecedens: perfectius enim videret, quamuis non plus.

Obiicies quinto: sequeretur quod qualitas non haberet terminum intrinsecum magnitudinis quoad intensiōem contra Scotum, & dicenda inferius. Probatur sequela, quia si gradus sunt eiusdem rationis, nihil impedit quominus supposita

supposita quacumque determinata intensione, addi possit ulterius gradus, & sic intendi qualitas.

Respondeo negando sequelam: cuius ratio patebit ex dicendis quaestione sexta.

Obiicies sexto, si poneretur qualitas extensa ut duo, & alia intensa ut duo, extra subiectum, una non esset altera perfectio secundum nos: sed hoc est absurdum: ergo.

Respondeo concedendo sequelam: nisi quatenus qualitas intensa haberet partes suas magis intime unitas, sic scilicet, ut possit poni in eadem parte indivisibiliter: nec est necessarium ut alio modo sit perfectior.

Obiicies septimo, non potest in nostra sententia dari ratio, cur primus gradus prius produceretur in intensione quam secundus: sed hoc est inconueniens.

Respondeo negando sequelam: nam determinatio illa potest, & debet provenire à Domino Deo, sicut in sententia aduersariorum ab eo provenit determinatio ad unum individuum præ alio, & ad unum gradum secundum heterogeneum, potius quam ad alium gradum secundum ex infinitis, qui produci possunt.

QVÆSTIO V.

Quenam qualitates intendi possint.

Doctrina
Comple-
tensiam.

Complutenses hic q. 6. ex D. Thoma duo genera qualitatum proponunt, unum earum quæ ex natura sua habent suas species, & non per ordinem ad aliquid extrinsecum, ut calor, & frigus, ac similia; aliud earum quæ recipiunt speciem ex aliquo extrinseco, ad quod ordinatur, ut habitus Philosophiæ, Geometriæ, &c. Dicunt ergo qualitates posterioris generis non posse intendi aut remitti quoad suam formam aut essentiam, priores vero posse; quæ doctrina fortassis connexionem habet cum aia Thomistarum, nempe, quod idem indivisibilis habitus scientiæ possit inclinare ad varias conclusiones, & obiecta.

Impug-
natur
primo.

Verum hæc doctrina nullo modo placet, non solum ob connexionem ipsius cum illa aia, quæ falsam esse in Logica ostensum est, sed ulterius primo, quia si loquamur de specificatione intrinseca, omnes qualitates habent intrinsecam sibi suam differentiam specificam; nec in hoc est vlla disparitas inter vllas qualitates, & alias formas. Si vere loquamur de specificatione extrinseca, certum est albedinem & nigredinem specificari ab intrinseco non minus, quam scientiæ, aut habitus: sicut enim ex diversis obiectis cognoscimus diversitatem actuum, & ex diversis actibus diversitatem habituum, & propterea obiectum dicitur specificatum extrinsecum actuum ac habituum, & hæc dicuntur propterea specificari ab obiecto tanquam ab intrinseco; & habere respectum aptitudinalem ad illud ita etiam ex diversis immutationibus, seu sensationibus, quas causant albedo & nigredo in oculo nostro, cognoscimus illa distinguere specie inter se, & consequenter habent pro specificatione extrinseca illas sensationes, & dicunt respectum aptitudinalem ad illas. Unde patet, quod ex hoc capite non possit colligi, quin eodem modo qualitates utriusque generis præmissi possint intendi ac remitti.

Omnes
qualita-
tes spe-
cifican-
tur ab
intrinse-
co.

Nec tollitur hæc difficultas per responsum Complutensium, quam ex D. Thoma assignant n. 70 dicentes, ex ignorantia nostra oriri, quod albedinem, & similes qualitates describamus per ordinem ab obiecta, quia non cognoscimus earum differentias.

Contra enim hoc est, quod eodem modo possemus dicere, ex ignorantia nostra oriri, quod diffiniamus actus & habitus per ordinem ad obiecta, quia non cognoscimus eorum differentias.

Impug-
natur
secundo.

Secundo contra eandem doctrinam facit, quod quando dicitur, quod in qualitatibus specificatis ab extrinseco repetiri possit sua propria intensio, & remissio, ex eo quod variabiliter illud respiciunt, vel intelligunt hoc de intensione quæ fit per additionem gradus ad gradum; vel ut ipsi dicunt per maiorem radicationem in subiecto: & talis intensio competit aliis qualitatibus illis quæ secundum ipsos

non specificantur ab extrinseco, & sic male discriminarer eas qualitates quantum ad intensiorem. Vel intelligunt de alia intensione, & omnino falsum est absque additione graduum aut maiori radicatione intendi illas qualitates, quas ipsi putant specificari ab intrinseco.

Præterea quando dicunt quod variabiliter respiciunt tales qualitates illud intrinsecum, si intelligunt per hoc quod possint magis vel minus perfecte illud attingere propter intensiorem, & remissionem, cuius sunt capaces, idem dicendum est de alijs qualitatibus; nec his aut illis competere potest absque gradu additione aut maiori radicatione. Si vero intelligunt quod illa ipsa qualitas, quæ recipit illud obiectum extrinsecum, potest illa obiecta plura, vel pauciora attingere absque additione vllius entitatis (scilicet distinctæ), omnino falsum est quod possit sic variabiliter ipsum respicere, ut patet ex dictis in Logica.

Plura alia circa hanc difficultatem congerunt hi auctores, quæ facile esset impugnare, si tanti interesset.

Reiecta ergo hæc sententia, difficultas præsentis quaestionis consistit in hoc, an quemadmodum unus calor non dicitur intensior altero, nisi ex eo, quod habeat plures gradus aut partes reæ inter distinctas, eodem modo quilibet alia qualitas, quæ dicitur intensior altera eiusdem rationis quantum ad omnia præter differentiam intensiorem, habeat esse intensior ob pluralitatem graduum; & si sint vllæ qualitates, quæ absque pluralitate graduum intensiores dicuntur, quanam illæ sint: in quo sensu vix examinatur hæc quaestio ab auctoribus, quamvis non sit tam facilis solutio.

CONCLUSIO I.

49 Omnis qualitas materialis non intentionalis, quæ altera eiusdem rationis dicitur intensior, habet hoc quod ex pluralitate graduum & consequenter est capax intensiōis non nis, ac remissionis proprie dictæ. Hæc est communis, & intentione probatur, quia calor & albedo habeat intensiorem ex pluralitate graduum, ut patet ex dictis: sed eadem ratio est de ipsis, ac de quibuscumque alijs non intentionalibus: ergo.

Dices potentia naturalis est qualitas non intentionalis, & tamen non augetur per gradus distinctos.

Respondeo: si loquamur de potentia naturali, quæ est de prædicamento qualitatis, negando minorem; si vero loquamur de potentia naturali, qualis est intellectus & voluntas & similia, negando maiorem; indifferenter enim ipsimet substantiæ.

CONCLUSIO II.

40 Habitus omnes acquisiti per actus intenduntur per additionem graduum ad gradum. Hæc est etiam communis, per actus probatur quia est eadem ratio de ipsis, ac de alijs intentionalibus, de quibus in præcedenti conclusione.

Confirmatur, tum quia quando augetur habitus, manet habitus prius acquisitus, etiam quando producit augmentum eius: tum etiam experientia, quæ constat quod si quis eliceret actum ut duo primo, non haberet tam intensum habitum quam si eliceret primo actum ut unum, & postea actum ut duo: ergo signum est quod totus habitus, qui manet post duos illos actus, non sit productus ab illo ex illis, & consequenter quod pars illius sit producta ab uno & a tera ab altero; tum denique quia habitus acquisitus concurrens vel effectivus, vel formaliter cum potentia ad actum sequentem quo intenditur habitus: ergo debet esse in illo instanti, in quo est illi actus: sed in illo ipso instanti debet esse aliquid habituale acquisitum per actum: ergo habitus totalis, constat pluribus gradibus.

CONCLV

CONCLUSIO III.

*Actus vi-
tales &
species
impressæ
non inten-
duntur
per gra-
das.*

51 Probabilis est quod actus potentiarum vitalium non intenduntur per plures partes, verbi gratia, visio albedinis, quæ altera visione eiusdem albedinis intensior est, non habeat hoc ex pluribus partibus, quarum qualibet esset visio: & idem dicendum est de speciebus impressis. Hæc est contra communiorē sententiam, quæ oppositum videtur supponere.

Probatur prima pars, quia non est eadem ratio de his actibus, ac de aliis qualitatibus, de quibus in præcedenti conclusione: ergo quamvis illæ intenduntur per plures gradus seu partes realiter distinctas, idem non est dicendum de his. Probatur antecedens, quia quando potentia minus intensum actum circa obiectum, & postea magis intensum, ut quando quis à longe videt album imperfectius, & postea accedens impius, videt illud perfectius, non constat quod actus ille, quem primo habuit permaneat, sed potius constat, oppositum; sed in aliis qualitatibus prædictis quando subiectum habet magis intensam qualitatem post minus intensam, constat manere qualitatem quæ priuserat: ergo non est eadem ratio de illis, ac de actibus.

Probatur minor quoad primam partem, quia non potest ostendi vlla ratione aut experientia quod maneat.

Probatur eadem maior quoad secundam partem, quia si maneret actus primo habitus, quando habetur actus perfectior seu intensior, deseruiret vel in ordine ad constituendum illum secundum actum, vel tanquam dispositio, aut conditio sine qua non actus ille, qui est perfectior, haberet illam perfectionem: sed constat experientia hoc esse falsum: quia si quis primo poneret in illa distantia, in qua habet perfectiorem actum, non præcederet ille actus imperfectior, & haberetur ille actus perfectior in eadem omnino perfectione, ergo constat non manere priorem actum.

*Probatio
clarior.*

52 Confirmatur primo, quia omnino superflue maneret ille primus actus, & absque vlla prorsus utilitate: ergo non est dicendum quod maneat. Ex his potest formari ratio pro conclusione clarius hoc modo: si intensio actus habere ut per plurimam graduum qui adderentur sibi iugiter, quando post actum minus intensum succederet magis intensus, maneret actus ille qui est minus intensus, sicut contingit in aliis qualitatibus, quæ intenduntur: sed hoc est falsum, ut patet ex iam dictis, & quia ille ipse causa, qua applicantur quando habetur actus ille magis intensus, sufficienter possunt totum illum producere cum omni perfectione, quam habet: ergo non est dicendum quod maneat actus præcedens.

Probatur conclusio quoad secundam partem, quia eadem prorsus est ratio de speciebus huiusmodi ac de actibus: nam de speciebus eadem argumenta formari possunt, ut patet: ergo.

53 Obicitur: non posset intelligi quomodo actus esset perfectior intensius, aut species, nisi haberent plures gradus: ergo debent habere tales gradus.

Respondeo negando antecedens, quia secundum sententiam communem possent habere inæqualitatem perfectionis individualis, sicut duo individua substantia; & hoc sufficeret ad hoc quod vna diceretur intensior altera, non quidem tam proprie quam calor dicitur intensior, quia intensio proprie loquendo importat pluralitatem partium, aut maiorem radicationem eiusdem formæ, quod tamen spectat ad quæstionem de nomine.

Deinde si hæc sententia non esset vera, posset habere distinctionem specificam, & sic vna altera perfectior esset, atque adeo posset dici intensior. Quamvis enim non sufficiat maior perfectio individualis, aut essentialis, ad hoc ut quodcumque vnum diceretur altero perfectius, quia alias vnus homo posset dici magis homo, aut magis, intensus homo quam alter, quod est absurdum, tamen id sufficeret in qualitatibus respicientibus eadem principia & obiecta absque vlla variatione, præter variationem illam maioris perfectionis.

Dices, visio magis intensiva albedinis non dicitur esse diuersa speciei à visione minus perfecta: ergo maior inten-

sio non potest provenire à diuersitate specifica.

Respondeo, id quidem non dici, vel quia supponitur communiter quod non sint distinctæ speciei, quod tamen suppositum non probatur, vel quia consideratur natura visionum penes obiectum, & certos effectus, excepta maiori illa perfectione, & ut sic considerata, cerum est quod non sint diuersæ speciei: sed hinc non sequitur quin reuera sint diuersæ speciei.

54 Obicitur secundo: sequeretur, quod intensio fieret eo modo quo docuit Godfredus & Durandus, per destructionem prioris formæ, & productionem nouæ formæ. Sed hoc est contra dicta in quæstione quarta supra, ubi impugnata est illa sententia: ergo hæc conclusio adueriatur illi resolutioni.

Respondeo distinguendo sequelam maioris: omnis intensio cuiuscumque formæ, nego; intensio à quarum formarum, transeat; nec id est contra conclusionem illam, in qua tantum asseritur, quod intensio ut sic non ita fiat; de illa enim ibi loquebamur.

Adde, re vera non dici proprie loquendo, quod intendatur visio iuxta hanc nostram sententiam, quia ad hoc visio minus intensiva deberet reddi secundum le magis intensiva, quod non est verum in nostra sententia, quandoquidem secundum eam visio imperfectior, ac minus intensiva non maneat producta perfectior.

55 Obicitur tertio: non potest assignari causa, à qua destrueretur visio præcedens, ergo debet manere, & consequenter falsum est fundamentum nostrum.

Confirmatur, quia species intelligibilis imperfectior, quæ prius producit, non deperditur acquisita perfectione: ergo.

Respondeo negando antecedens, nam causa cur destruitur est, quia dependeret ab obiecto taliter applicato, unde quando non applicatur sic, desinere debet visio.

Ad confirmationem respondeo primo, fortassis antecedens non esse verum: sed eo supposito, de quo in libris de anima, nego fundamentum nostrum esse falsum; neque enim fundamentum consistebat in hoc præcise, quod non maneret forma imperfectior præcedens, formam perfectiorem, sed quod non maneret necessario in ordine ad producendam formam illam perfectiorem, quæ perinde produceretur, quamvis non maneret illa; unde permanentia eius est omnino impertinens ad propositum. Deinde certum videtur, non permanere actus imperfectiores præcedentes, nec species impressas visivas: unde saltem hæc nequeunt intendi per additionem partis ad partem: at eadem prorsus est ratio de his, & speciebus impressis intelligibilibus, & internis quantum ad hoc.

QVÆSTIO VI.

Utrum qualitates habeant terminum suæ intensiōis.

56 Sensus quæstionis est, an qualitates naturæ suæ peccant terminum intrinsecum suæ intensiōis, ita ut vltra determinatum gradum, verbi gratia octauam, vel decimum, non possint ulterius intendi, vel remitti, an vero quemadmodum quoad extensionem non petunt determinatum gradum, quin ulterius in infinitum possint extendi quantum est ex se, & etiam diminui; ita etiam dicendum sit de intensiōe.

Prima sententia est, quod quilibet qualitas intensiva habeat terminum intrinsecum suæ intensiōis versus magnitudinem, ita ut eo habito non possit nec naturaliter, nec supernaturaliter intendi magis. Hæc tribuitur Scoto ex eo quod in 3. d. 13. teneat gratiam Christi fuisse summam possibilem, & eam videntur sequi in hoc sensu omnes Scotistæ.

Secunda sententia est, qualitatem quamlibet habere statum naturaliter, non vero supernaturaliter. Ita Ruusius Aueris, & recentiores cum Thomistis communiter.

CONCLUSIO I.

57 De facto qualibet qualitas habet determinatum terminum intensiōis quoad magnitudinem naturaliter loquendo. Hæc est communis cum vtraque sententia.

K K K

Probari solet, quia subiectum quodcumque habet limitatam virtutem receptivam, aliis esset infinita perfectionis, quod enim potest magis intensum formam recipere, est maioris perfectionis: ergo si potest formam magis & magis intensum in infinitum recipere, erit infinite perfectionis: ergo debet necessario dari status in intensione formæ.

Verum hæc probatio omnino displicet, quia subiectum receptivum formæ non magis debet esse limitata virtutis receptivæ, quam causa creata debet esse limitata virtutis productivæ: sed ex limitatione, quam habet causa in virtute activa, non sequitur dari statum in effectu ab ipso producibili, ita ut assignato quocumque termino non possit ulterius aliquid producere: ergo nec ex limitatione in virtute susceptiva, sequitur status in forma receptibili.

Confirmatur, quia ex eo quod una superficies possit recipere naturaliter intra se infinita corpora penetrantia, non sequitur quin esset limitata capacitatis, aut si sequeretur aliqua illimitatio, non erit illimitatio inconueniens rei finitæ: ergo ex eo præcise quod idem subiectum reciperet naturaliter infinitos gradus eiusdem qualitatis, non sequitur quod esset illimitata virtutis illimitatione aliquitur quod esset illimitata virtutis illimitatione aliqua repugnante entitati simpliciter finitæ.

Melior
probatio

58 *Probat* ergo melius conclusio nulla causa naturalis potest naturaliter producere qualitatem ullam nisi determinatam intensiōis: ergo naturaliter loquendo datur status intensiōis in qualibet qualitate.

Probat autem cedens, quia si esset aliqua causa naturaliter productiva vel determinatum gradum, naturaliter in unum produceret: sed non producit, ut patet experientia: ergo.

Confirmatur in ignis est determinatus ad certum gradum caloris: ergo & qualibet alia causa est determinata ad certum gradum formæ à se producibilis.

Probat consequentia tum à paritate rationis; tum quia non videtur vlla forma alia esse intensior quam caloris.

Probat secundo, quia qualitates primæ habent determinatam intensiōem naturaliter: ergo & reliquæ: quia vel est eadem ratio vel certe nullæ potius deberent non habere determinatum gradum quam illæ primæ.

Probat antecedens, quia non debent habere aliam intensiōem, quam quæ sufficit ad disponendam materiam ad formam substantialem, & introduendam, & conservandam: sed determinata intensiō sufficit ad hoc, ut patet ergo habent determinatam intensiōem.

*Obijci*es: non habent determinatum gradum intensiōis: ergo nec intensiōis.

Respondet negando consequentiam: & disparitas est, quod extensio sine fine possit conducere ad producendas formas substantiales sine fine; sed est de intensiōe. Alia etiam disparitas est, quod extensio fiat per applicationem successivam alterius, & alterius materia; intensiō vero fiat in eadem materia, quæ posset manere applicata sine argumento, quod esset impossibile, si non daretur status, nisi produceretur infinita intensiō.

Quærit, quot sint gradus in intensiōe, quam sibi determinat qualitas naturaliter.

Respondet quamlibet qualitatem huiusmodi esse divisibilem in infinitum, & propterea non posse determinari quot gradus determinatos habet ita, quin possint in illa plures, vel pauciores gradus determinati, alterius tamen magnitudinis, reperiri: sicut enim lignum palmare licet possit dici constare duobus semipalmis, & non pluribus, nec paucioribus, potest tamen dici constare decem digitis aut tot quot constituunt palmum: ita in proposito dicendum. Hoc tamen non obstante, communiter qualitas summe intensæ dicitur constare octo gradibus, quia sine dubio bene potest dividi in octo partes æquales, ac in sex aut duodecim: & quantum ad examinandas qualitates veritates, perinde est determinare octo gradus, ac quemcumque alium numerum; & ideo arbitrariè conveniunt in illo numero Philosophi, quia aliquem deligere voluerunt.

Quot
gradus
determi
nant sibi
qualita
tes natu
raliter.

Cur ma
xima in
tensio di
citur oc
to gra
dum.

CONCLUSIO III.

60 *Si nihil aliud inconueniens sequeretur ex eo, quod non daretur status in intensiōe versus magnitudinem, quam quod dari possit qualitas infinite intensæ per additionem graduum ad gradum, & quod subiectum aliquod finitum posset eam recipere, & ea mediante similem qualitatem producere, non deberet dari status in qualitate quoad intensiōem versus magnitudinem.* Hæc videtur simpliciter esse contra aliquos Scotistas & partim etiam est contra alios Doctores, qui negant statum, quamvis absurdum esset dari infinitum in intensiōe.

*Probat*ur, quia vel non sequeretur quod dari posset qualitas infinita, etiam si non daretur status in gradu vlllo determinatio finiti, sicut in sententia satis communi ex eo quod non possit dari status in termino extensiōis quoad magnitudinem, non sequitur posse produci corpus etiā homogeneum infinitæ magnitudinis; & sicut ex eo quod non datur status in divisibilitate quantitatis palmaris, verbi gratia, in numero aliquo determinato categorematico, non sequitur quod posset actu dividi in partes determinatas infinitas. Vel si sequeretur quod posset dari talis qualitas infinita, quæ recipi posset in subiecto finito, & esse ipsi ratio producendi talem qualitatem, id non esset inconueniens, nisi aliud aliquod inconueniens inde sequeretur: ergo vera conclusio. Consequentia est evidens. Antecedens quoad primam partem iam probatum est exemplis illis.

61 *Probat*ur quoad secundam partem, in qua sol'a est difficultas, qui neque esset inconueniens ex infinitate ipsius qualitatis, neque ex capacitate subiecti ad eam recipiendam, neque ex adiuuitate illa ad producendam similem qualitatem: ergo non esset inconueniens nisi aliud quam hoc sequeretur.

*Probat*ur antecedens hoc ultimum quoad primam partem, quia non est inconueniens quod daretur infinita qualitas quoad extensiōem gradualem: ergo neque quoad intensiōem.

*Probat*ur consequentia, quia gradus intensiōis, & extensiōis sunt eiusdem rationis, ut suppono ex dictis, nec habent vllam differentiam, nisi quod vniuntur diversis modis: sed diversitas vniōis non arguit vllam impæcantiam in vna qualitate magis quam in altera; licet enim qualitas intensæ sit perfectior quam extensæ, tamen illa perfectio non est nisi gradualis, & coniunctionis magis intimæ illorum graduum, quæ non inconuenit vllæ ratione.

Confirmatur, quia qualitas magis extensæ est perfectior minus extensæ: & tamen non propterea repugnat qualitas infinite extensæ: ergo quamvis qualitas intensæ esset perfectior quam extensæ, non propterea repugnet qualitas infinite extensæ.

*Probat*ur idem ultimum antecedens quoad secundam partem, quia illa capacitas subiecti non esset infinita: sed non repugnet capacitas ipsius in ordine ad recipiendam illam qualitatem, nisi quia sequeretur quod esset infinita: ergo. *Probat*ur maior, quia eadem illa capacitas realis, & finita etiam formaliter considerata, qua reciperet unum gradum, esset capacitas qua reciperet alterum; nec maior requireretur ad recipiendos infinitos gradus illos, quā finitos quoscumque, quod probat, quia eadem capacitas superficiæ ambientis, quæ sufficit ad unum corpus aut vllū Angulum sufficit ad recipiendum infinita corpora, ablata impenetrabilitate, & infinitos Angelos, si darentur; nec ad hoc requiritur capacitas infinita. Similiter capacitas obedientialis, quam habet corpus, ut possit poni miraculose in duobus locis, sufficit ut possit poni in infinitis: & capacitas productiva quam habet ignis ad producendos duos ignes, sufficit ut possit producere infinitos, quos etiā actu produceret si infinite materię applicarentur ipsi; & idem est de capacitate quam habet intellectus ad producendas intellectiōes, quæ enim sufficit ut possit producere centum, sufficit pariter ut possit infinitas, saltem successivæ, & sufficeret etiam ad eas simul producendas, nisi ex alio capite quam ex naturali productione id repugnaret.

62 *Probat*ur

No esset
inconue
nientia
quod
qualitas
infinita
reciperet
in in
finito
subiecto
finito
nec quod
producere
et aliam
qualitatem
infinitam

62 *Probat*ur denique antecedens primum quo ad certam partem, quia ex suppositione quod non repugnet ipsamet qualitas infinite intensæ secundum se, & etiam quod non repugnet eam poni in subiecto aliquo, non repugnet quod illud subiectum ea mediante producere possit in alio subiecto applicato similem qualitatem tantæ perfectionis; si forte deberet eam producere; neque ex productione illa sequeretur magis inconueniens quam illud ipsum de infinitate qualitatibus productæ; quod non est inconueniens vlllo modo in casu.

Confirmatur, quia non est inconueniens quod qualitas infinite extensa producat aliam similem; ergo neque quod qualitas infinite intensæ a paritate rationis.

Dices contra secundam partem antecedentis iam probatam: si qualitas infinite intensæ communicaretur alicui subiecto finito, sequeretur, quod perficeretur perfectione infinita: sed hoc videtur inconueniens.

Respondetur distinguendo sequelam: perfectione intrinseca orta ex coniunctione alicuius formæ infinitæ cum ipso, concedo, nec id est vlllo modo inconueniens; in perfectione intrinseca & identificata sibi, nego sequelam.

CONCLUSIO III.

63 *Si detur status in speciebus, ita ut possit dari aliqua finita & limitata tantæ perfectionis, qua perfectior a Deo nequit produci, debet etiam consequenter dari status in intentione quæ statum saltem sensibilem, & earum, quæ concurrunt ad actus vitales. Hæc sine dubio est Scoti in 3. dist. 13. & eam tantum intendunt Scotista.*

*Probat*ur manifeste, quia si detur status in speciebus debet dari status in intentione actuum vitalium: sed non potest dari status in illa intentione absque statu in quibus ad illas concurrentibus; quo enim quæritates sunt magis intensæ, eo magis intensi sunt actus, ad quos concurrunt; nec possibilis est maior intentio aut actiuitas in principio, quam possit requiri ex parte effectus: ergo si detur status in speciebus, debet dari status in qualitatibus huiusmodi.

*Probat*ur maior primo, quia actus vitales, ut supra dixi, non intenduntur per additionem gradus ad gradum, & consequenter actus intensior est specie perfectior quam actus minus intensus: ergo si detur status in speciebus, debet dari status in intentione actuum huiusmodi.

*Probat*ur secundo eadem maior, quia licet non repugnet aliquod infinitum, quod haberet esse infinitum ex inclusione plurium partium siue extensionis, siue intensio- nis, videtur tamen repugnare aliquid infinitum indiuisibile, non minus quam repugnet aliqua species infinita: ergo, si ex repugnantia speciei infinitæ, debet dari status in speciebus, debet etiam dari status in intentione actus, quandoquidem repugnet actus infinite intensus non minus quam species quæcumque infinita.

Expressi in conclusione qualitates sensibiles & concurrentes ad actus vitales, quia si sint aliquæ qualitates aliæ, de quibus non est eadem ratio, ex eo quod non essent natæ concurrere ad aliquem effectum indiuisibilem, quatenus sunt intensæ, ob hanc ipsam disparitatem posset admitti, quod non daretur status in intentione earum, nec id esset aut inconueniens, aut contra *Scotum*.

Proposui etiam conclusionem conditionaliter & non absolute, quia nolo tam ex minare, an detur status in speciebus: & hoc supposito, conclusio non habet difficultatem, meo iudicio.

CONCLUSIO VLTIMA.

64 *Qualitas quæcumque intensæ per inclusionem plurium graduum non habet terminum, quo ad paruitatem, nec etiam qualitas intensæ sine inclusionem plurium graduum. Hæc est communior, & licet citetur Scotus pro opposito in 2. dist. 2. g. 9. nihil tamen dicit ibi, quod sit oppositum huic conclusioni.*

*Probat*ur prima pars, quia est diuisibilis in infinitum, alias non esset acquisibilis per motum successuum & continuum, ut patet: ergo non datur vlla minima pars ipsius, quæ non sit vterius diuisibilis; nec certe video quomodo

de hoc possit dubitari. Fortassis volunt aduersarij, quod quamuis sit diuisibilis in infinitum, possit tamen produci in instanti aliqua pars ipsius.

Sed si loquamur de productione qualitatum non habentium contrarium in subiecto, nec resistantiam aliquam, ut est lux, omnes concedunt illas produci cum tota sua intentione in instanti; si vero loquamur de qualitatibus diuisibilibus habentibus contrarium, certum est illas produci & destrui per motum successuum; & consequenter quemadmodum non datur minima pars motus, ita nec dari posse minimam partem termini per illum acquisiti aut deperditi: neque hæc res maiori indiget declaratione, aut meliori fundamento; nec prorsus intelligo discursum *Arriagæ*, quo oppositum conatur ostendere *hic diffut. 3. sect. 4.*

*Probat*ur etiam secunda pars, quia sicut non potest dari status in qualitate diuisibiliter intensæ, ita nec in indiuisibiliter intensæ: tum quia eadem est ratio, tum quia qualitas diuisibiliter intensæ in quacunque intensione quantumvis remissa potest habere qualitatem intentionalem sibi conformem: ergo si non detur status in vna qualitate, nec etiam in altera.

Dices: si non daretur status in qualitatibus indiuisibiliter intensis quo ad paruitatem, sequeretur quod qualitas intensæ ut vnum verbi gratia esset infinita perfectionis, quia excederet infinitas species maioris, & minoris perfectionis, quæ sub se darentur.

Respondetur, quemadmodum non sequitur quod lignum palmare sit infinita extensionis, quamuis sit maius quacunque parte: ex infinitis partibus in quas diuidi potest, licet esset infinita extensionis, si excederet infinitas partes æquales vni certæ, & determinatæ, ita actus vitalis intensus indiuisibiliter ut octo, verbi gratia non est infinita extensionis simpliciter & categorematice, licet excedat in perfectione infinito, alios actus se imperfectiores, qui possent dari, quia illi actus non sunt determinatæ perfectionis & æqualis vni certæ.

QUESTIO VII.

De contrarietate qualitatum.

65 *Ex*perientia compertum est quasdam qualitates ita sibi inuicem opponi, ut ad introductionem vnius expellatur altera, vel diminuitur. Sic enim quotidie quando introducitur frigus, expellitur calor. Et quia oppositio huiusmodi qualitatum non est contradictoria, nec priuatiua, cum vtrumque extremum sit positium quid; nec relatiua, cum neutrum extremum sit relatio, hinc communiter vocantur contraria, & qualitates sic oppositæ vocantur contrariæ, & quidem communiter supponuntur esse contrariæ propriissime loquendo. Sed *Arriaga diffut. 5. met. num. 37.* putat eas non esse proprie loquendo contrarias, nisi sicut duo vbi, aut duæ formæ substantiales sunt contrariæ.

Ut intelligatur autem sententia huius Authoris, & res ipsa in se, aduerte secundum ipsum, illas formas solas censendas proprie contrarias, quæ non ex incapacitate subiecti, sed ex natura sua formali habent contrarietatem: vnde quia duo vbi distincta in eodem subiecto non habent oppositionem ex natura sua, ut patet ex eo quod possint reperiri naturaliter in eadem anima & eodem Angelo, sed ex limitatione subiecti; non debent censeri proprie contraria: At quia amor & odium, assensus & dissensus eiusdem subiecti, ex natura sua habent oppositionem, & non ex limitatione subiecti, ut patet ex eo, quod neque in ipso Deo reperiri simul possint, quamuis ex se nullam habeant limitationem; propterea sunt propriissime contraria. Hoc supposito, probat hic author calorem, & frigus non esse contraria proprie, quia non habent ex sua natura se expellere, sed ex incapacitate, ac limitatione subiecti, sicut duo vbi. Quod probat: tum quia non est vlla ratio, ex qua colligatur oppositio inter illa, nisi ex eo quod expellant se inuicem: sed illa ratio non probat oppositionem proprie dictam inter illas magis, quam inter duo

Qualitas intensæ non habet terminum quo ad paruitatem.

que expellunt se inuicem: tum quia ex natura rei, seclusa limitatione subiecti, non magis opponuntur octauus gradus caloris, & octauus frigoris, quam primus gradus caloris, & primus frigoris: sed hi non opponuntur: ergo neque illi.

Probatur maior, quia in nostra praesertim sententia, octauus gradus est eiusdem rationis cum primo.

Confirmatur hoc ulterius, quia si explicetur contrarietas proprie dicta esse illa, quae oritur ex natura formarum independentem à limitatione subiecti, facile ostendi poterit cur formae substantiales non sint contrariae proprie loquendo; quod tamen difficile esset in alia sententia.

Alij recentiores fatentur quidem, huiusmodi qualitates esse propriissime contrarias, sed dicunt tamen eas non habere contrarietatem ex natura sua formali, quia alias non essent compatibles in gradibus remissis contra experientiam, & dicenda inferius, sed ob limitationem subiecti: & sane haec sententia in re conuenit cum sententia Arriagae, & solum differt in modo loquendi, seu in quaestione de nomine: an scilicet quae hoc modo opponuntur, debeant vocari proprie contrariae nec ne.

CONCLUSIO I.

Qualitates quae excludunt se inuicem ab eodem subiecto, sunt proprie contrariae. Haec est omnium contra Arriagam.

Probatur, quia illa debent vocari proprie contrariae, quae sic vocantur ab omnibus Philosophis communiter: sed sic vocantur praedictae qualitates: ergo.

Confirmatur: nihil aliud intelligitur per formas proprie contrarias, quam qualitates excludentes se mutuo ab eodem subiecto: tales sunt praedictae qualitates, ut patet experientia: ergo sunt proprie contrariae.

Dices exigi ad qualitates contrarias, quod ex natura sua expellant se mutuo; quod non competit dictis qualitatibus.

Contra primo, quia statim ostendam id competere ipsis.

Contra secundo, quia gratissime id dicitur requiri, si non competat illis qualitatibus; nec refert quod duo ubi expellant se, & duae formae substantiales, cum tamen non dicantur contrariae proprie loquendo: nam imprimis solae qualitates expellentes se possent vocari proprie contrariae, & hoc supposito nullae aliae formae essent dicendae proprie contrariae, quae non essent qualitates: sed nec formae substantiales, nec ubi sunt qualitates, ut omnes fatentur communiter.

Deinde, illa possent vocari qualitates proprie contrariae, quae expellunt se successiue ita, ut per partem vnius expellatur aliqua pars alterius, non omnis, & hoc modo excluderentur duo ubi & duae formae substantiales à ratione formarum proprie contrariarum.

Rursus, possent formae contrariae proprie vocari illae, quae expellerent se ab eodem subiecto inhaesionis, & sic excluderentur formae substantiales, non vero duo ubi, quae possunt admitti esse proprie contrariae; quod si placeat haec ubi etiam excludere, addi posset, ad contrarias formas ultra exclusionem ab eodem subiecto inhaesionis requiri, quod non sunt determinationes actuales essentialiter determinantes subiectum ad diuersa actualiter; quod non conuenit illis ubi, conuenit vero calori & frigori.

CONCLUSIO II.

Illae qualitates habent oppositionem ex natura sua, & non ex incapacitate aut limitatione subiecti. Haec est communis apud antiquos contra Arriagam, & recentiores multos.

Probatur primo, quia alias non esset maior oppositio inter calorem & frigus, quam inter duo frigora; vnum ut octo & alterum ut duo: Probatur sequela, quia si non esset oppositio inter illa ex natura sua, sed solum ex incapacitate subiecti, quod quia limitatum est ex natura sua ad tot gradus caloris & frigoris, si habet octo caloris, non potest habere vllum frigoris; omnino talis oppositio reperitur inter duo frigora illa: nam ex limitatione subiecti oritur, quod si habeat octo gradus frigoris, non possit habere vllum gradum vltiorem: ergo tanta est contrarie-

tas inter duo frigora, ac inter frigus & calorem, quod omnino videtur absurdum & contra sensum.

Probatur secundo, quia si ex limitatione & capacitate subiecti oriretur ut habitis octo gradibus caloris, non posset vllum gradum frigoris recipere, & non ex oppositione vlla caloris & frigoris inter se, sequeretur quod habitis octo gradibus caloris non posset habere vllum gradum alterius qualitatis, contra experientiam: neque enim potest capacitas subiecti limitari ad tantum caloris & frigoris magis quam ad tantum caloris & lucis, nisi calor & frigus ex natura sua haberent aliquam specialem repugnantiam, quam non habent calor & lux, seu calor & humiditas.

68 Probatur tertio quia ex natura sua intrinseca exigunt connaturaliter ut introducantur vna in tali intensione expellatur altera, aut secundum se totam, aut secundum partem sui, etiam si subiectum secundum se esset capax vtriusque: ergo opponuntur contrarie ex natura sua, & non ex limitatione subiecti. Consequentia est euident. Probatur antecedens, quia illud exigit connaturaliter expulsionem alterius ex eodem subiecto, quod habet effectum incompatibilem connaturaliter cum effectu alterius: sed ita est de illis qualitatibus: ergo.

Probatur minor, quia albedo habet posse disgregare visum, & nigredo congregare: sed euident est ad sensum non posse visum respectu eiusdem obiecti congregari & disgregari simul.

Deinde calor in tali determinata intensione est dispositio ad formam ignis, connaturaliter illam exigens; & frigus ad formam aquae: sed forma aquae & ignis non possunt naturaliter simul produci; ergo calor & frigus habent effectus connaturaliter oppositos.

Confirmatur, quia illa duo, quae aequaliter deberent habere suos effectus ita, ut non posset dari ratio, cur vnum potius quam alterum habeat suum effectum, si non possent habere illos effectus simul, debet dici non posse connaturaliter conseruari in eodem subiecto: cuius ratio est, quod non magis deberet suspendi conseruatio ad effectum vnius, quam conseruatio ad ipsiusmet conseruationem, & quod inutiliter conseruaretur illud, quod non haberet effectum; & quod de facto semper videamus, quod non conseruentur: sed talia sunt huiusmodi qualitates: ergo.

69 Confirmatur secundo, quia ideo colligit Arriaga assensum & dissensum opponi ex natura sua, & non ex limitatione subiecti, quia Deus, qui est illimitatus, non potest habere illos: sed sane licet Deus esset capax caloris & frigoris non posset illa simul habere connaturaliter: ergo ex natura sua habent oppositionem.

Et hinc falsum est, quod dicit Arriaga, nimirum posse aliquod subiectum à Deo produci, quod naturaliter posset huiusmodi qualitates simul habere.

Probatur quarto, quia subiectum idem potest supernaturaliter recipere frigus & calorem in summo, secundum aduersarios: sed certe quando reciperet illos non angere-tur illius capacitas: ergo ex se habet capacitatem ad illa, & consequenter non ob defectum capacitatis accidit quod non possit eas recipere etiam naturaliter.

Dices, subiectum habere capacitatem ad illa recipienda supernaturaliter, non vero naturaliter.

Contra, quia non ex defectu capacitatis in illo oritur quod non possit illa etiam naturaliter recipere: sed ex eo quod nulla causa efficiens possit ea producere simul, ob impossibilitatem, quam habent ex se: nam certe eadem capacitas, quae sufficeret ad ea recipienda supernaturaliter, sufficeret ad ea recipienda naturaliter, si naturaliter ex se simul possent produci.

70 Obicitur primo fundamentum Arriagae, nempe quod non sit ratio vnde colligatur maior contrarietas inter has qualitates, quam inter duo ubi, quandoquidem vtrorunque contrarietas colligatur solum ob expulsionem mutua: sed inter duo ubi non est contrarietas ex natura sua, sed ex limitatione subiecti, quia alias non compaterentur in eodem Angelo, aut anima.

Respondetur negando maiorem cum sua probatione: non enim ex impossibilitate earum in eodem subiecto precise

precise id colligitur de qualitatibus, quia, ut supra dixi, alias non magis essent oppositæ, quam duo calores ut octo, aut unus ut octo, & alius ut unus. Colligitur ergo contrarietas qualitatum ex fundamentis supra positis pro conclusione, quæ fundamenta nullo modo currunt de duobus ubi, ut patet: tum quia naturaliter competere possunt eidem subiecto, quod falsum est de qualitatibus tum quia reuera non apparet ex natura intrinseca ipsorum ubi, neque ex aliquo effectu, quem exigunt ex natura sua, quod non possint esse simul in eodem subiecto. Vnde tota ratio, unde colligatur quod non sint incompatibiles in aliquo subiecto, est deducta ex experientia, ex qua constat quod corpus naturaliter non possit esse in pluribus locis: quam experientiam si non haberemus, non possemus colligere, quod non possent esse duo ubi in eodem corpore tam bene, quam sunt de facto in eodem Angelo; sed quamvis non haberemus illam experientiam de mutua expulsiōe qualitatum, de quibus loquimur, considerando naturam ipsarum & effectus quos connaturaliter exigunt, deberemus dicere quod non possent connaturaliter poni in eodem subiecto. Vnde patet maxima differentia, quæ est inter oppositionem duorum ubi & duorum qualitatum.

71 *Obiicitur secundo ex eodem & recentioribus alijs*: si ex natura sua haberent oppositionem, deberent illam habere in quocumque gradu tam bene quam in gradu summo: nam in quocumque gradu habent naturam suam intrinsecam tam bene quam in summo gradu: calor enim ut unus est eiusdem speciei, & perfectionis cum calore ut octo.

Propter hoc argumentum olim recurrebam partim ad capacitatem subiecti, & partim ad ipsam naturam formarum, & conformiter ad hoc negabam sequelam & dabam pro disparitate, quod subiectum erat limitatum ex natura sua ad tot gradus contrariarum qualitatum; unde tot poterat habere & non plures. Sed longe verius existimo, capacitatem subiecti nihil facere ad propositum; ipsi neque habere capacitatem ad formas, in quibuscumque gradibus ex natura sua intrinsece non sunt oppositæ, & prius debere cognosci in quibus gradibus sunt oppositæ secundum se quam possit cognosci quantum sit limitatio subiecti in ordine ad illas, quia alias non essent oppositæ magis quam duo frigora ut tria; & quia reuera subiectum habet capacitatem ad illas recipiendas in quibuscumque gradibus; alias de potentia absoluta non possent qualitates contrariæ in summo esse simul.

Respondeo ergo aliter negando sequelam, quia quandoquidem non habeant oppositionem ex natura sua, nisi quatenus exigunt effectus incompatibiles, non debent habere oppositionem nisi in gradibus, in quibus exigunt illos effectus, ut est evidens: sed non exigunt illos effectus incompatibiles in gradibus quibuscumque, sed in aliquibus determinatis; neque enim ea or in quocumque gradu existit connaturaliter formam ignis, aut frigus formam aque: ergo non debent habere oppositionem in omni gradu; sed in gradibus aliquibus determinatis.

72 *Obiicitur tertio Confirmationem Arriagæ præmissam*, quod nempe ex hac sententia non possit ostendi, cur formæ substantiales non dicantur formaliter contrariæ.

Respondeo primo, Autores omnes, qui negant formas substantiales contrarias adhuc: sserere calorem, & frigus esse contrarias: ergo sentiunt esse aliquam disparitatem inter illas, ratione cuius dicerentur hæ qualitates contrariæ, quamvis formæ substantiales non dicerentur contrariæ.

Respondeo secundo, potius dicendum quod formæ substantiales essent contrariæ, si eadem esset ratio de illis, ac de his qualitatibus, quam quod hæ qualitates non essent ex natura sua contrariæ.

Respondeo tertio, negando sequelam, quia contraria proprie dicta iuxta communem doctorum acceptionem debent posse se expellere ab eodem subiecto in hæsiōis, quod non competit formis substantialibus: & fortassis etiam debent contraria habere latitudinem graduum, ratione cuius possint se successive expellere; quod totum ta-

men dependet à questione de nomine; unde parum facienda est hæc obiectio.

CONCLUSIO III.

73 *Contrariæ aliquæ qualitates in gradibus remissis possunt esse simul naturaliter, non in summo. Est Doct. 1. distinctio* 19. q. 4. quem præter tuos sequuntur Thomistæ, & recentiores hic communiter contra Durandum 2. d. 30. q. 1. quantum ad primam partem.

Contra-
ria aliqua
possunt
esse simul
in gradi-
bus rem-
issis.

Probat ex Philosopho 5. Physicorum: ubi dicit, magis & minus esse in qualitatibus, ex eo quod plus, aut minus inest contrariis; & 4. met. text. 26. ubi asserit, impossibile esse (intellige naturaliter) contraria simul inesse subiecto; sed aut ambo secundum aliquid; aut alterum simpliciter, alterum secundum aliquid. Quorum verborum communis interpretatio est, quod contraria simul inesse nequeant, nisi vel in gradu remisso, & æquali, ita ut tantum sit de uno, quantum de altero; vel ita ut plus sit unius quam alterius: ergo supponit posse esse his modis simul, & non posse in summo.

Probat prima per rationem, quia alias totum frigus aquæ destrueretur statim, ac applicaretur igni, & aliquantulum calefieret, contra experientiam, & rationem: si enim totum frigus destrueretur, nihil impedit quo minus calefaciens totum calorem produceret: impedimentum enim producendi calorem statim, est resistentia frigoris, vel subiecti: sed non deberet magis resistere productioni ea oris quam istius alterius qualitatis, per quam totum frigus destrueretur: ergo totus calor deberet produci.

Probat secundo, quia aqua tepida habet aliquid caloris, & aliquid frigoris: quia potest calefacere, & frigefacere; potest enim frigefacere manum calidam valde, & calefacere manum frigidam valde; ut patet experientia: ergo.

74 *Dices*, aquam tepidam habere qualitatem mediam distinctam speciei à calore & frigore, qua mediante possit ea efacere, & frigefacere.

Contra, illa qualitas distincta, quæ esset in tali aqua, & per quam expelleretur frigus antecedens, esset producta ab igne, à quo aqua redditur tepida, ergo non esset frigefactiva: absurdum enim est, quod ignis habeat virtutem producendi aliquam qualitatem frigefactivam.

Contra secundo, quia inde sequeretur, quod non solus calor esset formaliter oppositus frigori, imo sequeretur, quod calor nunquam expelleret actu frigus; quia ante calorem semper expellitur.

Contra tertio, quia sequeretur ignem habere virtutem productivam qualitatum plurimarum distinctarum speciei in eodem subiecto applicato eodem modo: nam quando applicatur primo aquæ, producit aliquid quo destruitur totum frigus, secundum hanc sententiam, & quod non sit calor; & rursus paulo post producit aliud distinctam speciei, per quod illa qualitas primo producta destruitur, & ita paulatim semper producit, & destruit qualitates contrarias distinctarum speciei, donec producat calorem in summo, quod est absurdum.

Confirmatur, quia sequeretur, nullum agens esse calefactivum, nisi quod produceret calorem intensissimum, quod est absurdum; Probat sequelam: quia illa qualitas quæ non esset calor intensissimus, non esset calor, sed alia qualitas distincta rationis.

Confirmatur secundo, quia sequeretur, quod eliciens unum actum bonum temperantiæ, destrueret quidem habitum intemperantiæ totaliter, sed produceret alium habitum distinctum rationis, qui non esset temperantiæ, sed omnino magis determinatus ad actus intemperantiæ, quam temperantiæ, quod est absurdissimum.

Probat conclusio quasi à priori, quia non ex natura sua formaliter præcise habent oppositionem, sed quatenus exigunt effectus incompatibiles; sed in gradibus remissis contraria non exigunt hoc: ergo non sunt incompatibiles in gradibus remissis.

Probat secunda pars conclusionis à posteriori, quia videmus aliquid remitti de frigore, quando applicatur naturaliter agens calidum: ergo signum est quod in summo non possint esse simul naturaliter.

KKK

Probat secundum, quia in aliquibus gradibus exiguntur effectus incompatibiles: ergo sunt incompatibiles in aliquibus gradibus; in nullis autem potius quam in summis, imo si in alii haberent incompatibilitatem, consequenter deberent habere incompatibilitatem in summo, quandoquidem non possent peruenire ad summum gradum, quin transirent per illos alios gradus.

Dixi in conclusione, aliquas qualitates, non omnes: quia amor & odium, assensus & dissensus non possunt esse simul vilo modo.

75 *Obijciens primo*: magis repugnant calor & frigus in quocumque gradu, quam maius & minus frigus: sed hæc nequeunt esse simul: ergo nec illa.

Respondetur distinguendo maiorem: quam maius & minus frigus specificatiue secundum suam entitatem absolutam, transeat maior; quam maius & minus frigus formaliter, prout dicunt maiorem, & maiorem, hoc est, quatenus maius frigus excludit aliud minus frigus, non inclusum in semetipso, & quatenus minus frigus dicit negationem inclusionis, & coniunctionis cum maiori frigore in eodem subiecto, nego maiorem, & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Dices, sicut magis repugnat calor & frigus in quocumque gradu, quam duo frigora in vilo gradu: sed nec duo frigora in summo, nec vnum in summo, ac alterum in remisso possunt esse simul: ergo nec frigus & calor in vilo.

Respondeo negando maiorem, loquendo de frigore & calore, ut afficiuntur quocumque gradu intensiōis: quia ut in aliquo gradu non repugnant vlla ratione, ita non possunt magis repugnare quam quocumque alia.

Et licet per hoc satisfactum sit replicæ, tamen respondeo secundo distinguendo maiorem: quam duo frigora quocumque ex natura sua intrinseca, transeat; ex ratione aliqua extrinseca, nego maiorem, & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam. Itaque duo frigora in summo naturaliter repugnant, quia nullum est agens, quod possit ea producere, nec passum quod possit ea exigere connaturaliter, non vero ex eo quod in natura sua reperitur aliqua ratio repugnantia, aut secundum speciem, aut secundum gradum intra eandem speciem. Quod etiam confirmatur: quia nunquam potest produci, supposito altero summo. At calor & frigus possunt produci in eodem subiecto, & ex natura sua habent incompatibilitatem in aliquo gradu, licet non in omni, & expellunt se invicem: ergo maiorem habent incompatibilitatem, quam duo frigora possint habere, licet æque repugnet ea esse simul naturaliter.

76 *Obijciens secundo*: sequeretur, quod aliquid possit moveri simul motibus contrariis, quibus scilicet acquireret qualitates contrarias, verbi gratia frigus, & calorem; sed hoc videtur absurdum: ergo.

Probat sequela: quia inter motus non est maior incompatibilitas quam inter terminos eorum: ergo si non sit incompatibilitas inter frigus & calorem in gradibus aliquibus, neque erit inter motus ad ipsos.

Respondeo distinguendo sequelam: si per motus contrarios intelligitur motus, qui habent terminos contrarios, & oppositos ex natura sua in aliquibus gradibus, non tamen in omnibus, concedo sequelam: si per motus contrarios intelliguntur motus incompatibiles, nego sequelam; distinguo etiam minorem: et set absurdum, quod moueretur aliquid motibus contrariis, primo modo, nego; secundo modo, concedo, & nego consequentiam.

Obijciens ultimo: qualitates mediæ inter albedinem, & nigredinem, ut flauedo & viriditas, non includunt aliquid nigredinis, aut albedinis formaliter: ergo, nec qualitates mediæ inter calorem & frigus, ut tepiditas maior, aut minor.

Respondeo, supposito quod antecedens sit verum, negando consequentiam: quia habemus rationes, quibus probamus oppositum de tepiditate, non vero de flauedine, & viriditate; nec est necesse, ut qualitates eodem modo quoad hoc se habeant. Quod si albedo destrueretur

successive per nigredinem, & eadem ipsa causa destrueret ab initio albedinem, quæ directè introducit nigredinem; eodem modo diceremus de qualitatibus mediis inter albedinem & nigredinem, quo de qualitatibus mediis inter calorem & frigus.

CONCLUSIO VLTIMA.

77 *Qualitates contrarie possunt simul inesse subiecto in gradu summo de potentia absoluta*. Hæc est communissima cum Doctoribus hic contra Capreolum, Soncin, in summo Malsilien, & quosdam alios. Contraria possunt esse simul in summo supernaturaliter.

Probat primo, & principaliter, quia nulla in hoc apparet repugnantia, & aliqua alia, quæ tam naturaliter repugnant fieri, possunt fieri supernaturaliter, ut accidens conseruari extra omne subiectum, corpus circumscriptiue poni in duobus locis; & duo corpora penetratiue in eodem loco: ergo quamuis naturaliter qualitates huiusmodi nequeant esse simul in eodem subiecto, non debet negari quin supernaturaliter id fieri possit.

Confirmatur, quia nullum effectum actualem habet vna qualitas ex his necessario connexum, qui sit incompatibilis cum effectu actuali necessario coniuncto cum altera: ergo possunt supernaturaliter esse simul. Consequentia patet, quia eatenus repugnarent, quatenus haberent connexos huiusmodi effectus.

Probat antecedens, quia non habet calor effectum vllum actualem, nisi communicationem sui, qua mediante facit subiectum calidum, & potens producere alium calorem, ac terminare actum potentie sensitivæ, & excludere frigus, & frigus non habet alios effectus qui in proportionatos ad hos: sed in primis communicationes ille non sunt incompatibiles, nisi quatenus alij effectus cum illis coniuncti necessario sunt incompatibiles: posse autem producere frigus, & terminare actum sensationis talis non est incompatible cum posse producere calorem, & posse terminare actum sensationis etiam oppositum, quia aliqua vnare potest habere naturaliter potentiam ad opposita, ut patet de voluntate, quæ potest nolle & velle idem. Denique, exclusio actualis frigoris est quidem incompatibilis cum frigore, sed illa exclusio non necessario connectitur cum calore: habetur enim illa exclusio formaliter per negationem concursus conseruatiui frigoris, quæ negatio posset haberi quamuis calor non poneretur in subiecto: nec potest ostendi cur necessario deberet esse illa negatio quoties calor esset in subiecto; unde solum debet esse vi caloris, quatenus calor exigit illam connaturaliter; ex hoc autem non debet necessario esse; quia multa quæ exiguntur connaturaliter ab aliquibus, non conceduntur ipsis etiam naturaliter; & quævis deberent ita naturaliter illa habere ut non possint iis carere naturaliter; tamen nisi ostendatur ratio necessaria connexionis, non debet dici quin possint iis carere supernaturaliter.

78 *Obijciens primo*: secundum Philosophum, 4. Metaphys. text. 17. si contraria essent simul, contradictoria essent simul: sed contradictoria non possunt esse simul etiam supernaturaliter, ergo nec contraria secundum Philosophum.

Confirmatur ex Scoto, 3. dist. 1. qu. 4. vbi idem videtur sentire.

Respondetur Philosophum non agnouisse potentiam supernaturalem Dei, secundum quam possit facere, & disponere de rebus aliter quam exigent connaturaliter, quia ponebat dependentiam essentialem inter causam primam, & secundas mutuo, & hinc negaret etiam simpliciter posse poni accidens extra subiectum, & multa alia, quæ de fide constat posse fieri, & in quibus, quo ad rationem etiam naturalem, nulla potest haberi repugnantia. Unde quia naturaliter loquendo vnum contrarium expellit necessario alterum, si aliter fieri non posset, sequeretur necessario quod si contraria essent simul, contradictoria etiam essent simul.

Respondeo ergo in forma concedendo totum; nec in hac re admittenda est Philosophi auctoritas. Quod si quis velit ipsum agnouisse etiam potentiam supernaturalem Dei

Dei, distinguat maiorem: supernaturā iter nego; naturaliter, concedo; & concessa minori, distinguat similiter consequens.

Ad confirmationem ex Scoto, Respondeo eum posse intelligi locutum iuxta mentem Philosophi, non iuxta proprium.

Deinde non dicit contraria non posse esse simul; sed quod si non esse possent simul in eodē subiecto, cui per se conveniunt, eodem modo non possent esse simul in illo, per accidens convenirent; quod verum est, sed non est propositum.

79 *Obiectis secundo:* Deus non potest impedire effectū formalem causæ existentis in subiecto, neque enim potest impedire quo minus albedo existens in subiecto faciat illud album: sed effectus formalis caloris est expellere frigus: ergo Deus non quit impedire quo minus ipsum expellat, quando est in subiecto.

Responderi solet communiter distinguendo maiorem; effectum formalem primum, concedo; secundarium, nego; & similiter distinguo minorem; effectus primarius, nego; secundarius, trāseat. Effectus itaque primarius, quem per se intendit, & quem posset habere albedo etiā per impossibile non daretur nigredo, est facere album, & hūc Deus nequit impedire, si albedo sit in subiecto, quia ab hoc præteritis habetur, neque indiget aliqua alia conditione, aut causa realiter distincta: expellere autem aliam formam est secundarius effectus, qui non intenditur per se, & non haberetur à forma nisi ex impossibilitate cum altera forma.

Confirmatur hoc quia Deus potest impedire illum effectum, quem potest præstare absque forma, & sine quo potest forma esse in subiecto: sed Deus absque calore posset expellere frigus, subtrahendo suum concursum, & potest calor induci absque actuali expulsiōe frigoris, ut si frigus non succederet: ergo potest impedire expulsiōem frigoris per calorem.

80 *Verum contra hanc responsionem facit*, quod etiam aliqui effectus secundarij formarum non possint impediri à Deo: neque enim Deus potest impedire quin forma expellat præteritionem sui, & tamen illa expulsiō est effectus secundarius ipsius: & rursus non potest impedire quo minus amor expellat odium, ut communiter supponitur, ergo ex eo, quod expulsiō frigoris sit effectus secundarius, & non primarius præcise, non sequitur quod possit impediri à Deo.

Et hinc patet confirmationem non valere, quia Deus potest similiter expellere odium absque amore, subtrahendo concursum; & potest amor induci etiam naturaliter quin odium præcesserit, & tamen non potest impedire quin si odium præcesserit, amor illud expellat.

Melius ergo respondetur distinguendo maiorem: effectum formalem necessario coniunctum cum ipsa forma, & non indigentem alia conditione aut ratione realiter distincta, quam inexistētia formæ in subiecto, concedo maiorem: effectum formalem non necessario coniunctum cum forma inherente, nego maiorem; & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

DISPUTATIO XXV.

DE CONDITIONIBVS ALIQVIBVS
AD AGENDVM REQUISITIS.

AC disputatio instituitur hic principaliter, ut possimus cognoscere, quanam res possint alterare alias, easque ad generationē disponere, & quanam impedimenta possint dari actionis alteratiue ac generatiue; quæ etiam ratione hic solet tractari à multis de natura Actionis ut sic, de qua egi in Logica ac Physica.

QVÆSTIO I.

Vtrum simile possit agere in simile.

Certum est experientia quod illud, quod est simile alteri in aliqua qualitate quod ad speciem, possit agere secundum illam qualitatem in alterum simile: sic enim aqua frigida potest frigidificare alteram aquam minus frigidam. Vnde sensus controuersie huius est, an illud quod est simile alicui in aliqua qualitate quoad speciem & intentionem possit agere in illud alterum secundum eandem qualitatem: verbi gratia, an calidum, ut quatuor, possit calefacere alterum calidum ut quatuor, seu producere in illo aliquid caloris.

CONCLUSIO

Simile nequit agere in simile. Hæc est communissima cum Philosopho hic.

Simile
nequit
agere in
simile.
Probatio
Complu-
tensium.

Probat primo à Complutensibus disputat. 8. quæst. 1. quia omne agens agit in quantum est in actu, & patiens patitur in quantum est in potentia; sed quodlibet ex duobus calidis, ut quinque, est in actu respectu caloris ut quinque, & neutrum est in potentia respectu talis caloris aut minoris, sed respectu maioris tantum; & deinde neutrum ex illis est in actu respectu maioris caloris; ergo neutrum in alterum agere potest.

Verum in hac probatione manifeste petitur principium: supponit enim quod probandum est, nempe calidum ut quinque non esse in potentia ad recipiendum plus caloris ab alio simili calido, & non esse in actu sufficienter ad efficiendum, quod alterum simile plus caloris habeat, quod est directe illud, quod est probandum.

Probat ab iisdem secundo, & aliis etiam Authoribus communiter, quia finis agentis est assimilare sibi passum; unde si inueniat ipsum perfecte sibi simile, non poterit in ipsum agere. Quod si obicitur ipsis calos agere in hæc inferiora, & non in ordine ad assimilanda sibi ipsa, quandoquidem producant in illis qualitates, in quibus non sunt ipsis similes; producant enim calorem in inferioribus, qualem ipsimet non habent in se, ut communiter supponitur.

Respondetur agens dupliciter posse sibi assimilare passum, vel formaliter, vel virtualiter; formaliter quidem quando producit talem qualitatem in specie in ipso, qualem ipsummet habet; virtualiter autem, quando producit in ipso qualitatem, cuius producendæ habet virtutem, quamuis non habeat similem ipsi in specie qualitatem. Itaque cal agunt in hæc inferiora, ut reddant ipsa sibi similia virtualiter, licet non formaliter.

2. *Sed ut verum fatear*, mihi nunquam placuit hæc probatio primo, quia satis improprie dicitur aliquid simile alicui virtualiter ex eo præcise quod aliquid habeat quod continetur in virtute alterius; neque simpliciter solet dici quod paries ut albus est similis Deo, licet contineatur in virtute eius.

Secundo & præcipue, quia omnino videtur hic etiam peti principium; nam ideo colligimus finem agentis actione vniuoca, de quo agente hic principaliter agitur, esse assimilare passum, quia aliunde colligimus quod nunquam agat in passum sibi simile; & cui hoc esset incertum id etiam esset eque incertum: unde per hanc probationem ignotum per æque aut magis ignotum probatur.

Tertio, quia quamuis daremus finem agentis esse assimilare sibi passum, non sequitur quin etiam si passum esset aliunde sibi simile, deberet agere in ipsum, ut scilicet actione sua faciat ipsum simile.

Melius ergo probatur à posteriori, quia quamuis applicaremus duo frigida ut duo sibi inuicem, non inuenimus quod augebunt suam frigiditatem & si id possent facere, deberent augere illā mutuo usque ad octauum gradum; quia enim ratione frigidum ut duo posset producere aliquem gradum in alio frigido ut duo, posset etiam alium in frigido ut tria, & alium in frigido ut quatuor, & sic usque ad octauum gradum, quod est contra manifestam experientiam.

Confirmatur, quia si frigidum ut duo posset producere frigus in alio frigido ut duo, posset etiam in se ipso. Sed hoc est contra manifestam experientiam: ergo.

Probatur sequela: nam ipsummet est capax ulterioris gradus non minus, quam illud alterum, & idem potest agere in se ipsum.

3 *Dices*, idem posse agere in seipsum actione non vniuoca, sed æquiuoca.

Contra, quia si posset agere in simile actione vniuoca, nihil impedit quo minus etiam ageret in se ipsum tali actione.

Dices non esse paritatem, quia determinatur ad non agendum in se tali actione; non vero ad non agendum in alio.

Contra, quia non colligitur quod sit sic determinatum ad non producendum in se, nisi experientia: sed similis experientia habetur quod non possit agere in aliud simile: ergo eadem prorsus est ratio.

Quod si queratur ratio à priori huius, illi qui ponunt heterogeneitatem graduum in intensione, dant pro ratione, quod calidum ut duo non contineat in virtute sua gradum tertium; qui est perfectior prioribus duobus gradibus, & consequenter non possit ipsum producer: quæ ratio esset bona, si verum esset quod daretur ista heterogeneitas. Alij vero dant pro ratione finem agentis actione vniuoca, quem colligunt tamen à posteriori ex eo, quod non videant agentia agere quando passum est simile: & hæc etiam ratio est in se bona, sed ut dixi supra, quando non constat an agens possit agere in simile, non debet hæc causa adduci, tanquam medium ad probandum quod non.

Alia ratio posset dari ex determinatione ipsius cause, dicendo scilicet quod propterea non agit in simile, quia ex natura sua est determinata ad non agendum; ut colligitur à posteriori: & hæc etiam est optima ratio & sufficit ad non recurrendum ad heterogeneitatem, ut dixi supra.

4 *Obijcies primo*, causa naturalis adæquata alicuius formæ, necessario produceret talem formam in quocunque subiecto applicato capaci talis formæ, & non habente vllum impedimentum ipsius: sed calidam ut duo est causa naturalis adæquata respectu vnius gradus caloris, & aliud calidum, ut duo, est capax talis gradus; nec habet vllum impedimentum ipsum recipiendi: ergo necessario calidum ut duo producit illum gradum in illo. Probatur etiā minor quoad primam partem, quia necessario talem gradum produceret in alio subiecto. Probatur etiam minor quoad secundam partem quia, ut suppono, non habet aliud impedimentum quam calorem ut duo: sed hoc non est impedimentum recipiendi talem gradum, quandoquidem possit ipsum recipere ab alio agente.

Respondetur, distinguendo minorem pro secunda parte: est capax illius à tali causa; nego; ab alia, concedo minorem, & nego consequentiam. Et si queratur, cur non esset capax recipiendi illum ab hac causa tam bene quā alia quacunque. Respondendum est rationem esse principia nostræ conclusionis.

5 *Obijcies secundo*, duæ manus calidæ coniunctæ calefaciunt se inuicem, & conseruant suum calorem magis, quam si vna ex ipsis esset frigida, aut vtraque separata: ergo simile agit in simile.

Respondetur, negando consequentiam: si enim calefaciunt se positivè, non erant similis intensiois, sed altera maioris. Conseruant autem suum calorem, non per actionem aliquam positivam directam, sed impediendo alia agentia frigefactiua.

Obijcies tertio, duæ phialæ vitreæ omnino similes frangunt se inuicem: ergo simile potest agere in simile.

Respondetur, argumentum hoc non esse ad propositum; quia neutra ex phialis producit vllum gradum qualitatis in altera phiala quam rumpit, in qua qualitate est similis alteri. Vnde nego consequentiam, loquendo de actione similis in simile in sensu huius controuersie; nec sane in hoc videtur esse vlla difficultas.

Obijcies quarto: minus intensum producit aliquid in

subiecto magis intenso: ergo multo magis potest simile agere in simile. Consequentiam admittunt omnes. Probatur antecedens, quia radius solaris immediatus ante lumen reflexum producit ipsum, quod sine dubio est ipso intensius; & aer intendit frigus aquæ dū ipsum congelat, cum tamen non sit tam frigidus quam aqua; & ferrum candens accendens stramen, producit maiorem calorem quam ipsummet habeat: non enim habet in se octo gradus caloris, alias esset ignis; tot autem producit in stramine; alias non produceret dispositionem sufficientem ad ignem.

Confirmantur hæc experientie ratione, quia agens potest agere in minus potens: sed aliquid simile in qualitate potest esse potentius alio simili in eadem qualitate: nam ex duobus calidis ut tria, si vnum sit altero densius, ut maius mole, erit etiam illo potentius, ut patet experientia; nam manus illa trahi potest per mediam flammam, non vero per mediam aquam calidam, quia aqua est densior flamma.

6 *Respondeo* negando antecedens: ad cuius probationem dico, quod neque radius immediatus ante reflexionem producat lumen reflexum, præsertim nisi sit intensior: neque aqua congeletur ab ære vel alterius corporis frigore solus; sed etiam à communicatione aliarum qualitatum, & resertim siccitatis. Alij dicunt quod aqua tum se ipsam reducat ad illum statum, remotis impediementis: sed hoc non est verisimile, quia tum status naturalis aquæ esset esse congelata, quod est incredibile. Ad aliud de ferro candenti, Respondeo vel esse ignem in poris eius latitantem, & sic tollitur tota difficultas, ut patet; vel si non sit, negandum esse quod ferrum producat ignem, & dicendum quod producta caloris congrua dispositione, ignis producatur à causa aliqua superiori.

Dices: congrua dispositio ad ignem est calor ut octo: ergo si ferrum producat tantum calorem, producat maiorem calorem, quam suus est, nam non habet octo gradus caloris in se, alias esset ignis.

Respondeo non esse nec sic, ut in quocunque subiecto conuertendo in ignem producatur calor ut octo, licet in aliquibus fortassis sit verum: nam non requiritur dispositio præuia, nisi ut expellantur accidentia conseruatiua formæ corumpendæ; hoc autem in aliquibus videtur sufficere minus intensa dispositio quam in alijs; quis enim non existimet, si ad expellendam formam lapidis requiratur introductio caloris ut octo, ad expellendam formam straminis sufficere introductionem caloris ut sex?

7 *Potest etiam dici*, quod ferrum candens haberet calorem ut octo, non tamen haberet sufficientem dispositionem ad ignem, quia non solum calor ad ignem disponit, sed etiam siccitas, quæ non reperitur in tali ferro in sufficienti dispositione.

Ad confirmationem respondeo distinguendo minorem: potest esse potentius ad producendam intensiorem formam nego; ad citius producendam formam, vel ad agendum in maiori distantia, concedo minorem, & nego consequentiam. Quod autem diuersitas & extensio maior non iuuat ad producendum intensiorem effectum; colligitur ex multis capitibus, & præsertim quia frigidum ut octo, quamuis rarum, potest in aliquo subiecto capaci non resistenti nimium, producere frigus ut octo; & si fieret densius, aut magis extensum, applicareturque eidem subiecto; non posset producere magis intensum frigus: ergo densitas & extensio maior non conducunt ad intensiorem effectum producendum, licet possint conducere ad effectum citius producendum, vel ad eum producendum in remotiori parte.

Præterea sequeretur, quod duo corpora calida ut duo, possent se mutuo summe intendere, quod est absurdum. Patet sequela, quia si vnum esset densum, posset alterius rari calorem intendere, & consequenter facere ipsum calidum ut tria, & illud alterum factum sic calidum posset producere vnum gradum caloris in illo calido denso, & consequenter ita progrediendo facerent se mutuo calida ut octo.

Deinde si densitas aut magnitudo extensionis essent ratio,

ob quam possit magis intensa qualitas produci vel essent principium quo, seu ratio formae agendi, vel essent tantum conditio sine qua non: sed neutrum dici potest: ergo. Probatur minor quoad primam partem, quia nulla forma accidentaliter particularis potest esse principium formale producendi oppositas omnino qualitates: sed si densitas esset principium formale quo producendi cum frigore frigus, deberet etiam esse principium formale producendi cum calore calorem, & etiam cum siccitate si citate, & cum humiditate humiditate, & consequenter esset principium formale productum non solum qualitatum oppositarum, sed etiam omnium primarum qualitatum, quod est absurdum. Et hac ratione colligitur communiter densitatem non esse qualitatem actuum. Simile autem argumentum potest fieri de magnitudine. Probatur eadem minor quoad secundam partem, quia nulla conditio potest esse ratio, ut forma activa, praesertim uniuersi agentis, plus producat quam in se contineat formaliter: ergo densitas & magnitudo, si sint conditiones sine quibus non tantum, non possunt esse ratio ut calor ut duo producat calorem ut tria. Probatur antecedens, quia alias frigidum ut duo cum maiori applicatione posset producere frigus ut tria.

8. *Obiicit tertio:* si candela produceret in aula tantum lucis, quantum posset verbi gratia, duos gradus, & alia candela potens tot solum gradus producere, poneretur in aula, lumen illud intenderetur: ergo simile ageret in simile.

Respondetur: negando antecedens: in tali enim casu non intenderetur magis per candelam additamentum, quam per praexistentem: unde si praexistens non intenderet lucem nec altera etiam intendere ipsum posset: de facto tamen altera candela intendit lumen aulae, quia quaelibet candela nata est producere plus luminis in parte sibi viciniore, quam in partibus remotioribus, & consequenter cum quaelibet ex pluribus candelis habeat aliquis pars aut sibi viciniore quam altera, fit ut lumen totius aulae intendatur.

Obiicit quarto: olla bulliens habet superficiem calidiorrem fundo: ergo fundum, quod est minus calidum, intendit calorem superficiei ultra suum calorem.

Respondetur: negando consequentiam: nam ista intensio maior procedit aliunde quam a fundo, verbi gratia, ab igne vel ab exhalationibus aliquibus, quae in maiori abundantia reperiuntur, quam in fundo.

Et si queras: cur fundum lebetis pleni liquoris in initio calefactionis calidius multo sit quam liquor in ea contentus: in processu autem calefactionis minus calidus, & quam liquor, & quam ipsummet etiam ante fuerit.

Cur ista? *Respondetur:* quia ignis, dum calefacit lebetem, transmittit per poros eius exhalationes igneas, quae detinentur in ipso lebeate propter resistentiam liquoris nondum calefacti, & propterea non est mirum quod in initio calefactionis lebes sit valde calidus; at postquam calefit etiam liquor, quia non possunt detineri ulterius exhalationes, ascendant per ipsum liquorem, & peruenientes ad superiorem partem excitant ipsam, efficiuntque, ut bulliat liquor: & hinc oritur ut liquor sit calidior lebeate, & lebes minus calidus quam in initio.

QVÆSTIO II.

Quomodo sit actio reflexa.

9. **E**xperientia constat quod quando opponitur aliquod corpus impediens progressum actionis, calefacturae verbi gratia, aut illuminatiuae, sentitur maior calor aut lux in aere viciniore isti corpori, quam alias produceretur in illo: & quia illa actio per quam producit maior iste calor aut lux, egredi videtur & redire a corpore illo opposito, propterea vocatur actio reflexa, hoc est, quae reuertitur ad agens principale: ad differentiam actionis directae, quae ab illo agente progreditur semper. Hic ergo examinandum est quomodo hoc fiat.

Aliqui putant, obstaculum, hoc est corpus oppositum,

esse causam istius actionis reflexae, & quidem principale. Alij volunt esse tantum instrumentalem causam. Alij existimant ipsum obstaculum esse principium quod istius actionis, & qualitatem ab agente principali in ipso productam esse principium quo eius.

Alij vero tenent, principium quo esse potius species intentionales qualitatis illius, verbi gratia, lucis aut caloris.

CONCLUSIO I.

Reflexio non fit per species intentionales qualitatis, quae reflectitur. Hæc est contra *Marsilium hic q. 17. Paulum Venetum & alios.*

Reflexio non fit per species intentionales.

Probatur manifeste, quia species intentionales solum habent virtutem productivam actuum vitalium aut aliarum specierum intentionalium: nec ex ulla experientia aut ratione constat, quod dentur ulla ratione nisi in ordine ad illas actiones vitales: ergo gratis dicitur quod possint producere calorem aut lucem.

Rursus illae species intentionales producuntur ab ipsa qua itate directe producta, verbi gratia, à calore aut luce: ergo non possunt esse perfectiores quam illa qualitas, & consequenter non possunt efficere qualitatem perfectionem quam qualitas, a qua producuntur: sed efficienter, si possent intendere ipsam: ergo nequeunt eam intendere.

Confirmatur, quia potest assignari alia causa, à qua oriatur reflexio: ego non debet recurri ad illas species intentionales: & per hoc destruitur fundamentum Aduersariorum, qui propterea ad species has confugerunt, quod aliam causam non repererint.

CONCLUSIO II.

10. *In reflexione tam lucis, quam caloris intenditur qualitas ab obstaculo usque ad determinatam sphaeram, & non solum extenditur.* Hæc etiam est communis: & prima pars est contra *Conplutenses disp. 8. num. 19. quas.*

Probatur primo, quia gratis fingunt semper quoties fit reflexio, dari talia corpuscula, quae non illuminabuntur quoad omnem partem per actionem rectam lucis: Et deinde non potest dici quod per calefactionem directam non calefiant etiam illa corpuscula, quoad omnem partem: ergo saltem reflexio caloris nequit soluari abique intentione eius: sed si in reflexione caloris intenditur calor directe productus, idem à pari dici debet de reflexione luminis, praesertim cum tam facile solui possit quomodo fiat in vno casu, atque in altero.

Confirmatur, quia quantum ad experientiam omnem, tam patet intendi lucem & calorem, quam ullam qualitatem inquam intenli: ergo debet dici quod intendatur.

CONCLUSIO III.

11. *Causa directe producatem qualitatem intendit ipsam actione reflexa a se ipsa immediate exiunt.* Hæc est *Doctores in 4. d. 5. quaest. 9.* quem præter suos sequuntur *Auersa q. 39. Philosophia. Arriaga hic d. 3. nu. 143. contra intendit: Suar. disp. 10. met. sect. 9.*

Causa directe producatem qualitatem intendit: in reflexione.

Probatur primo, quia quandoquidem impediatur per obstaculum ab actione directe pro tendenda, congruum erat ut posset eam reflectere in idem spatium: ergo dicendum est quod ita fiat.

Hæc probatio non placet, quia inde sequeretur, quod quoties agens impediretur ab actione protendenda, deberet eam reflectere; hoc autem est falsum, quia non à quocumque obstaculo fit reflexio, ut patet experientia.

Melius ergo probatur, tum quia nihil impedit quominus actio reflexa egrediatur à causa principali directe agentis: tum quia nulla alia causa aptior assignari potest, probatio cui illa actio tribuatur: ergo ab illa egreditur. Antecedens quoad primam partem probatur, quia nihil aliud assignari potest præter obstaculum, aut secundum se, aut secundum qualitatem directe in ipso productam: sed neutrum dici potest.

670 PHYSICA. De Conditionibus ad agendum, &c.

potest: ergo. Probatur minor quoad primam partem, quia obstaculum secundum se, verbi gratia speculum, aut paries, non habent virtutem producendi calorem aut lucem ut sex, cum non sit secundum se sic calidum, aut lucidum, imo posset esse frigidum & obscurum. Probatur etiam quoad secundam partem, quia non recipit maiorem lucem ab agente principali actione directa, quam si productum sit in medio, cum non sit melius approximatum quam ipsum medium, nec magis etiam semper capax maioris intensio- nis: ergo nequit per qualitatem directe productam intē- dere medium, quandoquidem, nec simile possit agere in simile, nec minus intensum intendere qualitatem magis intensam.

Dices, obstaculum, licet sit remotius ab agente princi- pali, quam medium, posse tamen recipere ab ipso inten- siorem qualitatem quam medium, quia esset subiectum aptius ad illam recipiendam: hoc autem supposito, reflexio posset oriri ab ipso met obstaculo cum illa qualitate intensiori in illo ab agente principali producta.

12 Respondeo, quidquid sit an aliquando obstaculum aliquid recipiat magis intensam qualitatem, quam me- dium, propter suam meliorem dispositionem; non tamen semper omne obstaculum esse melius dispositum ad inten- siorem formam: nec enim corpus aliquod durum & frigi- dum est aptum ad recipiendum intensiorem formam quam aer, & medius inter ipsum & agens principale: ergo non recipit intensiorem calorem quam aer; & consequenter quando sit ab ipso reflexio, non sit ab ipso met secundum qualitatem in ipso subiectatam, sed ab agente principali; quod si agens principale in vno casu reflectat, non est quod negetur semper reflectere, nisi ostendatur alicuius, cui potius debeat ascribi reflexio hoc autē vix assignari vnquam potest, etiam dato quod in obstaculo produceretur intensior forma: quandoquidem in medio; nam tum etiam æque bene, imo forte melius recurreretur ad agens principale ac ad ipsum obstaculum.

Ioannes à Sancto Thoma hic quest. 5. 2. 2. ait quā itatem minus intensam actione directa productam in medio, oc- curren- te corpore, à quo fit reflexio, produceri in illo cor- pore magis intensam qualitatem, non quatenus est formaliter minus intensam, sed quatenus est virtualiter magis intensam: existimat enim qualitatem secundum se minus intensam posse, ut est virtus gentis alicuius, producere qualitatem magis intensam.

13 Sed contra, quia calor verbi gratia, ut tria, ut est virtus cuiuscumque agentis, non redditur secundum se perfectior, quam si non esset: neque enim recipit per hoc aliquid, quod alias non haberet: ergo si secundum se non posset producere calorem ut quatuor, nec poterit illum producere ut est virtus illius alterius.

Confirmatur hoc per ea, quæ diximus in Physica, pro- bando quod accidens in virtute substantiæ non possit pro- ducere substantiam.

Confirmatur secundo, quia sic sufficeret igni ad produ- cendum alium ignem, & expellendum frigus quantumvis magnum, producere calorem ut vnum, ille enim in vir- tute ignis sufficeret tam bene ad expellendum octo gra- dus frigoris, ac ad producendum calorem ut duo, ut pa- teret.

Confirmatur tertio, quia calor medij remissus non est vir- tus ignis magis quam calor intensior: ergo calor intensior nequit ab ipso, etiam ut est virtus ignis produci. Probatur consequentia, quia calor intensior ut est virtus ignis, est æque saltem perfectus ac calor minus intensus, & ut est intensior formaliter, est simpliciter perfectior, & conse- quenter nequit ab illo produci.

Obiicies primo: si agens principale produceret maiorem illam intensiorem in medio, deberet illam producere direc- te absque reflexione, quandoquidem medium sit capax eius, & sufficienter applicatum: sed hoc est falsum, ut patet experientia: ergo.

Respondeo negando sequelam: neque enim est capax illius maioris intentionis ab agente principali, nisi per re- flexionem, ut patet experientia; cuius ratio à priori non est alia nisi quod agens principale sit natura sua determi-

natum ad non producendum nisi tantum qualitatis actio- ne directa, & quod determinetur postea ad tantum ulterius producendum actione reflexa.

Obiicies secundo: si reflexio fieret ab agente primario, de- beret esse intensior in partibus vicinioribus ipsi quam in partibus vicinioribus obstaculo, sed hoc est contra expe- rientiam; ergo.

14 Respondeo negando minorem, quia reflexio incipit à parte remotiori, & taliter debet produci, quemadmo- dum si ipsum agens esset in illa parte, in qua reflexio incli- pit, quia productio reflexa fit in loco productionis directæ & eodem modo servata proportione, quo si non poneretur obstaculum, fieret productio directa ab obstaculo: Vnde cum plus produceretur in parte viciniori corpori, à quo fit reflexio, quam in parte remotiori, si actio fieret directa, sed productio esset ab agente primario; eodem modo quando impeditur actio directa debet per actionem reflexam plus poni in parte viciniori obstaculo, quam in remotiori.

Obiicies tertio: experientia constat ex varietate obstaculi variari reflexionem, & si obstaculum sit incapax quali- tatis reflectendæ, non fieri reflexionem vlla ratione: ergo signum est, quod reflexio oriatur ab obstaculo medi- ante qualitate illa.

Respondetur negando consequentiam, scilicet enim se- quitur quod actio reflexa debeat necessario incipere in ip- so obstaculo, & consequenter sicut si poneretur obstacu- lum in initio sphaere actiuitatis gentis, in quod non possit tunc vilo modo agere, aut non nisi remanere illud, inde fieret, quod per reliquam sphaeram, vel nullo modo ageret, ve non nisi remissis iuxta modum, quo se haberet in initio sphaere: eo- dem modo cum reflexio debeat incipere in obstaculo, agens non potest reflectere actionem suam, nisi possit agere in obstaculo, vel non potest reflectere eam nisi remanere, si non possit agere in obstaculo nisi remanere.

15 Obiicies quarto: quando qualitas producta in obsta- culo est actiua, tum habet vim producendi aliquid re- flexe in medio; ergo tum obstaculum mediante illa quali- tate erit causa reflexionis.

Respondetur, concessio toto, nihil esse contra nos, qui damus causam essentialem, & per se reflexionis, non vero per accidens, qualis esset istud parziale obstaculum cum tali qualitate.

Deinde tale obstaculum ad summum erit tantum causa partialis reflexionis; quia cum agens parziale sit etiam potens reflectere actionem, & sit sufficienter etiam ad hoc applicatum, sine dubio reflectet illam, & consequen- ter reflexio fiet etiam ab illo; quamvis forte in casu obie- ctionis obstaculum cum qualitate illa actiua concurreret cum ipso, & consequenter futura sit maior reflexio, quam si qualitas illa non esset actiua, licet hoc etiam ab Aueria negetur.

QVÆSTIO III.

Vtrum ad agendum requiratur maior actiuitas agentis quam resistentia passi.

16 Notandum primo resistentiam esse impedimentum, quo agens ab alio retardatur in sua actione. Hu- iusmodi autem resistentia duplex esse potest, vna positua, ut est actio, qua passum reagendo in agens dimittit eius vires, ne tam fortiter agat, quam alias ageret, si passum non ita reageret, ut cum nix infrigidat manum calefaciē- tem ipsam, & hæc resistentia vocatur positua; quia fit me- diante actione positua. Alia resistentia est negatiua, seu priuatiua, seu formalis, & est incompatibilitas effectus procedentis ab agente cum aliqua forma, seu proprietate passi, in quod fit actio, ut est incompatibilitas frigoris cum calore; vocatur autem negatiua, seu priuatiua, quia fit sine actione, & sine productione alterius qualitatis in agens: vocatur etiam formalis, quia re vera est incōpossi- bilitas formalis istarum formarum, quarum vna à passio expellitur introducta altera. Quod autem hæc resistentia fiat sine actione, patet quia subiectum album mediante al- bedine resistit agenti producendi nigredinem, cum tamen albedo

Sententia
Ioannis à
S. Thoma

Relictur

albedo non sit actiua; & graue resistit eleuanti ipsum mediante sua grauitate, quæ non est actiua, aut saltem non agit in causa non eleuantem.

Confirmatur, quia aequalia minus actiua magis resistunt quam actiuiora: terra enim quæ minus actiua est quam ignis, magis resistit contrariis corruptiuius, quam ignis.

17 *Notandum secundo*, primas qualitates; scilicet colorem, frigus, siccitatem, & humiditatem, habere resistantiam actiuam sic, ut maiorem habeat calor, & post ipsum frigus post frigus autem humiditas, & deinde siccitas: hoc enim ordine habent actiuitatem maiorem, & minorem, ut patet experientia, communi Authorum sensu comprobata: minus enim potest detineri manus intra ignem, quam intra quæ frigidissimam, & intra talem aquam quam intra corpus humidissimum, & intra huiusmodi corpus, quam intra maxime siccum corpus. Resistentia autem formalis non hoc ordine, sed omnino opposito ipsis conueniunt, scilicet, ut calor habeat minorem, post calorem frigus, post frigus humiditas, & post hanc siccitas. Et hinc a Philosophis communiter recipitur, qualitates quod magis sunt actiue, eo minus resistere: quod cum non possit intelligi de resistantia actiua quæ maior est, ubi maior est actiuitas, debet intelligi de resistantia formali.

Confirmatur hoc etiam experientia, quia terra omnium maxime resistit aliis elementis: ergo siccitas, quæ est qualitas ipsi maxime propria, maxime resistit reliquarum omnium qualitatum. Præterea ignis facilius corrumpitur ab aqua, quam a contrariis: ergo calor minus resistit, quam frigus. Denique facilius tollitur frigus aquæ, quam humiditas eius: ergo a primo ad ultimum qualitates, quo magis sunt actiue, eo minus possunt resistere.

Verum hæc confirmatio patitur aliquas difficultates, quas tamen iam non libet proponere; sed ea supposita & doctrina hæcenus tradita.

18 *Queritur* utrum, ut aliquid possit agere in passum, debeat habere maiorem actiuitatem quam sit resistantia passus, seu utrum quod idem est, actio procedat à proportionem maioris inæqualitatis. Si agens non possit agere in passum, nisi habeat maiorem actiuitatem quam sit resistantia passus, actio procedet à proportionem maioris inæqualitatis. Si vero possit agere in passum, quod plus habeat resistantiæ formalis quam agens habeat actiuitatis, actio procedet à proportionem minoris inæqualitatis.

CONCLUSIO.

Agens debet habere maiorem actiuitatem quam sit resistantia formalis passus. Est communis cum Rub. 1. de gen. cap. 9. quæst. 3. contra Tolet. q. 13. de gen. & quosdam alios.

*Probat*ur: si esset æqualis resistantia passus cum actiuitate agentis, non fieret actio: ergo multo minus fieret, si maior esset resistantia passus quam actiuitas agentis. Consequentia est euidens: Probatur antecedens: non potest esse actio nisi agens superet resistantiam passus: sed si passum tantum resistat quantum agens agit, non superabitur resistantia passus: ergo.

Confirmatur, quia tunc dicitur esse maior agentis actiuitas quam resistantia passus, cum ab hac non potest illa impediri: ergo quoties agens agit, habet maiorem actiuitatem, quam sit resistantia passus.

19 *Obiicit*: sequeretur quod non possit reactio dari, quod est falsum. Probatur sequela: passum debet habere minorem actiuitatem quam sit resistantia agentis, alias non esset passum, sed agens: ergo si non potest procedere actio à proportionem minoris inæqualitatis, non potest dari reactio.

Confirmatur experientia: videmus partem guttam aquæ excuare lapidem durissimum, cuius resistantia est maior quam actiuitas.

Respondet, negando sequelam, & distinguendo antecedens probationis: passum debet habere minorem actiuitatem quam sit agentis resistantia actiua, concedo; quam sit resistantia formalis, nego.

Ad confirmationem respondetur, maiorem esse actiuitatem guttæ excuantis, quam sit resistantia formalis lapidis, quoad partem, secundum quam excuatur.

QUESTIO IV.

An agens possit perfecte assimilare sibi passum.

Non est dubium, quin possit agens producere aliquid sibi simile, & in hoc sensu assimilare sibi passum: sic enim ignis ignem producit, & homo hominem; sed difficultas est, an in passu aliquo sibi applicato possit producere tot gradus qualitatis alicuius, quot in se ipso habet, verbi gratia, an calidum ut octo posset aliquod corpus, quod non haberet tantum caloris, efficere calidum ut octo.

20 *Ruius hic qu. 6.* existimat agens calidum ut octo, Sententia Ruuij. verbi gratia, si haberet passum sibi penetratiue applicatum, posse illud perfecte assimilare, faciendo ipsum calidum ut octo, sed si applicaretur ipsi quocumque alio modo, quamuis esset summe contiguum, aut etiam continuum ipsi, non posse.

Fundamentum ipsius pro prima parte est, quod calidum ut octo habeat actiuitatem sufficientem ad producendos octo gradus caloris, & aliud corpus aliquod posset esse capax tot graduum: ergo si perfectissimo modo applicarentur, producerentur octo gradus caloris in illo alio corpore: sed si ponerentur penetratiue in eodem loco, perfecte assilime applicarentur.

Fundamentum secunda partis est, quod non applicentur tam perfecte per contiguationem, aut continuationem, aut quocumque alio modo, ac per penetrationem: ergo agens non potest tantum caloris producere, quantum si applicarentur penetratiue, & consequenter non poterit perfecte assimilare passum non penetratum.

21 *Verum*, quidquid sit de ipsamet opinione huius authoris, hoc fundamentum secunda partis non sufficit; quia non est necesse ut quo perfectius applicetur passum, eo perfectiorem recipiat ab ipso effectum, nisi ostendatur, quod non possit perfectissimum effectum in passu remotiori producere; nam eo ipso quo produceret perfectissimum effectum in passu minus applicato, si melius applicaretur non produceret in eo perfectiorem effectum, ut est euidens, nec tamen sequeretur quod maior aut perfectior applicatio esset inutilis aut frustranea, quia destrueret ad hoc quod agens citius produceret illum perfectiorem effectum.

Confirmatur hoc primo, quia ignis potest in passu remotiori producere ignem, ut patet experientia: sed in passu viciniore non potest perfectiorem effectum producere: ergo non sequitur non posse produci calorem ut octo in corpore contiguo ex eo quod non applicetur tam bene, ac si esset penetratum.

Confirmatur secundo ad hominem, quia ipsemet *Ruius* fatetur agens, quod non posset alias corpus contiguum assimilare sibi perfecte, si augeretur notabiliter densitas aut magnitudo eius, posse illud sic assimilare: sed quantumuis augeretur eius magnitudo, & densitas, corpus contiguum non esset ipsi tam perfecte applicatum, ac si esset penetratum cum ipso: ergo illud fundamentum non sufficit ad probandum quod non possit perfecte sibi assimilare passum contiguum, si potest sic assimilare sibi passum penetratum.

CONCLUSIO.

22 *Agens non potest naturaliter assimilare sibi perfecte* Agens passum quomodocumque applicatum, absque penetratione, nequit. An autem possit, si penetratiue applicetur ipsi, incertum est: sed probabilius tamen est, quod non, licet redderet ipsi passum uniformiter simile, quoad omnem partem, & non vniuersimode difformiter, sicut assimilatur sibi de facto corpora continui: nisi pensetur. Hæc quoad primam partem est *Ruij* & *Arriaga*, & c. ac tunc videtur communis: quoad secundam vero partem & quoad tertiam videtur esse contra *Ruium*: sed quoad quartam puto debere esse omnium: quamuis in terminis non reperiam ipsam apud vllum auctorem.

Proba

672 PHYSICA. De Conditionibus ad agendum, &c.

Probatur prima pars, quia calidum ut sex verbi gratia in aëre sibi vicino non producit calorem ut sex, etiam si maneat per integrum annum applicatum ipsi; ergo agens nequit naturaliter assimilare sibi totaliter passum contiguum. Consequentia patet, quia si posset, calidum ut sex deberet calefacere ut sex aërem illum. Probatur antecedens, quia si posset calefacere ut sex aërem illum, aër ille sic calefactus posset calefacere ut sex aërem sibi vicinum, & sic calidum ut sex posset sufficere ad calefaciendum totum mundum ut sex, quod est absurdum.

Confirmatur, quia experientia constat quod pars remotior aëris non sit unquam tam calida quam pars viciniore; ergo signum est, quod nunquam possit illud passum perfecte assimilari agenti principali; & in hac experientia & ratione fundatur vulgare axioma Philosophorum, quod agentia per qualitatem intensibilem agant uniformiter difformiter, hoc est, quod in parte sibi viciniore producant magis intensam formam quam in remotiori, proportionem servata; quod ceteris paribus ab omnibus admittitur: & dico ceteris paribus, quia si pars remotior esset capacior & magis disposita ad intensiorem formam, secundum multos reciperet intensiorem formam, & iuxta hoc aliqui limitant prædictum axioma, quæ tamen limitatio necessaria ne sit an non, parum facit ad propositum.

Dices axioma illud intelligendum esse quantum ad initium actionis non vero si diu continuetur.

Contra, quia experientia, ut dixi, constat, quod si diu etiam continuetur agens calidum applicatum passio homogeneo, verbi gratia aëri, nunquam pars remotior redditur tam calida quam viciniore: ergo intelligi debet non solum quantum ad initium, sed quantum ad continuationem.

Incertum an agens possit perfecte assimilare passum casu. *21 Probatur secunda pars conclusionis*, quia non habemus experientiam ullam de eo, quod fieret in casu penetrationis, nec rationem ullam evidenter concludentem alterutram partem; ergo incertum est, quod fieret in tali casu.

Probatur tertia pars, quia verisimile est agens, sicut limitatur ad non producendum tantum, quantum habet qualitatis in vlla parte corporis contigui, ita etiam determinari ad non producendum tantum in corpore penetrato secum: neque enim illa maior applicatio necessario infert oppositum.

Probatur quarta pars: quia omnes partes corporis penetrati sunt equè bene applicatæ: ergo tantum debet producere in qualibet parte & consequenter non agere in ipsum uniformiter difformiter, sicut agit in passum, cuius partes non applicantur æque aut eodem modo.

24 Obiicies contra primam partem: passum contiguum est capax caloris ut sex, ut suppono, & calidum ut sex, est potens producere calorem ut sex: ergo tantum potest producere in passio contiguo.

Confirmatur: calidum, ut sex, potest producere naturaliter calorem ut sex in aliquo subiecto, non in alio potius quam in contiguo, aut continuo, quia naturaliter nihil potest melius ipsi applicari quam per contiguationem aut continuationem.

Confirmatur secundo, quia agens naturale habet inclinationem naturalem ad assimilandum sibi passum: ergo potest naturaliter illud assimilare aliquando, alias frustra esset inclinatio illa naturalis.

Respondeo negando antecedens pro secunda parte, cuius ratio desumenda est ex natura agentis naturalis, quæ determinatur ad non producendum in tali passio, quantum habet in se, ut colligitur ex fundamento conclusionis; & hinc negatur maior primæ confirmationis.

Ad confirmationem secundam respondeo distinguendo antecedens: ad assimilandum sibi passum in specie qualitatibus, quam habet in se, concedo; in intensione & gradu, nego antecedens. Et sane si inclinaretur ad assimilationem in gradu, ut fatetur *Ruminus*, qui propterea putat quod assimilaret sibi perfecte corpus penetratum, omnino deberet dici, quod posset æque aut potius assimilare corpus contiguum quam penetratum; quod ipse tamen negat inclinatio

naturalis potentie actione debet potius posse reduci ad actum in casu aliquo naturaliter possibili, quam in casu miraculoso.

25 Obiicies secundo. Ignis potest producere dispositionem sufficientem ad formam ignis: sed illa dispositio est tantus calor, quantum habet ipsemet ignis: ergo ignis potest in passio tantum caloris producere & consequenter poterit perfecte sibi assimilare passum.

Confirmatur, quia ferrum candens habet tantum caloris quantum ignis, alias non posset comburere stupam: ergo ignis perfecte assimilavit sibi ipsum.

Respondeo negando minorem: minor enim calor sufficit ad disponendum.

Ad confirmationem respondeo distinguendo antecedens, si habeat ignem in poris, transeat, si non habeat negatur antecedens cum sua probatione: potest enim minor calor, quam ignis aut tale ferrum habet, sufficere ad disponendum subiectum aliquod ad formam ignis, suppositis ceteris conditionibus.

Obiicies tertio: potest agens perfecte sibi assimilare passum in forma substantiali: ergo & in forma accidentali, quæ est imperfectior.

Confirmatur, quia forma substantialis non videtur habere maiorem proportionem ad producendum per modum principij aliam formam similem, quam forma accidentalis.

Respondeo, negando consequentiam; quia experientia constat unam posse, & alteram non posse, & propter hoc ipsum negatur antecedens confirmationis.

QVÆSTIO V.

Primum idem possit agere in seipsum actione uniuoca, & quomodo fiat actio per antiperistasisin.

26 Nota, actiones alias esse *uniuocas*, alias *æquiuocas*. *Unioca* sunt quibus agens producit aliquid eiusdem speciei cum principio suo productiuo forma; i, ut cum & uniuoca calidum per calorem suum producit calorem in alio subiecto. *Æquioca* sunt, quibus producit aliquid diuersæ speciei a principio formali productiuo; ut cum ignis per formam suam substantialem producit calorem, aut intellectus intellectionem, aut Deus creaturam, aut Sol ranam. Quæritur ergo utrum posset idem agere in se ipsum, non sensus actione æquioca; nam de hoc actum est in Physica; sed quæstio actione uniuoca; & non est difficultas utrum hoc posset fieri secundum diuersas partes taliter, ut idem secundum unam partem ageret in se ipsum secundum aliam; sed utrum id posset fieri secundum unam partem taliter, ut eadem esset mouens, & mota.

CONCLUSIO I.

27 Idem non potest agere in seipsum actione uniuoca nec perfectius, id est actione qua produceret in se qualitatem sibi convenientem; neque corruptius, id est actione, qua produceret in se qualitatem disconuenientem; neque directius, neque reflexius. Est communis cum Secto in 1. disp. 3. questione 7.

Probatur, quia si produceret aliquid in se actione uniuoca aliquam qualitatem, vel produceret aliquam qualitatem in se primo ita, ut nihil istius antea in ipso esset productum, vel ita ut non primo produceret, sed intenderet qualitatem iam antea productam: sed neutrum dici potest: ergo. Probatur minor quod primam partem, quia actio non esset uniuoca, quandoquidem principium formale istius productionis, non sit qualitas eiusdem speciei cum termino istius productionis. Probatur minor quod secundam partem, tum quia quod non potest qualitatem primo producere, non potest eam intendere; tum etiam quia quæ ratione calidum ut duo posset actione uniuoca intendere suum calorem, producendo tertium gradum, eadem ratione, cum iam esset calidum ut tria, posset facere se calidum ut quatuor, & consequenter ut octo, quod est absurdum secundum omnes.

Obiicies: in æstate aqua inclusa in altis puteis de frigida facit se frigidior, ergo idem agit in se ipsum actione uniuoca.

Respondeo

Respondeo, negando antecedens. Vt autem intelligatur quomodo fiat aqua frigidior, veniendum est ad secundam partem questionis, pro qua intelligenda.

Nota quod Antiperistasis sit vox Græca Latine significans circumobstentiam contrarij: unde actio per antiperistatim est actio qua intenditur qualitas alicuius subiecti propter circumobstentiam qualitatis contrariæ, quod dupliciter contingere potest. Primo cum intenditur qualitas innaturalis subiecto, vt calor aquæ in hieme augetur. Secundo cum intenditur qualitas naturalis subiecti; vt cum intenditur frigus aquæ in æstate.

CONCLUSIO II.

28. *Datur actio per antiperistatim*. Est communis omnium Philosophorum & medicorum contra Cardanum lib. 2. de subtilitate ad finem.

*Probat*ur primo autoritate Philosophi aperte id assertentis, 1. Met. cap. 1. & alibi.

Secundo experientia: sentimus enim aquam putealem calidiorem esse in hieme, quam in æstate, & e contra frigidior in æstate, quam in hieme.

Respondet Cardanus, negando hanc experientiam: dicit enim sensum decipi ita iudicantem. Et dicit deceptione inde provenire quod cum corpus sit calidius in æstate quam in hieme, existimet aquam sibi applicatam esse frigidior in æstate, quam in hieme. Sed multo, magis decipitur Cardanus, nam non solum sentimus aquam calidiorem in hieme, dum manus nostra calida est, sed etiam dum valde friget; & similiter in æstate quando frigemus etiam, sentimus aquam frigidior, quam in hieme.

CONCLUSIO III.

29. *Intensio qualitatis in antiperistasi non fit per species intentionales tangibiles qualitatis*, quasi hæc ex repercussione ad corpora qualitativis contrariis affecta, redirent ad corpora, unde primo emanarunt, & in eis, qualitates, quarum sunt species, auferent. Est communis contra Marsil. 1. de gen. quest. 18. & alios quosdam.

*Probat*ur, quia si species tangibiles reflexæ frigoris aut caloris possent producere frigus aut calorem, etiam species tangibiles directæ id facere possent contra aduersarium. Probat sequela à paritate rationis.

Confirmatur, quia nulla alia species accidentis aut substantiæ producit accidentis aut substantiam, cuius est species: ergo species frigoris aut caloris nequeunt producere calorem, aut frigus.

Confirmatur secundo, quia species intentionales solum sunt productivæ actus vitalis, & ad hoc solum ponuntur in rerum natura: ergo non possunt producere calorem aut frigus.

CONCLUSIO IV.

30. *Qualitas naturalis in antiperistasi augetur per accidens* quidem ob transpirationem exhalationum qualitativis contrariis affectarum; per se vero tum ex naturali emanatione propriæ qualitatis, tum ex actione exhalationum propriarum, quæ ob antiperistatim non transpirant: verbi gratia, propterea aqua putealis in æstate frigidior est, quam in hieme, quia exhalationes calidæ, quæ in ipsa remanebant tempore hiemali, transpirant per poros aquæ ad vicina corpora, & quia aqua remotis impedimentis illis reducit se ad naturale frigus, adiuvantibus exhalationibus frigidis, quæ propter circumobstentiam corporum calidorum non transpirant. Hæc conclusio est communis.

*Probat*ur, quia assignatur in ea sufficiens ratio, ob quâ qualitas naturalis possit intendi, obfidente contraria qualitate, & quia non potest assignari convenientior ratio.

CONCLUSIO V.

Qualitas innaturalis intenditur ob antiperistatim per accidens quidem, quia exhalationes propriæ transpirant; per se vero, tum quia exhalationes affecta simili qualitate a corporibus affectis opposita qualitate circumobstentibus detrahuntur ad corpus, cuius qualitas innaturalis intenditur; tum etiam quia exhalationes similes, quæ antea erant in isto corpore ob antiperistatim, non possunt transpirare. Hæc etiam est communis.

*Probat*ur eadem ratione qua præcedens.

Quærit primo, cur exhalationes innaturales prævalent exhalationibus propriis in antiperistasi.

Respondetur, quia sunt in multo maiori abundantia, transpirantibus undequeque propriis, & confluentibus innaturalibus.

Quærit secundo, cur non fiat ordinariè actio per antiperistatim, nisi in loco remoto ab agente contrariio ambiente.

Respondetur, quia agens illud contrarium à locis proximis repellit ad loca remotiora exhalationes sibi contrarias, & producit in iis qualitatem sibi naturalem.

Ex his patet, quantumvis detur actio per antiperistatim, idem tamen nunquam agere in se ipsum actione uniuoca, licet in antiperistasi naturali idem quandoque agat in seipsum actione æquiuoca.

QUESTIO VI.

Vtrum detur reactio, seu vtrum agens agendo repatiatur à passo.

31. *Reactio est alicuius patientis actio in illud ipsum*, à quo patitur, & repassio est passio alicuius agentis ab illo, in quod agit. Potest autem repassio, & reactio contingere, & secundum eandem partem quæ agit, aut quæ patitur, & secundum diuersas partes; vt si eadem pars ignis, quæ agit in aquam, repateretur ab ea, aut si ignis calefaciens aquam secundum vnâ partem, frigeret ab ea secundum aliam partem. Posset etiam contingere reactio & repassio vel secundum contrarietatem, vt si agens producat in passo frigus, & passum in agente calorem; vel secundum duas contrarietates, vt si agens producat in passo calorem, passum vero producat in agente humiditatem. Non est autem dubium, quin posset dari reactio secundum diuersas contrarietates; sed tota difficultas versatur circa reactionem, & repassioem secundum eandem partes, & secundum eandem contrarietatem.

CONCLUSIO.

32. *Datur reactio secundum eandem partem & contrarietatem*. Est communis cum Scoto dist. 44. q. 1. art. 1. & D. Thoma in 4. dist. 17. q. 1. contra Richardum Suetonium nostrum, qui ob solertiam argumentandi calculatorem, communiter *Calulator* per antonomasiam appellatur.

*Probat*ur primò autoritate Philosophi c. 5. text. 55. & expressè 4. de generat. animal. cap. 3.

*Probat*ur secundo experientia: nam ferrum calidum injectum in aqua frigida calefacit aquam, à qua frigetur; & idem est de aqua calida immixta frigida, quæ in se inuicem agunt. Item glacies manu calida apprehensa frigefacit manum, à qua secundum omnes partes calefit adeò, vt liquefiat.

*Probat*ur tercio, ratione à priori, quia corpus frigidum applicatum calido, habet virtutem producendi frigus in ipso, & corpus illud calidum habet virtutem producendi calorem in corpore illo frigido: ergo quando applicantur sibi sufficienter, agunt in se mutuo, & consequenter datur reactio.

Confirmatur, quia aliàs non fieret mixtio, quod est absurdum. Probat sequela, quia mixtio fit per hoc, quod elementa agant in se mutuo, & attempent qualitates suas.

33. *Obicitur*: sequeretur quod idem moueretur motibus contrariis. Probat sequela à *Calulatore* sic: si ignis bipalmaris, cuius medietas tantum agat in passum aliquod frigidum, & ab eodem passo repatiatur, reliqua vero pars ignis sit extra sphaeram passi, & non patiatur consequenter ab eo. Tunc sic, illa medietas ignis si repatiatur à passo, mouebitur ab ipso ad frigus & in eodem ipso tempore mouebitur à parte non repassa ignis ad calorem: pars enim non repassa aut melius, aut saltem æque bene applicatur parti repassa, ac passum, & consequenter tam poterit producere calorem in illa parte, quam passum poterit producere frigus. Hoc est fundamentum

Datur reactio secundum eandem partem, & contrarietatem.

mentum *Calulatoris*, in quo soluendo tantam difficultatem inueniunt Authores, ut unusquisque alterius solutione reiecta, propriam excogitare voluerit sic, ut tot sint solutiones quot Authores qui nostram conclusionem tenent, quibus omnibus impugnatis facile sibi respondere videtur.

Auersa respondet concedendo sequelam, quam non putat absurdam: Sed re vera non vidit aut saltem non effugit difficultatem: nam quamuis non sit absurdum, quod idem simul moueatur motibus diuersis ad qualitates contrarias in gradibus, in quibus sunt compossibiles, tamen, ut ipse *Auersa* fateatur & ex se manifeste patet, non potest simul moueri ad illas in gradibus impossibilibus: argumentum autem vult hoc, non primum.

Itaque respondeo negando sequelam, quia prius debet frigidum producere frigus in illa parte repatiēte, quam pars ignis non repassa agat in ipsam: ergo non patitur simul pars repassa a passu frigido, & a parte non repassa.

Probatur antecedens, quia pars non repassa non potest agere in partem repassam, nisi inueniat ipsam dissimilem: non sit autem dissimilis, nisi par actionem passi producentis frigus in ipsa: ergo prius debet frige fieri a passu, quā pars non repassa poterit agere in ipsam. Quod si supponatur pars repassa habere septem gradus caloris, & tam passum esse applicatum ad producendum secundum gradum frigoris, quam partem non repatiētem ad producendum unum gradum caloris; tum dico potentius habiturum effectum; & si sint æque potentia, vel neutrum producturum aliquid, vel determinandum a Deo quodnam ex ipsis debet producere.

34. *Simile huic est aliud argumentum*, quod proponunt sibi *Complutenſes*; si ignis dum ageret in aquam medio aëre, simul repateretur ab aqua, medio eodem aëre, aër deberet caleſcere ab igne & frige fieri ab aqua, & sic moueretur motibus contrariis.

Respondent Complutenſes in aëre illo intermedio assignandam esse partem determinatam ipsius cuiuslibet ex agentibus contrariis, maiorem vel minorem, iuxta maiorem vel minorem actiuitatem cuiusque; unde duo illa contraria agentia non agent simul in eandem partem istius medi; sed vnum in vnā partem & alterum in alteram; & quando alterant suas partes, tum quodlibet ex illis facit vnum agens cum sua parte & sic immediate in se inuicem agunt & reagent, nec mouent idem motibus contrariis.

Hæc responsio forte in re est bona, sed facilius respondetur, non esse inconueniens, quod idem moueatur motibus diuersis ad qualitates contrarias in gradibus, in quibus compatiuntur se inuicem naturaliter; in casu autem argumenti aliud non sequeretur de aëre medio inter ignem & aquam.

25. *Quæres*, an omne agens dum agit in passum, ab eodem passu repatiatur.

Respondeo primò non esse dubium, quin agens spirituale, verbi gratia Angelus, possit agere, mouendo corpora, absque eo quod patiatur ab ipsis; & quin etiam agentia naturalia possint producere species intentionales in subiectis, a quibus non patiuntur. Vnde difficultas est tantum; an quando agens agit in passum producendo in ipso aliquam qualitatem contrariam qualitibus passi, semper ab eodem passu repatiatur recipiendo ab ipso aliquem gradum contrariæ qualitatis suæ. In hoc ergo sensu

Respondeo secundò cum communi sententia affirmative, contra *Arriagam* disp... num. 19.

Probatur manifeste, quia illud passum est applicatum tam sufficienter, ut agat in agens illud, quam ut patiatur ab ipso, & est causa naturalis naturaliter productiua talis formæ, qualem in se habet in quocumque subiecto capaci: sed agens est subiectum capax: ergo.

Confirmatur respondendo ad rationes huius authoris. *Obiicit ergo primò*: stupa habens septem gradus caloris, & vnum frigoris applicatum igni, patitur ab igne & non agit in ignem: ergo falsa est nostra resolutio.

Probat autecedens quoad primam partem, quia re-

cipit ab igne octauum gradum, quo disponitur ad formam ignis.

Probatur etiam quoad secundam partem, quia in eo instanti, in quo applicatur & deberet agere in ignem per illum gradum frigoris non habet illum gradum frigoris: nam in eodem instanti producit ignis octauum gradum, quo expellitur ille vnicus gradus frigoris.

Respondetur: hoc argumentum supponere falsum, nimirum gradus intensiōis esse indiuisibiles, cum tamen quilibet ex illis sit diuisibilis in infinitum.

Sed respondeo in forma, negando antecedens, quoad secundam partem: & ad eius probationem dico quod in eo instanti, quo applicatur, non tollatur gradus frigoris, sed in tempore sequenti tollitur successiue, & successiue etiam per illum reagit in ignem.

36. *Obiicit secundò* nulla est necessitas fingendi dependentiam agentis a reactione: ergo.

Probatur antecedens, licet enim quando passum habet fortem qualitatem, reagat, tamen non est necesse ut semper habeat tam fortem qualitatem, ut possit reagere.

Confirmatur, quia non est credibile exiguum stupam in maximum ignem proiectam infrigidare illum: ergo.

Respondeo, negando antecedens, & ad probationem dico, quod sicut quando passum habet fortem qualitatem, fortiter reagit: ita quando habet minus fortem, minus fortiter reagit; nec vnquam habet tam debilem quin aliquo modo reagere possit.

Ad confirmationem Respondeo, negando antecedens: cum enim habeat aliquid actiuitatis, & ignis quantumuis magnus possit aliquantulum pati, cur non ageret in illum?

DISPUT. XXVI.

De nutritione, augmentatione, rarefactione, condensatione.

DE omnibus his actionibus, quæ conducere solent ad generationes, & corruptiones rerum corruptibilium, hac vnica disputatione agendum est.

QUESTIO I.

An, & quid sit Nutritio.

1. Nutritio duas potissimum significationes habet.

Primo significat conuersionem alimenti in propriam substantiam, & sic non solum viuientia corpora, sed etiam non viuientia nutriuntur; unde ignis dum conuertit lignum in propriam substantiam, dicitur consequenter nutrire se.

Secundo proprius significat conuersionem nutrimenti, quæ virtute vitali fit, id est virtute intrinseca viuentis, & de nutritione hoc modo accepta in hac disputatione agimus.

CONCLUSIO I.

Nutritio est aggeneratio vnius partis substantialis ad aliam factam per virtutem viuentis transmutantis materiam alimenti in suam substantiam, seu mutatio substantialis facta virtute vitali viuentis, per quam materia alimenti mutatur ex primatione forma substantialis nutrimenti viuentis ad illam, & simul coniungitur integraliter cum nutritio. Hæc est in re communis, patetque veritas eius ex declaratione.

Dicitur mutatio substantialis, ut distinguatur ab augmentatione, & alteratione, quæ cum habent pro termino ad quem accidunt, dicuntur accidentales: significatur autem hæc particula in priori descriptione per ly aggeneratio, per quod intelligitur quod nutritio fit generatio quædam, & consequenter fit mutatio substantialis.

Dicitur facta virtute vitali agentis, ut excludatur nutritio primo modo sumpta. Reliqua ponuntur, ut distinguatur

Facilior
responsio.

An omne
agens a-
gendo re-
patiatur.

Resolu-
tio affir-
mativa.

Duplici
nutritio.

Quid nu-
tritio
proprie
dicta.

guatur à generatione, per quam viuens producit sibi simile, sed non aggenerat illud sibi, hoc est non coniungit secum illud integraliter.

CONCLUSIO. II.

2. Datur huiusmodi nutritio. Est Scoti 1. d. 47. quæst. 1. Rub. cap. 5. quæst. 1. de augmentatione, & communis contra Magist. asserentem viuens nunquam acquirere nouam substantiam, sed cum ea, quam accepit à parentibus, semper perseuerare; cibo tamen indigere, non ut conuertat illum in propriam substantiam, sed ut sit pabulum caloris naturalis, ne deficiente alio pabulo ageret in propriam viuentis substantiam, eamque consumeret.

Probatur conclusio primo autoritate Philosophi primo de generatione cap. 5.

Probatur secundo ratione, quia certum est per actionem caloris naturalis hominem & cetera alia non solum deperdere aliquid sanguinis sui, sed etiam carnis, ut manifeste videtur in grani infirmitate: ergo si non repararetur iste sanguis, & caro, præterquam quod valde cito deficeret, nunquam conualesceret ex infirmitate, nec ad pristinum statum perueniret: illa restauratio fit per nutritionem: ergo datur nutritio.

Confirmatur, quia euidenter est quod homo crescat, & decreseat in substantia: sed non potest explicari quomodo hoc fiat, nisi perdendo, & acquirendo aliquas partes substantiales: ergo datur talis acquisitio, & consequenter nutritio.

Dices primo, hominem crescere per rarefactionem substantiæ à parentibus acceptæ.

Contra, quia sic, cum perueniret aliquis ad magnam molem, ipsius substantia esset valde tenuis & multo minus solida quam substantia pueri; quod est absurdum, & contra experientiam.

Dices secundo, homo fit maior per acquisitionem nouæ quantitatis in eadem ipsa substantia, quæ antea erat sub minori quantitate.

Contra, quia nil potest acquirere nouam quantitatem sine nouis partibus substantialibus, quin saltem rarefiat: sed homo dum crescit, non rarefit: ergo.

Probatur tertio, quia æquæ perfecta est vis vegetatiua in homine, ac in brutis: ergo sicut bruta nutriuntur secundum Aduers. ita dicendum est de homine.

Confirmatur, quia propterea iudicamus bruta propriè nutiri, quia videmus ipsorum corpora augeri mediante comestione: sed idem videmus de homine: ergo.

3. Obiicit primo dictum illud Christi, *Quod intrat in os, non inquinat animam, sed vadit per secessum*: ergo non conuertitur in substantiam.

Respondetur, distinguendo consequens: secundum partes impuriore, concedo, secundum partes puriores, nego consequentiam.

Obiicit secundo, si conuerteretur materia alimenti in substantiam hominis aliti, deberet anima rationalis vniri isti materiæ virtute potentiæ nutritiæ: sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor, quia potentia nutritiua, cum sit corporea, non potest attingere vnionem animæ, cum sit spiritalis.

Respondetur, si potentia generatiua non obstante corporeitate sua producat vnionem animæ cum corpore in generatione, potentiam nutritiuam posse similiter producere vnionem animæ ad partem corporis nutritione acquisitam. Quod si potentia generatiua non poterit nec debeat id facere, idem dicendum erit de nutritiua; unde quidquid dixerint aduersarij de illa, nos dicemus de hac. In rei tamen veritate probabilius est, quod vnio animæ producat in solo Deo tam in generatione, quam in nutritione.

4. Quæres, quomodo fiat nutritio. *Respondetur* multas mutationes intercedere in nutritione: nam in primis cibis alteratur in ore per contritionem & admixtionem salium; inde autem delatus ad stomachum calore naturali eiusdem, adiuantibus etiam vicinis partibus, præsertim hepate, concoquitur, & in massam quandam, quam chylum Medici vocant, transformatur; cuius chyli per

intimum stomachi orificium ad ima detrusi, & per intestina, flexuosa circuitione deducti, perfectissima pars per venas massarayas fugitur, & reliquis partibus per secessum transmissis, trahitur ad iecur, à quo amplius depurata condertitur in chimum, quæ est massa quædam aggregata ex quatuor humoribus, scilicet sanguine, pituita seu flegmate, flaua bili seu colera, & atra bili, seu melancholia. Ex quibus flaua bilis in folliculum fellis, qui ad iecoris portas situs est, conicitur; & atra bilis ad splenem amandatur; pituita proprium receptaculum non habet, sed deseruit tanquam vehiculum ad deferendum sanguinem per vniuersum corpus, & ad humectandos artus, ne frequenti agitatione arefiant. Sanguis denique per venam, quæ caua magna dicitur, ad omnes partes corporis deducitur, & ex ipso vnaquæque pars aliquam partem conuertit in suam substantiam. In hac autem conuersione consistit ipsa nutritio formaliter loquendo & realiter: nam si hæc sola fieret, nutrire- tur viuens, quamuis reliquæ mutationes non præcessissent; non autem nutritur, si hæc non fieret, quamuis reliquæ adfuissent.

5. Quæres secundo, an nutritio distinguatur essentialiter à generatione.

Respondetur, affirmatiuè, quia nutritio est actio, per quam vitaliter coniungit vna substantia alias partes nouas sibi: generatio autem non est talis.

Dices terminum nutritionis esse formam substantialem aggeneratam: sed illa forma est eiusdem rationis cum forma substantiali producta per generationem: ut patet in nutritione equi: ergo non distinguuntur specie nutritio & generatio equi: quia actiones non distinguuntur specie, nisi termini earum sic distinguantur.

Respondetur, distinguendo maiorem: ut aggenerata, hoc est producta secundum se, & continuata cum substantia nutrita, concedo maiorem; secundum se præcise, aut secundum quod producit præcise, nego maiorem. Distinguo similiter minorem; secundum se præcise, concedo minorem; ut aggenerata, nego minorem & consequentiam.

Quæres tertio, an terminus nutritionis sit substantia viuentis, ut intra lineam substantiæ habet rationem partis. Hanc difficultatem fusissimè examinant Complutenses hic quæstione tertia, & defendunt partem negatiuam, quia putant substantiam non habere partes entitiativas ex se, sed à quantitate. At ex dictis in Logica tenenda est pars affirmatiua, quæ sane mihi tam euidenter apparet, ut mirer homines doctos de ea dubitare posse: nam tam certum est, quæ dari nutritionem, quod per nutritionem aliquid substantiale acquiratur, quod ante acquisitionem non fuit, & illud esse distinctum realiter ab eo, quod ante acquisitionem fuit; alias ante fuisset; & deinde illud coniungi cum eo, quod ante fuit: ergo facit aliquod totum cum illo quod ante fuit, cuius totius ipsum est pars. Sed non est perdendum tempus in rei manifestissimæ probatione, videantur dicta in Logica de quantitate.

QVÆSTIO II.

Virum viuens maneat idem numero toto tempore quo viuit.

6. Ratio difficultatis est, quia per actionem caloris naturalis & aliorum agentium, tam interiorum quam exteriorum, certum est, quod viuentia deperdant aliquid suæ substantiæ, & quod per nutritionem acquirant sibi nouas partes substantiales, aliquando maiores, quam perdiderunt, aliquando æquales, aliquando minores. Cum ergo secundum omnes partes hoc modo consumantur & reficiantur viuentia, dubium est, virum si diu viuat aliquod viuens, aliqua pars ex illis, quas accepit à generante, in fine vitæ permaneat. Et quidem, quantum ad homines, cum semper maneat anima rationalis eadem, quæ est eorum præcipua pars, quamuis succede

succederent alia & alia partes corporis, nec maneret aliqua pars ipsius recepta à parentibus, posset dici bene quod maneant iidem homines secundum partem principalem; & ita etiam posset responderi de animantibus perfectis, si, ut multi sentiunt, habeant animas indiuisibiles, de quo postea: Sed cum secundum omnes animalia imperfecta & plantæ habeant animas diuisibiles, de iis principaliter procedit hæc difficultas.

Sed prima sententia est, huiusmodi animalia esse eadem numero secundum formam seu animam, non secus ac, si haberent animam indiuisibilem, quia semper eadem forma producta à generante manet inuariata, nec aliqua pars ipsius, aut per calorem naturalem, aut aliunde deperditur, aut per nutritionem acquiritur; sed solum partes materiæ informatæ per illam formam perduntur, & alia partes materiæ acquiritur, quæ per eandem ipsam informantur.

Secunda sententia est quod licet reuera aggeneretur per nutritionem non solum pars noua materiæ, sed etiam formæ; tamen in viuente quolibet reperiuntur aliquæ partes, quæ semper remanent in ipso, & ratione quarum dicatur manere idem numero quamdiu uiuit. Vnde iuxta hanc sententiam admittenda sunt in viuensibus duo genera partium integralium: nam quædam sunt *fluentes*, & hæc per calorem naturalem paulatim extinguuntur, & reficiuntur per nutritionem; quædam vero *permanentes*, quas non consumit calor naturalis, sed semper integræ, & saluæ permanent.

Si vero queratur ab iis, quanam sint partes illæ fluentes, & quanam permanentes.

Respondent aliqui, quos citat, & sequitur *Toletus*, permanentes esse spermaticas, quæ scilicet immediate generantur ex semine, & ex quibus immediate generatur substantia primo producta per generationem; partes vero fluentes esse nutritimentales, illas scilicet, quæ nutritione acquiritur, & adduntur primis. Alij vero, ut *Philoponus* & quidam Recentiores, dicunt, partes permanentes esse partes solidiores, ut sunt ossa, nerui, cartilagines; partes vero fluentes esse partes molliores, ut caro.

CONCLUSIO I.

In nutritione viuentium, quorum anima sunt diuisibiles simul cum noua parte materiæ, acquiritur noua pars animæ. Est communis cum *Scoto* in 4. d. 44. q. 1. *Conimb. 1. de generatione c. 5. q. 12. art. 2.* & *Rubio* ibidem q. 9. contra *Alber. Magni* & paucos alios.

*Probat*ur, quia anima diuisibilis ita informat corpus, ut sit tota in toto, & pars in parte taliter, ut non sit eadem pars animæ, quæ informat duas partes materiæ seu corporis; sed ut cuilibet parti corporis correspondeat propria pars animæ; & per hoc distinguuntur huiusmodi animarum informationes ab informationibus animarum indiuisibilium: ergo pars materiæ, quæ nutritione producit, debet informari per partem animæ, quæ non informat aliquas alias partes materiæ, & consequenter debet produci de nouo aliqua pars animæ. Probat hanc consequentiam, quia aliàs illa pars materiæ non informaretur ab anima, contra veritatem, & ipsos etiam Aduersarios.

Confirmatur primo, quia anima diuisibilis, & materialis educitur de potentia sui subiecti, & consequenter dependet in esse, & fieri ab ipso: ergo pereunte parte subiecti, perit etiam pars animæ correspondens ipsi, & producta de nouo alia parte subiecti, debet etiam produci de nouo aliqua pars animæ.

Confirmatur secundo, quia sicut tota anima materialis non migrat de subiecto in subiectum: ita nulla pars ipsius potest migrare de vna parte subiecti ad aliam: eadem enim est ratio de toto & de parte quantum ad hoc: ergo pars animæ materialis, quæ informauit partem corporis destructam, non informat postea partem corporis de nouo productam per generationem.

Confirmatur tertio, quia qua ratione aduersarij dicent eandem partem animæ, quæ informauit partem corporis per generationem primo productam, etiam informare partes corporis frequentibus nutritionibus ac-

quisitas, quæ sæpè duplo excedunt partes primo productas, eadem ratione posset dici quod pars animæ informans caput, informet etiam pedem, & consequenter tolleretur diuisibilitas animæ, quod est absurdum & contra aduersarios.

8. Obijciat: Philosophus ait, id quod nutritur manere secundum partes formales easdem, non vero secundum materiales. Sed hoc non esset verum, si acquireretur aut perderetur aliqua pars formæ: ergo, &c.

Respondetur, Philosophum vel loqui *ibi* de nutritione perfectorum animalium, quorum animæ, ex suppositione quod essent indiuisibiles, non paterentur incrementum aut decrementum, vel intelligere per partes formales, partes secundum rationem specificam; per partes vero materiales, partes secundum rationem indiuidualem: nam cum partes nutritione acquiritur, sint eiusdem rationis specificæ cum partibus deperditis, licet sint diuersæ numero ab ipsis, sequitur quod nutritum semper habeat partes formales, nequaquam vero materiales easdem.

Possent etiam dici cum Scoto, quod per partes formales, seu secundum formam intelligat partes illas totius, quæ habent tantam actiuitatem ut possint resistere agenti destruenti; & per partes materiales, seu secundum materiam, partes illas, quæ non habent talem actiuitatem, & propterea destruuntur: ideo autem illæ vocantur partes secundum formam: & hæc secundum materiam, quia formæ est agere & materiæ pati.

CONCLUSIO II.

9. Partes spermaticæ non manent integræ & inconsumptæ in viuente toto tempore vitæ eius, nec etiam partes solidiores, ut ossa. Hæc est *Scoti* & *Rubij* supra.

*Probat*ur autoritate Philosophi expresse dicentis primo de generatione cap. 5. quod sicut in augmentatione quælibet pars viuentis augetur, ita & in diminutione quælibet pars eius diminuitur. Sed omnes partes tam spermaticæ quam solidiores augetur in nutritione, ut fatentur aduersarij; & constat experientia; ergo in diminutione quælibet pars, siue spermatica, siue solida, siue mollis, siue nutritimentalis, diminuitur & consequenter non manent integræ & inconsumptæ.

*Probat*ur specialiter prima pars, quia partes spermaticæ sunt eiusdem rationis cum nutritimentalibus: ergo sicut hæc consumuntur & fluunt, ita & illæ, præsertim cum calor naturalis & etiam infirmitates consumentes æquæ applicentur ipsis.

Deinde si non consumerentur partes spermaticæ, pueri non indigerent nutritione, nisi ut augerentur, sed hoc est falsum: sequela patet.

*Probat*ur minor quia constat experientia, quod si non acciperent nutrimentum, non solum non augerentur, sed etiam omnino perirent: ergo falsum est quod ad augmentum solum indigeant nutritione.

*10. Probat*ur etiam specialiter secunda pars, quia illæ partes solidæ, non secus ac molles, nutriuntur per totam vitam, ut fatentur Aduersarij, & tenet expresse Philosophus: ergo semper crescerent, nisi aliqua ex illis consumeretur, quod est contra experientiam.

Confirmatur, quia certum est, quod hæc partes sunt corruptibiles: ergo quandoquidem sæpè applicetur ipsis causa corruptiua, saltè quoad aliquas partes, consumuntur.

Nec obest, quod in infirmitate hominis quando caro multum extenuatur, non aduertatur diminutio ossium. Quia hinc solum sequitur, quod non diminuantur tam facile partes solidiores, quam molliores; vel quod non requiratur nutrimentum externum pro conseruatione partium istarum solidarum, sicut requiritur pro conseruatione carnis.

Obijciat: si in progressu nutritionis alia & alia partes nouæ acquirantur deperditis antiquis, non senesceret homo vquam, quia in fine maiorum annorum haberet partes nouas, & non antiquas.

Respondetur negando sequelam: nam calor naturalis ex continua actione debilitatur, & non potest tam bene conseruare partes hominis, quam in initio vitæ, nec tam bene

In nutritione acquiritur noua pars materiæ, & formæ.

Partes spermaticæ non permanent semper ex eis nec partes solidiores.

bene cooperati ad digestionem alimenti, eiusque cōversionem in substantiam aliti; hinc autem senescit homo, quamvis quotidie novas partes acquirat.

Dices: licet debilitatur calor in ordine ad cōversionem alimentis: ita etiā debilitatur in ordine ad consumptionem substantiæ viventis: ergo non obstante ista debilitate caloris, si acquirantur novæ partes, non senescet vivens.

Respondetur negando consequentiam, quia licet debilitetur in ordine ad utramque, facilius est tamen ipsi consumere quam convertere. Et certe Aduersariis etiā est respondendum ad hanc difficultatem, si queratur ab ipsis, cur plures partes novæ materiæ, aut plures partes fluidæ acquirantur à viventibus in principio, & medio vitæ, quam in senectute.

CONCLUSIO III.

11. *Quamvis nutritio non haberet in fine vitæ ullam partem acquisitam in generatione primaria, erit idem numero in fine vitæ quod fuit in initio, non quidem physice, sed moraliter ratione continuationis partium, & modi quo deperduntur & acquiruntur.* Hæc est communis cum Scoto supra: & probatur ex communi hominum sensu, qui pro vno numero reputant id, quod habet talem continuationem: nam fluvius censetur idem numero ex tali continuatione, & navis, quæ reficeretur semper successe per adiunctionem vnius partis ad aliam cū tali cōtinuatione, censetur vna numero, etiam si tandem non haberet ullam partem ex iis, quas habuit in initio.

QVÆSTIO III.

Quid sit augmentatio, & quomodo à nutritione distinguatur.

12. *Augmentatio variè sumitur, largissimè, prout significat quemcumque motum seu mutationem, per quam aliquid crescit seu augetur in quocumque genere, siue in quantitate, siue in qualitate; & in hoc sensu dicitur calor augeri tam secundum extensionem, quam secundum intensiorem; & homo dicitur crescere in virtute, vel vitiis. Secundo minus large, prout significat mutationem, per quā acquiritur pars integralis substantialis; quæ rei alicui quomodocūque superadditur, & sic dicitur aqua augeri, infusa alia aqua, vel etiam vino. Tertiò demū accipitur strictius, & proprius quantum ad præsentem materiam, prout significat mutationem, qua acquiritur quātitas maior ex cōversione alimenti vitaliter facta: & in hoc sensu hic agimus de augmentatio, ad eamque tres præcipue cōditiones requirit Philosophus: primo de generatione text. 32. Prima est, quod res aucta maneat, postquam aucta est, eadem numero; quæ fuit antea. Secunda, quod res augeatur ob accessionem alicuius materiæ extrinsecus aduenientis. Tertia, quod res augeatur secundum omnes suas partes.*

CONCLUSIO I.

13. *Bene definitur augmentatio quod sit mutatio rei ad maiorem quantitatem per intus susceptionem vitaliter facta. Ponitur mutatio pro genere, in quo convenit cum generatione, alteratione, & latone. Dicitur, ad quantitatem, ut distinguatur à cæteris illis mutationibus. Additur, ad maiorem, ut distinguatur à mutatione, qua vivens acquireret quantitatem, sed minorem, vel æqualem cum quantitate deperdita; per talem enim mutationem vivens non augetur. Dicitur denique per intus susceptionem vitaliter facta, ut distinguatur ab augmentatio secundo modo facta.*

Per hæc patet ad primam partem questionis. Ut autem resolatur secunda, advertendum est, dum vivens augmentatur, ipsum acquirere & novam partem substantialem maiorem, quam perdidit ante per actionem caloris naturalis, & præterea quantitatem maiorem correspondentem isti maiori parti substantiali; & eodem modo etiam, dum nutritur, acquirat partem substantialem novam, & quantitatem correspondentem.

Rursus advertendum est, quod nec in sententia nostra, & Thomistarum, qui subiectamus quantitatem in toto

composito, nec in sententia recentiorum communiore, qui subiectant ipsam in materia prima, & faciunt ipsam illi coeuvam, sit necessarium, ut agens producat substantiam de nouo, aut aggenerat partem substantialem novam habeat actionem immediate terminatam ad producendam quantitatem: nam in sententia recentiorū quātitas omnis est coeva materiæ, & consequenter non debet produci de nouo magis, quam ipsa materia; in sententia vero nostra ipsa substantia de nouo producta sufficienter est productiva quantitatis in se absque concursu immediato causæ effectivæ alterius.

Huius suppositis, non est dubium quin nutritio, qua non acquireretur maior pars quam deperdita, sit distincta realiter ab actione illa, qua acquireretur maior pars, sed difficultas est, an siue in nutritione, qua non acquireretur maior pars, siue in illa, qua acquiritur, sint duæ actiones realiter distinctæ, quarum vna terminatur ad partem substantialem acquisitam siue maiorem, siue minorem, & altera ad quantitatem.

CONCLUSIO II.

14. *Si capiatur nutritio & augmentatio actiue pro actione per quam vivens nutrit, & augmentat se ipsum, non sunt duæ actiones realiter distinctæ.* Hæc videtur esse de mente Marfilij de generatione q. 10. Alb. de Saxonia 16. q. 9. Veneri ibidem c. 6. Vallesij controu. 29. contra Complutenses hic disp. 5. num. 14.

Probatur, quia quantitas siue subiectetur in materia prima, siue in toto composito, non producit à nutriente, aut augmentante se: ergo nutiens non habet duas actiones, quarum vna terminetur ad substantiam, & altera ad quantitatem, & consequenter nutritio, & augmentatio actiue sumptæ non sunt duæ actiones.

Augmentatio, & nutritio non sunt duæ actiones realiter distinctæ.

Confirmatur, quia eo ipso, quo vivens habet actionem acquisitivā maioris partis substantialis, absque vlla alia actione acquirat maiorem quantitatem: ergo præter actionem illam substantialem nō est dicendum, quod habeat aliam terminatam ad quantitatem, sed potius dicendum est quod eadem actio, quatenus per eam acquiritur immediate, & per se, pars maior substantialis, vocetur nutritio, & quatenus ad eam sequitur acquisitio maioris quantitatis, vocetur augmentatio; & hoc ipsum videtur doceri à Philosopho hic cap. 5. dum ait nutritionem, & augmentationem ratione tantum differre.

15. *Obiicitur*: termini harum actionum sunt distincti realiter, quantitas, verbi gratia, & substantia: ergo ipsæmet distinguuntur realiter; quia quando termini distinguuntur realiter, actiones etiam sic distinguuntur.

Confirmatur, quia potest acquiri pars substantialis sine acquisitione quantitatis: ergo nutritio, & augmentatio sunt separabiles, & consequenter distinguuntur realiter.

Respondetur negando suppositum antecedentis, quod scilicet sint plures actiones.

Dices vna actio non potest terminari ad duos terminos realiter distinctos: ergo cum sint hi duo termini realiter distincti, debent esse duæ actiones.

Respondetur negando consequentiam, quia illi duo termini non producuntur à nutriente; unde non debet habere duas actiones ad illas terminatas.

Respondetur secundo, distinguendo antecedens: immediate transeat; immediate ad vnum, & mediate ad alterum, nego antecedens.

Ad confirmationem respondeo negando consequentiam, loquendo de ipsis actiue; quia licet hinc sequatur, quod nutritio ut nutritio distinguatur realiter ab augmentatio, non tamen sequitur quod sint duæ actiones realiter distinctæ, quarum vna sit nutritio, & altera augmentatio: nam unica actio potest nunc habere denominationem augmentationis, & nunc non habere; habere quidem quando sequitur ad ipsam quantitatem, non habere vero, quando non sequitur.

Dices: si potest esse actio nutritiva quin sequatur quātitas: ergo debet esse alia actio, per quam sequatur, & consequenter erunt duæ actiones.

Respondetur distinguendo sequelam: in nutriente, vel augmentante se, nego; in alio aliquo, transeat. Itaque

LII 3 non

non nego quin, vt augmentetur quis, debeat necessario interuenire actio distincta ab actione, qua viuens aggenerat sibi partem substantialem: nam debet sine dubio esse actio illa, per quam producit de nouo quantitas à composito de nouo producto, vel actio continuatua quantitatis, quæ est coæua materiæ; sed negat conclusio duas actiones debere esse in nutriente, per quas nutriat & augmetur se.

16. *Obicitur secundo:* augmentatio consistit formaliter in actione, per quam viuens coniungit suæ quantitati maiorem quantitatem: sed illa actio est in viuente augmentante se, & distinguitur ab actione, quæ terminatur ad substantiam aggeneratam, quandoquidem hæc posset esse absque: illa ergo nutriens, dum augmentat se, habet duas actiones realiter distinctas.

Respondetur nutriens non debere habere actionem particularem, per quam coniungat sibi quantitatem distinctam ab actione, per quam coniungat sibi partem substantialem, in qua est quantitas subiectata, siue in materia istius partis, siue in tota illa parte; nam eo ipso, quo coniungit secum substantiam illam, coniungit secum omnia coniuncta isti parti.

Vnde in forma respondetur, permissa maiori, negando minorem pro secunda parte, ad cuius probationem dico quod quamuis possit actio coniungens substantiam esse absque eo quod coniungatur quantitas; tamen non inde sequitur, quod detur alia actio in nutriente; per quam coniungat sibi quantitatem; sed solum sequitur quod actio coniunctiua substantiæ non habeat à se ipsa præcise esse etiam actio coniunctiua quantitatis absque dependentia ab aliqua conditione.

Dicitur: nullam conditionem sufficere posse absque alia actione nutriente: ergo.

Respondetur negando antecedens: nam sufficit pro conditione, quod quantitas inhæreat parti illi substantiali, quæ conditio haberi potest absque eo, quo nutriens, & augmentans se habeat aliam actionem, vt patet.

CONCLUSIO III.

17. *Si capiatur nutritio, & augmentatio passivè, pro respectu, à quo habet, & substantia nutriti præcedens nutritionem coniungi cum parte substantiali aggenerata per nutritionem, & quantitas ipsius coniungi cum quantitate in ea parte subiectata, sunt mutationes realiter distinctæ.*

*Probat*ur, quia reuera quantitas præcedens vnitur immediate quantitati de nouo acquisitæ sic, vt posset cum ipsa manere vnita, quamuis destrueretur vtrique substantia, & etiam substantia præcedens vnitur parti substantiali acquisitæ sic, vt posset sic manere vnita, quamuis destrueretur vtrique quantitas: ergo quantitas præcedens habet respectum vnionis particularis ad quantitatem acquisitam distinctam realiter à respectu vnionis, quem habet substantia præcedens ad partem substantialem de nouo acquisitam; & consequenter si capiatur nutritio, & augmentatio pro his respectibus, erunt mutationes realissime distinctæ. Et iuxta hoc forte posset reconciliari diuersæ sententiæ, quæ sunt de distinctione reali nutritionis, & augmentationis, dicendo quod qui volunt eas distingui, loquantur in sensu huius conclusionis; qui vero nolunt, in sensu præcedentis conclusionis.

QVÆSTIO IV.

Secundum quas partes viuentis fiat augmentatio.

18. Certum est experientia, quod nullum sit membrum viuentis, nec caput, nec pes, nec os, nec vena, quæ non indigeat nutrimento, & non crescat, ac augmentetur vsque ad determinatam aliquam ætatis periodum. Vnde corpus viuentis ita est à natura formatum, vt plenum sit poris, & venis vndeque versum, per quos sanguis ex cibo post plurimas alterationes generatus ad omnes eius partes deferri possit ad quamlibet iuxta indigentiam suam, admirabili seruata proportionem.

Quia ergo membra viuentium, vt & ipsum viuens, constant, & partibus integralibus, & essentialibus, quæstio

hæc non est de partibus essentialibus, quia certum est quod quoties augetur, ac nutritur viuens quodcumque constans anima diuisibili, non solum augetur quoad corpus, sed etiam quoad animam; quando autem nutritur viuens constans anima indiuisibili, quale est in nostra sententia solus homo, augetur tantum quoad corpus, non vero quoad animam secundum se, licet etiam augetur quantum ad extensionem vnionis animæ ad partes corporis de nouo acquisitas. Est ergo quæstio potissimum de partibus integralibus. Hæc autem sunt in duplici differentia, nam quædam sunt homogeneæ, quæ integuntur scilicet ex partibus eiusdem rationis, vt caro, os, nervus; quædam heterogeneæ, quæ scilicet constant partibus diuersæ rationis, vt digitus constans carne, pelle, ossibus, & nervis, ac iuncturis.

19. In hoc secundum *Ruinum* hic q. 7. omnes conueniunt, quod licet viuens augetur secundum omnes partes, hoc tamen ita fit, vt primo augetur secundum omnes partes homogeneas, & ratione harum augentur heterogeneæ, quia scilicet heterogeneæ constant ex homogeneis, & non requirunt aliud, vt augeantur, quam vt augeantur homogeneæ, ex quibus coalescunt.

Verum quamuis hoc vltimum sit certum, quod scilicet eo ipso, quo augentur homogeneæ, augeri etiam necesse sit heterogeneas; cum tamen totum integrale, siue heterogeneum, siue homogeneum, non sit quid distinctum à partibus simul sumptis, & vnitis, vt ostensum est primo Physicorum, non videtur prius proprie loquendo augeri partes homogeneas, quam augentur heterogeneæ; imo eo ipso quo intelliguntur partes homogeneæ simul augeri, intelliguntur etiam partes heterogeneæ augeri.

Confirmatur hoc, quia si partes heterogeneæ non augeantur per se primo, sed secundario ob augmentum partium homogenearum, ex quibus coalescunt, etiam partes homogeneæ non augerentur per se primo; sed secundario ratione partium homogenearum, ex quibus constant: ergo eodem modo discurrendum est de vtrisque, & sic nihil est particulare hic dicendum de partibus heterogeneis magis, quam de homogeneis.

Nec obest fundamentum *Ruinum* ex *Philosopho* desumptum hic c. 5. text. 35. dicente: *Ea quæ sunt dissimilium partium augentur, quia ea quæ sunt consimilium partium augentur.* Hinc enim non sequitur, quod prius partes similes omnes augeantur, & postea partes heterogeneæ.

CONCLUSIO I.

Non nutriuntur immediate omnes partes minima, & indeterminata viuentis. Hæc est communior cum *Scoto* in 4. dist. 44. q. 2. *Probat*ur argumento ipsius, quia alias in qualibet nutritione, & augmentatione notabiliter augetur homo.

*Probat*ur secundo: quia illa pars augetur immediate, cui immediate applicatur alimentum in poris, & quæ ambit immediate porum; sed non omnis pars minima immediate amittit porum, nec omni tali consequenter immediate applicatur alimentum: ergo non omnis talis immediate nutritur.

CONCLUSIO II.

22. *Non potest assignari vlla pars, quæ secundum se tota immediate augetur, ac nutriatur.* Hæc debet esse communis, & patet, quia omnis pars assignabilis est diuisibilis in plures partes, quoad omnem dimensionem: ergo nequit alimentum applicari immediate vlli tali parti secundum omnes partes in illa inclusas; nec etiam pars de nouo acquisita potest immediate vniri ipsi secundum omnes partes.

CONCLUSIO III.

Quæcumque pars determinata assignabilis in viuente potest dici augeri immediate ratione sui in hoc sensu, quod non augetur propter augmentum vllius alterius partis extra ipsam collocata. Hæc videtur esse iuxta mentem *Delectus* supra.

*Probat*ur manifeste, quia non potest assignari vlla pars determinata, quæ non crescat independentem ab accretione vllius alterius partis.

Quæres,

*Nutritio
fit successiue
& continuè.*

*Non prius
augentur
homogeneæ
partes, quam
heterogeneæ.*

*non nutriuntur
immediate
omnes
partes
minimæ.*

*non potest
assignari
vlla pars
quæ im-
mediate
augetur
secundum
se totam.*

*Quomodo
omni
pars de-
terminata
possit
dici au-
geri.*

Quomodo se habeat augmentatio, & diminutio ad inuicem.

Respondetur, si loquamur de diminutione, quatenus est negatio conseruationis substantiæ, ac quantitatis quæ deperditur, quando dicitur diminui viuens, esse mutationes distinctæ speciei, cum vna sit positua, & altera negatiua.

Et si quæras, quænam mutatio positua connectitur cum diminutione.

Respondetur, illam, quæ ex viuente diminuto producantur aliæ substantiæ, vt sudores, rheumata, & similia. Si vero loquamur de diminutione, quatenus est acquisitio minoris partis substantiæ, ac quantitatis, quam per actionem causarum destruentium deperduntur, est eiusdem speciei cum augmentatione eodem modo quo generatio ignis bipalmaris, ac tripalmaris, nec in hoc est difficultas vlla examine vltiori digna.

QVÆSTIO V.

Verum nutritio, & augmentatio sint motus continui.

21. **N**on est in controuersia an viuientia semper diuuant nutriantur, & augmententur absque vlla intermissione, certum est enim quod non; quia non semper applicatur ipsis materia sufficienter disposita, ex qua nutriantur, & augmentantur quoad omnem dimensionem in hominibus non fit vltra trigessimum annum secundum omnes, id quod & experientia constat; imo secundum Hippocratem non fit, nisi vsque ad annum vigesimum secundum, & secundum alios ad annum vigesimum quintum. Difficultas ergo hic examinanda est, an quando quis se nutrit, & augmentat, id faciat motu continuo, & successiuo, an vero motibus instantaneis interruptis per aliquas morulas. Quia in re qui putant alterationem esse motum instantaneum, sine dubio idem dicent de augmentatione, & argumetari bene possunt ex eo quod alteratio sit instantanea, quod etiam augmentatio sit talis: cui argumeto responderi debet ab aliis negando antecedens.

Prima sententia est nutritionem, & augmentationem esse motus instantaneos: ita *Toletus hic quæst. 11.* citans pro se *Auerroem*, & *Albertum Magnum*: *Hurtadus*, & *Arriaga hic disp. 3.*

Secunda sententia est eos esse motus continuos, ac successiuos: ita *Ramus hic qu. 3.* *Complutenses hic disp. 5. q. 8.* citantes pro se *Philosophum*, ac plures alios.

CONCLUSIO I.

22. *Qualis motus est nutritio, talis est augmentatio.* Hæc est contra aliquos qui putant nutritionem esse motum instantaneum, augmentationem vero esse motum continuum.

Probat: quia quantitas maior non acquiritur, nisi quatenus acquiritur pars substantialis maior, in qua subiectatur quantitas: ergo si pars illa substantialis maior acquiritur instantaneè, & quantitas similiter acquireretur, si vero acquiritur successiuè, similiter acquireretur quantitas.

Confirmatur, quia quantitas, quæ acquiritur per augmentationem, non subiectatur in hæsiue in substantia præcedenti, quæ augetur, vt omnes concedunt: ergo subiectatur in alia substantia acquisita: ergo non potest acquiri, nisi acquiratur illa substantia, & consequenter eodem modo debet acquiri quo acquiritur illa substantia.

Confirmatur secundo: quia illa substantia, quæ acquiritur per nutritionem instantaneè, secundum aduersarios, in illo instanti reali, quo acquiritur, non potest esse absque aliqua quantitate: ergo habet aliquam quantitatem: ergo tum acquiritur quantitas, & consequenter motus ad quantitatem illam debet esse instantaneus: ergo nec debet expectari tempus aliquod sequens, vt acquiratur illa quantitas.

Ex probatione huius conclusionis apparet eos, qui probant nutritionem esse motum successiuum, quia augmentatio est successiuæ, reuera probare incertum per æquæ incertum, aut minus certum: nam quamuis omnino talis de-

beat esse augmentatio, qualis nutritio, & e contra; reuera tamen quando quidè augmentatio quatenus est acquisitio quantitatis sit consequenter ad nutritionem, cum eatenus acquiramus quantitatem, quatenus acquirimus partem substantialem nouam, in qua in hæret quantitas, prius debemus cognoscere an acquiramus partem illam substantialem in instanti, quam possimus cognoscere, an acquiramus quantitatem in instanti. Vnde melius longe probatur augmentatio esse instantanea, aut successiuæ, ex eo quod nutritio sit talis, quam e contra.

CONCLUSIO II.

23. *Nutritio sit successiuæ, & continuo, non vero in instanti, per morulas interruptas, & consequenter sic sit augmentatio.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.

Secunda pars patet ex conclusione præcedenti.

*Probat*ur prima pars primo, quia eadem ratio successiuæ continuæ reperta in alteratione, reperitur etiam in nutritione: sed alteratio ob illam rationem est motus continuus successiuus, vt probatum est supra, & fatentur aduersarij præter vnum *Arriagam*: ergo idem dicendum de nutritione.

*Probat*ur maior, quia successio continua in alteratione oritur ex diuisibilitate qualitatis ad quæ fit, & qualitatis quæ expellitur diuisibiliter per illam: sed forma substantialis acquisita per nutritionem est diuisibilis, & habet incompatibilitatem diuisibilem cum forma substantiali, quæ per illam expellitur: ergo.

Confirmatur: quia alteratio non solum est motus successiuus secundum intensionem, sed etiam secundum extensionem: ex eo, quod forma ad quam fit, & forma, quæ per illam expellitur, sunt diuisibiles non solum quoad intensionem, sed etiam quoad extensionem: sed forma substantialis acquisita per nutritionem est diuisibilis quoad extensionem, & forma per illam expellenda, licet non sit diuisibilis quoad intensionem, est tamen quoad extensionem: ergo nutritio debet esse motus successiuus extensiuus, licet non intensiuus.

Confirmatur secundo: quia si non esset motus successiuus, maxime, quia motus successiuus non posset dari ad substantiam: sed hoc est falsum, vt patet experientia straminis, quod successiuè cõbaritur, & conuertitur in ignem absque vlla intermissione, quantum potest per sensum colligi, cui debet se conformare intellectus, quando non habet rationem aliquam in oppositum, quæ corrigat deceptionem eius, qualis non habetur in proposito.

24. *Probat*ur secundo: si nutritio fieret in instanti, posset Deus determinare primum instans in quo fieret: sed hoc est falsum: ergo.

*Probat*ur minor: quia antecedenter ad quodcumque instans assignabile, esset verum quod fuit facta nutritio: ergo instans illud, quod assignaretur à Deo pro primo, non esset primum.

*Probat*ur antecedens: quia materia illa, in quam introduceretur forma nutriti est diuisibilis, & alteratur vni-formiter difformiter ab agente alterante: ergo prius agens disponit partem proximiorē quā remotiorē: sed in quocumque instanti in quo disponitur vlla pars materiæ, forma nutriti debet in ipsa introduci: ergo ante illud instans fuit nutritio.

Aduersarij ad hanc probationem respondent eam retorquendo: quia si ex eo quod agens naturale vni-formiter difformiter disponat materiam, sequitur quod non possit assignari aliquod instans, ante quod non fieret nutritio, & consequenter quod nutritio sit successiuæ, similiter sequitur quod idem dicendum sit de ipsa prima generatione, ad quam etiam similiter disponitur subiectum per alterationem continuam successiuam vni-formiter difformiter factam: sed hoc est contra authores qui tenent nostram conclusionem: ergo sicut negarent hanc consequentiam de prima generatione, non debent eam virgere de nutritione, nec mirari, si eam virgeant, quod negatur. Hæc sane est optima responsio, quæ dari potest ad hanc probationem.

25. *Replicatur tamen communiter ostendendo* disparitatem, nempe quod forma viuientis determinet sibi, quæ-

Nutritio
& augmen-
tatio pas-
siva sunt
duæ actio-
nes.

Qualis
motus est
nutritio
talis est
augmen-
tatio.

tum ad primum sui esse, aliquam determinatam quantitatem minimam, sub qua minori nequeat esse naturaliter; & consequenter donec disponatur materia usque ad tantam quantitatem, non debet introduci illa forma, quamvis secundum aliquam partem minorem sit antecedenter disposita sufficienter, at postquam simul habet productam materiam sufficienter ad hoc ut recipiat primum suum esse, non exigit determinatam aliquam quantitatem minimam, in quam aut ipsamet præcedens, si sit indivisibilis, aut alia nova pars eius, si sit divisibilis, debeat introduci. Quemadmodum enim potest conservari sub quacumque minima parte totius subiecti in quo conservatur & producitur, supposito quod illa pars minima coniungatur cum aliis partibus istius totius: ita etiam potest informare de nouo quancumque minimam partem coniunctam cum aliis partibus, licet non possit informare illam secundum se.

Confirmatur hoc, quia secundum ipsosmet aduersarios, licet nutritio fieret instantaneè sicut generatio, tamen non possit generatio fieri in tam parua quantitate, in qua fieret nutritio: ergo dispositio illa, quæ esset sufficiens ad nutritionem, non est sufficiens ad generationem primam; & consequenter non sequitur ex eo, quod una pars materie reperiatur prius disposita ad animam quam altera, quod anima prius debeat in illa parte produci quam in altera, licet id sequatur de nutritione: quæ sane confirmatur videtur aptissima contra aduersarios ad declarandum hanc rem, & disparitatem utriusque casus.

Verum contra suppositum huius discursus, nempe quod generatio fiat in instanti, obicit potest quod materia ex qua fit generatio, si disponitur uniformiter difformiter, prius debeat ultimatè disponi ad formam viventis quoad aliquam partem minorem, quam quoad partem illam determinatæ magnitudinis, quam exigit illa forma, & sub qua minori esse nequit: ergo in illo priori non manet in materia dispositio conservatiua præcedentis formæ, & consequenter non manebit in ipsamet præcedens forma, & ita materia erit absque vlla forma, nisi producat forma viventis in illa.

Hæc difficultas, vix tolli potest non admittendo formam corporeitatis simul cum anima in viventibus; ea autem supposita:

Respondeo, concedendo antecedens & duas primas consequentias; negando vero tertiam, quia in illo priori introducit forma corporeitatis, quam puto generati successivæ usque ad certam magnitudinem determinatam, ad animæ introductionem necessariam, & tum instantaneè introduci animam.

Dices: ergo prima generatio formæ substantialis fit successivæ non minus quam nutritio.

Respondeo, id mihi videri verissimum de quacumque generatione non viventium: & sane in generatione ignis ex stramine aut carta, ut antea dixi, ita fieri apparet ad sensum: & ratio conclusionis pro nutritione tam efficaciter idem probat de generatione omni præter illam, qua producuntur animæ viventium, quæ etiam, nisi exigerent determinatam magnitudinem quoad parvitatem, eodem modo successivæ produci dicendæ essent excepta rationali; quod valde advertendum est.

26. *Obijcies primo*: saltem nutritio hominum non potest fieri successivæ, quandoquidem non acquirantur novæ partes, nec anima rationalis sit divisibilis: ergo.

Respondeo, negando antecedens: nam sufficit ad hoc quod fiat successivæ, quod anima vniatur successivè partibus corporis de nouo successivæ acquisitis: illæ enim uniones sunt divisibiles, & possunt tam successivæ produci quam ipsæ partes ad quas terminantur.

Obijcies secundo: si nutritio fiat successivæ, incipit per ultimum sui non esse sic, ut verum sit dicere: in hoc instanti non est, sed in tempore immediate sequenti erit. Tunc sic; in illo instanti, in quo est ultimum non esse eius, vel alimentum est complete dispositum, vel non est; si est complete dispositum: ergo introducit in eodè instanti formam viventis sine expectatione temporis sequentis. si non est, ergo debet compleri tempore sequenti, & consequenter

in tempore erit forma expellenda, & ita forma viventis & forma alimenti erunt in eodem tempore simul in materia.

Probatur prima consequentia, quia forma expellenda debet esse in materia donec compleatur dispositio ad eius destructionem requisita; & quia si non esset illa forma tempore sequenti, non posset in illo tempore reperi dispositio ad illam, & sic esset complete ablata in illo instanti contra hypotheseos.

Respondetur in instanti, in quo incipit nutritio, esse subiectum ultimatè dispositum in ordine ad hoc ut pro tempore sequenti possit fieri nutritio: non vero sic ut in eodem instanti fieri possit neque verum est, quod quando compleatur dispositio ad aliquam formam, debeat tolli opposita dispositio in illo instanti, nisi compleatur in ordine ad producendam formam pro eodem instanti: sic autem non fit in proposito; nec in hoc videtur esse vlla difficultas specialis.

27. *Dices*: si non sit expulsa qualitas conservans formam alimenti pro illo instanti, nec etiam ipsamet forma expellenda: ergo erit tempore sequenti utraque.

Respondeo negando consequentiam, quia licet non sit expulsa volitio in toto tempore antecedenti instanti, quo producitur nutritio, non sequitur quod maneat in illo instanti: ergo similiter licet non sit expulsa forma alimenti in toto tempore præcedenti tempore, in quo fit nutritio, non sequitur quod maneat in illo tempore.

Dices secundo: si non sit expulsa in illo instanti: ergo expellitur in tempore sequenti, & consequenter quandoquidem expellatur successivæ, debent in tempore sequenti esse aliquæ partes eius.

Respondeo, hanc difficultatem æque currere de alteratione successivæ, qua a calore mutatur successivæ subiectum ad frigus. Vnde non facit specialiter contra nutritionem, sed contra omnem mutationem successivam a contrario ad contrarium.

Dico ergo, formam alimenti expelli successivæ in tempore sequenti, & consequenter pro quacumque parte temporis sequentis, in quo expellitur, verum esse dicere quod aliqua pars ipsius sit in subiecto pro alia parte posteriori expellenda donec compleatur totum tempus illud sic, ut possit dici, iam non est alteratio & immediate ante fuit: nec est inconueniens, sed necessarium, quod in eodem tempore duæ formæ contrariæ, sint ita, ut una expellatur & altera introducat, quamvis esset inconueniens quod pro vilo instanti istius temporis verum esset dicere, iam est utraque forma ex illis.

Obijcies ultimum Scotum 4. di. 44. quæst. 1. num. 14. ubi dicit quod aggeneratio quæ fit in nutritione, est momentanea.

Respondeo, Scotum obiter omnino eo loco tetigisse hoc & propterea non tam ex propria sententia quam ex ea quæ suo tempore communior erat, id dixisse, cuius signum est, quod nullam adhibuerit probationem, & quod ad intentum ipsius, perinde erat quid quis sentiret.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quomodo fiat rarefactio, & condensatio.

28. **A**duertendum primo aliquod corpus posse esse rarum, & densum duobus modis.

Primo quatenus ex natura sua intrinseca est subtile aut crassum, seu tale, ut facile, vel difficulter possint separari eius partes ab inuicem per interpositionem aliorum corporum, quibus pertranscuntibus minus vel magis resistere potest, siue hoc habeat ex natura sua substantiali formaliter, siue ex aliquo accidenti proveniente ex natura sua substantiali connaturaliter.

Alio modo corpus potest esse rarum vel ex eo quod occupet maiorem locum quam alias occuparet, vel ex eo, quod habeat aliquam qualitatem, ratione cuius exigit occupare talem maiorem locum; & cum proportionem ad hoc potest esse corpus densum, quatenus vel occupat minorem locum quam alias occupavit, vel habet qualitatem aliquam

Generatio non viventium fit successivæ.

Nutritio hominis est successivæ.

Duobus modis potest corpus esse rarum & densum.

aliquam, ratione cuius petat occupare minorem illum locum. Hic autem agimus non de raritate aut densitate priori, nec de actione per quam corpora reddatur sic rara, aut densa; sed de raritate & densitate posteriori, & de actione per quam corpora sic rara ac densa redduntur, quæ propriè rarefactio & cōdensatio dicitur. Et pro hac rarefactione, & cōdensatione melius intelligenda,

29. *Advertendum vterius*, posse corpus rarefieri hoc secundo modo dupliciter: *Primò*, largè & improprie per discontinuationem notabilem & distantiam partium determinatarum ipsius, sicut fit in spongia compressa, ac relicta postea naturæ suæ. *Secundo*, strictius & propriè per extensionem maiorē alicuius corporis sine sensibili intrōmissione alterius corporis & distantia notabili partium determinatarum ipsius, ut contingit in aqua, quādo notabiliter calefit, & quando reducitur ad congelationem ad statum proprium; & cum proportionē ad hoc dupliciter potest condensari corpus: *Primò*, per compressionē notabilem partium determinatarum, ac expulsionē sensibilem alterius substantiæ, ut fit in spongia manibus compressa; *Secundò*, per contractionem rei ad minorem locum absque compressione sensibili partium determinatarum, ut contingit in aqua congelata. Distinguitur autem utraque rarefactio ab augmentatione, quod hæc fiat virtute vitali & habeat secum annexam nutritionem substantialem solisque viventibus propterea conueniat; rarefactio vero non item.

Quomodo
distinguitur
rarefactio
ab augmen-
tatione.

Varie sen-
tentia.

Prima sententia est rarefactionem fieri per deperditionem antiquæ quantitatis, & acquisitionem nouæ maioris; cōdensationem vero per deperditionem totius quantitatis maioris, & acquisitionem nouæ minoris. Hanc tenet *Godfredus*.

Secunda sententia est rarefactionem fieri per aduentum nouæ quantitatis absque nouo aliquo subiecto, in quo inheret; & cōdensationem per deperditionem alicuius partis quantitatis habitæ manente altera parte. Hanc tenent aliqui *Scotisti*, & proponitur ab ipsomet *Scoto* 4. d. 12. q. 4. quamuis absolute non asserat eam esse veram.

Tertia sententia est rarefactionem fieri per nouam extensionem quantitatis præexistentis, quæ noua extensio est nouus modus quantitatus adueniens sine noua quantitate. Hanc tenet *Ramus hic quæst. 1. Hurtadus* 4. *Physicorum*, & *Recentiores* satis communiter.

Quarta sententia est per rarefactionem non produci nec nouam quantitatem, nec nouam etiam extensionem quantitativam saltē per se; & per cōdensationem non deperdi quantitatem ullam aut extensionem. Hanc tenent *Complutenses hic*, & pro se citant authores tertiæ sententiæ, sed immerito, cum ipsi admittant rarefactionem fieri per nouam extensionem.

Quinta denique sententia est rarefactionem fieri per aduentum nouæ quantitatis cum nouo subiecto, quatenus scilicet intrōmittuntur aliqua corpuscula intra poros, ac partes rei rarefactæ; & cōdensationem similiter fieri per deperditionem quantitatis ac subiecti, quatenus scilicet extrāmittuntur aliqua corpuscula reperta intra partes rei, quæ condensatur. Hanc etiam proponit *Scotus supra* eodem modo quo secundam, absque assertionē, & eam expresse tenet *Occam. cum Nominalibus*, quos sequitur *Arriaga dist. 26. Phys. n. 195.*

CONCLUSIO I.

Rarefactio non
fit absque
acquisi-
tione nouæ
quantitatis, vel
nouo mo-
di quan-
titati.

30. *Rarefactio non fit absque acquisitione nouæ quantitatis, aut nouæ extensionis quantitativæ.* Hæc est communis omnium sententiarum contra quartam *Complutensem*; & licet ipsimet non videantur absolute tenere oppositum, quia non tam dicunt rarefactionem fieri absque noua quantitate aut extensione, quam rarefactionem non terminari ad nouam quantitatem aut extensionem; nec hoc ipsum dicant absolute, sed cum alia restrictione, saltē quæ per se primo producat; tamen probationes eorum tendunt ad oppositum conclusionis directæ: & præterea, si noua quantitas aut extensio acquiratur rarefactione, omnino per se primo habetur per ipsam, ut hic probabitur.

Probat ergo conclusio, quotidiana experientia; quia

nunquam videmus aliquid rarefieri absque occupatione maioris loci, nec condensari absque occupatione minoris loci quam ante: sed evidens est absque acquisitione maioris quantitatis, aut extensionis quantitativæ non posse occupari maiorem locum, neque minorem absque deperditione quantitatis, aut extensionis.

Confirmatur, quia non constat nobis dari rarefactionem aut cōdensationem, nisi experientia qua videmus corpora nunc maiorem, nunc minorem occupare locum: ergo nunquam fit absque tali occupatione.

Quod autem per se primo, & non secundo tantum producat rarefactionem noua quantitas aut extensio, per quam formaliter corpora occupant maiorem, aut minorem locum: *Probat*, quia illud per se primo produci debet per rarefactionem, quatenus rarefactio est, à quo formaliter corpus haberet esse rarius quàm ante: sed ab eo ipso quo corpus occuparet plus loci quàm ante; quamuis nullæ aliæ qualitates essent in ipso distinctæ ab antecedentibus, esset rarius quàm ante: ergo per rarefactionem, ut rarefactio, per se primo producit noua quantitas aut extensio in corpore rarefacto, seu sic ut corpus rarefactum habeat occupare plus loci quam ante per applicationem quantitatis nouæ, aut extensionis ad partes ipsius.

31. *Probat hoc idem secundò*, quia secundum *Philosophum*, *Rarum est quod habet multum quantitatis & parum materie*: *Densum vero quod habet multum materie, & parum quantitatis*: ergo ab eo formaliter loquendo habet esse rarum, à quo habet formaliter multum quantitatis sub parua materia; sed certum est, quod à nulla qualitate habeat formaliter multum quantitatis: ergo non habet esse rarum formaliter à qualitate, loquendo de raritate de qua hic agimus & quæ describitur à Philosopho.

Confirmatur, quia *Philosophus* in prædicamento qualitatis expresse asserit, rarum & densum non significare qualitates.

Respondent Complutenses, rarum posse considerari dupliciter, uno modo formaliter & secundum effectum primarium, quem à raritate habet; *secundò*, secundum connotatam, & necessariam connexam. Hoc supposito dicunt *Philosophum* explicare rarum secundum connotatam, & non formaliter secundum id quod directe, & primario dicit; & eodem modo intelligendus est, quando negat rarum dicere qualitatem.

Verum hæc explicatio, & gratis excogitata est ad euadendam difficultatem, & omnino torta est, & indigna *Philosopho*, qui, si rarum, & densum diceret formaliter, & primario qualitatem, pessime negaret absolute & simpliciter, quod non diceret qualitatem, quamuis non diceret illam secundum connotatam.

Denique quando describeret raritatem, potius deberet describere ipsam secundum illud quod formaliter & primario diceret, quam secundum id quod secundo, & connotatiue dicit.

Confirmatur, quia in prædicamento qualitatis dicit quod rarum putabitur qualitatem significare, & tamen cōsensus sit alienum à qualitate: sed non putatur qualitatem dicere secundum extensionem, sed secundum aliquid quod præterea dicit: ergo quando dicit quod tamen sit alienum à qualitate, vult intelligere quod non dicat formaliter qualitatem, quamuis videatur eam dicere.

32. *Addo ad hæc* non posse aduersarios constituere raritatem in qualitate, nisi recurrendo ad mutuam prioritatem *Physicam* in diuerso genere causæ, ita scilicet ut extensio maior quæ aduenit quantitati, præsupponatur ad qualitatem rarefactiuam in genere causæ materialis, & hæc præsupponatur isti extensioni in genere causæ formalis, ut videre est apud ipsosmet: sed hæc mutua prioritas omnino repugnat, ut patet ex dictis *secundo Physicorum*: ergo & hæc doctrina ab illa dependens.

Non nego quidem quod rarefaciens producat aliquas qualitates in rarefacto, sine quibus de facto non occuparet plus locis; sed dico ab illis qualitibus non rarefieri corpus formaliter, sed ad summū dispositiue, seu effectiue; unde

vnde si ille producerentur absque occupatione maioris loci, non fieret corpus magis rarum quam ante, & si fieret illa maior occupatio loci, quam habet corpus rarefactū absque illis qualitatibus, corpus esset rarius. Imò si corpus aliquod redderetur rarius quam ante per qualitatem aliquā superadditā absque eo, quod occuparet plus loci, non rarefieret rarefactione, de qua hic agimus, sed rarefactione distinctissimæ rationis, qua redderetur magis subtile, & minus aptū resistere aliis corporibus transeuntibus per raritatem similem raritati naturæ, quam habet aliqua corpora præ aliis absque eo quod habeant partes suas magis extensas quā haberent absque illa qualitate.

33. *Obijciunt primò, ex Philosopho 4. Phys. text. 84. Magnitudo, & paruitas sensibilis corporis, non accipiente aliquid materia, extenditur; sed quia potentia est materia vtriusque: itaque idemmet rarum, & densum, & una materia vtriusque: ergo corpus fit rarum, & densum per qualitates, & non per quantitatem, aut extensionem.*

Respondetur, negando consequentiam: imò ex antecedenti videtur potius inferri debere quod fiat rarum per extensionem. Illud autem, non accipiente aliquid materia, non debet intelligi sic, vt nihil omnino accipiat, qui aliā nec qualitatem deberet accipere contra *Complutenses*; sed sic quod non adueniat corpori, quod rarefit, aliqua pars noua materialis, aut substantialis, quæ sit de substantia ipsius, ad differentiam rei, quæ augmentatur, quæ necessario accipit aliquid materia, aut substantiæ de nouo. *Complutenses* afferunt expositionem istius loci ex *D. Thomæ*, ex qua etiam non sequitur ipsorum intentum, vt patet ex ipsis verbis; sed hoc relinquo Thomistis.

34. *Obijciunt secundò: vnum corpus potest esse alio rarius quin habeat maiorem quantitatem, aut extensionem: ergo non habet esse rarum à quantitate, aut extensione in ordine ad locum; & consequenter rarefactio neque ad quantitatem, neque saltem per se primo, ad extensionem localem potest terminari.*

Probatur antecedens: quia si duo vasa æqualis magnitudinis plena essent, vnum aqua gelata, alterum rarefacta, neutra ex aquis esset maioris quantitatis altera, & tamen vna esset rarior altera, vt patet: ergo.

Confirmatur, quia quantitas Christi Domini habet suam raritatem in Eucharistia, & tamen non habet extensionem localem actualement ibi: ergo raritas non habet illam maiorem extensionem annexam.

Hæc probatio si valeret, non solum probaret rarefactionem non terminari per se primo ad quantitatem, & extensionem; sed etiam, nec secundario quidem, quandoquidem absque extensione vlla concedat dari rarefactionem: sed certè, nec hoc, nec aliquid probat ad rem.

Vnde respondeo in forma, distinguendo antecedens: quam aliud, concedo; quam ipsummet haberet, si non fuisset tam rarum, nego antecedens; & distinguo etiam consequens: non habet esse rarum raritate, quæ acquiritur per rarefactionem, de qua hic agitur, & à qua habet corpus aliquod esse rarius, quàm ipsummet esset alias, quando non occuparet tantum loci, nego consequentiam; alia raritate, transeat consequentia.

Ad confirmationem respondeo, distinguendo consequens, absque extensione locali miraculose, transeat; naturaliter, nego. Deinde quando dicimus, quod rarefactio non possit esse absque quantitate, aut extensione, non loquimur de extensione, à qua haberet actu esse in loco; sed de ea, à qua exigeret connaturaliter esse sic, & talem habet Christus in Eucharistia; vnde illud exemplum de Christo prorsus non est ad propositum.

35. *Obijciunt tertio: rarefactio distinguitur essentialiter ab augmentatione: ergo non terminatur ad quantitatem, neque saltem per se primo, ad maiorem extensionem.*

Probant antecedens; quia augmentatio semper est coniuncta cum nutritione, & productione partiali nouæ substantiæ, quod non est verum de rarefactione.

Probant consequentiam pro prima parte, quia augmentatio habet pro termino maiorem quantitatem: ergo maior quantitas non posset esse terminus rarefactionis, quæ est actio specie distincta,

Probant eandem consequentiam pro secunda parte, quia rarefactio distinguitur genere ab augmentatione, quatenus est alteratio, & terminatur per se primo ad qualitatem: ergo non potest, saltem per se primo, terminari ad extensionem quantitativam, quæ est alterius prædicamenti.

Respondetur, negando consequentiam, cuius probatio pro secunda parte, si valeret, sufficeret etiam pro prima parte: nam si rarefactio ex eo quod sit alteratio, non potest terminari per se primo ad extensionem quantitativam, nec poterit etiam sic terminari ad quantitatem.

Sed Respondeo ad primam probationem negando consequentiam: idem enim terminus potest acquiri per actiones specie distinctas, quando non acquiritur per eas eodem modo: sic idem numero calor potest acquiri per actionem successiuam & instantaneam: eadem qualitas potest acquiri actione naturali & supernaturali. In proposito autem non acquiritur maior quantitas per augmentationem & rarefactionem eodem modo: nam per augmentationem acquiritur simul cum partibus substantialibus novis spectantibus ad substantiam rei augmentatæ; per rarefactionem autem non item, vt fatentur ipsimet *Complutenses*.

Deinde per augmentationem non solum acquiritur, sed producitur noua quantitas vt fatentur aduersarij; sed per rarefactionem non producitur quantitas, sed acquiritur quantitas præexistens, vt postea apparebit, proposita propria sententia.

Ad secundam probationem Respondeo, falsum esse quod rarefactio formaliter loquendo vt rarefactio, sit alteratio, quamvis vel realiter, vel secundum aliquid quod connotat aut præsupponit sit alteratio, vt statim patebit.

Aliam adhibent probationem in eadem questione ad probandum, quod in rarefactione non acquiritur noua quantitas; sed non probat nisi non acquiri nouam quantitatem quæ subieceretur in substantia quæ rarefit, quod ipsum etiam nos tenebimus statim: Vnde non debet à nobis solui.

36. *Obijciunt quarto, ex iisdem qu. 3. Rarefactio terminatur per se primo ad qualitatem: ergo per se primo non terminatur ad quantitatem aut extensionem. Probant antecedens, quia terminatur per se primo ad raritatem; sed raritas est qualitas: ergo.*

Probatur minor, quia raritas est tangibilis per se non minus quam calidum & frigidum, sed nihil potest tangi nisi qualitas.

Confirmatur primò, quia raritas & densitas sunt contraria, habentque latitudinem debitam, & ceteras conditiones ad motum requisitas: sed non terminant motum localem nec augmentationem; ergo alterationem, & consequenter sunt qualitates.

Confirmatur secundò, quia rarefactio non potest per se primo terminari ad quantitatem, vocationem, vel extensionem localem: ergo erit vera alteratio ad qualitatem.

Respondeo primò, ex hac probatione non haberi quin, dum res rarefit, acquirat maiorem quantitatem aut extensionem, quomodocumque producitur illa noua quantitas aut extensio, siue per se primo, siue secundario.

Respondeo secundò, negando antecedens cum minori probationis, loquendo de raritate, de qua hic agimus, & ad eius probationem dico non sentiri per tactum raritatem, de qua hic loquimur, nisi quatenus corpus rarefactum minus resistit transeuntibus corporibus: hoc autem posset sentiri absque productione vllius nouæ qualitatis per interpositionem substantiarum magis subtilium, quam esset res rarefacta: vnde raritas acquisita per rarefactionem, de qua hic agimus, non est qualitas vlla sensibilis de nouo producta, vt volunt aduersarij.

Ad primam confirmationem Respondeo, negando minorem: terminant enim motum localem quo vnum corpus extenditur ad maiorem locum per motum localem alterius corporis recepti intra partes ipsius. Et per hoc patet negandum esse antecedens *secundæ confirmationis*: poterit enim per se primo terminari ad extensionem quantitatis per intra-receptionem alterius quantitatis intra suas partes.

CONCLUSIO II.

In rarefactione & condensatione non perit tota quantitas
 37. *Dum res rarefit aut condensatur, non perit tota quantitas præcedens.* Hæc est communis omnium sententiarum contra primam.

Probatur primo: si periret tota quantitas præcedens, perirent etiam omnia accidentia absoluta; hæc enim subiectantur in quantitate & nō migrant de subiecto in subiectum, atque adeo pereunt eo pereunte: sed hoc est contra experientiam: lac enim rarefactum conseruat suam albedinem & dulcedinem: ergo.

Respondet Godfredus negando minorem: quamuis enim notum sit experientia quod sint in re rarefacta qualitates absolutæ similes qualitibus præcedentibus; tamen non constat experientia quod sint eadem numero, unde potest dici quod sint diuersæ numero, sicut & ipsa quantitas rei rarefactæ est diuersa numero à quantitate præexistente.

Contra, quia non debemus dicere quod sint diuersæ numero, si appareant eadem numero sensui, absque aliqua ratione, qua colligatur sensus decipi: alias posset quis dicere quod singulis momentis destruantur omnia accidentia rei cuiuslibet, & producantur alia similia. Sed non est illa ratio, ex qua id colligatur: ergo.

Alij impugnant hanc responsionem, quia non adest causa productiua talium accidentium de nouo quando res rarefit: quando enim ignis rarefacit lac, non adest causa productiua albedinis aut dulcedinis.

Sed facile posset enadere hanc impugnationem Godfredus, negando assumptum: posset enim dicere quo ipsamet substantia lactis esset nata producere in se illas qualitates ex suppositione quod afficiatur de nouo quantitate; sicut enim in primo instanti generationis produxit in se illas qualitates, supposita quantitate, cum qua est producta; ita etiam supposita altera quantitate producta per rarefactionem, potest in se similes producere. Itaque nisi possit afferri aliqua experientia, qua constet aliquam qualitatem non connaturali rei rarefactæ manere, quoad speciem ante & post rarefactionem, cuius non sit illa causa productiua tum applicata, sistendum est in prima impugnatione: sed aduertendum quod tota hæc probatio dependet ab alia sententia, nempe quod qualitates absolutæ subiectentur immediate in quantitate; quam sententiam multi negant.

Probatur secundo conclusio; quia accidens absolutum permanens nō desinit nisi vel per destructionem subiecti, vel per introductionem formæ contrariæ, vel per absentiam causæ conseruatiuæ; sed quantitatis præexistentis non desinit subiectum, nec introducit formam contrariam, nec abest causa conseruatiua eadem, quæ ante, dum fit rarefactio aut condensatio: ergo non desinit tum.

38. *Probatur tertio*, & mihi quidem principalissime, quia qua ratione eadem materia potest affici maiori quantitate quàm ante, eadem posset simul cum antecedenti quantitate affici parte aliqua quantitatis, quam ante non habuit: ergo ut afficiatur quantitate maiori, non est necesse ut destruat quantitas præcedens, sed sufficit v. superaddatur ipsi aliqua pars, qua fiat maior: sed existimant aduersarij deperdi antiquam quantitatem, & produci nouam, quia non posset cum antiqua accipere partem vltiorem: ergo non debent dicere quod deperdat antiqua.

Probatur quarto, quia quantitas, quæ de nouo acquiritur in rarefactione, non subiectatur in eadem materia aut subiecto, in quo subiectabatur præexistens: ergo non debet perdi præexistens. Antecedens patebit ex dicendis: consequentia patet, quia ideo secundum aduersarios deberet deperdi, quia deberet noua in ipsius subiecto subiectari: ergo cum hoc sit falsum, non debet deperdi.

Et per hoc patet ad fundamentum Godfredi, nempe quod duæ quantitates non possint subiectari in eodem subiecto: ergo si adueniat de nouo vna quantitas debet perire altera.

Respondetur enim primo, iuxta quartam probationem,

negando suppositum, quod scilicet quantitas de nouo adueniens subiectatur in subiecto præexistentis quantitatis.

Respondetur secundo iuxta tertiam probationem, negando antecedens, si quantitas maior potest subiectari in eodem subiecto solo, in quo subiectabatur ante minor, ut secundum ipsum potest.

CONCLUSIO III.

39. *In rarefactione acquiritur noua pars quantitatis, & in condensatione deperditur aliqua pars quantitatis.* Hæc est Scoti expresse dicentis quod in omni sententia ponenda sit noua quantitas in corpore rarefacto; unde videtur fuisse communis eo tempore: eam tenent auctores secundæ & quintæ sententiæ contra tertiam & quartam.

Probatur, quia secundum omnes in rarefactione extenditur corpus rarefactum in ordine ad locum: ergo acquirit nouam quantitatem.

Probatur consequentia, quia non potest dari effectus formalis nouus sine causa formali noua: sed effectus formalis quantitatis est extensio in ordine ad locum: ergo, si detur extensio maior, debet dari quantitas maior, & consequenter noua.

Dicitur, eandem quantitatem cum nouo modo posse communicare maiorem extensionem in ordine ad locum.

Contra, quia sic possunt dicere, quod corpus valde extensum non habet maiorem quantitatem quam corpus paruum, quia non habetur aliud principium colligendi, quod corpus magnum habeat maiorem quantitatem, quàm quod habeat maiorem extensionem quàm corpus paruum.

40. *Dicitur*: potest colligi maior quantitas ex maiori-tate materiæ.

Contra primo: quia maioritas materiæ colligitur ex maiortate quantitatis: ergo maioritas quantitatis non debet colligi ex maiortate materiæ.

Confirmatur primo responsio, & impugnatur replica: quia si valeret replica, non possemus vnquam colligere quā-tam quantitatem haberet res aliqua: nam etiam si sciremus quod haberet extensionem bipedalem, non inde sequeretur quod haberet quantitatem bipedalem; nam iuxta replicam posset habere tantam extensionem cum minori quantitate.

Deinde non potest explicari quis sit ille modus super-additus quantitati, nisi dicendo, quod esset nouus respectus quem diceret quantitas præcedens ad nouas partes loci: sed non potest esse talis nouus respectus manentibus præexistentibus, sine noua quantitate: ergo.

Probatur minor, quia quantitas præexistens habet tot respectus tam determinatos, quam indeterminatos quot habuit partes. tam determinatas, quam indeterminatas: ergo si sint plures respectus determinati, quam erant ante, debent esse plures partes determinatæ quātitatibus; quæ erant ante, & consequenter nouæ aliquæ partes.

Confirmatur hoc primo: quia eadem quantitas secundū easdem partes non potest esse naturaliter in pluribus locis simul, nec habere plures modos, quibus mediantibus sit in pluribus locis simul: ergo replica est falsa.

Probatur minor, quia quantitas præcedens rarefactionem, qua corpus rarefieret in duplū, (qualem fieri naturaliter posse omnes concedunt) occuparet simul locum præcedentem rarefactionem, & alium locum tam magnum: ergo esset simul in istis duobus locis.

Confirmatur secundo, quia posita illa maiori extensione ad locum, omnes partes quantitatis rei rarefactæ magis distabunt ab inuicem, quàm ante, ut patet: ergo deberet aliquod aliud corpus, vel quantitas alia intercedere inter ipsas; quia non potest concipi, qua alia ratione inter se inuicem magis distarent, nisi admittendo vacuum, quod à nemine admittitur.

41. *Confirmatur tertio*: quia post rarefactionem quantitas esset duplo maior quam ante: ergo acquireret plures partes determinatas.

Probatur antecedens primo quia haberet tot partes determinatas,

determinatas, quot corresponderent spatio duplo maiori quam erat spaciū præcedens: ergo esset duplo maior.

Probatur idem antecedens secundo, quia ideo dicitur quod extensio quantitatis sit maior post rarefactionem quam ante, quia correspondet spatio maiori: ergo cum quantitas etiam correfpondeat spatio maiori, debet dici maior.

Probatur secundo conclusio, quia ideo Aduersarij negant acquiri quantitatem nouam, quia non acquiritur subiectum nouū; nec duæ quantitates possunt subiectari in eodem subiecto: sed & falsum est non acquiri subiectum nouum, ut postea videbimus; & præterea sicut maior extensio potest esse cū extensione præcedenti in eadem quantitate, ut ipsi asserunt, non est vlla ratio cur noua quantitas non poterit esse simul cū præexistēti in eadē parte materiæ; quia determinata materia non est magis limitata ad determinatam quantitatem, quā determinata quantitas ad determinatam extensionē: ergo si determinata quantitas potest habere maiorem extensionē quā semel habet, etiam determinata materia potest habere maiorem quantitatem quā semel habet.

Probatur tertio, quia secundum Philosophum, quod rarum est habet plus quantitatis, quam quod densum; ergo quando aliquid de denso fit rarum, habet plus quantitatis, quam ante; & quando de raro fit densum, habet minus quantitatis, aliās dictum Philosophi esset falsum, ut patet.

Respondet Rubius ipsammet extensionem quantitatis in ordine ad locum vocari etiam quantitatem, & de quantitate sic accepta loqui Philosophum.

Sed quis non videt hanc explicationem esse coactam & gratis datam ad eluendam vim argumenti?

Deinde cum non sit maior ratio cur intelligatur de extensione, quam de quantitate, de hac potius est intelligendum.

Probatur quarto, qui à alias sequeretur quod quantitas esse penetrabilis, quod est absurdum.

Probatur sequela, quia si manus affecta quantitate esset in eodem loco naturaliter cum alia manu similiter affecta quantitate, sine dubio quantitas esset penetrabilis naturaliter: sed idem contingeret secundum oppositam sententiam.

Probatur minor, quia medietas lactis rarefacti in duplum, quæ occuparet locum distinctū ab alia medietate, haberet quantitatem; & supposita condensatione occuparet eundem locum cum alia medietate etiam affecta quantitate: ergo &c. Nec refert quod nō occuparet eundē locū sine motu locali vtriusque medietatis, & sine deperditione extensionis alicuius: quia nec mediāte motu aut extensione potest naturaliter fieri ut duæ partes alienius corporis quāti occupent eundem locum. Omitto plures alias rationes, quibus & nostra conclusio confirmari, & opposita poterit impugnari, quas vnusquisque per se facile excogitare potest.

CONCLUSIO IV.

42. *In rarefactione non acquiritur noua quantitas sine subiecto nouo.* Hæc est communior contra quosdam *Scotistas* & antiquos, quibus eatenus suffragatur *Scotus*, quatenus non resoluit vtrum acquiratur noua quantitas sine subiecto vel cum subiecto nouo, sed vtramque sententiam sine resolutione alterutrius proponit. Verum quidem est quod quidam *Scotista* existimet ipsum assertiue tenuisse nostram conclusionem ex eo, quod supra n. 14. habet hæc verba: *Quantum ad secundam conclusionem istius opinionis, ubi est pondus fundamentale istius questionis, quia ut dictum est, in ea difficultas contra vtramque opinionem, scilicet & ponentem totam quantitatem nouam, & ponentem eam nouam secundum partem, arguo contra, &c.* Et num. 20. subiungit: *breviter ergo ut prædictum est quantum ad propositum opinio communis (notentur hæc verba pro præcedenti conclusione) imo omnis dicens quod aliqua quantitas est noua, patitur eandem difficultatem, quam & illa quæ ponit totam quantitatem esse nouam, nisi ibi teneatur via tacta, quod rarefactio est quedam iuxtapositio corporum subtiliorum inter partes corporis grossioris.*

Non acquiritur noua quantitas sine nouo subiecto.

Sed re vera ego existimo ex his locis non colligi quod *Scotus* resolverit aliquid: tātū enim dicit quod difficultas principalis militet contra vtramque opinionē, scilicet & ponentem totam quantitatem nouam, & ponentem partem tantum nouam quantitatis; quod quidem verissimum est, quia difficultas principalis istius questionis erat, quomodo possint rarefieri species sacramentales; nō enim possunt rarefieri sine productione nouæ quantitatis siue totalis, siue partialis; nec poterit produci ab agente naturali vlla noua quantitas sine subiecto; subiectum autem non est in speciebus Eucharisticis: licet autē hæc difficultas principalis æque faciat contra vtramque opinionem secundum *Scotum*; tamen *Scotus* nunquā dixit alias difficultates æque militare contra illas; imo expresse impugnat per alias rationes primam opinionem de quantitate totali noua, & impugnat secundam de quantitate partiali noua.

Vnde sic arguuntur in forma, ut melius intelligatur quod dico. Quamuis idem esset dicendū de vtraque opinione, quantum ad difficultatem rarefactionis specierū Eucharisticarum, non tamen inde sequitur quod idem esset dicendū de ipsis quantū ad ceteras difficultates: nam etsi secundum illam difficultatem nō esset disparitas, possēt tamen esse disparitas quoad alias: sed *Scotus* tantum dicit idem esse dicendū de ipsis quantum ad istam difficultatem: ergo non sequitur hinc quod dicat idem esse dicendū de ipsis quantum ad ceteras difficultates; & consequenter licet ipse non teneat primam opinionem de quantitate totali, non sequitur quod non teneat secundam opinionem de quantitate partiali, præsertim cum non reiciat primam propter difficultatem illam, quæ est ipsi communis cum secundā; sed propter alias, quæ non sunt speciales contra primam, & nihil faciunt contra secundam.

43. *Confirmatur*, quia ipsemet soluit istam difficultatem principalem, quam dicit æque militare contra vtramque opinionem; ergo ex eo quod dicat illam difficultatem esse communem vtrique, non sequitur quod si reiciat vnam, reiciat etiam & alteram. Itaque dicendum est *Scotum* nihil resoluisse in hac re.

Probatur ergo conclusio ratione; *Primo*, quia illa quantitas, quæ produceretur sine nouo subiecto non haberet vllum subiectum: ergo non potest produci. Consequentia est euidens, quia non potest accidens secundum omnes naturaliter esse sine subiecto in hæssionis.

Probatur antecedens, quia non potest subiectari in subiecto præexistētis quantitatis neque esset aliquod aliud subiectum, in quo subiectaretur, si non produceretur, aut adduceretur subiectum nouum: ergo.

Probatur antecedens pro prima parte, in qua est difficultas, quia tam implicat duas quantitates determinatas esse simul in eodem subiecto, quā in eodem loco, sed in eodem loco non possunt esse simul naturaliter: ergo nec in eodem subiecto.

Confirmatur primo, quia implicat quod, sint in eodem subiecto quin sint etiam in eodem loco: ergo si non possint esse in eodem loco, nec poterunt etiam esse in eodem subiecto.

Probatur antecedens, quia si sint in eodem subiecto, debent esse in quocumque loco, in quo esset subiectum: sed illud subiectum deberet esse in vno loco: ergo illæ quantitates deberent esse in eodem loco, si essent in eodem subiecto.

Confirmatur secundo, quia si poterit eadē materia, quæ semel afficitur vna quantitate determinata simul cum illa quantitate recipere aliam quantitatem immediate, quæ extenderetur ad maiorem locum, nunquā poterimus colligere quantam substantiam aut materiam haberet aliqua res; quod est absurdum.

Probatur sequela, quia non possumus colligere quantitatem materiæ, nisi ex extensione quantitatiuæ eius; sed ex hoc non poterit colligi, quin possēt eadem materia & substantia nunc habere maiorem, nunc minorem extensionem secundum Aduersarios.

44. *Confirmatur tertio*, quia aliās quantitas esset intensibilis,

insensibilis, quod est falsum secundum omnes. Probat^{ur} sequela, quia accidens absolutum intenditur per productionem plurium partium eiusdem rationis in eodem subiecto: ergo si plures partes quantitatis recipi possunt in eodem omnino subiecto, quantitas poterit omnino intendi.

Confirmatur quarto, quia alias sequeretur quod partes entitativæ materiæ vel substantiæ rarefactæ replicarentur; hoc est ponerentur simul in duobus locis, quod est absurdum.

Probat^{ur} sequela, quia essent in loco quem haberent à quantitate præexistente rarefactionem; & etiam in loco quem haberent à quantitate sequente rarefactionem.

Non enaditur hæc difficultas recurrendo ad partes proportionales & indeterminatas, ad quas recurrunt Aduersarii, quia pars determinata esset in duobus locis. Nam quantitas acquisita per rarefactionem, est sine dubio determinabilis à Deo, cum poterit esse tanta, & consequenter tam determinata, quam quantitas præcedens rarefactionem; & pars materiæ ipsi correspondens est etiam determinata: sed illa eadem pars haberet sibi correspondentem quantitatem, quam habuit ante rarefactionem, quæ quantitas, non secus ac illa pars, esset etiam determinabilis per Deum: ergo pars determinata materiæ esset in duobus locis determinatis simul, ut patet.

Probat^{ur} secundo conclusio, quia inde colligitur post rarefactionem acquiri nouam quantitatem, quia corpus rarefactum habet plures partes quantitativas quam ante, etiam determinatas, sed etiam haberet plures partes determinatas entitativas quam ante: ergo per rarefactionem acquiritur non solum pars quantitatis, sed etiam pars substantialis.

Probat^{ur} minor, quia post rarefactionem haberet tot partes determinatas entitativas, quot partes determinatas quantitatis, & ante non haberet, nisi tot partes determinatas entitativas, quot ante habuerat quantitativas: ergo si post rarefactionem haberet plures partes quantitativas quam ante, etiam haberet plures entitativas.

Probat^{ur} tertio: quia partes determinatæ extremæ entitativæ rei rarefactæ magis distant à se inuicem quam ante rarefactionem: ergo intercedunt aliquæ partes entitativæ inter illas, quæ non erant ante.

Probat^{ur} consequentia, quia alias non posset intelligi quomodo magis distarent, nisi daretur vacuum, vel intercederent aliquæ partes, quæ non essent entitativæ, nec subiectarentur in partibus entitativis.

45. *Probat^{ur} quarto* ab aliis, quia non potest produci aliqua quantitas determinata noua in corpore mixto, præsertim magna, sine aliquo colore: sed illa quantitas noua, quæ produceretur in lacte rarefacto sine subiecto nouo, non haberet aliquem colorem, quia si aliquem haberet, maxime albedinem: sed non haberet albedinem, quia neque albedo existens in quantitate præcedenti poterit informare quantitatem illam nouam, ut patet, neque agens rarefaciens, verbi gratia, ignis, haberet vim producendi albedinem: ergo, &c.

Confirmatur, quia non potest vlla pars lactis non esse alba, nisi producat^{ur} in ipso opposita qualitas: sed si afficeretur per rarefactionem in duplum noua quantitate, daretur media pars ipsius sine albedine, nimirum illa media pars, quæ afficeretur altera tanta quantitate, quantam habuerat antea, acquisita per rarefactionem.

Sed in primis hæc difficultas nullam habet vim in sententia eorum, qui dicunt quod qualitates subiectentur immediate in ipsa substantia, & non in quantitate, ut patet.

Deinde tenendo etiam sententiam communem quod scilicet qualitates subiectentur immediate in quantitate, & non in substantia, potest facile responderi negando minorem utramque, & obiectionis, & confirmationis, & dicendo quod lac ex sua natura petat albedinem sicut ignis calorem, & aqua frigus; & consequenter quod quando afficeretur noua quantitate, emanaret ab ipso in illa noua quantitate, noua albedo, sicut emanauit in quantitate præexistente, unde non esset necesse quod aut ignis rare-

faciens lac produceret albedinem, aut albedo præexistens informaret quantitatem de nouo acquisitam.

46. *Probat^{ur} quinto* ab aliis, quia ex opposita sententia non poterit agens naturale rarefacere species Eucharisticas, contra experientiam.

Probat^{ur} sequela, quia non posset producere quantitatem sine subiecto: sed ut rarefaceret secundum oppositam sententiam, deberet producere quantitatem nouam, quæ in illis speciebus non præsupponeret aliquod subiectum: ergo, &c. Hæc est difficultas communis æque militans contra Aduersarios huius conclusionis, & Aduersarios primæ conclusionis.

Sed reuera non conuincit illos: potest enim dici cum ipso *Scoto*, quod rarefactio istarum specierum dispositiue fiat ab agentibus naturalibus; efficienter vero ab ipso Deo, qui solus in illis speciebus produceret quantitatem nouam siue totalem, siue partialem.

Neque hæc responsio mira videri debet: nam quemadmodum secundum omnes, dum generantur vermes ex illis speciebus, Deus miraculose creat aut transfert eo aliunde materiam primam, sine qua ista generatio fieri nequirit: ita non est mirum quod productis istis dispositionibus à causis naturalibus ad rarefactionem, producat de nouo quantitatem, sine qua rarefactio non poterit esse secundum illos Aduersarios. Et sicut recurritur ad solum Deum, ut ad causam productiuam animarum eorum animalium, quæ generantur ex putri materia, ex eo quod non sit causa secunda potens producere tales animas; cur non recurreretur ad ipsum, ut ad causam productiuam quantitatis, quando produci deberet, & non adesset causa secunda, quæ posset ipsam producere? Et per hoc euanescit replica *Aduersæ* dicentis tam videri quantitatem in istis speciebus produci à causa secunda, quam in aliis corporibus rarefactis. Hæc inquam replica euanescit ex dictis, quia etiam tam videtur quod anima producat^{ur} à causis secundis in prædictis animalibus, quam quod aliæ formæ ab ipsis producantur, & tamen non producat^{ur} ab ipsis: ergo licet videretur quæritas noua à causa secunda produci in illis speciebus, non tamen dicendum esset quod produceretur ab ipsis, si aliquid aliud impediret, quamvis si nihil impediret, deberet dici fieri eo modo quo videtur.

Fundamentum oppositæ sententiæ est, quod non apparet quomodo aliter fieri poterit rarefactio, quam per aduentum nouæ quantitatis sine nouo subiecto: sed ex sequenti conclusione constabit oppositum.

CONCLUSIO V.

47. **R**arefactio corporis fit per receptionem corpusculorum insensibilium ex se intra poros rei rarefactæ, & dilatationem insensibilium ipsorum pororum; condensatio autem fit per egressum corpusculorum a poris & compressionem insensibilium istorum pororum. Hæc est Authorum quintæ sententiæ contra reliquas.

Quomodo fit rarefactio.

Probat^{ur} sufficienter, quia potest intelligi sine vlla difficultate quomodo rarefactio fiat hoc modo; & ex dictis patet quod nullo alio modo sine maximis difficultatibus poterit fieri: ergo dicendum est, quod hoc modo fiat.

Confirmatur, quia dum aqua rarefuit apparet ad sensum interponi aërem; & illa corpora, quæ sunt magis porosa, sunt aptiora ad rarefactionem, ac condensationem: ergo signum est, quod per huiusmodi interpositionem corpusculorum fiat rarefactio.

Obiicit primo cum Harado: Vas plenum aqua, si obrueretur & congeletur aqua, rumpitur, ex eo quod alias daretur vacuum; sed si condensatio fieret per egressum corpusculorum intra rem condensatam inclusorum, non esset periculum vacui, nam locus derelictus ab aqua condensata occuparetur à corpusculis egredientibus ab ipsa: ergo non deberet rumpi vas ad impediendum vacuum.

48. *Respondetur primo*, negando maiorem: neque enim videtur probabile quod rumpatur vitæ vacui causa: primo quia, ut bene aduertit *Arriaga*, etiam vas plenum aqua apertum, & non obturatum sapissime frangitur.

Nō rumpitur vas plenum ad vitandum vacuum.

M m m

ad

ad congelationem aquæ; tum autē non potest dici, quod frangatur ut impediatur vacuum: sed illa causa ob quam frangitur tum, potest sufficere, ut frangatur, quando est obturatum: ergo non debet dici quod frangatur tum ad vitandū vacuum. *Secundo*: quia ut idem aduertit, vas plenum oleo, aut butiro, si obturetur, & condensetur oleum aut butirum, non frangitur, & tamen tum esset tantum vacui periculum, ac quando esset plenum aqua, & hæc congelaretur. *Tertio*: quia quando in vase obturato congelatur superior pars, non frangitur vas, nisi congeletur tota aqua, aut maxima pars illius, & tamen esset periculum vacui, congelata parte, tam bene, ac congelata tota: ergo non frangitur ad impediendum vacuum. *Quarto*: quia si ad impediendum vacuum deberet rumpi vas, si fieret congelatio, potius deberet impediiri congelatio naturaliter, quam rumpi vas: quæ etiam ratio mihi probabilissime ostēdit quod ascensus aquæ sursum, non fiat ad impediendum vacuum, de quo suo loco in *Physica* actum est. *Quinto*, quia potest assignari alia causa cur rumpatur vas, nēpe, quia agentia condensantia aquam habent vim comprimendi partes ipsius vasis, atque adeo rumpendi ipsum; unde & sæpe rumpuntur, quando sunt vacua ob nimium frigus, vel etiam ob nimium calorem; & deinde aqua condensata, & reddita durior, impulsu suo ad illam contractionem multum iuvare potest.

Dices: licet hoc dici posset, si vas esset testaceum, aut vitreum; non tamen si esset ferreum, aut aneum, ac valde crassum. Sed huiusmodi etiam vasa rumpuntur, si bene obturantur ac congelaretur aqua: ergo solutio non sufficit.

Respondet, negando minorem: nec credo aduersarios ea de re habuisse vquam experientiam. Unde ipsimet solent proponere hanc difficultatem de vase testaceo, aut vitreo. Et si supponatur vas non habere poros, negari debet futuram rarefactionem: nec hoc erit contra experientiam, quia nunquam facta est in vase, de quo constaret experientia quod non haberet poros. Adde quod quemadmodum condensans habet virtutem extrahendi corpuscula illa, & comprimendi partes aquæ: ita etiam habere potest virtutem partes vasis comprimendi, & extrahendi corpuscula ab ipsius poris: per hanc autem compressionem facile potest rumpi vas, etiam si non esset periculum vacui. Unde patet quod vas non rumpetur ad impediendum vacuum; & sic tolleretur difficultas obiectionis.

49. *Obiicies secundo*: sicut aqua potest rarefieri per calorem, ita etiam corpuscula, quæ producerentur in ipso, possent sic rarefieri, & consequenter deberent intra se recipere alia corpuscula, & sic in infinitum.

Confirmatur: quia rarefactio, quæ fieret hoc modo, non distingueretur à rarefactione improprie dicta, quod est absurdum.

Confirmatur secundo: quia non videtur posse dari corpuscula magis tenuia, quam sint aer, & ignis; sed hæc rarefiunt: ergo rarefactio non fit per receptionem huiusmodi corpusculorum.

Respondetur, quidquid sit utrum possent rarefieri quæcumque corpuscula, negando tamen quod corpuscula producta per ignem rarefacientem in aqua possent rarefieri ab igne; quod si etiam potuissent, non sequeretur processus in infinitum: nam duo, vel tria genera substantiarum potuissent sufficere ad rarefactionem sui mutua: ita ut partes vnius substantiæ ingrederentur poros alterius substantiæ rarefactæ, & è contra.

Ad confirmationem primam respondetur, negando sequelam: cuius ratio patet ex dictis ante primā conclusionē.

Ad secundam respondetur, si antecedens sit verum, negando consequentiam, quia tum non necessario requiritur ad rarefactionem quod fiat per receptionem corporum magis subtilium, quam sit res rarefacta. Quod si aer ipse, & ignis possent fieri rariores, quā semel sunt, ut faterentur Aduersarij, cur negaretur possibilitas corporum magis subtilium, & tenuium, quam sit aer, aut ignis? & iuxta hoc posset negari antecedēs confirmationis huius.

50. *Obiicies tertio*: sequeretur quod Deus non poterit

producere aliquod nouum corpus in mundo cum materia, & forma sua, quin destrueret aliquid aliud, aut dilaretur ambitus cœli lunæ, aut poneret duo corpora in eodem loco, quod videtur absurdum.

Probatur sequela, quia non haberet locum distinctum à locis omnium aliorum corporum. nec illa omnia possunt occupare minorem locum sine penetratione.

Respondetur admittendo sequelam; nec id est magis absurdum, quam quod non poterit producere aliquod corpus de nouo sine condensatione, aut destructione aliquis alterius corporis, vel dilatatione cœli lunæ, aut penetratione.

Obiicies quarto: quædam corpora sunt aliis rariores sine admixtione aliorum corpusculorum in suis poris, ut patet in aqua, & plumbo, etiam si nulla alia haberent intermixta corpora, & etiam secundum communem sententiam in cœlis, quorum aliquæ partes sunt aliis densiores, aliæ rariores: ergo nec raritas fit per ingressum corpusculorum, nec densitas per egressum.

Respondetur, distinguendo antecedens: raritate, de qua hic loquimur, nego: alia, transeat, & nego consequentiam: quæ responsio facilis est ex suppositione dictorum in initio questionis.

Obiicies quinto, secundum Philosophum: raturum est quod habet multum quantitatis, & parum materiæ: densum vero quod habet multum materiæ, & parum quantitatis: ergo quando aliquid de raro fit densum, perdit plus quantitatis, quam materiæ, & consequenter potest esse plus quantitatis quam materiæ in aliquo, & plus etiam materiæ, quam quantitatis; quod est contra principia, quibus probauimus non posse acquiri quantitatem nouam sine subiecto nouo.

Respondetur distinguendo antecedens: quod habet multum quantitatis suæ propriæ primo in seipso in hæretis, nego: quod habet multum quantitatis suæ propriæ, & etiam alienæ, sed non in hæretis in se ipso, concedo antecedens; & similiter distinguo consequens. Itaque, quando corpus fit rarum, quia intra poros suos recipit corpuscula habentia quantitatem, & consequenter extenditur ad occupandum maius spatium, quam antea occupabat sine augmento suæ materiæ; inde dicitur quod habebat multum quantitatis, & parum materiæ; & similiter quia ab illo quod condensatur recedunt corpuscula, & comprimuntur partes ipsius ad occupandum minorem locum sine deperditione vllius partis suæ materiæ, dicitur habere multum materiæ, & parum quantitatis.

52. *Dices*: non est maior ratio cur rarum dicatur habere plus quantitatis quam ante, ob quantitatem corpusculorum interceptorum, quam etiam plus materiæ ob materiam istorum: ergo responsio non saluat difficultatem.

Respondetur, negando antecedens, quia quantitas corpusculorum tribuit rei rarefactæ maiorem extensionem, quam ante, & propterea potest dici aliquo modo suæ materiæ vero illorum nihil ipsi confert, & propterea non tam commode potest vocari materia ipsius.

Dices secundo: quamuis hoc modo saluetur in re rarefacta multum quantitatis, & parum materiæ; tamen in re condensata non potest saluari multum materiæ, & parum quantitatis, quia in tali re tantum ad minus est quantitatis, etiam suæ propriæ, quantum est materiæ secundum nostram sententiam: ergo adhuc manet difficultas.

Respondetur, distinguendo antecedens: multum materiæ & parum quantitatis in consideratione ad quantitatem, quam ante habuit, aut quam poterit habere per rarefactionem, nego; sine tali consideratione, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Quæres primo, unde adueniunt corpuscula illa, quæ ingrediuntur poros rei rarefactæ?

Respondetur, illa partim generari de nouo per rarefactionem, partim reperiri in corporibus vicinis; ac vel ad vacuum impediendum confluere ad illos poros; vel eo detrudi per aliquas causas.

53. *Quæres secundo*, in qua actione consistat formaliter rarefactio?

Respon

Respondeo, si loquamur de actione, per quam ignis, verbi gratia rarefacit aquam, aut quaecumque aliam substantiam, quod consistat in calefactione, non quidem quatenus calefactio est formaliter, quia ut sic habet facere illam substantiam calidam, & per hoc præcise non habet rarefieri; sed quatenus ad eam sequitur, quod dilatetur partes corporis rarefacti per intromissionem alterius corporis. Si vero loquamur de rarefactione quatenus præcise habet dilatare illas partes per illam intromissionem, consistit in actione per quam producit illa partium extensio & intromissio alterius substantiæ.

Et si quæras, in quam ex his actionibus simpliciter, & formaliter debet dici consistere?

Respondeo quod in posteriori, quia per illam solum corpus rareficeret, si esset absque altera; per alteram vero non rareficeret, si hæc non esset; unde mihi videtur quod illa actio productiva caloris aut cuiuscumque alterius qualitatis, ad quam sequitur illa extensio, dicatur rarefactio eo modo, quo actio quam habet homo circa materiam convertendam in substantiam hominis, dicitur generatio, quatenus scilicet est actio, ad quam connaturaliter sequitur generatio.

DISPUT. XXVII.

De Elementis.

DVOBUS locis solet tractari de elementis cum Philosopho, & in libris de Cælo, & etiam in præsentibus, in quorum secundo de iis solis & spectantibus ad ipsa agit Aristoteles. Ideo autem eorum consideratio ad hos libros spectat, quia cum actum esset de generatione, & corruptione corporum in communi, descendendum erat primo ad generationes elementorum, ex quibus cætera corpora generari solent.

QVÆSTIO I.

Quid est Elementum & quot sunt.

Non agimus hic de elementis in latissima acceptione, quatenus principium, & initium cuiusque rei solet vocari elementum eius; quo sensu litteræ dicuntur elementa orationis, & propositiones per se notæ elementa demonstrationis; sed in alia strictiori, quatenus elementum capitur pro corpore aliquo rationem aliquam specialem habente, ratione cuius dici debet elementum potius quàm alia corpora, quæ ratio specialis hic assignanda est.

Arriaga, reiecta descriptione Philosophi, describit elementum esse, quod una tantum ex primis qualitatibus constet. *Hæc descriptio non placet primò*, quia supponit non dari alias qualitates plures quam duas; ex hoc enim solum sequitur quod elementum quodlibet non haberet duas qualitates; sed hoc suppositum est falsum, ut postea videbitur. *Secundò*, quia licet quodlibet elementum solum constaret una ex primis qualitatibus, tamen non ex hoc formaliter haberet esse elementum: nam esse elementum competit ipsi, quatenus habet aliquo modo rationem principij aliarum rerum, ut omnes fatentur: ergo per hæc descriptionem non declaratur sufficienter ratio elementi ut elementum est, quamvis describeretur ratio rei, quæ est elementum, quatenus distinguitur ab omnibus aliis rebus, quæ non sunt elementum.

Confirmatur, quia si quis vellet describere risibile dicendo, quod esset illud quod esset rationale; quamvis reuera describeret re illam, quæ est risibilis, quatenus distinguitur ab omni alia re, quæ non est risibilis, tamen certum est quod non describeret illam ut est risibilis formaliter: ergo idem dicendum in proposito. Et per hoc patet quod male describeretur elementum esse quod exigeret duas ex primis qualitatibus, quam descriptionem idem *Arriaga* refutat ex eo quod supponat non dari nisi duas primas

qualitates, & consequenter falsum esse quod quodlibet ex mixtis postulet duas ex primis qualitatibus: sed hoc suppositum illius est falsum.

CONCLUSIO I.

2. Bene describitur Elementum, de quo hic agitur, esse corpus in quod alia corpora diuidi possunt, in quibus actu, vel potentia continetur; cum tamen ipsum in alia corpora specie diuersa diuidi non possit. Hæc est communis cum Philosopho 3. de celo tex. 31. contra *Arriagam*, quem miror à communi Philosophorum opinione absque meliori, quam ipse affert, impugnatione recedere.

*Probat*ur, quia & declarat hæc descriptio naturam elementi, quatenus habet rationem principij ac elementi; & omni ac soli cõpetit absque superfluitate, ut patebit exponendo singulas particulas. Dicitur *corpus*, ut ostendatur elementum, de quo agimus, esse corpus, & per hoc distinguatur à materia, & forma substantiali, quæ quatenus sunt principia prima, ex quibus omnia corpora naturalia fiunt, possent vocari elementa corporum naturalium. Dicitur, *in quod alia corpora* (intellige generabilia, & corruptibilia) *diuidi seu resolui possunt*, via generationis, & corruptionis, quatenus ex aliis corporibus corruptis generari potest elementum. Dicitur etiam, *in quibus actu vel potentia insunt*, tum ut significetur, quomodo habeat elementum esse principium aliorum corporum, quatenus scilicet in illis continetur aliquo modo: tum etiam ut sciatur, quod licet vnum elementum ex alio fieri possit, tamen vnum in aliud diuidi, aut resolui non possit, quia scilicet vnũ in alio non continetur actu aut potentia. Ad hoc autem ut aliquid in aliud resolui possit proprie, illud in quod resoluitur debet actu aut potentia contineri in eo, quod in ipsum resoluitur: unde licet ex aere fieret ignis, tamen ignis non resoluitur, nec diuiditur in aërem, quia aër non continetur actu, aut potentia in igne; resolutio autem, & diuisio est in ea quæ continetur in resolutio, aut diuisio. Dicitur *actu vel potentia*, ut abstrahatur à controuersia inferius examinanda, an scilicet elementa actu, & formaliter contineantur in mixtis; an vero in potentia tantum seu virtualiter. Dicitur, *cum tamen ipsum in alia corpora specie diuersa diuidi non possit*, quia si posset sic diuidi, non esset primum elementum, sed potius illa alia corpora, in quæ diuidi posset. Dicitur, *in corpora*, & non in res, aut substantias, quia elementum corporeum quodcumque potest diuidi in materiam, & formam, quæ sunt res & substantiæ; non vero corpora, hoc est constantia materia, & forma. Dicitur denique, *specie distincta*, quia possunt elementa diuidi in partes integrantes suas, quarum quælibet est corpus; quia vero non habent partes integrantes diuersæ rationis, propterea nequeunt diuidi in corpora specie distincta.

3. Obicit Arriaga, alia corpora non componi ex elementis, nec elementa esse minus diuisibilia in alia corpora.

Sed hoc ipsum, quod est directe contrarium definitioni præmissæ, & propterea negandum ab omni assertore definitionis, probare certe deberet hic *Author*; nec quidpiam magis ridiculum est ad impugnamdam aliquam sententiam, quam assumere oppositum eius absque ulteriori probatione.

Verum in forma respondeo negando illam propositionem *Arriaga* quoad utramque partem. Nec certe possent elementa habere rationem elementorum vlla ratione potius quam alia corpora nisi essent principia aliquo modo constituentia alia corpora, nec essent prima elementa, si eodem modo possent diuidi, & resolui in alia corpora, quo alia corpora possunt in ipsa; ergo alia quæ sunt constitutiva aliorum corporum, & aliquo modo minus diuisibilia quam alia corpora. Quomodo autem constituent alia corpora, & quomodo non sint indiuisibilia in alia corpora melius videbitur inferius, dum agetur de modo quo mixta constituuntur ex elementis.

CONCLUSIO II.

4. Quatuor tantum dantur elementa, nempe ignis, aër, aqua, & terra. Hæc etiam est communis cum Philosopho hic.

M m m 2

Probat

Quatuor tantum sunt elementa.

Probant Complutenses; quia ex primis qualitatibus, verbi gratia frigore, calore, humiditate, siccitate, quatuor tantum combinationes naturales fieri possunt, scilicet, calidum & siccum, calidum & humidum, frigidum & humidum, frigidum & siccum: ergo tantum sunt constituenda quatuor prima corpora, quibus prædictæ combinationes conuenire possunt connaturaliter.

Probant antecedens, quia quamuis duæ combinationes possint ex prædictis qualitatibus fieri, ut frigidum & calidum, humidum & siccum, hæc tamen non possunt alicui corpori simplici esse connaturales.

Verum hæc probatio, nisi aliunde perficiatur, nullo modo sufficere potest: *Primo*, quia dubitari posset de consequentia; ad cuius valorem probari deberet, quod combinationes illæ, quæ possunt fieri ex illis, debeant solis elementis competere, quod supponunt hi authores, sed probatione valde indiget. *Secundo*, quia, si darentur corpora, in quibus reperirentur primæ qualitates sic, ut cuiuslibet vna tantum ex illis cõpeteret, illa sine dubio essent elementa tam bene, quam ea, quibus duæ ex illis competere. *Tertio*, quia illæ ipsæ combinationes quatuor possunt habere latitudinem maiorem & minorem, ita scilicet, ut vni corpori duæ ex illis qualitatibus in summo competant, & alij vna ex illis in summo, & altera in remisso; & alij vtrique in gradu remisso: sed corpora, quibus sic competere, essent elementa, non minus quam quatuor illa, quæ de facto sunt, & essent diuersæ speciei inter se non minus, quam mixta corpora, quæ exigunt quatuor qualitates primas, sunt diuersæ speciei inter se ex eo, quod exigunt illas qualitates secundum diuersam extensionem. Nec vim huius rationis eneruat quod respondent *Complutenses* num. 11. & 12. ut leuiter consideranti patet, nec consequenter opus est ut hic particularius demonstretur.

5. *Probari solet conclusio secundo ex Philosopho*, ex eo, quod sint quatuor loca infra cælum; summum quod tãgit cælum, infimum quod est centrum terræ, alterum propè summum, & alterum propè infimum: ergo quatuor tantum dantur elementa, quorum vnum, quod est summæ leuitatis, postulat esse in loco summo, nempe ignis; alterum quod est summè graue, in loco infimo, nempe terra; tertium, quod est mediocriter leue, in loco propiori ad summum, ut est aer; & quartum, quod est mediocriter graue, in loco propiori ad infimum, nempe aqua.

Hæc etiam probatio per se non sufficit; *Primo*, quia non constat quin corpus mixtum posset exigere esse in loco summo, & etiã in loco infimo; & sane lapis grauis æque bene descenderet naturaliter ad centrum terræ, ac terra ipsa, si non poneretur obstaculum: ergo ex locis non sequitur dari quatuor elementa. *Secundo*, quia infra locum summum & infimum, quantum ad rationem, nihil impediret, quo minus vnum tantum elementum posset occupare totum loci medium; & si hoc esset verum, tria tantum darentur elementa. *Tertio*, quia sicut possunt assignari duo loca, vnus in tanta propinquitate, & alius in maiori vel minori; & possent dari corpora distincta, quæ peterent occupare illa loca ex maiori vel minori leuitate aut grauitate sua: ergo possent ex locis repertis in vniuerso æque concludi plura elementa, ac quatuor. *Quarto*, quia non constat dari quatuor loca distincta occupabilia ab elementis magis quam duo, nisi quatenus constat dari quatuor elementa, quæ occupant omnia loca sub cælo, & occupant loca distincta: ergo potius ex quatuor elementis deberent probari illa loca, quam ex illis locis quatuor elementa.

6. *Melius ergo probatur conclusio*, quia de facto datur aer, ignis, aqua, terra, quorum quodlibet est elementum, & nihil aliud de facto datur, quod sit elementum: ergo quatuor tantum sunt elementa: consequentia est euidentis. Antecedens quoad primam partem est etiam euidentis, & probatur quo ad secundam, quia quodlibet aliud corpus constat ex illis, & est resolubile in illa; nec vllum ex illis est resolubile in alia corpora: ergo quodlibet ex illis est elementum.

Probatur etiam idẽ antecedens, quoad tertiam partẽ,

quia nullum aliud corpus potest assignari, quod non sit resolubile in alia corpora specie distincta: ergo nullum aliud corpus est elementum.

Confirmatur hoc, quia in quolibet ex cæteris corporibus reperiuntur qualitates connaturales primæ horum quatuor, ut calor, frigus, humiditas, siccitas: ergo vel virtualiter, vel formaliter reperiuntur hæc quatuor corpora in aliis corporibus: sed in nullo ex his reperiuntur omnes qualitates connaturales primæ aliorum corporum: ergo alia corpora non continentur aut formaliter, aut virtute in his, & consequenter hæc quatuor erunt elementa; cætera vero corpora non erunt.

7. *Obicitur*: ex igne fit aqua, & aer, quæ sunt specie diuersa: ergo ignis est resolubilis, & diuisibilis in corpora specie diuersa, & consequenter non est elementum.

Probatur consequentia, quia eatenus mixtum dicitur esse resolubile in specie diuersa, quia ex ipso possunt fieri corpora specie diuersa: ergo si ex igne possunt fieri corpora specie diuersa, erit resolubilis, ac diuisibilis in specie diuersa.

Respondeo negando consequentiam cum antecedenti suæ probationis: non ideo enim præcise id dicitur; sed quia ex ipso sunt corpora specie diuersa, quæ in ipso met cõtinentur virtualiter, aut formaliter. Quamuis autem aer, & aqua possint fieri ex igne, tamen non continentur formaliter, aut virtualiter in igne, & propterea ignis non debet dici esse diuisibilis, aut resolubilis in illa.

Dicitur: non fierent ex ipso, nisi continerentur in ipso: ergo cum fiant ex ipso, debent contineri in ipso, aut virtualiter, aut formaliter: ergo falsum est quod sic in ipso non contineantur.

Responderetur distinguendo antecedens: nisi contineantur in ipso, quatenus possunt educi ex potentia materiæ ipsius, concedo antecedens: quatenus ipsæmet formaliter in ipso met igne continerentur, aut quatenus ipsorum virtutes, hoc est qualitates primæ, quas connaturaliter exigunt, in ipso formaliter reperiuntur, nego antecedens. Quando ergo dicimus quod elementa non contineant alia corpora formaliter, aut virtualiter, sensus huius est, quod alia corpora, nec secundum se formaliter, nec secundum qualitates suas primas connaturales ipsis contineantur actu.

CONCLUSIO III.

8. *Quatuor elementa non sunt ita simplicia, quin componantur non solum ex partibus metaphysicis, sed etiam ex partibus physicis, materia scilicet, & forma substantiali.* Hæc est communissima inter omnes Peripateticos contra aliquos antiquos, & modernos, quos citat, & sequitur *Camerarius* p. 2. q. 1. existimans elementa esse materiam primam.

Probatur primo: experientia constat ignem de nouo produci & extinguì, etiam per virtutem causarum secundarum: sed hoc esset falsum, si esset materia prima, aut si non constaret materia prima, & forma substantiali.

Probatur minor tum quia materia prima non est generabilis, nec corruptibilis, tum quia agens creatum nequit producere aliquid, nisi dependenter à subiecto, ut patet ex principiis quibus collegimus in Physica dari materiam primam.

Probatur secundo: quia si elementa essent materia prima, darentur quatuor materiæ primæ sublunares distinctæ rationis, & præterea materia prima daretur naturaliter absque vlla forma substantiali.

9. *Obicitur ex Camerario*: elementa sunt ingenerabilia, & incorruptibilia: ergo nõ distinguuntur à materia prima: ideo enim distinguenter, quia non essent ingenerabilia & incorruptibilia, sicut illa debet esse.

Probatur antecedens, quia nec aer conuertere potest in se ignem, nec ignis aerem, nec aqua potest conuerteri in ignem, aut etiam terra; quod satis fuscè ipse conatur ostendere: ergo.

Sed miror sane tam leui fundamento innixum hunc authorem à communissima doctorum sententia recedere.

Respondeo

Respondeo autem negando antecedens: & quidquid sit de antecedenti, quod ab *Arriaga* expresse defenditur, quamvis non negauerit propterea nostram conclusionem, nego consequentiam: quamvis enim non possent conuertere se in se inuicem immediate, non inde sequitur quin sint generabilia & corruptibilia per alias causas; & generatio & corruptio ignis tam nota est experientia, quam vlla prorsus generatio & corruptio, vt mirū sit hunc authorem hanc sibi experientiam non obieciisse, si eam soluere potuerit; & si non potuerit, ob eam non reliquisse suam sententiam, quæ defendi nequit nisi eā soluta. Innuit quidem in responsione ad replicam tertiam, ignem de nouo non produci, sed inclusum in mixto ab ipso separari. At prorsus incredibile est ignē illum immēsum, qui ex puluere tormētario aut stramine fit, inclusum fuisse actualiter in puluere aut in stramine isto: & quamuis admitteretur elementa omnia esse formaliter in mixtis; tamen tantā esse quantitātē elementi ignis in puluere aut stramine, quantus produciatur ex puluere, aut stramine, aut carta, non potest cū vlla probabilitate asseri: & deinde nō est credibile quod totus ille ignis remaneat in corporibus illis, quæ ex igne extincto generantur. Adde falsum esse quod elementa maneat formaliter in mixto, vt postea probabitur.

QVÆSTIO II.

Quomodo elementa continentur in mixtis.

10. *Suppono primo*, ex dictis, elementa esse corpora composita ex materia prima, & forma substantiali: quamvis enim ex illis ipsis authoribus, qui elementa distinguunt à materia prima, aliqui putauerint illa constitui in esse elementis, non per formam substantialem aliquam, sed per ipsasmet qualitates primas; tamen ex omnibus principiis, ex quibus constat dari formas substantiales in mixto distinctas à materia prima, constat etiam dari formas substantiales in elementis. Imo vtimur communiter ad probandam formam substantialem experientia, qua constat nobis quod aqua calida reducat se ad pristinum frigus, quod non posset facere nisi haberet formam substantialem: & certe si dubitaretur de hoc, non posset saltem dubitari, quin debeat habere supra materiam primam, aliquam formam distinctam à qualitatibus primis, ratione cuius reducat se ad pristinum statum frigoris: & consequenter dubitari non potest quin elementum aquæ (& idem est dicendum de reliquis) constitutur in esse talis elementi per illam aliam formam potius, quam per primas qualitates.

Nec refert quod opponunt aduersarij, formas non cognosci nisi ex operationibus: sed nullas habent operationes elementa, nisi quæ conueniunt ipsis ratione primarum qualitatū: ergo non habent alias formas, quam primas qualitat. s.

Respondetur enim facile negando minorem; ignis enim habet producere alium ignē, quod non competit ipsi ratione primarum qualitatū præcise. Deinde aqua habet reducere ad se frigus deperditum: hoc autem nō cōpetit ipsi ratione frigoris, aut vllius alterius primæ qualitat. s.

Suppono secundo, elementa altero ex duobus modis solum posse reperiri in mixtis, vel secundum entitatem suā substantialem, ita vt formaliter quodlibet ex illis sit in quolibet mixto, in ligno, verbi gratia, & homine, ignis, aer, aqua, terra cum materia prima, & formis suis substantialibus propriis; vel solum secundum virtutem suā, quatenus scilicet qualitates primæ, quæ sunt virtutes elementorum, quia per eas agunt, & disponunt alia corpora ad generationem, & corruptionem, reperiuntur in quolibet. Si primo modo reperiuntur in mixto, debent dici esse in mixto formaliter; si secundo tantum modo, non debent dici esse in mixtis nisi virtualiter.

CONCLUSIO I.

12. *Elementa non manent formaliter in mixto.* Hæc est communissima Peripateticorum cum Doctore in 2. dist. 15. & Philosopho hic, ac in libris de celo, quos sequitur *Arriaga*

disp. 2. Phys. sect. 1. contra *Auicennam*, *Philippinum*, *Albertum Magnum*, & plures alios, quos citat, & sequitur *Camerarius* p. 2. q. 2.

Probatur primo, quia si elementa manerent formaliter in mixto, vel essent in qualibet parte mixti; vel vnum in vna, & alterum in altera: sed neutrum dici potest: ergo.

Probatur minor, quia non quodlibet in qualibet parte, quia alias duæ substantiæ penetrarent se inuicem naturaliter: & præterea manifeste patet aquam, & ignem non compati simul, sed ad applicationem vnius corrumpi alterum; non etiam vnum in vna, & alterum in altera parte: tum quia experientia constat omnes partes integrales mixtorum esse mixtas, & nullam partem ex illis esse vllum ex elementis; tum etiam quia ignis & aqua non compatiuntur se contigue.

Probatur secundo, quia ignis magnus fortius resistere potest contrariis destruentibus, & diutius se conservare quam parvus: sed ignis quantumvis magnus nequit diu perseverare apud nos absque pabulo; ergo neq; parvus. Sed si daretur ignis in mixto verbi gratia in homine, aut ligno, aut lapide, maneret ibi absque pabulo: ergo non datur, & consequenter elementa non manent formaliter in mixto.

Confirmatur, quia exigua scintilla potest accendere magnam quantitatem pulueris tormentarij; ergo posset etiam accendi ab igne in ipso mixto incluso, si includeretur in illo, & consequenter quandoquidem non accendatur ab illo, debet dici quod non includatur in ipso.

13. *Probatur tertio*, quia si elementa cum suis formis substantialibus manerent formaliter in mixto verbi gratia in lapide, vel simul cum illis in mixto reperiretur alia forma substantialis, vel non daretur. Si non daretur, ergo omnia mixta sunt eiusdem speciei. Si daretur, ergo nullum elementum est substantia completa, quandoquidem posset ulterius compleri per formam substantialem superuenientem. Et præterea, ergo vna forma potest subiectari in subiectis realiter distinctis: illa enim forma substantialis superueniens elementi subiectaretur in omnibus elementis, quod omnino apparet absurdum.

Nec satisfaciunt, quod dicit *Camerarius*, vnam formam posse subiectari in multis faciendo ipsa vnum per se, licet non possit subiectari in multis non faciendo ipsa vnum per se. Non satisfaciunt, inquam. *Primo*, quia non potest assignari ratio cur vna forma possit subiectari in multis faciendo ipsa vnum per se, & non possit subiectari in illis non faciendo ipsa vnum per se. *Secundo*, quia nulla forma superueniens pluribus potest facere, quin illa sint plura, quamvis forte posset facere forma superueniens, vt aliqua plura constituent vnum per se.

Confirmatur probatio hæc: quia illa forma superueniens formis elementorum se sola sufficeret cum materia elementorum absque formis elementorum: ergo non est dicendum quod cum illa forma maneat formæ elementorum.

Probatur denique, quia quando generatur mixtum, vt adunarentur elementa formaliter in ipso, vel elementa antecedenter existentia in ipso adunarentur, vel alia elementa de nouo in ipso producerentur: neutrum dici potest: ergo.

Probatur minor quoad primam partem, quia non sunt applicata alia elementa, quoties produciuntur mixta, quæ sic adunarentur: & per hoc ipsum probatur minor quoad secundam partem, quia si non sint applicata, non adsunt alia causæ, quæ de nouo producerent elementa omnia.

Obijciunt primo. Proprietates elementorum, verbi gratia primæ qualitates, sunt in mixtis actualiter: ergo & formæ substantiales eorum, & consequenter ipsamet.

Respondeo, distinguendo antecedens: in ea intentione, in qua sunt proprietates physicæ elementorum, nego antecedens; in alia intentione, concedo antecedens & nego consequentiam.

Obijciunt secundo: vnumquodque componitur ex iis formaliter, in quæ potest resolui formaliter: sed mixtum

potest resolui formaliter in elementa: ergo constat ex elementis formaliter.

Respondeo, distinguendo maiorem: in qua potest resolui tanquam in partes, aut tanquam in ea qua in ipso ante actu fuerunt, & non producuntur de nouo, quando resoluitur in ipsa, sed solum aufertur vno ipsorum, concedo maiorem: in qua potest resolui non tanquam in partes, nec tanquam in aliqua, qua ante fuerunt, sed qua de nouo producuntur ex ipso, nego maiorem: & similiter distinguo minorem: potest resolui priori modo, nego minorem; posteriori modo, concedo minorem, & nego consequentiam.

Obijcies tertio: sequeretur mixtum non esse magis compositum, quam ipsamet elementa, nec consequenter hæc esse magis simplicia, quam mixtum, quod est absurdum.

Respondeo, distinguendo sequelam: quantum ad compositionem substantialem, concedo, nec id est absurdum; quantum ad accidentalem, nego, & id solum esset absurdum. Itaque mixta dicuntur magis composita, & elementa magis simplicia, quia ex qualitatibus primis elementa solum exigunt aliqua; mixta vero omnia; & quia forma substantialis mixti exigit connaturaliter omnes illas qualitates, forma vero elementi non exigit, propterea illa potest dici esse virtualiter magis composita, quam hæc.

15. *Obijcies quarto*: ex silice per ferrum percusso exit ignis, & ex ligno applicato igni, dum comburitur, exeunt humores aquei, & denique si nix, aut grando conferretur in cypho mundo, donec liquefiat, reperientur in eius fundo pulueres terreis: sed hoc non contingeret, nisi elementa formaliter reperirentur in mixtis illis: ergo.

Respondetur, negando minorem: nam ignis, qui ex silice exit, non erat autem formaliter in ipso, sed tum producitur de nouo ab aliqua causa vniuersali, quia ad attritionem silicis producitur dispositio sufficiens ad ipsum, quod si ideo exiret ex silice percusso, quod formaliter in ipso reperitur, quandoquidem similiter reperitur in aliis mixtis, deberet etiam exire ex aliis, quando similiter percuterentur, ac attererentur, contra experientiam: quod sane valde aduertendum est ad euacuandum vim huius experientiae: de igne silicis, cui aduersarij multum fidunt.

Humores autem isti ex ligno viridi exeuntes, vel non sunt vera aqua, sed substantiae humidæ distinctæ speciei deferuientes ad nutritionem arboris, sicut sanguis deferuit ad nutritionem hominum; & si tales sunt, obiectio non est ad propositum: vel si sunt vera aqua elementaris, non spectabant ad constitutionem ligni, sed per accidens reperiebantur in ipsius poris, & sic etiam non facit illa experientia ad rem.

Denique pulueres illi reperti in cypho post liquefactionem niuis aut grandinis, similiter non spectabant per se ad substantiam niuis, aut grandinis, sed adherabant accidentaliter ipsis descendentibus ad terram, & fortassis non semper reperiretur illa experientia esse vera.

16. *Obijcies quinto*: mixtio est miscibilium alteratorum vno, secundum Philosophum; & in hoc distinguitur à generatione, quod subiectum ex quo fit generatio corrumpatur, subiectum vero ex quo fit mixtio, scilicet ipsamet miscibilia, non corrumpantur, sed alterentur: ergo quando per mixtionem ex elementis producuntur mixta, elementa non corrumpuntur, & consequenter manent formaliter in mixtis.

Respondetur, distinguendo antecedens pro secunda parte: In hoc distinguitur mixtio à generatione, quod illius subiectum non corrumpatur quantum ad esse suum proprium & formale, huius vero subiectum sic corrumpatur, nego antecedens; quod non corrumpatur sic quin maneat secundum virtutem suam, hoc est, secundum qualitatem primam, quam connaturaliter exigit in mixto, subiectum vero generationis, qua non est mixtio, corrumpatur, & secundum se, & secundum virtutem suam, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Itaque distinctio vtriusque mutationis est, quod subiectum generationis non debeat manere post generationem, nec formaliter, nec virtualiter: quod intellige de subiecto destruendo, non de subiecto per se, quod est materia prima.

17. *Obijcit sextio Camerarius* multa loca Philosophi, quibus videtur significare quod elementa formaliter remaneant in mixto. Sed omnia explicari possunt de permanetia virtuali.

Confirmatur hoc ad hominem: Ipsemet Camerarius non putaret elementa manere formaliter in mixto, iisque aduenire aliam formam substantialem, nisi putaret ea esse materiam primam, sed fateatur secundum Philosophum ea non esse materiam primam: ergo debet existimare Philosophum non ponere ea formaliter in mixto.

Obijcies septimo ex eodem: secundum communem modum loquendi mixta componuntur ex elementis: sed hic modus loquendi saluari nequit, nisi elementa formaliter mancant in mixtis: ergo.

Respondeo, negando minorem; sufficit enim ad illum saluandum, quod mancant virtualiter in mixtis.

Deinde, si hoc non sufficeret, potius corrigendus esset ille modus communis loquendi, qui posset fundari in aliquo supposito incerto, quam relinquenda communis sententia peritiorum, ac meliorum Philosophorum, tam validis innixa rationibus.

18. *Obijcies octauo*: mixta mouentur motu prædominantis elementis: sed non possent sic moueri, nisi manerent formaliter in ipsis elementum prædominans: ergo.

Confirmatur hoc, quia motus ille non potest referri in formam mixti, cum sæpe in loco, qui per talem motum acquiritur, corrumpatur, & inereat: nulla enim forma exigit locum naturaliter ubi debet corrumpi.

Respondetur, negando minorem, & ad confirmationem qua probatur, nego antecedens; ad cuius probationem dico, quod sæpe posset quis naturaliter moueri ad locum, ubi corrumpitur, quando per accidens in via ad locum naturale quod tendit, & ubi per se corrumpi non deberet, reperirentur causæ destructivæ, cuius exemplum manifestum patet in igne, qui secundum communem sententiam fertur naturaliter sursum, & tamen dum eo fertur, corrumpitur. Sic etiam, si terra decideret naturaliter in magnum ignem, corrumpere ab igne, modò ignis haberet virtutem corruptiuam eius, ut communius asseritur.

CONCLUSIO II.

19. Elementa continentur virtualiter in mixtis, & hoc non solum quatenus qualitates primæ eorum continentur in mixtis in gradu tamen remissiori, quam in elementis; sed etiam quatenus forma substantialis mixti habet quandam affinitatem cum formis elementorum in eo, quod exigit connaturaliter qualitates primas, quas exigunt connaturaliter forme elementorum.

Hæc est communis cum Doctore sententia. Patet prima pars, quia aliquo modo continentur in ipsis secundum omnes: non formaliter: ergo virtualiter: neque enim est alius modus, quo continerentur.

*Probat*ur secunda, & tertia pars, quia certum est quod mixta habeant qualitates illas primas, & etiam similitudinem in forma substantiali: ergo ut sic possunt dici continere virtualiter elementa.

Confirmatur hoc, quia illud potest dici continere virtualiter aliud, quod potest facere illud, quod ab illo alio fieri potest; sed mixtum quodcumque potest facere, quod potest fieri ab elemento quocumque quantum ad productionem qualitatum primarum in se, & alio subiecto, potest enim in se per formam substantialem producere qualitatem quamcumque primam, quam potest quodcumque elementum in se producere, & potest etiam similem qualitatem in aliquo gradu in quocumque alio subiecto capaci producere, non minus quam elementum, licet non in eadem intensione: ergo potest optime dici quod elementa contineantur virtualiter in mixto ratione convenientiæ non solum in forma accidentali, sed etiam substantiali.

Dicitur si hoc sufficeret, posset dici, quod mixta continentur virtualiter in elementis, quod est contra communem modum loquendi.

Respondeo, non posse dici, quod mixtum contineatur virtualiter in vno ex elementis, quia nullum vnum ex elementis

Quomodo mixta sunt magis composita quam elementa.

elementis exigit connaturaliter omnes qualitates primas, quas exigit mixtum, nec consequenter potest illas qualitates, aut in ordine ad illas facere quod potest facere mixtum; bene tamen potest dici, quod mixta continentur virtualiter in omnibus elementis simul sumptis; imò perfectius sic continentur in elementis, quam elementa in illis, quia perfectius possunt omnia elementa disponere ad productionem mixtorum, quam hæc ad productionem elementorum, quandoquidem elementa cum contineant qualitates primas in summo, possunt producere omnem gradum dispositiui ad formas mixtorum: hæc vero, cum non habeant illas qualitates in summo, nequeunt producere ex se gradum dispositiui ad formam elementari.

20. *Obijciat pro Caetano*, qui putat mixtum ratione formæ substantialis suæ, non posse dici continere elementa virtualiter: Si elementa virtualiter hoc modo continerentur in mixtis, possent mixta producere operationes elementorum perfectiori modo quam elementa, quod est falsum: neque enim vllam mixtum potest magis, aut perfectius calefacere, quam ignis: non ergo continentur sic virtualiter in illis.

Respondeo, negando sequelam, quamvis enim quod continet aliud virtualiter continentia perfecta, possit facere quod possit aliud, vel perfectius, vel æquè perfectè; tamè non omnis continetia virtualis debet esse sic perfecta, & si non sit sic perfecta, non sequitur quod continens sic aliud, possit facere operationes alterius æquè perfectè, aut perfectius. In proposito autem mixta non continent elementa virtualiter continentia virtuali perfecta, sed solum illa, quæ declaratur in conclusione, quatenus scilicet habent convenientiam cum elementis, & in qualitatibus primis, & in forma substantiali.

Dices: si talis convenientia sufficeret, vnum elementum contineret aliud, verbi gratia, ignis terram, aut è contra, quandoquidem conveniat cum terra in siccitate, & in forma etiam substantiali quatenus est principium exigens siccitatem.

Respondeo, negando sequelam, quia convenientia, quæ est inter mixta, & elementa, ratione cuius dicuntur hæc in illis virtualiter contineri, est convenientia in omnibus primis qualitatibus, quas elementa habent; terra autem non habet convenientiam cum igne in calore, vt communius tenetur, de quo tamen postea, nec ignis cum terra in frigore. Quod si vnum elementum haberet convenientiam cum alio in omnibus qualitatibus primis, fatendum esset quod vnum in altero contineretur virtualiter, nec hoc esset inconueniens.

21. *Obijciat secundo*: si qualitates elementorum essent formaliter in mixtis, sequeretur contrarietas qualitates esse simul in eodem subiecto: sed hoc est contra *Scotum* supra dicentem illas qualitates non contineri formaliter in mixtis.

Respondeo, distinguendo sequelam: in gradibus remissis compatilibus, concedo; incompatilibus, nego sequelam. Ad *Scotum* autem dico, quod ipse non asserat absolute qualitates elementorum non esse in gradibus remissis in mixto, sed solum quod non esset id necessarium ad rationem formalem mixti, neque ad hoc quod continerentur in illo virtualiter elementa: quod quidem verissimum est: nam si mixtis non darentur illæ qualitates formaliter, sed alia qualitas vna simplex, qua mediante posset mixtum actione æquiuoca calefacere, & frigefacere, & cætera, haberet rationem mixti, & elementa posset dici in ipso virtualiter manere non minus, quam habendo illas qualitates omnes formaliter.

Obijciat tertio: sequeretur mixtum esse perfectius elementis, quia quod continet aliqua virtualiter, est perfectius illis: sed hoc est falsum, quia sic elementa non possent causare mixta.

Respondeatur primo, negando sequelam; quia non continet illa continentia virtuali perfecta.

Respondeo secundo, negando minorem, ad cuius probationem dico elementa sola non causare mixta, sed disponunt tantum ad formam mixti, quæ producitur ab ali-

qua alia causa, vel inferiori, si adest sufficiens; vel superiori, si non adest.

QVÆSTIO III.

Quid, & quot sint qualitates primæ.

22. *Supponebamus* hæc dari qualitates primas, & eas convenire tam elementis, quam mixtis, diverso tamen modo. Hic ergo examinandum quid sint istæ qualitates primæ, & quot sint. Et quidem satis notum est experientia, quid sint illa, quæ communiter vocantur qualitates primæ: nemo enim non scit quid sit calor, quid frigus, quid siccitas, quid humiditas; nec melius hæc explicari possunt ignorantibus ipsorum naturam, & non potenti ea ab aliis rebus discernere, quam applicando illa ad potentiam activam ipsius, & dicendo illi quod calor sit id, quod causat talem sensationem, qualem ipse tum sentit applicato calore: per hoc enim ipse poterit postea calorem distinguere ab aliis omnibus rebus non minus, quam per disgregationem visus quam percipit, obiecta albedine potentie visive, potest discernere albedinem ab omnibus aliis rebus. Et eodem modo explicari potest natura frigoris, siccitatis, & humiditatis: sed per hoc tamen non explicatur cur sint qualitates primæ. Hoc ergo est quod hic declarandum est, quid sit scilicet qualitas prima, & quot sint. Nec difficultas movetur generaliter de quacunque qualitate, quæ posset habere rationem primæ qualitatis quomodocunque, sed de ea, quæ potest habere rationem primæ qualitatis, in ordine ad generationem, & corruptionem ex iis omnibus, quæ solis sublunariis competunt & sunt sensibiles, unde ab hac questione semoveri debet non solum lux, quæ non solum sublunariis competit & intellectiones ac volitiones, quæ sunt spirituales qualitates, sed etiam qualitates occultæ quacunque non sensibiles, qualis supponitur esse illa, qua mediante magnes attrahit ferrum, & similia.

CONCLUSIO I.

23. *Bene describuntur qualitates primæ esse, quæ neque ex se inveniuntur, neque ex alijs fiunt; cætera vero qualitates sensibiles sublunares fiunt ex illis.* Hæc est communissima.

Paret, quia omni & soli qualitati primæ, de qua hic agimus, hæc descriptio convenit, & declarat sufficienter naturam eius quatenus habet rationem primæ qualitatis, nec melius explicari potest.

CONCLUSIO II.

24. *Quatuor tantum dantur huiusmodi qualitates, nimirum calor, frigus, humiditas, siccitas; si tamen humiditas & siccitas sint qualitates, de quo postea, & si non, due tantum dantur qualitates primæ, nempe calor & frigus.* Hæc est communis.

Paret, quia in primis ex his qualitatibus nulla connaturaliter loquendo præsupponit alteram, aut aliam vllam sensibilem, ex qua fieret vlla ratio: ergo neque ex se, neque ex alijs fiunt hæc qualitates.

Deinde nulla potest assignari alia sensibilis qualitas, quæ non possit dici fieri ex his aliqua ratione: ergo aliæ omnes qualitates ex his fiunt: & consequenter hæc quatuor erunt qualitates primæ, & nullæ aliæ.

Confirmatur primo: quia hæc qualitates sunt qualitates propriæ elementorum, ex quibus alia corpora fiunt, & quæ nec ex se ipsis neque ex alijs fiunt: ergo similiter dicendum est quod hæc qualitates non fiunt ex se, aut ex alijs qualitatibus, sed potius aliæ omnes ex illis fiunt.

Confirmatur secundo: quia nullæ qualitates aliæ sensibiles competentes alijs corporibus mixtis reperiuntur absque his qualitatibus omnibus, quælibet autem ex his reperitur absque vlla ex qualitatibus illis alijs, & etiam sine quacunque ex se ipsis: ergo signum est quod hæc non præexigant connaturaliter vllas ex illis alijs qualitatibus, nec ex se ipsis, & quod aliæ omnes qualitates præexigant has.

25. *Probat* antecedens quoad primam partem, quia aliæ qualitates illæ per se non reperiuntur in mixtis; hæc autem

Descriptio
quæ
qualitates
primæ
marum.

Quatuor
tantum
dantur
qualitates
primæ.

autem qualitates omnes in illis reperiuntur. Probatur etiam quoad secundam partem, quia licet siccitas reperiatur cum frigore in terra, ut communius tenetur, tamen reperiatur etiam in igne sine frigore; & licet reperiatur in igne cum calore, tamen reperiatur in terra aut aliis corporibus sine calore. Similiter licet humiditas reperiatur in aqua cum frigore, reperiatur tamen in aëre aut aliis corporibus sine frigore; & licet reperiatur in aëre, aut aliis corporibus cum calore, reperiatur tamen in aqua sine calore.

Confirmatur tertio; quia omnes aliae qualitates sequuntur ad formam mixtorum, & non debent produci per se ante generationem formae mixti: haec autem debent necessario produci antecedenter ad generationem formae mixti: ergo sicut ipsamet mixta possunt dici fieri ex his qualitatibus, etiam illae aliae qualitates sequentes ad formam mixti debent dici fieri ex his.

Confirmatur quarto quia secundum Philosophum secundo de partibus animalium, ceterae qualitates tangibiles sunt ex his qualitatibus. Idem ait de saporibus cap. 4. de sensu, & sensibili, & de saporibus ibidem cap. 5. & de coloribus sect. ult. problem. & de sonis ibid. sect. 11. & de gravitate & leuitate cap. 3. de partibus animalium. Quae etiam doctrina ipsius confirmatur experientia, qua constat ex mutationibus harum qualitatum corpora laxari, stringi, addensari, rarefcere, reddi duriora, aut molliora, asperiora aut leniora; & insuper sapores, odores, colores aliquo modo quoad sensum alterari.

CONCLUSIO III.

Qualitates primae sunt reales, & positiuae.

26. *Predicta quatuor qualitates sunt reales & positiuae.* Haec est etiam communis contra quosdam antiquos, qui existimauerunt frigus & siccitatem non esse qualitates positiuas, sed priuationes tantum caloris & humiditatis, quamuis concederent calorem & humiditatem esse qualitates positiuas: est etiam contra *Arriagam*, qui hic n. 9. contra torrentem Peripateticorum probabilius putat siccitatem & humiditatem non esse qualitates; & consequenter duas tantum dari qualitates primas, calorem scilicet, & frigus.

Probatur primo contra antiquos, quia non est potior ratio cur frigus esset priuatio caloris, aut siccitas humiditatis, quam e contra calor esset priuatio frigoris, & humiditas siccitatis.

Probatur secundo, quia quidquid probat calorem & humiditatem esse qualitates positiuas, probat etiam idem de frigore & siccitate.

Probatur tertio, quia corpus frigidum facit aliud corpus frigidum, & diminuit calorem ipsius, non producendo aliquid aliud in ipso quam frigus: sed hoc esset falsum, si frigus esset priuatio; neque enim priuatio potest directe, & per se produci ab aliqua causa; aut aliud producere, ut est euidentius.

Probatur conclusio contra Arriagam, quia per tactum sentimus corpora esse humida & sicca: ergo humiditas & siccitas sunt qualitates: nihil enim per se sentitur a tactu, quod non sit qualitas, secundum omnes Philosophos, & ipsum etiam *Arriagam*. Probatur antecedens, quia si non experiremur tactu aliqua corpora esse humida, aliqua sicca, aliunde nobis id non constaret: & sane mirum est, cum *Arriaga* fateatur dari corpora humida & sicca, eum tamen asserere humiditatem & siccitatem non percipi a tactu, aut alio sensu.

27. *Diges cum ipso*: si aliquis tangat aquam humidam, nec dorem, nec molestiam inde sentit, nisi quatenus aqua est frigida aut calida, nec homo quamuis in se siccissimus sit, sentit quidpiam, nisi febrim vel ardorem habeat: ergo humiditas & siccitas non reperiuntur.

Sane miror hunc huius auctoris discursum, & multo magis miror eo ipsum duci potuisse ad discedendum ab opinione communissima omnium Philosophorum: sed *Respondeo* negando consequentiam, quidquid sit de antecedente: nam non consequitur ex eo, quod aliquis dolorem aut molestiam non sentiat ex perceptione alicuius obiecti, quod illud obiectum non sentiat ab ipso; neque enim omnia obiecta sensibilia debent esse illatiua doloris aut

molestiae; & certe ipse calor & frigus non semper, dum percipiuntur, inferunt dolorem aut molestiam: & de colore experientia constat raro, aut nunquam eum inferre dolorem; nec etiam est necesse ut quod sentitur semper inferat voluptatem, & certe non potius debet caulare dolorem quam voluptatem.

Ad illud de homine, qui non sentit in se siccitatem, imprimis est falsum, si vna manu tangat alteram siccam, quod non sentit in se siccitatem. Et si velit hic auctor quod nisi per vnam partem tangat alteram, non possit in se sentire siccitatem, quamuis id esset verum, non facit ad rem: quia posset esse talis natura siccitatis, quod non caularet sensationem sui, nisi in altero subiecto sibi applicato, in quo non caularet siccitatem.

Probatur secundo contra eundem, quia humor vini manet in speciebus Eucharisticis post consecrationem; sed in iis non remanet vlla pars substantiae vini: ergo humor vini distinguitur realiter a substantia eius, & consequenter erit qualitas; neque enim est quantitas aut relatio vlla extrinsecus adueniens.

Respondet Arriaga, non manere ibi humorem, sed partes quantitatis cum ea fluxibilitate quam haberent, si adessent ibi partes substantiales vini.

Sed contra, quia illa fluxibilitas, a qua habent esse humida, est quid distinctum a substantia, quantitate, & accidentibus aliis vini: ergo est qualitas, & consequenter habemus intentum.

Obijciunt primo pro antiquis: solo abscessu caloris augetur frigus absque productione vllius gradus frigoris: ergo signum est quod frigus sit priuatio caloris.

Respondeo, negando antecedens: quando enim affertur calor, producitur frigus, per quod expellatur: quod si etiam non semper produceretur frigus, licet tum sentiretur abscedente calore frigus magis quam ante, tamen adhuc negari deberet consequentia, quia hoc non oriretur ex eo, quod frigus sit priuatio caloris; sed ex eo, quod abscedente calore, minus distrahatur potentia tactiva, & magis possit consequenter attendere frigori. Imo argumentum potest retorqueri, quia si magis sentiretur frigus: ergo est aliquid positiuum: neque enim priuatio sentiri potest proprie loquendo.

Obijciunt pro Arriaga: humiditas, & siccitas non sunt operatiuae, nec sentiuntur in se, aut aliunde: ergo non dantur. Probatur antecedens quoad primam partem, quia totus Oceanus applicatus subiecto capaci humiditatis, si vel tenuissimum vitrum interponeretur, non humectaret illud. Simili experientia idem probari potest de siccitate. Probatur etiam quoad secundam partem per dicta supra.

Respondetur, negando antecedens quoad secundam partem; cuius ratio patet ex dictis supra. An autem antecedens sit verum quoad primam partem, nolo hic examinare, quia non est necessarium ad praesentem difficultatem.

CONCLUSIO IV.

29. *Non dantur in Elementis praeter predictas primas qualitates, aliae qualitates virtuales eiusdem nominis cum ipsis*, verbi gratia, praeter qualitatem caloris formalem non datur aliqua qualitas caloris virtualis in igne; nec praeter qualitatem frigoris formalem datur alia qualitas frigoris virtualis in aqua. Haec est communis contra quosdam antiquos.

Probatur ab aliquibus: quia alias illae quatuor qualitates formales non essent primae qualitates: sed potius illae virtuales contra Philosophum.

Verum haec probatio non sufficit primo: quia falsa est sequela: illae enim essent primae ex sensibilibus, nam qualitates virtuales non sunt sensibiles.

Secundo, quia si ex hoc sequeretur quod non essent primae, id non haberent aduersarij pro inconuenienti.

Probatur ergo melius conclusio, quia nullum est indicium, unde vel a priori, vel a posteriori colligi possit dari huiusmodi qualitates: ergo non sunt asserendae, ex regula communi de non multiplicandis entibus sine necessitate.

Dico,

Dices, id colligi bene ex eo, quod aqua calefacta producat in se frigus: hoc enim non facit mediante frigore formali: ergo mediante virtuali, & consequenter habet frigus virtuale.

Contra, quia falsa est consequentia; nam posset se reducere iterum ad frigus per formam suam substantialem.

30. *Confirmatur hoc*: quia quæro quomodo produxit in se illam qualitatem virtualem: non mediante alia qualitate virtuali, quia sic daretur processus in infinitum: ergo mediante forma sua substantiali: sed qua ratione posset per formam substantialem producere in se frigus illud virtuale, posset etiam in se mediante ea forma producere frigus formale: ergo non est necessarium frigus virtuale.

Quod si dicas frigus virtuale produci à generante in aqua, & conservari in ea à causa conservante aquam; similiter posset dici quod causa conservans aquam produceret in ipsa frigus formale, quando aufertur causa calefactiva; & sic etiam non est necessarium frigus virtuale.

Dices secundo: mixta habent huiusmodi qualitates virtuales: ergo & elementa.

Probatur antecedens, quia piper, & vinum formaliter frigida calefaciunt stomachum: non mediante calore formali, cum supponatur talem non esse in ipsis: ergo mediante calore virtuali.

Respondet, negando consequentiam; quia experientia constat mixta illa tales qualitates habere (si tamen eas habeant, & non producant potius illum calorem per suam formam substantialem) non autem constar idem de elementis.

Confirmatur hoc: quia non est experientia vlla, quod aqua calida frigeat aliud corpus quemadmodum vinum frigidum calefacit aliud corpus; sed potius experientia est de opposito: ergo non est idem dicendum de aqua, & vino quantum ad hoc. Deinde non constar experientia quod piper calefaciat se ipsum per calorem virtualem, sicut est de aqua calefacta quod frigeat se: ergo non est eadem ratio de ipsis.

QVÆSTIO IV.

Quomodo primæ qualitates distributæ sunt per Elementa.

31. *M*irum est quam parum in huius quæstionis resolutione conveniant inter se authores. *Aliqui* putant duas qualitates in summo convenire cuilibet ex duobus extremis elementis, verbi gratia, igni calorem, & siccitatem; aliis vero duobus mediis convenire vnam qualitatem in summo, & alteram in gradu remissiori, verbi gr. aquæ frigus in summo, & humiditatem infra summum; æri vero humiditatem in summo, & calorem infra summum. Ita *Auerſa* q. 41. sct. 8.

Alij existimant vnam tantum in summo qualitatem cuilibet convenire, & alteram infra summum; & in assignanda qualitate summa cuiuslibet elementi dissentiunt. Nonnulli putant æri ex se nullam qualitatem convenire, sed esse indifferentem ad quascumque. Varios alios dicendi modos relinquo videndos apud *Auerſam*, contentus proponere quid probabilius apparet iuxta experientiam, quæ in hac re videtur debere esse vnicum fundamentum; nam rationes nullæ possunt afferri præter congruentias aliquas parvi momenti, quales nulli ferè sententiæ deesse possunt.

CONCLUSIO I.

32. *Summus calor convenit igni, & summa etiam siccitas.* Hæc est *Auerſa* supra; & quantum ad calorem est communissima, ac etiam quantum ad siccitatem, præter quæ quod non afferatur siccitatem ignis esse summam.

Probatur experientia, quia non habemus experientiam quod vllum aliud elementum, aut mixtum sit calidius, aut magis siccum, quam ignis; nec est vlla ratio impediens, quo minus habeat utramque qualitatem in summo.

33. *Summa humiditas competit aquæ, & probabiliter etiam summum frigus.* Hæc quoad primam partem est plurimum antiquorum, quos sequitur *Arriaga*, & probatur experientia, quia non experimur vllum aliud elementum, aut aliud corpus esse humidius aqua; nec vlla ratio impedit quo minus sit humida in summo: ergo ita dicendum est. Probatur antecedens, quia si esset vllum aliud elementum humidius, maxime ær; sed omnino non habemus vllam experientiam, aut rationem quod ær sit humidior aqua; nec etiam tam humectat corpora sibi exposita; nec etiam tam facile potest aqua privari sua humiditate quam ær.

Dices: quod ær non tantopere humectet, non oriri ex defectu humiditatis, sed ex eo quod non sit substantia tam densa, quam sit aqua; & hinc etiam oritur quod possit facilius privari sua humiditate.

Contra, quia licet ignis sit secundum adversarios rarior quæ ær, magis tamen calefacit quam ær calefactus quantum potest esse, quia in se habet maiorem calorem quam ær: ergo quamvis ær esset rarior quam aqua, non obstante hoc, si haberet plus humiditatis, deberet magis humectare.

Confirmatur, quia quamvis densitas materiæ possit iuvare ut magis esset activa, & magis sentiretur qualitas ipsius, ut patet in ferro candenti, cuius calor magis sentiretur quam calor ignis, ut supponitur; tamen non est tanta differentia in densitate aquæ, & æris, ut possit sufficere ad eam notabilem differentiam in humectando, quam experimur inter aquam & ærem.

Alij dicunt, ærem apud nos nunquam habere humiditatem tantam, quantum exigit ex natura sua, quia à contrariis causis impeditur.

Sed contra, si apud nos nunquam habet tantam humiditatem, & propterea nulla experientia nostra possumus colligere quod exigit tantam, non est vlla alia via relicta, unde colligatur quod tantam exigit ex natura sua, quantum aqua.

Probatur secundo, sententia eorum qui dicunt quod summum frigus non competit aquæ: quia aliqua qualitas debet competere aquæ in summo secundum adversarios: sed nulla alia sic competit ipsi, præter humiditatem; si enim vlla alia, maxime frigus; sed hoc non, ut supponitur in eorum sententia.

Probatur secunda pars de frigore, quia experientia nulla constat aliquod aliud elementum esse frigidius, quam aqua sit ex natura sua, & quia quemadmodum ignis habet duas qualitates oppositas qualitatibus aquæ in summo, verisimile est quod aqua similiter habeat duas suas qualitates in summo.

34. *Dices*: experientia constat ex nimio frigore aquam congelari: ergo qualitas naturalis sua non est nimium frigus. Probatur consequentia, quia alias ex natura sua exigeret esse congelata; quod prorsus est absurdum, quia in tali statu non esset apta habitatio pro piscibus, nec pro navigatione, & aliis potioribus vlibus; pro quibus credendum est aquam à Deo fuisse creatam.

Confirmatur, quia nullam prorsus experientiam habemus, unde constat nobis aquam esse tam frigidam ex se, quam est dum congelatur, aut dum regnant influentiæ frigide celorum, ac æris: ergo non est dicendum quod ex se petat connaturaliter frigus in summo.

Respondet, negando antecedens: neque enim congelatio illa ex frigore solo provenit, sed ex aliis etiam qualitatibus tum in ea productis simul cum frigore.

Ad confirmationem respondeo, esse experientiam quod aqua quandoque sit tam frigida absque congelatione, ac cum congelatione præter saltem differentiam illam exigentiam, quæ oriri posset non ex maiori frigore, sed ex densitate eius.

Alij probant conclusionem quoad hanc partem, quia aqua est summe contraria igni, ut patet ex eo quod extinguat ignem: ergo debet habere frigus in summo, sicut ignis calorem.

Sed facile responderi potest, distinguendo antecedens: ratione

ratione frigoris, nego antecedens: ratione humiditatis & fluiditatis, aut alterius qualitatis suae, concedo antecedens, & nego consequentiam. Quod autem non ratione frigoris habeat summam contrarietatem patet; tum quia terra secundum multos ex aduersariis est frigida in summo, & tamen non tam contrariatur igni quam aqua; tum quia aqua calida non minus contrariatur igni contrarietate de qua hic loquimur, secundum quam scilicet extinguit ignem, & non possint pati contiguationem, tam bene, quam frigida: ergo non ratione frigoris, & caloris habent illam summam contrarietatem.

CONCLUSIO III.

35. Terra conuenit summa siccitas, & aliqua caliditas, non summa. Haec est Arriaga.

*Probat*ur prima pars, quia secundum authores communiter, aliqua ex primis qualitatibus debet ipsi conuenire in summo: sed nulla conuenit praeter siccitatem: ergo siccitas summa ipsi tribuenda est.

Confirmatur, quia si sumatur terra pura, ac remota ab humoribus aqueis admixtis ex applicatione maris, fluminum, fontium, & pluuiarum, omnino apparebit quantum fieri potest sicca, & hinc etiam videtur vocari in Scriptura nomine *arida*. Ex quo etiam patet ad argumentum quod opponi posset de partibus terrae, quas experimur humidas: hoc enim illis competit non ex natura sua intrinseca, sed ex admixtione, ut dixi, aliorum humidorum.

36. *Obijci*et: ignis magis exsiccat, quam terra: ergo est magis siccus, & consequenter terra non habebit summam siccitatem.

Respondeo, negando consequentiam; quia ignis non exsiccat magis ratione siccitatis, sed etiam ratione caloris maioris, & melioris applicationis.

*Probat*ur secunda pars conclusionis, quia alias frigus competeret tribus elementis, nempe aëri, aquae, & terrae, & calor vni tantum, nempe igni, quod non videtur proportionatum.

Deinde nulla est experientia, qua constat terram ex se habere frigus; & ex alio capite, siccitas videtur habere maiorem connexionem cum calore, quam cum frigore, quandoquidem non possumus reperire maiorem siccitatem, quam illam, quam habet ignis cum summo calore; neque maiorem humiditatem, quam illam quam reperimus cum aqua valde frigida, imò frigidissima secundum aduersarios. Et praeterea ad generationem rerum, quae producantur ex terra, magis videtur conducere quod terra habeat calorem quam frigus.

Dico: in specubus subterraneis, quo non peruenit actio Solis maximum sentitur frigus: ergo signum est quod terra sit valde frigida, & quod licet in partibus superioribus non sentiat tam frigida, id tamen oriatur potius ex actione Solis aliarumque causarum, quam ex natura terrae.

Confirmatur, quia summa grauitas terrae videtur exigere summum frigus: nam ex frigore videtur provenire grauitas. Hoc fundamento vitur *Auer*sa ad probandum non solum quod terra sit frigida, sed summè etiam frigida.

Respondetur, negando consequentiam: & sane in ipsis illis locis subterraneis, licet terra appareat frigida, non tamen apparet tam frigida esse quam aër; unde potius dicendum esset quod aër esset frigidus quam terra, & praesertim cum terra ex densitate sua, si esset frigidior, deberet sentiri etiam frigidior, maxime secundum Aduersarios, qui hanc ob causam dicunt, quod aqua sentiat humidior quam aër, quia licet non sit humidior secundum se, tamen quia est densior, sentitur frigidior.

Ad confirmationem, nego maiorem grauitatem provenire ex maiori frigore solummodo, alias nix, & aqua deberent esse grauior lapide & plumbo, quod est absurdum.

CONCLUSIO IV.

36. Aër habet summum frigus, & humiditatem infra summum. Hoc est Sroscorn apud Plutarchum, lib. 1. de frigido.

Aër habet summum frigus, & humiditatem infra summum.

quos sequitur Galenus, Philo Indus, Cardanus, & Arriaga.

*Probat*ur, quia quantum ad humiditatem aliquam, omnes praeter *Aresium* tribuunt illam aëri; imò Peripatetici communiter dicunt aërem esse humidum in summo: quod si hoc non sit verum, ad minus concedenda est ipsi aliqua humiditas, quod etiam patet experientia, nam experimur aliquam humiditatem in aëre, praesertim absente Sole. Nec refert fundamentum *Aresij*, quod per aërem exsiccentur vestes: hoc enim non accidit vi siccitatis aëris, sed vel ob frigus constringens partes vestium, ratione cuius constrictionis humores aquei exeunt ab illo, vel ob calorem, quem habet aër non ex se, sed virtute Solis, & exhalationum calidarum intermixtarum, quo calore resoluuntur humores isti aquei in vapores, & discedunt à vestibus. Unde experientia constat, quod quo magis calidus est aër, eo citius fiat exsiccatio. Quod vero humiditas aëris non sit summa, quidquid dicat communior sententia, probatur sufficienter; quia nec experientia, nec ratio id suadet, sed potius experientia fauet opposito.

37. *Probat*ur conclusio, quoad frigus, tum quia in media regione aëris ubi minus subiacet contrariis calefacientibus, sentitur aër esse frigidus etiam in aestate, ut experiantur qui altissimos montes subeunt; ex quo fit etiam, ut conseruentur nives toto anno in aliquibus montium cacuminibus: tum etiam quia in specubus subterraneis aër sentitur frigidus valde: tum denique, quia alia qualitas in summo ipsi attribui nequit: quod enim habeant calorem in summo aut siccitatem, aut humiditatem, nulla prorsus ratione, aut experientia colligi potest, ut iam dixi de humiditate.

*Obijci*et cum *Auer*sa: cuilibet elemento conuenit distincta combinatio primarum qualitatum: ergo quandoquidem combinatio frigoris, & humiditatis conueniat aquae, non debet conuenire aëri.

Respondeo, negando antecedens: nam ut ante dixi, eadem combinatio conuenit terrae, & igni: ergo eadem potest conuenire aquae & aëri. Deinde eatenus debet dici quod combinationes qualitatum conueniant elementis, quatenus id colligitur ratione, aut experientia: nulla autem ratio, aut experientia docet non posse eandem combinationem conuenire diuersis elementis.

Dico: possibilis est combinatio humiditatis, & caloris, ergo debet dari: sed non datur in vlllo elemento nisi in aëre, ergo datur in aëre.

Respondetur, negando consequentiam; quia non omnis possibilis combinatio primarum qualitatum debet dari, alias daretur combinatio siccitatis summae & caloris infra summum, qualis non datur secundum *Auer*sam: & deinde deberet dari combinatio humiditatis summae & caloris summi, qualis etiam secundum eundem non datur, sicut nec combinatio frigoris summi & humiditatis summae.

Non adduxi Philosophum pro, aut contra vllam ex his conclusionibus, tum quia non desunt diuersa loca ipsius, quae pro qualibet fere sententia citari possint, ut propterea nihil hic determinasse videatur; tum quia res est experientiae magis quam rationis, & propterea minus dependens ab auctoritate, nisi quatenus adduceretur auctoritas in confirmationem alicuius experientiae, quae alias negaretur nisi probaretur auctoritate; quod non contingit in proposito.

CONCLUSIO V.

38. Probabilissimum est praeter duas qualitates nullam aliam ex quatuor primis conuenire vlli ex elementis ex natura sua intrinseca. Haec est *Auer*sa, sect. 8. contra Conimbricenses hic putantes praeter gradus qualitatis remissae conuenientis elementis, etiam ipsis conuenire tot gradus qualitatis oppositae, quod desunt isti qualitati remissae: v.g. si aquae conueniunt sex tantum gradus frigoris, ipsi etiam secundum hoc conueniunt duo gradus caloris.

*Probat*ur principaliter, quia nullum est indicium, unde colligatur quod ex natura sua exigant aliam qualitatem: ergo non debet asseri.

Confirma

Confirmatur, quia secundum Philosophum nō omnia elementa sunt sibi inuicem assymbola, id est, conuenientia in aliqua vna qualitate, sicut terra conuenit cum igne in siccitate: sed hoc esset falsum, si præter duas haberent tertiam, vt patet.

Respondent aduersarij, Philosophum intelligendum de conuenientia in aliqua qualitate notabili, & sensibili.

Contra primo, quia gratis sic explicatur.

Secundo, quia si non habent conuenientiam in aliqua qualitate sensibili, vnde colligitur quod vlla ratione habeant talem conuenientiam?

Obiicit: si aqua verbi gratia non haberet cum sex gradibus frigoris, verbi gratia, duos caloris, sequeretur quod ignis in instanti absque successione produceret in ea duos gradus caloris; quia ratio successione in calefactione oritur ex resistentia formæ incompatibilis; sex autem gradus frigoris non sunt incompatibiles cum duobus caloris, vt patet: ergo producerentur illi duo gradus in instanti.

Respondeo: si successio solum oriatur ex incompatibilitate formæ contrariæ, concedendo sequelam: nec id est vllō modo inconueniens.

CONCLUSIO VLTIMA.

38. Omnes qualitates primæ symbolice, id est, eiusdem nominis, verbi gratia omnes calores, omnes frigiditates, sunt eiusdem speciei in quocumque subiecto; & præsertim hoc est verum de qualitatibus per se competentibus elementis & mixtis. Hæc est communissima.

Probat, quia non sunt multiplicandæ species rerum absque necessitate: sed non est vlla necessitas rationis, authoritatis, aut experientie multiplicandi specie huiusmodi qualitates, sed potius quantum ad experientiam omnem & rationem, constat, quod non habeant vllam distinctionem præter maioris, aut minoris intensiōis, ac extensionis.

Dixi autem id esse præsertim verum de qualitatibus huiusmodi per se competentibus corporibus sublunariis, quia mihi non tam certū est quod calor à sole productus, sit eiusdem speciei cum calore ignis, quia quantum ad mutationem quam sentimus in tactu nostro, inter vtrumque calorem videtur esse alia differentia præter maiorem, aut minorem intentionem: sed hoc relinquo cuiuscumque propriæ reflexioni. At quantum ad rationem existimo nullam esse, quæ prober diuersitatem specificam etiam inter calorem solarem, & ignis.

Dices: sub sole extinguitur ignis: ergo calores solis, & ignis distinguuntur specie, quia alias non deberet extinguī ignis.

Respondeo, negando consequentiam, quidquid sit de antecedenti (de quo sane dubito, si ad sit pabulum sufficiens ad conseruationem ignis) nam illa destructio ignis posset prouenire ex aliis qualitatibus introductis aut in ipso igne, aut in pabulo ipsius.

Dices secundo, calor elementaris destruit plantas, quas conseruat solaris: ergo distinguuntur specie.

Respondeo negando consequentiam, quia destructio plantarum posset prouenire, vel ex nimia, vel mala applicatione caloris elementaris, & non ex diuersitate specifica ipsius, vnde etiam calor Solis immodicus eas destruere solet sapissime.

QVÆSTIO V.

An Elementa in se inuicem conuerti possint.

40. *R* Vnus hic cap. 6. quæst. 1. putat elementa symbola, quæ scilicet, conueniant in aliqua qualitate, posse immediate in se inuicem conuerti, vt terra in ignem, aqua in aërem, non posse vero dissymbola, id est, quæ non conueniant in aliqua qualitate, vt aquam & ignem. *Auersa sectio*, existimat quodlibet elementum in quodlibet immediate conuerti posse. *Arriaga* opinatur nullum in alterum posse immediate conuerti, licet quodlibet possit conuerti in quodlibet mediate, suppo-

sito scilicet quod prius conuertatur in aliam substantiam.

CONCLUSIO I.

Non omne elementum potest in se aliud elementum immediate conuerti sine symbolo, sine dissymbolo: est Arriaga contra Ruum, ac Auersam.

Probat experientia, quia quantumuis aqua, aer, & terra sint sibi inuicem optimè applicata, non constat tamen quod vllum ex illis augeatur per conuersionem alterius in se. Quod ad ignem vero attinet, in primis non apparet quod possit in se conuerti aquam, nec in aquam immediate conuerti; quandoquidem ad applicationem aquæ ad ignem, ignis ipse extingui solet sine augmento aquæ, sed potius cum vtriusque destructione: Sed nec aërem conuerti solet in se, alias posset per applicationem aeris solius conseruari, quemadmodum potest per applicationem ligni, aliarumque materiarum, ex quibus immediate generari ipsum videmus. Nec etiam videtur quod per aërem conuerti possit: nam si aer sit calidus & humidus, non potest destruere vllam partem caloris ignis, & per humiditatem ipsius non videmus vnamquam aliquid remitti de siccitate ignis: quomodo ergo poterit conuerti in se immediate ignem?

41. Quod si aer sit frigidus, profecto apud nos non est frigidior aqua: ergo non poterit magis quam aqua diminueri calorem ignis. Adde nulla experientia constare, quod aer applicatus igni ipsum in se immediate conuertat. Fortassis autem ignis posset immediate conuerti in se terram, quia potest augere calorem terræ vsque ad gradum dispositiū ad formam suam, si calor dicatur esse vna ex qualitatibus propriis terræ; & potest destruere frigus ipsius, si dicatur terra esse frigida & non calida. Fateor tamen hanc rationem non sufficere, quia quæ ratione posset producere in terra tantum caloris, quantum sufficit pro dispositione ad formam suam, posset etiam in cineribus; tamen non potest conuerti cineres in se, vt patet experientia.

Confirmatur totum hoc, specialiter contra Ruum, quia licet ex elementis symbolis, quæ conueniant in aliqua qualitate, illud quod haberet plus qualitatibus symbolæ, posset fortassis conuerti alterum, quod minus haberet, vt dixi iam de igne respectu terræ; tamen quod minus habet non videtur vlla ratione posse conuerti alterum quod magis habet.

Obiicit, elementa habent qualitates, secundum quas possunt in se inuicem agere: ergo possunt immediate se inuicem conuerti.

Respondeo distinguendo antecedens: secundum quas possunt agere sufficienter in se inuicem ad conuersionem mutuam immediatam, nego antecedens: secundum quas possunt agere insufficienter ad hoc, transeat antecedens, quia non apparet quomodo terra possit agere in ignem per qualitates primas, cum nullam habeat qualitatem primam maioris intensiōis quam ipsemet ignis: & eadem ratio est de aere respectu aquæ, loquendo de aere inferioris regionis, qui non est frigidior, nec humidior quam aqua. Et si dicatur esse calidus, certe nec humidior quam aqua. Et si dicatur esse calidus, certe non habet virtutem reducendi aquam ad tantum calorem ad quantum ipsum reducit ignis, nec tamen calor ab igne productus sufficit ad destruendam aquam; nec consequenter potest esse dispositio sufficiens ad aliam illam formam substantialem: ergo multo minus ad hoc sufficeret calor ab aere in eo productus.

42. *Obiicit secundo*: exigua gutta aquæ in magnum rogi iniecta conuertitur in ignem: ergo male diximus aquam non conuerti in ignem.

Respondeo negando antecedens: conuertitur enim prius in fumum, aut aliam aliquam substantiam.

Confirmatur hoc, & simul conclusio: quia quando aqua, & ignis agunt in se inuicem, necessarium est, vt prius producat temperamētum quatuor qualitatū in elemento conuertēdo in eo gradu, in quo est dispositio ad aliquam formam alterius elementi, aut mixti, quam in eo gradu, in quo est dispositio aut ad aquam, aut ad ignem: ergo prius produci debet forma aliqua mixti, aut alterius

Non omne elementum potest in se aliud elementum immediate conuerti sine symbolo, sine dissymbolo: est Arriaga contra Ruum, ac Auersam.

Omnes qualitates primæ symbolice sunt eiusdem speciei.

rius elemēti, quā forma aquae, aut ignis, quia quādo producit dispositio ad formam aliquam, illa forma debet introduci naturaliter. Probatur antecedens, quia combinatio quatuor qualitatum in aliquo gradu ex gradibus, in quibus debent esse simul in subiecto, antequam expellantur duae ex illis, necessario debet esse dispositio ad formam mixti, aut alterius elementi.

43. *Obiicit tertio*, flamma ignis, quando destruitur, conuertitur in aërem, & hoc actione ipsius aëris: ergo aër conuertit ignem immediate in se.

Respondeo negando antecedens pro secūda parte, quod probō manifesta experientia, quia si quis subtraheret pabulum igni distanti à maxima flamma, periret: sed certum est quod in illo instanti non possit conuerti in aërem actione aëris: ergo non conuertitur in aërem virtute aëris.

Respondeo secundo, negando antecedens pro secunda parte, quia licet desinat tum, non conuertitur in aërem, sed in aliquas exhalationes, aut alias similes substantias tenues.

Obiicit quarto, Philosophum 2. de gen. c. 4. qui ait, elementa esse in se inuicem transmutabilia: ergo quodlibet potest generare sibi simile ex quolibet alio immediate.

Respondeo, negando consequentiam: sufficit enim ad veritatem istius locutionis quod possint generari ex se inuicem mediate.

Deinde, si loquatur Philosophus de immediata transmutatione, potest adhuc esse verum per hoc, quod quodlibet possit in se conuerti quodcumque aliud etiam immediate, si inueniret ipsum per alias causas sufficienter dispositum; hoc autem est contra conclusionem, quae tantum negat elementa actione sua sola posse quaelibet alia in se conuerti.

An symbola elementa facilius conuertantur in se inuicem, quam dissymbola.

44. *Quaerit*, an si elementa conuerterent se in se inuicem, facilius esset elementis symbolis conuerti se quā dissymbolis. Huius quaesiti pars affirmatiua communiter tenetur, & solet probari, quia facilius est agenti expellere duas qualitates cōtrarias à subiecto quā vnā solam: sed, vt vnum elementum conuertat aliud symbolum, deberet per se tantum expellere vnā qualitatem, nempe illam, in qua non conuenit; vt vero conuerteret dissymbolum, deberet expellere per se duas qualitates contrarias suis: ergo facilius potest conuerti elementum symbolum quam dissymbolum.

Hec probatio, imprimis supponit falsum in sententia nostra, nempe quod elementa symbola conueniunt in vna qualitate, & disconueniunt in altera: nam cum terra sit sicca & calida, in vtraque qualitate conuenit cum igne, cui & symbola, & in vtraque disconuenit cum aqua & aëre, quibus est dissymbola; & cum aër sit humidus & frigidus, in vtraque qualitate conuenit cum aqua, cui est symbolus, & in neutra conuenit cum igne, aut terra, quibus est dissymbolus. *Præterea*, quamuis terra esset frigida & sicca, & aër humidus & calidus, ac propterea conuenirent in vna tantum qualitate cum elementis sibi symbolis, vt supponitur in hac probatione, adhuc difficile est ostendere quod facilius sit agenti expellere per se vna qualitate aliam qualitatem contrariam, quā duas; quando habet duas contrarias illis duabus per se expellendis, per quas eas expellat: tam enim videtur facile per calorem, & siccitatem expellere frigus, & humiditatem, aut è contra, quam per solum calorem solum frigus aut contra. Vnde maior præmissæ probationis facile negari posset.

Nec tollitur vis huius replica dicendo quod facilius sit agenti agere per vnā solam virtutem quā per duas, vt patet experientia, quia constat quod facilius sit homini per potentiam visuam solam videre bene, quā per visuam & auditivam videre, & audire.

Nam contra hoc est, quod quamuis hoc verum sit in potentiis vitalibus requirētibz attentionem, & conatum; non tamen in potentiis naturalibus non vitalibus, quæ non requirant huiusmodi conatum, ac attentionem, nec fatigantur in suis operationibus.

Probatur eadem pars aliter in sententia assēntēte terram

esse siccam & frigidam, & aërem humidum & calidum; aquam vero humidam ac frigidam, & ignem calidum & siccū: facilius est igni expellere per se frigus infra summum à terra, quā frigus summum ab aqua: ergo facilius est elemento conuerti symbolum in se, quā dissymbolum.

Hæc etiam probatio non sufficit, quia licet probet fortassis quod sit facilius igni conuerti terram, quā aquam; tamen non probat vniuersaliter, quod sit facilius elemento conuerti symbolum quā dissymbolum, quia non sequitur inde quod sit facilius igni expellere humiditatem summam ab aëre, quā humiditatem infra summum ab aqua: (in quo gradu humiditas reperitur in illis secundum sententiam quæ in hac probatione supponitur) deinde non probat quod facilius sit aquæ expellere siccitatem summam à terra, quā infra summam ab igne, quamvis forte probet quod facilius esset ipsi expellere calorem infra summum ab aëre, quā summum ab igne.

Deinde quamuis frigus summum difficiliter tolli potest, quā frigus infra summum, tamen fortassis est facilius igni tollere frigus summum ab aqua, quā infra summum à terra, propter duritiem terræ supra aquam.

46. *Probari posset eadem opinio* in sententia nostra, qui ponimus elementa symbola conuenire in vtraque qualitate; quia facilius est igni augere calorem terræ, quā expellere totum frigus aquæ, & humiditatem eius: ergo facilius est ipsi conuerti terram symbolam in se, quā aquam dissymbolam.

Verum hæc etiam probatio non probat vniuersaliter hanc partem: nam non probat quod terræ facilius sit conuerti ignem, quā aquam, & oppositum potius constat, quia non potest vlla ratione expellere aliquid de calore ignis, aut siccitate; potest vero aliquid tollere de frigore aquæ, & humiditate.

Itaque concludo: quando dicitur quod facilius sit conuerti symbola in symbola, quā dissymbola; hoc non intelligi per ordinem ad actiuitatem ipsorum elementorum: sed quatenus ex natura rei facilius est symbolū per alia agentia disponi ad formam elementi symboli, quā dissymboli; quia magis accedit dispositio symboli cum dispositione alterius symboli, quā cum dispositione dissymboli.

Q V Æ S T I O VI.

An elementa possint generare elementa distinctæ speciei.

47. *D* Vas difficultates continet hæc quaestio: *Prima*, an vnum elementum possit producere aliud elementum distinctæ speciei, verbi gratia, ignis terram, aut aquam, aut aërem. *Secunda*, an duo elementa distinctæ rationis possint producere tertium elementū, verbi gratia, ignis, & aër aquam, aut terram; vel ignis & aqua aërem, aut terram. Pro resolutione aduertendum ex dictis *quaest. 4.* secundum nos aquam & aërem esse symbola inter se, & dissymbola igni & terræ; & similiter ignem & terram esse symbola inter se, & dissymbola aquæ & aëri.

In sententia vero aliorum, qui ponunt terram frigidam, & aërem calidum, ignis & aër sunt symbola, & ignis etiam, ac terra; ignis vero, & aqua sunt dissymbola: aqua autem, & aër sunt symbola, & aqua etiam, ac terra; aër vero, & terra sunt dissymbola. Vnde sequitur primo quod duo tantum sunt paria elementorum dissymbolorum, nempe ignis ac aqua, & aër ac terra; quatuor vero sunt paria elementorum symbolorum; nempe aqua & aër, & aqua ac terra, ignis & aër, & ignis ac terra in hac sententia; in sententia vero nostra è contra duo sunt paria symbolorum, & quatuor dissymbolorum.

Sequitur secundo, Elementa symbola in nostra sententia conuenire in vtraque qualitate, in alia vero sententia in vna tantum.

CONCLUSIO I.

48. *Vnum elementum non potest producere aliud elementum distinctæ rationis.* Hæc est communis.

Probatur à Runio 2. de gen. cap. 6. quaest. 3. quia si vllum elementum

elementum possit aliud producere, vel tanquam causa vniuoca, vel tanquam causa æquiuoca: non tanquam vniuoca, quia est distinctæ speciei à quolibet alio elemento; non tanquam æquiuoca, quia æquiuoca causa debet esse perfectior effectû, & præterea debet continere ipsum eminenter; sed ex elementis aliqua aliis sunt imperfectiora: ergo non possunt illa alia perfectiora producere. *Deinde*, quæ sunt aliis perfectiora non continent illa eminenter; *Primo*, quia forma substantialis etiam perfectioris elementi limitata est ad propriam speciem, sicut & mixta elementis perfectiora. *Secundo*, quia non potest producere dispositionem sufficientem ad formam alterius elementi distinctæ speciei.

Hæc probatio adhuc fufius ab hoc autore proposita reduci potest breuius ad hoc: Forma cuiuslibet elementi est limitata ad propriam speciem, nec vllum elementum potest producere dispositiones ad formam alterius elementi: ergo nullum elementum potest generare aliud elementum distinctæ speciei.

49. *Sed certe in hac probatione*, siue hoc modo breuius, siue vt ab ipso *Runio* prolixius proposita, manifeste petit principium: dubitatur enim de limitatione formæ elementi, & defectu virtutis ad producendam dispositionem ad formam alterius elementi; & quantum ad hoc vltimum in sententia, quæ ponit quod terra sit sicca, & calida, videretur omnino quod ignis posset producere dispositiones ad eius productionem non minus, quam ipsa terra, quia potest producere tantum caloris, ac siccitatis, quantum potest terra. Neque ex eo quod mixta elementis perfectiora sint limitata ad proprias species tantum, sequitur quod elementa sint sic limitata, quia maior vis actiua respectu generationis substantialis potest competere rei imperfectiori, quam perfectiori, vt patet in Angelis, qui non possunt producere vllam substantiam; & in adamante, & cælis, quæ non possunt producere aliam rem sibi similem; cum tamen sint perfectiora igne, qui potest alium sibi similem producere.

Probat *Runio* aliter, quia nulla experientia constat vllum ex elementis posse vllum aliud producere, quantumvis applicentur, & sibi inuicem, & aliis quibuscunque mixtis; & ex eo, quod quodlibet elementum, si habeat vllam actiuitatem generatiuam, habeat sine dubio virtutem generatiuam sui similis: ergo non debet habere virtutem generatiuam formæ oppositæ non disponentis ad formam suam; sed potius impediens eius productionem.

CONCLUSIO II.

50. Duo elementa nequeunt producere tertium elementum distinctæ rationis, v.g. ignis, & terra aquam, aut aqua, & aer ignem.

Probat Runio vniuersaliter, quia nullum vnum ex elementis continet aliud eminenter: ergo nec duo simul. *Probat* consequentiam primò, quia duo elementa non efficiunt vnum tertium per se substantialiter perfectius singulis, & eminenter continens aliquid, quod singula per se non continerent: ergo. *Secundo*, nulla duo elementa habent eminentiorem formam quam singula seorsim: ergo si singula seorsim nequeant producere aliud elementum, nec vtrumque simul id facere potest.

Confirmatur, quia duo elementa non producant dispositiones per se in ordine ad tertium, sed in ordine ad propriam formam: ergo si sequitur tertia forma, sequetur per accidens, & consequenter duo elementa non producant per se tertium elementum.

Verum hæc etiam probatio cum confirmatione patitur suas difficultates. *Quod vt videatur*, *Respondeo* negando consequentiam, quæ si valeret, probaret, quando nulla ex duabus causis posset per se producere effectû, quod nec vtraque simul illam posset producere: quod manifeste falsum esse patet ex eo, quod nec intellectus solus, nec species sola possit producere intellectionem; vtrumque tamen simul eam producere possint: & idem est de habitus caritatis supernaturalis, ac voluntate respectu amoris supernaturalis; & vniuersaliter de quibuscunque causis essentialiter subordinatis quantum ad aliquem effe-

ctum. *Ad primam autem probationem consequentia dico*, peti manifeste principium in antecedenti: id enim negaret aduersarij, quod assumitur, loquendo de aliquo vno sufficienti vnitatem ad causandum aliquem effectum: quem admodum enim vt dixi, duæ causæ subordinatæ faciunt vnam causam totalem sufficientem ad producendum aliquem effectum, qualis neutra ex illis seorsim sumpta possit producere: ita de duobus elementis discuti potest, nisi oppositum aliunde, quam ex hac ratione probetur. *Ad secundam probationem eiusdem consequentia Respondeo similiter*, peti principium in antecedenti: nam sicut duæ illæ formæ simul sumptæ sunt perfectiores quam vlla vna ex illis, ita possunt esse eminentiores quantum ad producendum aliquem effectum, quam vlla vna ex illis, & oppositum asserere absque probatione, est assumere quod erat probandum ac consequenter, vt dixi, petere principium. Quod etiam petitur similiter in confirmatione: qui enim assereret duo elementa per se producere tertium, diceret consequenter ea per se producere dispositiones ad illud.

51. *Melius ergo longe probatur* duo elementa non posse producere tertium. *Primo*, quia si sint symbola, vel conueniunt in vtraque qualitate, vt nos tenemus de igne, & terra, & de aere, & aqua; & sic certum est, quod non possint producere vllam ex qualitatibus dispositiuis ad alterutrum ex duobus aliis alimentis, & consequenter nõ habeant virtutem productiuam formæ substantialis vllius ex illis: neque enim ignis & terra, si sint sicca, & calida, possunt producere humiditatem, aut frigus, nec aer & aqua si sint humida, & frigida, possunt producere calorem, aut siccitatem.

Vel disconueniunt in vna qualitate, vt disconuenit ignis, & terra in frigiditate, si terra sit frigida; & aqua ac aer in calore, si aer sit calidus; & etiam aer, & terra: & tunc vnum tantum ex illis disponet, & alterum nihil faciet ad dispositionem, & consequenter etiam nihil faciet ad productionem formæ substantialis, vnde si hæc producat, producat ab vno solo elemento, nempe à disponente; non vero ab vtroque. Quod autem vnum solû disponet, sic probo discurrendo per singula patia elementorum symbolorum, quia ignis & terra non possunt disponere ad formam aquæ, nisi per productionem frigoris, cum non possint producere humiditatem; sed sola terra potest producere frigus, & ignis potius impedit, imo tam impedit, vt eo applicato nunquam possit produci frigus sufficiens ad formam aquæ.

Deinde ignis, & terra non possunt producere formam aeris, nisi introducendo calorem, sed solus ignis producit calorem. Rursus aqua, & aer non possunt disponere ad ignem, nisi producendo calorem; nec ad terram, nisi producendo frigus, sed solus aer potest producere calorem & sola aqua frigus: ergo. Si vero elementa sint dissymbola vt est aqua, & ignis secundum omnes, & aer, ac terra secundum sententiam ponentem terram frigidam, & aerem calidum, non possunt producere dispositionem ad tertium: quod ostendo, quia aqua, & ignis non possunt disponere ad terram, nisi producendo siccitatem, & frigus, sed certum est non posse ignem, cuius solius est producere siccitatem, eam producere, quin simul producat calorem; vnde si impediatur à producendo calore, impediatur etiam à siccitate producenda: sed vel impediatur ab aqua, vel aqua non producat frigus competens: ergo simul applicata nequeunt producere dispositionem sufficientem ad terram. Idem discursus potest fieri de vtriusque respectu aeris, ad quem dispositio deseruiens est calor, & humiditas, vt iam suppono: sed aqua nequit producere humiditatem absque frigore ex se, neque potest frigus producere, si producat ignis calorem requisitum ad aerem. Eodemque modo potest discuti de aere, & terra respectu ignis, & aquæ: ergo à primo ad vltimum, neque duo symbola neque duo dissymbola possunt producere aliud tertium elementum.

52. *Confirmatur*, quia illæ causæ, quæ impediunt se inuicem in productione alicuius dispositionis totalis, non possunt esse per se ordinatæ ad producendam illam dispositionem,

N n n

positionem, neque formam ad illam sequentem, sed elementa dissymbola impediunt se inuicem in productione dispositionis totalis ad formam alterius elementi, ut patet ex dictis: ergo non sunt per se ordinata ad eam producendam, nec consequenter debent dici habere virtutem productiuam respectu ipsius.

Confirmatur secundo, quoad elementa symbola, quia illud non debet ceteri causa alicuius effectus substantialis, quando ille effectus perinde produceretur, siue ipsum adesset, siue non: sed elementum tertium, quod produceretur ad praesentiam duorum symbolorum, perinde produceretur, siue alterum ex duobus adesset, siue non, quandoquidem alterum ex illis non producit ullam ex qualitatibus dispositiuis ad ipsum ut dictum est: ergo.

Probari potest breuiter, & clarius in nostra sententia, quia duo elementa symbola non possunt producere ullam ex qualitatibus primis tertij elementi, quia sunt ipsi necessarii dissymbola, v. g. ignis, & terra, aqua & aer, & aqua & aer, igni & terrae: ergo duo symbola nequeunt producere tertium.

Præterea ex duobus dissymbolis alterum nequit producere ullam qualitatem ex dispositiuis ad tertium, quandoquidem debet ipsi esse dissymbolum: ergo neque duo dissymbola possunt producere tertium.

53. *Quæres*, an mixtum possit producere aliquod elementum.

Respondetur, cum comuni negatiue, quia non habet vllū mixtum qualitates dispositiuis ad formam elementi in ea intentione, in qua requireretur: quodlibet enim mixtum habet qualitates primas in gradibus remissis solummodo.

Confirmatur, quia si consideremus mixtum quodcumque, quatenus præcise continet quodcumque ex elementis, etiam illud quod prædominatur in ipso est imperfectius illo elemento contento: secundum alias autem formalitates quas includit, & secundum quas excedit elementa in perfectione (ut supponitur) non potest cōcurrere ad productionem vllius elementi: ergo absolute dicendum est, quod nullum mixtum possit producere elementum: nec refert quod sit perfectius elemento quocumque, quia homo est perfectior lapide, quem tamen nequit producere.

Q V Æ S T I O VII.

De situ Elementorum.

54. *Communitur* supponuntur hæc quatuor elementa ita se habere, ut terra sit infima, & supra hanc immediate aqua; supra aquam vero aer, & denique supra aerem in supremo loco vsque ad concavū Lunæ ignis.

Circa hoc autem imprimis certum est aquam, licet habeat ubique sub se terram: tamen in multis partibus etiam habere terram supra se, ut patet in aquis subterraneis. Deinde certum est, quod aqua non sit in omnibus locis infra terram & aerem, cum ad oculum pateat supra terram quoad maximam partem eius esse aerē tam immediate, quam vllibi est supra aquam; Vnde sensus huius communis hypothesis, seu suppositi videtur esse, quod qua parte sunt supra se inuicem hæc quatuor elementa, retineant prædictum ordinem; adeo ut si relinquerentur suæ naturæ absque impedimento aliquo, necessariò terra caderet naturaliter sub igne, aere, & aqua; & aqua sub igne & aere, & aer ipse sub igne. In hoc autem sensu experientia videtur colligi veritas eius, nisi quatenus dubitari possit de existentia ignis sub cælo Lunæ, quæ difficultas hic examinanda est. Et quamvis in supplemento meo ad dist. 14. secundi eam resolverim, hic tamen iterum tanquam in proprio loco resoluenda videbatur.

Omissis autem variis aliis sententiis de loco ignis ibi videndis, hic tantum duas proponam. *Prima* est, quod elementum ignis in maxima quantitate & statu connaturali suo resideat in concavo Lunæ, hoc est immediate sub superficie concava Lunæ ex qua occupat totum spatium vsque ad superficiem conuexam aeris, quemadmodum aer totum spatium à superficie concava ignis vsque ad superficiem conuexam terræ & aquæ. Hanc senten-

tiam supponit noster Doctor supra absque vlla tamen probatione tanquam Aristotelis & communem Peripateticorum, quam etiam supponunt ex sanctis Patribus, Origenes, Basilus, Clemens Alexandrinus, Hieronymus, & Augustinus supra citati.

Altera sententia opposita est, quod ignis nullo modo reperiatur in concavo Lunæ supra aerem. Hanc tenet Franciscus Patritius, Scipio Capicinus, Alexander Tassoni, Paulus Aresius supra citati, & alij plures quos sequitur Arriaga hic num. 67.

C O N C L V S I O I.

55. *Quod ad rationem attinet*, probabilis videtur ignem non reperi sub cælo Luna immediate: si vero authoritas spectetur, longe probabilis est, quod reperiatur ibi. Hæc quoad primam partem est iuxta secundam sententiam; & quoad secundam est iuxta primam; nec credo eam negandam ab authoribus secundæ sententiæ.

Probat autem secunda pars, quia Doctores tenentes primam sententiam sunt longe maioris autoritatis, quam qui tenent hanc, ut patet. *Probat prima pars*. Primo, quia nulla est ratio aut experientia, unde colligatur, quod resideat in illo loco; neque assignari potest vllum emolumentum, aut ornamentum, quod accederet vniuerso ex eo quod sit ibi magis quam si non esset.

Dices colligi, quod sit ibi ex experientia illa, qua constat quod ascendat sursum supra aerem motu naturali; nam elementa non debent habere motum naturalem nisi ad loca sua naturalia, unde terra & aqua non mouentur nisi deorsum vbi est locus naturalis ipsorum: ergo cum ignis moueatur sursum supra aerem, debet dici quod locus naturalis ipsius sit supra aerem.

Confirmatur, quia debet habere aliquem locum naturalem peculiarem sibi, non circa centrum mundi, ut aliqui putauerunt, quia alias deberet potius eo moueri quam sursum; nec alius aliquis assignari potest nisi supra aerem: ergo est supra aerem.

Confirmatur secundo, quia debet habere aliquem locum, in quo possit naturaliter quiescere: sed nullibi quiescit nisi supra aerem: ergo ibi residet tanquam in loco naturali suo. Hoc est potissimum fundamentum à ratione oppositæ sententiæ.

56. *Sed contra primo*, quamvis ex toto discursu haberetur, quod locus naturalis ignis, in quo posset quiescere, esset supra aerem & sub cælo Lunæ; tamen inde non sequitur quod de facto sit ibi collocatus, sed solum in partibus illis vbi apud nos reperitur: nam cum nullum possit vniuerso emolumentum accedere ex eo, quod collocaretur in illo loco, & maximum accederet emolumentum ex eo, quod possit apud nos reperi, non debet inuoluntate supra aerem collocari.

Confirmatur hoc, quia aqua non minus habet pro loco naturali centrum terræ, quam ipsamet terra, ut mihi patet euidenter, quia si remoueretur impedimentum terræ, descenderet vsque ad illud centrum naturaliter, tam bene quam terra ipsa, & idem est de lapidibus qui mouerentur ad illud centrū si non obstaret terra, quæ ipsa etiam impediri posset à descensu, si interponeretur lapides aut ligna, ut patet: sed hoc non obstante non ponitur de facto aqua, lapides aut ligna esse immediate circa centrū terræ: ergo quauis ignis peteret esse supra aerē, non debet dici quod de facto sit supra aerem, nisi id aliunde constet.

57. *Confirmatur secundo*: quamvis aqua petat naturaliter esse supra terram, ut supponunt aduersarij, tamē non debet dici esse supra terram ex omni parte, neque deberemus dicere, quod esset supra terram vlla in parte, nisi id aliunde nobis constaret, quam ex eo, quod naturaliter petat esse supra terram: ergo quamvis ignis naturaliter petat esse supra aerem, non debemus ex hoc dicere quod sit supra aerem.

Confirmatur tertio: quia non minus petit ignis qui dicitur esse supra aerem, esse ibi, quam qui apud nos est; nam ex eo, quod petit ignis noster eò ascendere, colligitur quod ignis ille qui est ibi, petat esse ibi: sed non sequitur ex appetitu ignis nostri, quod sit ibi: ergo neque ex appetitu vllius ignis id sequitur.

Confirma

An mixtum possit producere elementum.

Replica que est fundamētū oppositæ sententiæ.

Confirmatur quare: quia exhalationes multæ, & fumus ascendunt naturaliter sursum supra ærem, donec corumpuntur, aut occurrit obstaculum: & tamen non propterea dicitur, quod refideat aliqua quantitas eorum supra ærem totum: ergo ex ascensu ignis non debet similiter colligi, quod refideat aliqua quantitas ipsius supra ærem totum à paritate rationis.

Contra secundo: quia ignis ex se non petit esse sursum, nisi quatenus generatur ex tali, vel tali materia; unde in carbone accenso quiescit à motu sursum, & in ferro candente: ergo falsum supponitur in prædicta replica. Quod autem flamma ignea videatur ascendere sursum, oritur ex eo, quod fumus ex quo generatur, ascendat sursum, & in eo successeus secundum quod ascendit, ac disponitur, generatur ignis.

58. *Confirmatur hoc*: ignis etiam aliquando mouetur deorsum, & ad latera, si applicetur ipsi carta deorsum, aut ad latera; nec vllus propterea dicit, quod ignis ex se petat moueri illis motibus, sed per accedens tantum, ratione materiæ: ergo similiter quamuis moueri videatur sursum non debet dici quod id petat ex se, sed ratione materiæ, quæ sic ipsi applicatur. *Ex his in forma respondeo primo* iuxta primam impugnationem, concedendo totum, & negando inde sequi quod de facto reperitur ibi vllus ignis; Unde etiam nego consequentiam primæ confirmationis, & secundæ.

Respondeo secundo, iuxta secundam impugnationem negando suppositum antecedentis, nempe quod ex se moueatur sursum. Ad primam autem confirmationem, nego quod debeat habere vllum locum particularem, nisi illum quem petit pabulum ipsius. Ad secundam confirmationem, respondeo negando minorem: quiescit enim in carbone, tam bene quam vllibi, quantum ad hoc quod non moueatur sursum in carbone, aut deorsum, nisi prout mouetur ipse carbo.

59. *Dices secundo*, esse maximum emolumentum vniuersi, quod ignis sit in concauo Lunæ in magna quantitate, vt per hoc temperare posset rigorem aeris, ac influxum humidorum, ac frigidorum Saturni, & Lunæ, aliarumque stellarum: ergo debet ibi collocari.

Contra, quia posset iste rigor temperari aliunde per influentias Solis, aliarumque stellarum. Deinde nulla ratione, aut experientia constat quod rigor istorum influxum sit tantus, quod debeat temperari per ignem: ergo ad hoc non est ponendus.

Probat secundum conclusio, quia ignis ex natura sua indiget pabulo sic, vt non possit conseruari absque illo; sed non habet pabulum sub cælo Lunæ supra ærem: ergo non potest ibi remanere.

Respondent aliqui aerem vicinum esse pabulum ipsius. *Sed contra*, quia apud nos aer non pascit ignem; tum quia alias nunquam deficeret, tum quia nunquam possumus conseruare ignem per solum ærem.

Respondent alij ignem indigere hic nouo pabulo, vt conseruetur, quia per causas circumstantes destruitur: unde si non adesset materia quam in se conuerteret, statim defineret: sed sub cælo Lunæ non adsunt causæ destructiue, & propterea potest conseruari idem ignis semper absque necessitate producendi noui ignis ex pabulo aliquo.

Hec responsio mihi ipsi placuit supra in supplemento; & videtur optima, quæ afferri potest. Verum non adæquate satisfacit, primo, quia, vt obseruauit bene *Arriaga*, si poneretur ignis accensus in fornace calidissima, circa quam alius ignis vnde quaque accenderetur, deficiente pabulo deficeret ignis existens in fornace: sed tum non adesset causæ destructiue: ergo non deficeret propter aliam rationem, quā propter defectum pabuli.

60. *Confirmatur hoc*, quia maxima flamma periret in instanti, si in instanti auferretur pabulum: sed non est verisimile quod sic perire posset per actione causarum circumstantium, quæ non tam velociter possunt destruere qualitates conseruatiuas omnium partium istius flammæ; vt patet. Et hinc mihi probabilissimum videtur igne esse substatia, quæ ex natura sua intrinseca non petit conseruari

aliquādiu in esse; sed instar soni debere ex natura sua intrinseca connaturaliter perire statim ac producit: nā alias ex defectu pabuli non deberet statim defineret: neque enim pabulum facit ad conseruationem ignis producti, sed ad productionem noui ignis: & quamuis in carbone ignis videatur diu manere, probabile est quod non maneat idem ignis: sed quod paulatim succedant nouæ, & nouæ partes generatæ ex materia ligni, quæ paulatim disponitur, ac conuertitur in nouas ac nouas partes ignis sibi inuicem succedentes; quod valde aduertendum est. Et hinc etiam existimo quod ignis infernalis si nō habeat pabulum, conseruetur miraculose, & non naturaliter, qualiter etiam conseruari deberet ignis existens nicaælo Lunæ, si ibi daretur.

61. *Auersa*, tripliciter dat responsionem huic rationi. *Primo* enim quærit, si ignis sine pabulo extingui debeat, an materia ipsius maneat sine forma, an vero debeat habere aliquam formam: primū dici nō potest naturaliter, vt patet, nec secundum etiam, quia non potest assignari quā formam haberet; neque enim aeris, quandoquidem aer non habeat maiorem actiuitatem ad ignem conuertendum in se, quam ignis ad aerem. Vel hinc ergo, inquit, videant argumenti huius imbecillitatem.

Sed certe hic discursus nulla ratione ostendit imbecillitatem eius. Nam imprimis euidentis est experientia, quod deficiente pabulo deficiat ignis, quomodocumque maneat materia eius, siue sine vlla forma, siue cum aliqua forma. Deinde ipsimet aduersario assignanda est forma, quæ deficiente pabulo introducit in materiam ignis. Quod si dicat introduci formam aeris, imprimis hoc est contra se ipsum: & deinde cur nobis idem dicere non liceat? Si vero aliam, assignet illam, & eam etiam æque nos assignare poterimus. Denique absolute dico introduci posse formam aeris in eo casu, non quidem ex eo quod aer possit actiuitate sua destruere ignem præsertim tam cito quā destruitur deficiente pabulo, sed quod deficiente forma ignis ex natura sua intrinseca, materia ipsius sit capax formæ aeris, vt & aliarum substantiarum v.g. exhalationum siccarum, & calidarum, aut similium.

62. *Respondet secundo* ignem residendum in concauo Lunæ pasci aere, quem in se conuertit quo ad partem, licet quo ad partem etiam conuertatur in ipsum. *Sed contra* hoc supra obieciimus, quod sic ignis apud nos posset etiam pasci solo aere, quod tamen falsum esse compertum est experientia.

Tertio respondet, præcipue illum ignem supernum non indigere pabulo, sicut noster, quia noster ideo indiget pabulo, quia se per ascēdit; Unde nisi alius de nouo succederet, qui generaretur ex pabulo, non maneret apud nos: ideo ergo indiget pabulo, quia sic ascendit; unde quia in concauo Lunæ non habet, quo ulterius ascendat, remanet ibi quietus, nec debet propterea, vt ibi maneat, nouus ex aliquo pabulo produci.

Verum contra hanc etiam responsionem facit, quod si ignis esset substantia permanens, nō deberet statim deficere ignis qui primo producit, & ascendit sursum, & præsertim in fornace, aut loco calidissimo, & sicco, vbi non essent applicatæ causæ contrariæ: ergo quamuis indigētia pabuli oriatur ad continuationē ignis apud nos in illo loco, vbi primo generatur; tamē nō inde sequitur quod possit perseuerare in loco, vbi non esset pabulum.

63. *Probatur tertio*: quia si ignis esset in concauo Lunæ, præsertim in tanta quantitate, quantā volunt aduersarii, deberemus sentire eius calorem, & videre eius lucem quemadmodum videmus lucem Cometæ, & sentimus eius calorem; sed hoc est falsum: ergo non datur.

Respondent aduersarii negando sequelam, quia in illo loco est valde rarus ac tenuis, ac propterea non potest tantum calefacere, quia facile impeditur posset, quo minus nos calefaceret per aerem interpositum, qui in media regione est frigidissimus; nec tantum lucere vt posset in tanta distantia videri.

Sed contra, quia raritas ignis non potest haberi nisi per intermixta corpuscula: non est autē verisimile, quod plura habeat intermixta corpuscula in illo supremo loco,

quam apud nos: ergo non habet tum maiorem raritatem.

Deinde hoc quod dicitur de magna illa ignis raritate ac tenuitate, ratione cuius non possit tantum calefacere, aut lucere, omnino excogitatum est ad euadendam hanc difficultatem; & si ibi ignis non possit tantum calefacere, ut lucere, non remanet nobis vlla experientia, ex qua possimus colligere quod ibi sit.

64. *Obiicitur primo*: sicut dantur tria elementa tantæ molis, quorum vnumquodque habet locum determinatum, in quo naturaliter quiescit: ita etiam dicendum est de igne.

Respondeo negando consequentiam, tum quia experientia constat dari illa alia elementa in locis determinatis, talis autem non habetur de igne; tum quia ignis habet diuersissimam naturam ab aliis elementis, ut patet ex eo quod non possit absque pabulo diu subsistere extra locum suum, sicut possunt alia elementa, & quod non possunt recipere qualitates contrarias qualitatibus connaturalibus suis, saltem in notabili aliqua intensiōe, sicut possunt alia elementa: ergo similiter posset habere differentiam ab illis quantum ad non habendum locum naturalem aliquem, in quo quiescat. Tum tertio quia quidquid emolumenti nobis constat haberi ab igne habetur melius ex eo, quod non habet locum determinatum. Tum quarto, quia cum ignis non sit substantia permanens diu ex natura sua, sicut sunt cætera elementa, non debet habere locum determinatum in quo quiescat.

65. *Obiicitur secundo*: sequeretur quod totum spatium à terra ad cælum esset repletum aere; & sic vnum elementum aeris excederet in proportione notabili, & improporcionata quodcumque aliud elementum, & deinde sequeretur quod deesset mundo elementum ignis per se nam ignis ille qui reperitur apud nos, omnino per accidens reperitur.

Respondeo concedendo sequelam quod ad primam partem; nec nos debemus tribuere vllam proportionem elementis in magnitudine, nisi quæ constat nobis ratione, aut experientia. Quantum ad secundam etiam partem.

Respondeo, non dari aliud elementum ignis, nisi qui apud nos est, & qui includitur in multis partibus terræ (omitto ignem Purgatorii, & Inferni) & si hic reperitur per accidens, concedo elementum ignis non dari nisi per accidens, nec id est inconueniens.

Si obiiciatur Scotus in 2. dist. 34. qu. 3. Responderi debet cum tantum ibi supposuisse ob auctoritatem, ignem esse in concauo Lunæ; Vnde nullam ipse adducit rationem ad id probandum. Quantum autem ad auctoritatem diximus in secunda parte conclusionis, quod sit probabilius ignem dari eo loci; vnde *Scotus* & quicumque posset absolute, & simpliciter dicere, quod ignis esset in concauo lunæ, nec hoc esset contra conclusionem nostram, qui solum eam asserimus specificata ratione, & seclusa auctoritate.

Q V Æ S T I O VIII.

De gravitate, & leuitate Elementorum.

66. *P*er gravitatem intelligimus virtutem illam, à qua habet corpus, si ponatur supra aliud corpus fluidum, descendere sub ipso, sicut habet lapis virtutem si ponatur supra aerem, aut aquam, descendere sub ipsis; & per leuitatem intelligimus virtutem illam, secundum quam aliquod corpus ex se si ponatur sub alio corpore, mouet se supra illud; sicut aer, si includatur in vesica, & ponatur sub aqua, mouet se supra aquam; & ignis, ut supponitur communiter (de quo, quæstione præcedenti) mouet se supra aerem.

Ex quibus ipsis exemplis patet duo elementa esse leuia, v.g. ignem, & aerem; & duo graua, verbi gratia aquam & terram. Ex duobus autem leuibis, ignis, si ex se habeat esse sursum supra aerem, est leuior, quia ascen-

dit supra aerem, non è contra; ex duobus vero grauibis terra est grauior, quia descendit infra aquam.

Si autem quæras, cur non dicantur omnia esse graua, sed cum hac differentia, ut vnum altero grauius sit, aut omnia leuia cum simili differentia.

Respondeo rationem esse, quod si omnia essent graua cum tali differentia, aer si poneretur supra ignem, quandoquidem grauior esset, deberet descendere sub igne: quemadmodum terra, quia grauior est, descendit sub aqua. Et si omnia essent leuia cum simili differentia, aqua si poneretur sub terra, deberet ascendere supra terram, quorum vtrumque falsum esse constat experientia. Itaque quia ex quatuor elementis duo ita se habent, ut si ponantur supra cætera, descendant naturaliter sub aliis duobus, & vnum ex illis sub altero, alterum vero si ponatur sub ipso, non ascendant supra ipsum, neque supra alia elementa, propterea dicuntur duo esse graua, ac nullo modo leuia; & ex illis duobus vnum altero grauius: & quia alia duo ita se habent, ut si ponantur sub aliis duobus, ascendant supra illa, & vnum ascendant supra alterum, alterum vero si ponatur supra illud, non descendant; propterea duo dicuntur, & merito esse leuia, & nullo modo graua, vnum autem ex illis esse altero leuius, nimirum illud, quod suppositum eleuat se supra.

Vbi aduerte obiter primo, male dici ab *Auerſa* qu. 40. sect. 3. quod aer, & aqua participant aliquid leuitatis, &

grauitatis; leuitatis, quatenus petunt aqua ascendere supra terram, & aer supra terram, & aquam; grauitatis autem, quatenus aqua petit descendere sub igne, ac aer; aer vero petit descendere sub igne. Hoc enim omnino falsum est: neque enim, aut aqua petit ascendere supra terram; neque aer si poneretur supra ignem descenderet sub ipso, sed potius, ignis supra ipsum ascendere deberet.

Aduerte secundo male etiam supponi ab *Arriaga* num. 50. quod aer sit grauis, & quidem grauitate eiusdem speciei cum grauitate aquæ, nam in primis non habet grauitatem vlllo modo, cum non sit natum descendere sub vlllo corpore.

Dices cum ipso, dum ignis ascēdit supra aerem aer descendit infra ignem. *Respondeo* hoc esse falsum, si loquamur de motu, qui oritur ex virtute ipsius aeris; loquendo vero de motu ipsius orto ex eo, quod impellatur aliunde, quamuis sit verum, non facit ad rem.

Quod si quæras tertio, an grauitas aquæ & terræ sint distinctæ speciei. *Respondeo* mihi videri quod sic, quia ex hoc, quod vnum ex ipsis petit, si ponatur supra alterum elementum, descendere sub ipso, potest argui quod distinguatur ab ipso specie; ergo cum hoc conuenit ipsi ratione grauitatis suæ, grauitas ipsius debet esse distinctæ speciei: & hoc maxime habet locum secundum sententiā inferius probandā, quod scilicet grauitas non distinguatur à substantia rei grauis, nec accipiat intensiōem per additionem gradus ad gradum. Quod autē dico de grauitate proportionem seruata dici similiter debet de leuitate. Quod si etiam terra & aqua non haberēt grauitates distinctas specie, nec aer & ignis leuitatem, adhuc grauitas terræ & aquæ distinguētur specie à leuitate ignis & aeris, quia hæc non est grauitas vlllo modo, nec illa leuitas, ut supra dixi; & quia effectus distinctissimi conuenirent ipsis; nimirum grauitati mouere se infra aliud, si ponatur supra, non vero mouere se supra, si ponatur infra contrariū vero cōuenit leuitati. Dantur quidem aliqua corpora, quæ participant vtramque rationē, respectiue tamen ad diuersa corpora: nam oleum ascendit supra aquam, si ponatur infra, & sic potest dici leue; mouet vero se infra aerem, si ponatur supra ipsum, & sic potest dici graue: hoc tamen ipsi competit per virtutem distinctæ speciei à grauitate & leuitate; nisi dicatur habere duas virtutes, secundum quarum vnam conuenit ipsi ascensus & secundum aliam descensus, quod fortassis non est improbabile, siue ponatur virtus ipsius esse realiter distincta, siue non.

Dices, si tolleretur superficies conuexa terræ, & aquæ, usque ad profunditatem vnus palmi, exempli gratia, aer

Cur omnia elementa non sunt, vel grauius, vel leuia.

Aqua nihil habet leuitatis.

Aer nihil habet grauitatis.

An grauitas aquæ & terræ sint eiusdem speciei.

aer deberet descendere; alias daretur vacuum ergo aer haber gravitatem.

Respondeo, quod si tum moueretur, hoc accideret non ex inclinatione sua propria, sed ea ratione, qua mouetur aqua sursum ad impediendum vacuum; unde quemadmodum ex tali motu aquæ non dicitur esse vilo modo levis, neque etiam ex tali motu aeris debet dici esse gravis, ut patet.

Quod si quæras secundo, an mixta aliqua sint tam grauias, aut leuias, quæ elementa, vel grauiora, aut leuiora ipsis.

Respondeo imprimis mihi videri, quod lapides aliqui ex natura sua sint æque graues, ac terra, vel grauiora, & alia substantiæ leuiore aere. Ratio mea est, quia si non poneretur impedimentum terræ, descenderent ad centrum mundi non minus quam terra, & si poneretur lapides isti sub terra circa centrum mundi impediret descensum terræ, & si poneretur tam lapides, quam terra supra aquam, non citius descenderet terra, quam ipsi, & fortassis citius descenderent ipsi. *Rursus* experientia constat, quod fumus, vapores, & exhalationes ascendunt supra aerem. An autem possint etiam ascendere supra ignem existentem in cælo Lunæ, aut etiam supra ignem nostrum, non adeo potest colligi per experientiam, tum quia non constat dari supra aerem elementum ignis, tum quia etiam non constat quod aliquid positum sub igne nostro ascendat per ipsum supra ipsum.

Et hinc patet primo, non constare gravitatem & leuitatem esse proprietates qualitatum primarum, ac esse maiorem, aut minoris intensiōis in corporibus iuxta participationem maiorem vel minorem qualitatum primarum: quia si hoc esset verum, elementa ipsa, quæ magis participant illas qualitates essent leuiora, aut grauiora.

Confirmatur hoc, si orirentur ex primis qualitibus, aut haberentur iuxta maiorem, vel minorem participationem, primarum qualitatum, elementa symbola deberet magis conuenire in illis: sed hoc est falsum, nam terra & ignis, quæ sunt symbola in vtraque qualitate secundum nos, minus conueniunt inter se quam ignis cum aere, aut terra cum aqua in gravitate ac leuitate: ergo grauitas, ac leuitas nō habentur ex huiusmodi participatione.

Patet secundo, mixta non gravitate aut leuitare iuxta qualitatem prædominantis elementi in hoc sensu, quod ex participatione maiori elementi illius habeat gravitatem, aut leuitatem, quia ex participatione præcisè non potest habere æqualem gravitatem ipsimet elemento, & multo minus maiorem, ut patet manifeste ex eo, quod ex participatione tantum elementi in minori gradu aut quantitate, impossibile sit quod habeat maiorem gravitatem, quam si esset ipsummet elementum, tum quia participatio elementi quoad partem intensiōis aut extensiōis, non posset tribuere ipsi plusquam si haberet totam intensiōem & plures partes elementi; tum quia cum mixtum non solum participet vnum elementum, sed alia, consequenter grauitatio ac leuitatio ipsius, quatenus deriuatur ab vno elemento, deberet impediri aliquantulum per participationem aliorum elementorum oppositorum.

Patet tertio, pessime colligi à *Camerario* & aliis quod elementa sint formaliter in mixtis ex eo, quod iuxta prædominans elementum magis vel minus grauitent, aut leuitent.

Quod si quæras, quomodo ergo debeat intelligi illud quod communiter dicitur à Philosophis, nempe quod iuxta participationem prædominantis elementi leuitet vel grauitent.

Respondeo id solum posse esse verum facta comparatione mixtorum inter se quoad excessum maioris, vel minoris leuitatis aut grauitatis, non quod solum habeant gravitatem, aut leuitatem suam ex prædominante elemento formaliter, sed quod quæ sunt grauiora, magis participant de elemento grauiori, aut maiorem habeant proportionem cum ipso quantum ad hoc; & quo sunt leuiora magis participant de leuiori elemento, aut maiorem habeant proportionem cum illo quantum ad hoc. His præmissis, difficultates hic examinandæ sunt

Prima, an grauitas & leuitas sint accidentia distincta à substantia rei grauis & levis; *Secunda* an elementa grauitent in propria regione, seu in loco suo naturali.

CONCLUSIO I.

71. Probabile est gravitatem & leuitatem, non esse accidentia distincta à substantia, cui conueniunt, sed identifi-
cata ipsi realiter. Hanc tenet *Arriaga* hic num. 73. contra *Auerjam* q. 40. s. 3.

Grauitas & leuitas non sunt accidentia distincta à substantia.

Probat, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate. Sed nulla prorsus est necessitas multiplicandi huiusmodi accidentia, quæ sint grauitas & leuitas: ergo.

Confirmatur primo, si essent accidentia, deberent esse absoluta, & consequenter vel quantitas, vel qualitas, ut omnes latentur: sed non sunt quantitas, quia quantitas in omnibus corporibus est eiusdem rationis, nec differ-
nisi penes maius ac minus: grauitas autem & leuitas distinguuntur specie; Deinde si essent quantitas, tum illud esset grauius, quod haberet plus quantitatis: sed hoc est falsum, ut patet experientia, qua constat sepe descendere corpora minoris quantitatis, & ascendere maioris. Non etiam sunt qualitas, quia vel esset aliqua qualitas prima, vel secunda; non prima, quia alias elementa essent grauiora ac leuiora aliis corporibus omnibus, quod etiam falsum conuincit experientiam: non etiam secunda, quia sic requireretur aliquam mixtionem primarum qualitatum, & sic non daretur in ipsis elementis, aut certe non videtur posse esse in mixtis ac elementis in tali proportionem, quia magis deberent dominari in elementis quam in mixtis, aut è contra.

Confirmatur secundo, quia non constat nobis dari grauitatem ac leuitatem, nisi ex eo, quod videamus aliqua corpora moueri à se deorsum ac sursum, & imprimere maiorem ac minorem impulsu in alia corpora, faciliusque ac difficilius posse proici: sed ipsamet substantia rei potest principiare huiusmodi motum & impulsu, ac esse ratio, ob quam possit facilius aut difficilius proici: ergo non est recurrendum ad aliquod accidens distinctum.

Confirmatur tertio, quia ipsamet substantia, absque qualitate distincta potest producere aliquos effectus, ut intellectiōem & volitionem, & calorem ac frigus, ut patet ex dictis 2. *Philosophorum*, & ex dicendis de anima: ergo potest etiam producere in se vbi sursum ac deorsum, & imprimere impulsu in alia corpora mediante suo motu, & consequenter in ordine ad hoc non est recurrendum ad qualitatem distinctam.

Obiicit primo, grauitas est eiusdem speciei in omnibus corporibus: sed formæ substantiales non sunt eiusdem speciei: ergo grauitas non identificatur realiter formis substantialibus, & consequenter erit accidens.

Respondet Arriaga, negando maiorem, quia quamuis impulsus, qui causatur à graui, sit eiusdem speciei, tamen ipsamet grauitas, à qua prouenit, non debet esse eiusdem speciei: sicut, inquit, motus localis hominis & bruti sunt eiusdem speciei, & tamen potentia loco motiua est diuersæ speciei.

Sed hæc responsio non placet, nam si grauitas non habet alium effectum, quam illum impulsu, & ille sit eiusdem speciei, profecto & grauitas etiam ut grauitas debet esse eiusdem speciei, alias posset quis dicere quod albedines essent diuersæ speciei, quamuis sensationes ab ipsis prouenientes sint eiusdem speciei. Et per hoc ipsum patet quod si potetia loco motiua hominis, & bruti non habeant aliquem effectum quam motum localem, quod si hic sit eiusdem speciei, etiam potentia illa debet esse eiusdem speciei, siue identificetur substantiis, siue non.

Respondetur ergo aliter, negando consequentiam, quia aliqua formalitas eiusdem speciei potest identificari realiter rebus distinctæ speciei, ut animalitas identificatur homini & bruto.

Possit etiam responderi secundo, distinguendo minores formæ substantiales omnes quæ habent secum connexa grauitatē, ut dicunt formaliter grauitatem, aut sunt grauitas, nego minorem; secundum alias consideraciones concedo minorem & nego consequentiam.

N n n 3

Confirmatur

An grauitas & leuitas sint proprietates qualitatum primarum.

Confirmatur hac responsio, quamvis grauitas esset distincta, si sit eiusdem speciei in omnibus corporibus, debent illa corpora conuenire inter se in aliqua ratione vna, ratione cuius exigunt illam qualitatem grauitatis, quæ est eiusdem speciei, & illa ratione non potest esse diuersa quantum in illis; ergo potest illa ipsa ratio esse grauitas quantum ad hanc difficultatem.

Obijciens secundo: Grauitas & leuitas sunt capaces intentionis & remissionis: sed substantia non: ergo grauitas & leuitas non identificantur substantiæ.

Respondeo, negando maiorem, loquendo de grauitate aut leuitate vnius corporis, illa enim semper manet eiusdem intentionis. Quod si velint aduersarij grauitatem & leuitatem esse capacia maioris ac minoris intentionis, quatenus vnum corpus potest esse grauius altero, & alterum alio lenius, id certum est, sed eodem modo potest substantia esse capax intentionis & remissionis, quatenus vna est alia perfectior, verbi gratia quatenus vna exigit plus caloris quam alia, & quatenus potest velocius currere quam altera.

Obijciens tertio, Grauitas percipitur sensu; sic percipi nequit substantia; ergo grauitas non est substantia.

Respondeo negando antecedens: grauitatem enim corporum non cognoscimus per sensum, nisi à posteriori, quatenus sentimus impulsu ab ipsis impetum, aut quatenus videmus motum ab ipsis causatum.

Obijciens quarto: remanet grauitas eadem in venerabili Sacramento, quæ fuit, dum erat substantia panis & vini sub illis speciebus: ergo grauitas est accidens distinctum à substantia illa, alias non maneret ea destructa.

Respondetur negando antecedens, quamvis enim appareat esse eadem grauitas, quia sentimus effectum ipsius; tamen re vera non est ibi; ille autem effectus eius causatur à Deo supplente defectum istius grauitatis; sicut enim supplet defectum substantiæ, quantum ad concursum materiale & effectuum quem tribueret accidentibus si adfuisset; & sicut etiam ipse substituit materiam nouam miraculose, quando agens naturale producit dispositiones sufficientes ad formam substantialem, quæ absque tali materia produci nequit, non est mirum quod etiam miraculose suppleret defectum istius grauitatis.

Dices hinc sequi multiplicari miracula absque necessitate: nam si poneretur grauitas esse accidens, non esset recurrendum ad hoc miraculosum supplementum, ad quod recurri debet, si non sit accidens.

Respondeo negando sequelam: nam necessitas sufficiens recurrendi ad hoc miraculum est, quod alias multiplicarentur entia naturalia, absque necessitate rationis, aut experientia.

75. *Obijciens quinto*: grauitas hominis nequit identificari substantiæ ipsius; neque enim identificari potest materiæ primæ, quæ ex se est indifferens ad grauitatem, ac leuitatem, neque animæ ipsius, quæ est spiritualis.

Respondeo negando antecedens: quemadmodum enim secundum aduersarios debet ipsi identificari illud, ratione cuius exigit grauitatem, ita etiam potest identificari ipsi ipsamet grauitas. Ad probationem autem dico in nostra sententia rem esse facilem, quia non debet identificari materiæ aut animæ, sed vel formæ corporeitatis, quam in homine præter animam ponimus, vel in toto composito ex materia & illa forma resultat; quod si etiam nulla alia forma poneretur in ipso præter animam, adhuc posset identificari toti composito ex anima & materia primæ: hoc enim totum compositum posset ex se esse determinatum ad motum deorsum, & ad impellenda alia corpora; nec hoc impediret spiritualitatem animæ. Alias obiectiones proponit *Arriaga*, quæ facile solui possunt ex dictis, vt propterea non sit necessarium eas hic proponere.

Hæc quoad primam difficultatem sufficiant; nunc vt ad secundam veniamus, aduertendum, grauitate elementa, non esse aliud, quam ea vel tendere deorsum, vel imprimere impulsu in subiectum corpus, quo impellant ipsum deorsum; sicut terra, aut aqua, ac lapides in aëre positi imprimunt suppositis corporibus sic, vt etiam animalia fatigent, & etiam quandoque interficiant.

malia fatigent, & etiam quandoque interficiant.

CONCLUSIO II.

76. *Neque ignis, neque aër grauitant in propriis locis, aut in alienis, ex virtute sua natua, nec leuitant etiam dum existunt in propriis locis, bene tamen in alienis.* Hæc in re debet esse communis, & patet prima pars, quia nullo modo sunt grauia, vt supra ostensum est: ergo non possunt grauitare in villo loco.

Probatur tertia pars, quia dum aër infra aquam existens ascendit sursum, & ignis, dum ascendit supra aërem, impellunt alia corpora ante se: ergo eodem modo leuitant, quo corpora grauia grauitant, dum descendunt deorsum.

Probatur secunda pars, quia ideo impellunt, vt pertinent ad locum suum: ergo quando sunt in loco suo, non impellunt, nec conantur ulterius tendere.

Confirmatur prima pars, quia si aër grauitaret, sentiremus nos grauari pondere tanti aeris, quantus est super nos, quemadmodum sentimus pondus exigui lapidis: sed hoc est falsum: ergo non grauitat.

Confirmatur similiter secunda pars, quia sentiremus impetum aeris manui suppositi, sicut sentimus impetum eius eleuantis se supra aquam, quod est falsum.

Dixi in conclusione virtute sua, quia si moueatur ab extrinseco in loco suo sursum, aut deorsum, potest sentire impetum eius; sed hoc non est ad propositum.

77. *Obijciens contra primam partem* duas experientias ab Aristotele propositas; prima est de ligno centum librarum, quod plus ponderat in aëre quam plumbum vnius libræ, cum tamen in aqua plus ponderet plumbum illud; cuius non est alia ratio, nisi quod lignum continet multum aeris, & quod aer grauitat in loco suo proprio, non vero in aqua. Secunda experientia est de vtre, qui inflatus aëre plus ponderat, quam si non esset sic inflatus; quod non esset verum, si aer non grauitaret in proprio loco.

Respondeo primo, rationem harum experientiarum non posse refundi in grauitationem aeris, quia plus aeris est supra nos quam possit includi in ligno, aut vtre, & tamen non sentimus grauitationem ipsius, sicut sentimus grauitationem ligni, & vtis; ergo non potest oriri illa grauitatio ex aëre præcise, & consequenter hæ experientia non faciunt ad rem.

Respondeo secundo, quamvis daremus quod ideo lignum non descenderet sub aqua, nec grauitaret ibi, quia contineret multum aeris, inde tamen non sequi quod grauitaret in aëre ratione aeris in se inclusi; sed ratio cur grauitaret in aëre esset, quod aer in ipso inclusus non impediret descensum eius; vnde non obstante illo aëre posset descendere ratione grauitatis suæ, quam haberet ex sua substantia, quatenus non includit aerem; in aqua vero non descenderet nec grauitaret; quia ratione aeris inclusi impediretur descensus eius, quandoquidem aer petat esse supra aquam. Et per hoc patet ad primam experientiam.

Ad alteram experientiam de vtre inflato aëre, ac magis grauitante, ac ponderante, quam si non esset sic inflatus.

Respondet Aueris rationem esse, quod dum inflatur vter, condensetur aer, hic autem condensatus magis grauitat quam non condensatus.

Verum hac responsio difficilis est, præsertim supposita sententia veriori de condensatione, nimirum quod fiat per egressum corpusculorum, & quod grauitas non sit accidens distinctum à substantia rei grauis; nam hinc sequitur quod aer condensatus, vt condensatus præcise, non possit esse grauior, quam non condensatus, quia per hoc quod sit condensatus non habet nisi habere partes suas proprias magis vnitas inter se propter exitum corpusculorum, quæ intermiscabantur, sed aer ex natura sua non habet vllam grauitatem: ergo quamuis vnirentur magis ac magis ipsius partes, non potest habere maiorem grauitatem. Vnde existimo quod si omnes partes totius aeris penetratiue ponerentur intra vtre, non magis grauitarent, quam si solum ponerentur in eo tot partes, quot de facto.

Respondeo

Responso Aueris ad experientiam vtis reticetur.

Respondeo ergo aliter, si experientia illa sit vera (de quo aliqui dubitant, & facile esset probare) rationem potius esse, quod quando vter inflatur, coadunentur in ipso simul cum aëre aliqua corpuscula aëre grauiora, quæ descendunt deorsum, & causant illam grauitatem vtris.

CONCLUSIO III.

79. Probabile est, neque terram, neque aquam in loco naturali suo grauitare aut secundum se totam, aut secundum partem, neque etiam extra locum naturalem, quando est supra aliquod corpus non potens cedere ipsi. Hæc quoad primam partem est communis, & eam expresse tenet Auerſa quæst. 40. sct. 4. Arriaga hic num. 111. quoad secundam vero partem non inuenio illam ab authoribus propositam.

Probat pro prima parte: quia ideo grauitare deberent, vt pertingant ad locum naturalem suum, ergo si sunt in loco naturali suo, non possunt grauitare.

Confirmatur primo, de terra tota, quia si grauitaret deberet grauitare supra aliquid: sed non est aliquid, supra quod terra grauitare posset: ergo terra nõ grauitat. Probat minor, quia non est aliquid infra terram totam, sed illud supra quod grauitaret, deberet esse infra ipsam: ergo non est aliquid supra quod grauitare possit.

Confirmatur secundo de terra quoad partes, quia nulla pars terræ petit esse sub alia parte naturaliter: cum enim partes eius sint eiusdē rationis, nulla per se potest petere esse sub altera magis, quam altera sub ipsa: ergo nulla debet grauitare supra alteram: & hæc ratio probat etiam quod aqua tota non grauitet supra terram, neque vna pars aquæ supra alteram.

Probat pro secunda parte: grauitatio est impressio impulsus, aut productio vbi deorsum, sed nullum corpus quantumvis graue positum supra aliud corpus non cedens, aut mouetur deorsum, aut imprimit impulsus; ergo nullum tale corpus sic collocatum grauitat. Probat minor, quia nõ producit vbi deorsum, alias cederet corpus suppositum; non etiam imprimit impulsus, quia impulsus non imprimitur, nisi mediante motu locali; & hinc impulsus impressus per motum locale, quando sistit motus, definit, vt patet experientia. Adde nullam posse haberi experientiam, quod imprimatur impulsus tali corpori, & impressionem ipsius esse inuilem omnino.

Dices colligi, quod imprimatur impulsus ex eo, quod corpus valde graue suppositum supra aliud corpus, vbi gratia lapis ingens supra trabem, frangat illud successu temporis: hoc autem non esset verum, nisi imprimeret continue ipsi aliquem impulsus, quo tandem perueniente ad intensiorem debitam, rumperetur trabs: ergo imprimatur impulsus tali corpori.

Respondeo negando corpori supposito v.g. trabi imprimi impulsus a corpore supra posito, nisi cedat ipsi: quoniam vero trabs aliqua successu temporis cadit, paulatim cedit siue continue, siue cum interruptione, & si non cederet, non caderet, nec imprimeretur impulsus ipsi.

80. Ex probatione autem huius partis confirmatur quod dictum est in prima parte, nempe vnā partem terræ, aut aquæ, non grauitare supra aliam partem, neque totam aquam supra terram, quia scilicet per se vna pars non cedit alteri parti, neque terra cedit aquæ: ergo neque vna pars aquæ, aut terræ grauitat supra aliam, neque aqua supra terram.

Probari potest secundo conclusio quoad primam partem experientia, quia natans sub aqua, non sentit pondus altissimæ aquæ supra positæ, & vas plenum aqua non grauitat infra aquam magis, quam vacuum grauitaret in aëre: sed huius non potest assignari aliqua causa, nisi quod aqua non grauitet in loco suo naturali neque secundum se totam neque secundum partem: ergo non grauitat in tali loco.

Contra hanc experientiam obicit Arriaga: nam si homo nataret sub aqua in cubiculo posita non sentiret aquam supra positam; & tamen aqua non esset in loco naturali suo, sed grauitaret supra cubiculum: ergo non ideo non sentiret homo grauitantem aquam in casu pro-

bationis, quia aqua esset in loco naturali suo.

Confirmari potest ex eodem: quia tota aqua grauitat supra cubiculum, quia cubiculum, aut pauimentum cubuli interpositum est inter aquā & aërem: sed corpus natantis interponitur inter vnā partem aquæ & aliam: ergo deberet pars superior grauitare supra natantem.

Propter hanc replicam respondet ipse, rationem cur non grauitet pars superior supra vrinatorem, hoc est illum, qui natat intra aquam, esse, quod partes aquæ non grauitent quando inter se coniunguntur. Et si replices, vas plenum aquæ positum infra aquam non grauitat, quamuis partes aquæ inclusæ non continuentur cum alia illa aqua, intra quam remanet; ergo non ideo non grauitat pars superior, quia coniungitur cum aliis partibus: *Respondet* distinguendo consequens; non ideo solum, transeat: non ideo, negat: dat autem aliam causam, cur aqua illa inclusa in vase non grauitet, quia scilicet aqua illa inclusa in vase non petit esse sub aliis partibus & propterea non debet grauitare, vt sit infra illas.

Verum in tota hæc doctrina primum displicet, quod supponatur aquam positam in cubiculo grauitare supra pauimentum, etiam si pauimentum non cedat. Deinde & magis ad propositum displicet, quod supponat partes superiores aquæ non grauitare, quando coniunguntur cum aliis partibus aquæ, & vas plenum aqua non grauitare infra aquam: quorum vtrumque videtur falsum; nam si vrinans conaretur eleuare vnā partem aquæ coniunctæ cum aliis partibus, aut etiam vas plenum aqua, sentiret difficultatem ortam ex grauitatione, vt experientia colligi potest.

Itaque existimo vrinatorem propterea non sentire aquam suprapositam, aut vas plenum aqua, quando non conatur attollere aut aquam, aut vas, quia non sustentantur ab ipso solo, sed maxima ex parte ab aqua quam circum se habent: & licet, quia partim sustentat illas, etiam grauitent partim, tamen grauitatio est tam exigua, vt vix sentiantur.

Vnde ad probationem potest responderi, negando maiorem: nam si natans cedit, grauitabit pars superior; si autem non cedit non grauitabit; sed hoc non orietur formaliter ex eo, quod aqua sit in loco naturali, sed ex eo, quod corpus infra positum non cedat, siue aqua sit in loco naturali, siue non, aut siue partes suprapositæ continentur cum aliis partibus, siue non continentur.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quid sit Mixtio.

NON quæritur hic de mixtione in largiori significatione, qua capitur pro cōiunctione plurium corporum distinctæ rationis, qua inter se localiter confunduntur & intermiseruntur absque eo, quod vllum ex illis perdat suam naturam specificam, aut accidentia connaturalia, vt sit quando farina triticea & hordeacea coniunguntur inter se: Sed de mixtione proprie dicta, qua ita coniunguntur aliqua corpora, vt ex eorum cōiunctione sequatur destructio eorum, secundum naturam specificam, & productio alicuius alterius corporis ab ipsis distincti, & in quo ipsa tamen aliquomodo includuntur.

CONCLUSIO I.

82. Bene describitur mixtio esse miscibilium alteratorum vnio. Hæc est communis cum Philosopho: & patet ex eius explicatione. Dicitur *miscibilium*, id est corporum, quæ inter se applicari possunt. Dicitur *alteratorum* ad significandum quod, vt fiat mixtio, vnio in qua consistit, debet præsupponere talem alterationem rerum, quæ miscantur, vt non maneant secundum rationem suam formalem: & per hoc distinguitur mixtio proprie dicta, quæ est etiam vnio corporum distinctorum, quæ aliquo modo misceri inter se inuicem possunt.

Dices, si quæ miscantur, debet alterari sic, vt destruantur quoad rationem suam formalem: ergo non possunt dici vniri per vnionem sequentem.

Nnn 4

Respondeo

Descriptio mixtionis.

Respondeo, distinguendo consequens: formaliter, quatenus ipsa secundum se formaliter vniuntur, & manent unita, concedo consequentiam, nec sic debent vniiri; vniione, quæ est mixtio virtualiter, quatenus forma substantialis, quæ producitur per mixtionem, includit res illas, quæ miscentur virtualiter, modo supra explicato, dum quærebatur an elementa maneat formaliter in mixto, nego consequentiam.

Quomodo mixtio distinguitur a generatione.

Itaque mixtio, si capiatur actiue, est actio illa causæ efficientis per quam ex corporibus aliquibus alteratis ad destructionem producitur aliquod corpus virtualiter includens corpora illa sic alterata; si vero capiatur passiuè, est productio passiuæ qua corpus includens virtualiter alia corpora ex illis alteratis ad destructionem producitur. Et hinc patet quomodo mixtio distinguitur à generatione: distinguitur enim à generatione, vt sic, quod habeat pro termino ad quem substantiam mixtam, hoc est continentem elementa, cum tamen generatio vt sic non petat talem terminum; distinguitur etiam vltèrius, & à generatione vt sic, & à quacunque generatione, quæ non est mixtio, per hoc, quod habeat pro materia, ex qua fiat, corpora diuersæ rationis, ex quorum materia debet fieri. Existimo tamen hanc differentiam esse tantum accidentalem, & actionem illam, per quam producitur fumus, v.g. ex igne, aqua, & aëre, esse eiusdem speciei cum actione per quam produceretur, ex solo igne & ex alio corpore; sicut actio per quam produceretur calor ex frigido esset eiusdem rationis specificæ cum actione, per quam produceretur ex non frigido; & ratio est, quia vt frigus præcedens calorem non est terminus per se, sed per accidens calefactionis: ita etiam formæ miscibilium non sunt termini per se, sed per accidens actionis, qua producitur mixtum.

Quod sit temperamentum mixtorum.

Quæres, quodnam sit mixtorum corporum temperamentum.

Quod temperamentum ad iustitiam.

Respondeo breuiter temperamentum mixtorum esse aggregatum ex quatuor primis qualitatibus reductis ad quandam intensiōis mediocritatem iuxta exigentiam mixti, vnde quia mixta sunt diuersissimæ naturæ, non habent idem temperamentum; sed magis, vel minus diuersum, prout magis aut minus inter se conueniunt. Omissis autem aliis temperamenti diuisionibus, vna fatis vulgaris est, qua diuiditur in temperamentum ad iustitiam, & ad pondus. *Temperamentum ad iustitiam* est illud, quod est iuxta exigentiam mixti, quacunque demum proportionē se habent in mixto illæ qualitates primæ quoad intensiōem, hoc est si omnes sint eiusdem intensiōis, vel si duæ, vel tres, vel vna excedant in intensiōe cæteras. *Temperamentum ad pondus* est illud, in quo omnes qualitates sunt eiusdem intensiōis: quod si huiusmodi temperamentum sit iuxta indigentiam mixti, cui conuenit, erit etiam ad iustitiam; sin minus, non erit.

Quod temperamentum ad pondus.

De hoc temperamento ad pondus dubitatur an sit possibile naturaliter, de quo *Complutens.* d. 12. Sed res est parui momenti, & propterea breuiter dico imprimis nihil impedire quo minus sit naturaliter possibile, & etiam requisitum connaturaliter ex vi alicuius formæ substantialis, quæ non minus illud exigat, quam aliæ formæ exigunt alia temperamenta: non potest autem reperiri in homine, aut vllō alio animante, quoad omnes partes integrantes eorum, quia cum partes eorum sint heterogeneæ, seu diuersæ rationis, oportet etiam earum temperamentum heterogeneum esse; & consequenter si in vna aliqua parte sit temperamentum ad pondus, in cæteris nequit esset tale temperamentum: quod si non posset esse temperamentum ad pondus in mixto simul cum dominio vllius ex elementis, non esset necessarium quod dominaretur elementum vllum in quolibet mixto. Et hæc sufficiant de his libris ad maiorem Dei gloriam. Amen.

DISPUT. XXVIII.

De Meteoris.

PHILOSOPHVS postquam de generatione rerum in communi, ac particularius etiam de elementis, & de mixtione vt sic differuisset; quatuor libros de generatione mixtorum quorundam imperfectorum composuit, quos & de *Meteoris* inscripsit, hoc est, de rebus, quæ in parte sublimiori mundi generantur, nam *Μετεωρα* v. græcè, idem est ac *sublime* latine, *Μετῃσποροζια* idem est ac rerum *sublimium* ratio. Quamuis ergo in his libris agat etiam Philosophus de aliis rebus quam de rebus sublimibus, seu quæ in sublimi fiunt, vt de metallis, aliisque, quæ producuntur in subterraneis, ac inferioribus locis; tamē quia maiori ex parte tractat de rebus illis, quæ in superioribus locis generantur, & maiorem afferunt hominibus admirationem, propterea hos libros *Meteorologicos*, aut *Meteororum*, vel de *Meteoris* non immerito inscripsit: de quibus etiam libris, seruata eadem inscriptione, *Doctor noster* satis fulse egit in opere nuper transmissio ex Anglia, & in tertio tomo operum ejus impresso: Itaque in præsentiarum de rebus, quæ in iisdem libris considerantur, ne quid completo Philosophiæ Cursui desit, quam possum breuiter & clare vnica hac disputatione agam.

QVÆSTIO I.

De Meteoris ignitis.

Meteoræ ignitæ, seu, vt alij vocant, impressiones ignitæ, de quibus hic agam particulariter, sunt stella comata; stella cadentes; capra saltantes seu æges; aræ stipularum ardentium; fulgura, fulmina, tonitrua; saxa, lanceæ, iaculum; sydera discurrentia; syderus volans; ignis perpendicularis; ignis lambens; draco volans; Castor, Pollux, Helena. De quibus omnibus quantum satis fuerit pro ratione notitiæ, quæ de iis per discursum, aut experientiam haberi potest, discurrendum erit.

De Cometis.

Nemo non nouit per *Cometas* intelligi corpora illa lucida iuxta stellarum, quæ raro apparent, & durant non modico tempore, non leuem admirationem mortalibus incutientia. Horum autem varia sunt genera; nam aliqui habent comam suam, à qua & nomen accipiunt, ex omni parte circumfusam; aliquando vero non nisi ex vna parte tantum. Quando autem diffusam habet comam per totum circuitum, appellatur *Cometa crinitus*; sed si ab vna tantum parte habet comam protensam; vel habet illam protensam valde, & tum vocatur *Cometa caudatus*: vel non ita multum, & tum vocatur, *Barbatus*. At hæc differentiæ sunt solum accidentales provenientes à diuersa tantum magnitudine, & figura; vnde quod resoluetur de vno ex ipsis quoad substantiam, cæteris similiter conuenit.

Doctor noster 1. *Meteororum*. q. 17. sex ponit veterum opiniones de natura cometarum.

Prima opinio est, quod Cometa sit coniunctio plurium ex septem planetis, vel vnus planeta cum aliqua stella fixa, ita, vt disgregatio luminis stellarum illarum coniunctarum efficiat comam Cometæ, prout protenditur vel ad vnam vel ad omnes partes ipsius. Quam sententiam *Coninbricenses* videntur attribueri *Democrito*, & *Anaxagoræ*.

Hæc sententia manifeste refellitur ex eo quod obseruatum sit, omnes planetas quandoque videri posse in Cælo, quando apparet Cometa, ab ipso separatos. Deinde nulla tam determinata coniunctio plurium Planetarum potest permanere per sex menses, quibus nonnunquam

quæ curant cometæ; & præterea cum motus Cælorum, ac planetarum sit regularissimus, deberet illa coniunctio ordinatis temporibus contingere, quod falsum esse constat experientia.

Secunda sententia est, Cometam esse unum ex Planetis, & comam eius fieri ex attractione humorum ab istis inferioribus, ad quos refrangeretur lumen planetæ. *Hæc sententia reicitur* efficaciter per primam rationem, qua impugnabatur præcedens, quia scilicet simul videntur quandoque stellæ errantes omnes distinctæ esse à cometa.

4. Tertia sententia est, cometam esse stellam errantem distinctam à planetis, habentemque comam, vel ex dispersione sui luminis in halitibus in altum euectis, vel ex sua ipsius natura. Pro hac sententia citant *Combricenses, Pythagoricos, & Hippocratem*, non *Combricenses*, & contra opponunt, quod ex ea sequeretur non posse apparere plures cometas simul, contra experientiam, quam se habuisse viri fide digni testantur. *At certe ego non video* quomodo id sequatur; nam sicut vnus cometa posset esse vna stella errans à planetis distincta; ita etiam posset dari tam bene alius Cometa, qui esset alia stella errans.

Melius ergo impugnatur, quia tam ingens stella, quam cometa deberet esse, non posset occultari à nobis tanto tempore, & rursus apparere tam irregulariter, nam recessus, & accessus ipsius à Sole deberet esse omnino regularis. Rursus non posset totus in tanta magnitudine statim apparere, & tam cito desinere, quam quandoque contingere docet experientia.

5. Quarta sententia est, cometas produci à Deo miraculose, siue id fiat in Cælo, siue sub Cælo. *Hanc impugnat Doctor*, quia miraculose quæ fiunt à Deo, non successiue producuntur, vt contingit saltem sæpe in cometis, sed tota simul, & tota simul desinunt.

Et si dicas Deum posse res miraculose producere & successiue & instantaneè: ergo ex successiua productione Cometarum non sequitur quin miraculose producantur à Deo; neque satis constet omnia, quæ à Deo miraculose producuntur, produci instantaneè.

Responderi potest, posse quidem Deum miraculose producere res successiue: atamen in casu nostro non esse rationem, cur successiue Cometas produceret, nisi dependentiam haberent ab aliquibus causis secundis: atque adeo talem dependentiam non debere negari; ea vero concessa, sequitur non esse recurrendum ad miraculosam illam Dei productionem.

At sane quamuis verisimile sit, ex Cometis multos produci à causis naturalibus, qui tamen aliquando terribiliori aliqua forma simul apparent, incutiuntque maximum timorem intuentibus, ac designant effectus quosdam valde notabiles futuros, à libera voluntate partim dependentes, eorum productio in Deum ipsum commodius refunditur: sicut enim ipse solus Stellam ipsam, quæ apparuit Magis, causauit: ita non habet difficultatem, quin solus producere posset absque providentiæ ordinariæ detrimento alias Stellæ, & præcipue Cometas; ex alia vero parte, quod causæ naturales, à quibus produci possent Cometæ, cum solum applicarètur, quando essent secuti tales effectus, non habet meo iudicio probabilitatem vllam, quod & ante adueri in libris de Cælo, & id præcipue locum habet in Cometis, qui in ipsis cælis apparent, si qui tamen tales sunt, vt esse existimant nonnulli.

6. Quinta sententia est, quod Cometa sit vna ex stellis fixis, quæ tantæ magnitudinis apparet quandoque propter interpositionem exhalationis grossæ.

Contra, quia qua ratione interpositio talis exhalationis iuuaret, vt videretur maior illa stella quam alias, cum tam notabili differentia, etiam conduceret, vt maiores viderentur alie Stellæ, quod est contra experientiam.

Deinde, vt opponit *Doctor*, sequeretur quod non videretur in diuersis climatibus, quia eadem exhalatio non reperitur in diuersis climatibus.

Sed contra hanc rationem opponi potest, quod quemadmodum eadem materia, ex qua generatur Co-

meta sub cælo, secundum communem sententiam, potest videri in diuersis climatibus; similiter eadem exhalatio posset reperiri in tali loco, vt posset deservire ad hoc, vt Stella illa posset videri in diuersis climatibus.

Impugnantur autem omnes hæc quinque sententiæ, & quotquot aliæ excogitari possunt tenentes Cometas esse in Cælo per fundamenta inferius ponenda sententiæ communioris.

7. Sexta sententia est, quod Stella Cometa non sit aliud, quam vapor quidam aqueus eleuatus ad superiorem aeris regionem, lucescens ex refractione radiorum solarium super eum inspissatum, sed non simpliciter densum.

Contra hanc opponit Doctor, quod Cometa quandoque apparet in umbra terræ, quod esset falsum, si causaretur ex refractione luminis solaris. *Deinde* quandoquidem radij refracti in vapore refranguntur in oppositum Solis ad angulos æquales angulis incidentium radiorum, sequeretur quod cauda Cometæ semper appareret ad oppositum Solis. *Addi præst* non apparere quomodo possit in vlla radiorum refractione substantia vlla reddi tam lucida quam apparet cometa, inter quem & alias stellæ, quoad sensum nostrum non versatur vlla differentia quantum ad lucem.

Eandem habet cum hac sexta sententia, & verisimilitudinem, & difficultatem, *Septima opinio*, tenens cometam esse partem quandam aeris, vel ignis in superiori loco, certa syderum vi ea opacitate, & lumine affectam, vt appareat esse stellam; aut esse terrestrem halitum cælesti lumine sic illustratum, prout tenet *Scaliger, Guiducius, Galileus*.

Auersa post *Cardanum, Camillum, Gloriosum, & alios recentiores*, putat saltem caudam cometæ non esse substantiam aliquam accensam, prout est corpus ipsius, sed potius substantiam illustratam lumine Solis penetrante, ac pertransiente corpus cometæ, quod non est opacum penitus.

Hic etiam modus dicendi patitur easdem difficultates cum vtraque præcedenti sententia, & innititur observationibus, & in se incertis, & quæ si veræ essent, adhuc non conuincerent intentum, vt patebit ex solutione obiectionum, quæ contra sententiam communem proponuntur.

Prima denique sententia, quam communius tenent Peripatetici cum *Philosopho 1. Meteor. cap. 7. & Speciatim Doctor ibidem quæst. 18. & Combricenses. tract. 3. de Cometis cap. 3.* est, quod Cometa sit exhalatio terrestris tenax, vinctuosa, eleuata ad locum, in quo apparet cometa, & inflammata per virtutem aut superioris partis aeris, aut ignis, aut alicuius planetæ, aut stellæ, siue constellationis cælestis. Propterea autem durat cometes tanto, vel tanto tempore, quia eodem tempore continue eleuatur materia sufficiens ad inflammationem, vel quia materia semel inflammata est talis naturæ, vt non possit consumi vsque ad tantum temporis.

Hæc sententia probatur, quia cometæ, si non omnes, certe plurimi, sedem habuerunt sub Cælo, vt observationibus mathematicis eadem certitudine collectum est, quæ ex planetis hos esse superiores, illos inferiores. Sed hoc supposito non potest assignari qua meliori ratione generarentur, nec ex qua materia, aut quam substantiam potius haberent, quam discurratur hoc modo: ergo ita discurrendum est.

Confirmatur per impugnationes aliorum modorum dicendi, & præterea, quia aliqua materia noua debet tum adesse, quando fiunt cometæ, ex qua fierent: neque enim apparet quomodo ex materia aliqua antiqua semper in illis superioribus partibus reperta, absque interuentu nouæ materiæ possint per corpora cælestia tam incerto modo generari: sed alia melior assignari nequit quam præmissa: ergo.

9. Quod si queratur, an cometa producat in superiori parte aeris, aut in ipsa sphaera ignis, supposito quod detur sphaera ignis supra aerem: *Scotus* quidem *supra num. 5.* dicit eum generari in suprema aeris regione: &

& fundamentum ipsius est duplex, *Primum fundamentum* est quod propter actiuitatem ignis facile consumeretur materia ex qua fit, & consequenter non posset diu durare. *Secundum*, quod, cum illa materia sit grauior quam ignis, qui est rarus, & subtilis valde, non posset sustentari ab igne.

Verum, ut fatear veritatem, hæc non conuincunt, nec credo à *Scoto*, nisi per modum coniecturarum adduci: nam ad primum posset dici quod ignis in illa sphaera propter raritatem, & subtilitatem sit parum actiuus; vnde sicut illa materia resistit partibus inflammatis suis propriis, ita posset resistere igni. Ad secundum posset dici, quod sustentetur illa materia à stella, vel constellatione, quæ ipsam attraheret virtute aliqua occulta. Itaque existimo incertum esse, in quonam ex his locis generetur cometes.

10. *Obiicies* contra resolutionem hanc communio-rem pro *Auerſa* & illis, qui existimant caudam cometæ non esse halitum, seu exhalationem accensam, quamuis corpus eius sit tale: Si cauda cometæ esset halitus accensus, esset rarior quam corpus eius, & propterea etiam appareret minus fulgens: sed si esset rarior esset leuior, & consequenter deberet esse altior quàm corpus eius, contra experientiam.

Confirmatur, quia figura ipsa pyramidalis caudæ satis indicat illam esse effluxum solarium radiorum: ergo.

Confirmatur secundo: quia cauda cometæ semper protenditur in aduersam Soli partem, & quod longius à Sole distat, eò breuiorem habet caudam: ergo.

Respondetur primo, negando maiorem, neque ideo appareret minus fulgens, quia minus rara, sed quia minoris quantitatis.

Respondetur secundo, distinguendo maiorem: esset magis rara raritate orta ex intermixtione corpusculorum, transeat maior raritate natua inferente leuitatem, nego maiorem. Et similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Respondetur tertio, negando minorem, quia licet leuiora, dum sunt extra locum suum naturalem in loco inferiori ascendunt supra minus leuia; tamen dum essent supra locum suum naturalem ex attractione causæ extrinsecæ, non deberent esse supra minus leuia: materia autem illa ex qua fit cometæ, posset esse supra locum suum naturalem, eleuata virtute corporum cælestium.

Ad primam confirmationem nego antecedens; posset enim esse talis figura: ex eo, quod materia quæ accenderetur, esset tali modo particulari applicata.

Ad secundam confirmationem nego consequentiam, quia posset id contingere ex eo, quod cauda cometæ in tali applicatione taliter posset à lumine Solis illuminari.

Adde, experientiam hanc non esse adeo vniuersaliter certam, præsertim si verum sit, quod ait *Scotus*, in vmbra terræ quandoque videri cometam cum sua cauda.

11. *Obiicies secundo*, pro iis, qui negant, aut corpus, aut caudam cometæ esse exhalationem, aut substantiam vllam accensam. Non apparet quomodo attrahi posset tanta exhalationum copia, tam continue quam necesse esset, ut duraret cometæ tam diu, quam diu solet durare; nec verisimile est à corporibus cælestibus posse illam copiam attrahi tam irregulariter; ergo non est dicendum, quod cometæ fiat ex huiusmodi exhalationibus.

Confirmatur: quia deberet ignis accensus ex illa exhalatione sursum moueri pyramidaliter, sicut apparet in aliis ignibus: quod patet esse contra experientiam.

Respondetur, quacumque ratione potest tanta copia dispositionis requisitæ ad hoc ut producat ex quacumque materia, aut illuminetur alia substantia, tali modo particulari à Sole attrahi, aut produci tam irregulariter, idem posse dici de tanta copia exhalationum, quanta sufficit pro tanta permanentia cometæ; vnde negatur antecedens.

Ad confirmationem respondetur ex Doctore num. 6. concedendo maiorem; sed id non est contra experientiam; quamuis enim non sit experientia particularis in come-

ta, quod sic ascendat, tamen non est experientia ostendens contrarium. Quod autem non videatur ascendere, oritur ex eo, quod interponatur corpus cometæ inter nos, & flammam illam quæ ascendit.

Respondetur etiam posset aliter, negando maiorem, quia flamma ignea apud nos ascendit ex eo, quod sit extra locum naturalem suum, ut tenet communis sententia; vbi autem generatur cometæ, præsertim si generetur in sphaera ignis, non est extra locum naturalem suum, & propterea non debet moueri sursum.

Respondetur potest tertio, negando generari flammam ex illa materia, sed potius ipsamet forma ignis producitur in partibus exterioribus istius materiæ, & in iisdem remanet, sicut producitur in carbone, aut in poris istius materiæ, sicut in poris ferri candentis; nam posset dici quod cometæ sit substantia ignita, seu candens ad similitudinem ferri candentis, cum differentia sit solum ex parte substantiæ, quæ redditur ignita.

12. Hæc quantum ad cometarum illorum, qui sub cælis virtute causarum naturalium producuntur: de iis enim qui producuntur in Cælis, aut miraculose, dixi in *libris de Cælo*.

Nunc duæ restant difficultates, de motu, & effectibus cometarum. Quantum autem ad motum, plures obseruantur in iis motus, circularis ab ortu ad occasum, & quidem aliquando celerior apparet motu diurno, aliquando tardior. Præterea quandoque ascendere apparet sursum, quandoque vergit à septentrione ad austrum, & quandoque e contra ab austro ad septentrionem. Ex his motibus diurnus ipsi competere dicitur ratione elementi, in quo producitur, vel aëris scilicet, vel ignis; tarditas autem, & velocitas competit vel ratione loci eleuationis aut depressioris, vel ratione influxus alicuius constellationis aut stellæ, cui etiam motus ille ab austro ad septentrionem, & à septentrione ad austrum adscribi debet. Motus denique sursum posset etiam satis commode in similem aliquem influxum refundi: nec videtur posse à propria natura cometæ aut substantiæ ex qua fit, procedere, quia vel cometæ generatur in regione aëris, vel sphaera ignis. Si in regione aëris, & habet virtutem ascendendi supra se: ergo semper deberet ascendere, contra experientiam. Si in sphaera ignis: ergo cum non possit esse leuior igne, non deberet posse moueri se in illa sphaera.

13. Quantum ad effectus cometæ, seu potius significatio-nes eius, varias refert *Scotus* *quæst. 19. art. 2.* Primo significat ventos. Secundo caliditatem, & siccitatem. Tertio terræ motum. Quarto sterilitatem fructuum. Quinto inundationes aquarum. Sexto mortalitatem magnam animalium. Septimo contentiones, rixas, bella. Octavo motum Principum. Nono mutationes regionum. Decimo variationes legum, & sectarum.

Hæc significari per cometam probat *Scotus* per obseruationes prædecessorum, qui in suis libris posteritati tradiderunt se semper obseruasse accidisse hos effectus quoties apparebat cometæ: & sane non potest aliunde probari. Sed dubiū mihi est, an singuli cometæ habuerint semper annexos hos omnes effectus, & præsertim illum de morte Principum, translatione Regnorum, & variatione sectarum ac legum; & præsertim id valde incertum est de cometis, qui naturaliter causantur. Quam autem connexionem naturalem habeat cometæ cum his effectibus, ratione cuius eos significaret per modum signi naturalis (neque enim aliter eos significat, cum non sit signum ex placito) non facile est assignare. *Scotus* quidem refundit totū finaliter in hoc, quod cometæ generetur ex magna copia exhalationum siccarum & calidarum, illæ autem non possent generari, nec eleuari, nisi tempore calido, & sicco extraordinarie, & ita ut ex iis magna pars conuertatur in ventos; vnde & sequitur venti, & etiam terræ motus ex eruptione talium exhalationū ex cauer-
nis terræ, quibus includebantur, & sterilitates, ac mortalitates propter intemperiem extraordinariam aëris: quantum ad siccitatem, & caliditatem, & inundationes aquarum propter motum insolitum ortum ex terræ motu;

&

& ratione siccitatis, & caliditatis augetur cholera, quæ causat rixas, & contentiones, & bella; ex his autem facile possunt oriri Principum mortes, mutationes Regnorum, Legum, & Sectarum.

De Fulgure, Fulmine, & Tonitru.

14. Fulgur est exhalatio sicca, & calida intra nubem accensa, & dispersa absque notabili impetu, parumque durans: talis scilicet, qualem videmus, quando audimus tonitru: & quidem *Conimbricenses* videntur dicere, quod sit illa ipsa exhalatio accensa, quæ tunc apparet: *Scotus* vero innuere videtur quod non, sed similis, qualem scilicet videmus, quando non sentiuntur tonitrua. Sed quæstio est de nomine.

Fulmen est exhalatio similis accensa, sed diutius durans, ac magno impetu deorsum ut plurimum impulsæ; quam quandoque concomitatur lapis intra nubes ac aera, vi cælesti potissimum formatus, qui tamen lapis non est fulmen, sed alius effectus ipsum quandoque concomitans. Nec mirum videri debet, quod tanto impetu exhalatio illa accensa feratur quando inuenit resistentiam nubis, substantiæ sibi contrariæ, quandoquidem similem apud nos habeamus experientiam de pulvere tormentario intra bombardam, vel carram, vel aliud corpus eruptioni resistens incenso. Solum apparet difficile, quomodo nubes possint tantopere resistere, cum non videantur esse tam difficile permeabiles.

Fulminum differentias accidentales nonnullas adfert *Scotus* 3. *Metaphys.* quæst. secunda, articulo tertio, ex quibus tres placet adducere, convenientes cum iis, quas adferunt *Conimbricenses* ex *Plinio*, *Seneca*, *Damasceo*. Itaque fulminum quoddam est *penetrans*, seu *terebrans*, quale est illud, quod cadens super lignum non comburit ipsum, sed per poros eius transit, & huiusmodi est valde subtile. Aliud est *dissipans*, quod scilicet absque combustione dissipat, & frangit corpora dura resistentia, in quæ impellitur, & est valde conglobatum ac viscosum. Tertium est *adurens*, quod scilicet comburit corpora, quæ ferit, & est exhalatio magis ignea quam flammea.

15. *Doctor* enumerat septemdecim fulminis effectus, ex quibus aliquos proponam, ceteros apud ipsummet videndos relinquens.

Primus est liquefacere gladium intra vaginam, ac pecunias intra peram, & incinerare ossa animalis intra carnem, intactis vagina, pera, carne. Hunc effectum causat fulmen penetrans, quod ob suam subtilitatem pertransit poros donec inuenit resistentiam in aliquo corpore, in quo iuxta naturam corporis, ac suam virtutem operetur: non inuenit autem resistentiam in prædictis calibus, donec peruenit ad pecunias, gladium, & ossa. Sed admodum difficile est, quod tam vehementer calidum sit, ut tam cito possit liquefacere gladium, ac pecunias; nec tamen multum calefaciat corpora illa per quæ transit. Ex hac ipsa causa accidere dicitur, quod fulmen comburat quandoque carnes hominis intactis vestibus.

Secundus est, deiicere ac frangere corpora dura resistentia, quod fit quandoque propter concomitantem lapidem, quandoque vi ipsiusmet fulminis viscosi, ac conglobati.

Tertius est odor sulphureus, & foetidus, qui oritur ex materia, ex qua fit fulmen; propterea attribuitur ipsimet fulmini. Ex qua eadem causa oritur

Quartus effectus, qui est, quod animalia, & plantæ à fulmine percussa, non nisi cum periculo comedantur, ob quem effectum fulmina dicuntur venenosa.

Quintus effectus est, quod dolio vini combusto vi fulminis, ac dissipato, vinum remaneat quasi congelatum, & eodem modo, ac si intra vas contineretur. Hoc autem contingere ait *Doctor* ex eo, quod tota viscositas vini trahatur vi fulminis ad superficiem, contineaturque intra se vinum, quod & facere possit usque ad tres dies. Cuius veritas ab experientia dependet, sicut & an qui biberent illud vinum, statim morerentur.

16. *Sextus* effectus est, à venenosis, quæ percussit, remo-

uere venenum, & efficere venenosa, quæ non erant talia antecedenter. Ad quam experientiam valde difficile persuadendam, cum non reperiret rationem à priori, *Doctor* vsus est similitudine aeris sufflati, qui candellam extinctam accendit, & accensam extinguit. Posset etiam esse, quod venenosa sint capacia aliarum qualitatum oppositarum qualitibus venenosis, quæ causari possunt à fulmine, & causantur etiam potius quam venenosa, quæ antecedenter sunt productæ in tali corpore; non venenosa autem sunt capacia qualitatum venenosarum, quas propterea cum non reperiat ante productas, fulmen producit in illis.

Septimus, quod homo ex quacumque minima parte percussus à fulmine, quandoque moriatur, & quod ex cæteris animalibus nullum euadit mortem, solo homine excepto, qui nonnumquam percussus, adhuc manet incolumis. Causa primæ partis est, quod fulmen causat qualitatem venenosam, quæ serpit statim ad alias partes, sicut contingit in morfu rabidi canis. Causam secundæ partis assignat *Scotus* reuerentiam, quam homini potius, quam aliis animalibus exhibet natura; quæ potius moralis causa est quam physica: physica autem posset esse, quod homo habeat circa se aliqua præseruatina, aut dispositionem aliquam resistentem veneno, & impediens progressum eius.

Octauus est, quod dormiens, si percutiatur fulmine, reperitur mortuus oculis apertis, vigil clausis. Causam assignat *Scotus*, quod dormiens sentiens fulmen statim aperiat oculos, quos contra vigil claudit.

Nonus, quod corpora hominum percussorum fulmine generent paulò post vermes, cum tamen si pereant veneno, id non contingat; cuius rei admirationem auget, quod fulmina ipsa sint venenosa.

Sed respondere potest, venenum fulminis diuersæ esse rationis ab aliis venenis, atque adeo non impedire illam vermium generationem, sicut illa impediunt.

17. Tonitru est sonus ille, quem audimus in aere quando generantur fulmina; & oritur vel ex percussione exhalationis accensæ ad latera nubis, in qua continetur, vel ex eruptione istius nubis facta per exhalationem, vel ex motu istiusmet exhalationis cum impetu per aerem.

Nec refert quod quandoque tonitru audiat, quando non apparent fulmina. Quia hoc contingit, non quod non sint tum fulmina, sed quod erumpant per partem superiorem nubis, & propterea à nobis videri non possint, interposita scilicet parte inferiori.

De cæteris impressionibus ignitis.

18. Flamma, seu fax est illa exhalatio longa, & lata, quæ tota simul accenditur, & maximum aliquando exhibet lumen.

Lancea, *trabs*, *jaculum* idem significat, & est exhalatio accensa, similitudinem harum rerum præ se ferens.

Ægea seu *caprea saltans*, est exhalatio accensa magis ad longitudinem quam ad latitudinem, habens quasi filam quadam accensa ad latera inter se interrupta, sed continuata corpori; huiusmodi autem exhalatio accensa vocatur *caprea saltans*, quia propter talem situm materiæ, & modum, quo accenditur, videtur saltare.

Sydera discurrentia contingunt, quando exhalatio aliqua, ad longum porrecta accenditur in duabus partibus remotis simul, & cōtinuatur accensio successiue ab vtraque parte, per partes intermedias, donec accenditur tota; tum enim apparet, quod vtraque prima pars accensa sibi inuicem obuiam factura discurrat.

Sydus volans est exhalatio accensa, quæ in loco in quo accenditur, vel in latas, vel in altum, siue natia virtute, siue aliunde impulsæ ascendit.

Stella cadens est exhalatio accensa, à loco, in quo præducitur deorsum, ob resistentiam alterius corporis, deiicenda.

Ignis perpendicularis, est exhalatio sic accensa, ut *ignis perpendicularis*, seu *columna pyramidalis* præ se figuram ferat.

Ignis fatuus est exhalatio viscosa, ac bene conglutinata ignis fatuus, in inferiori parte aeris accensa, siue per an peristasma obfessum.

Quid fulgur.

Quid fulmen.

Diuerfa genera fulminis.

Effectus fulminis.

Tonitru quid & unde.

Sydera discurrentia.

Sydus volans.

Stella cadens.

Ignis perpendicularis.

obfessum corporum frigidorum circumstantium: siue ex eo, quod partes exhalationis collidunt se mutuo, quæ exhalatio, sic accensa facile agitur huc illuc ad aeris motum: unde fit ut modo sequatur nos, modo antecedit, modo alio discurrat.

Ignis lambens. Ignis lambens est exhalatio rara, & subtilis, quæ hominum, aliorumque animalium capillis adhaerescere solet in flammam conuersa.

Draco volans. Draco volans est exhalatio accensa, in sublime sistent, sed inde deorsum quoad partem sic detrusa, ac figurata, ut aliquam speciem Draconis exhibeat.

Castor, Pollux, Helena. Castor, Pollux, Helena sunt exhalationes viscosæ, & pingues accensa, quæ solent apparere nauigantibus tempestate agitata, & antennis aliisque nauium partibus quandoque adherere. Quod si ex illis duæ apparent, vocantur Castor & Pollux, & habentur pro signis faustis: si vna tantum, dicitur Helena, & infelix signum existimatur. Id vero mirum si vnquam plures quam duæ conspiciuntur: quod vero adhæreant partibus nauigij oritur ex viscositate materiæ, ex qua fiunt, & ex fortuito occursum illius partis.

Ex his apparet, omnes impressiones ignitas esse eiusdem speciei, quantum est ex parte formæ ignis, & flammæ quam dicunt, licet differant accidentaliter ex ratione siue loci, siue figuræ, siue subtilitatis maioris, aut minoris, &c. ex parte vero materiæ ex qua fiunt posse esse in ea differentiam specificam, quamuis omnis materia earum sit sicca, & calida.

QVÆSTIO II.

De spectris, aliisque imaginibus non ignitis, apparentibus in locis superioribus.

In hac quæstione agemus de Circulo lacteo, Voragine, Hiato, Arca, siue corona, Virgis, Parelis, Iride.

De Circulo lacteo.

19. Satis notus est ad sensum circulus ille, qui lacteus appellatur, propter similitudinem, quam in candore habet cum lacte, quemque Scorus 1. Meteororum q. 20. vocat Galaxiam; quia Græcè sic dicitur. De quo circulo quinque opinioniones proponit Doctor.

Vnde fit circulus lacteus.

Prima est, quod oriatur ille circulus ex eo, quod Sol, & alia Astra calefacientia discurrant sub illa parte cæli, quæ vocatur circulus lacteus, eamque comburant, & quod hinc oriatur ille candor; adusta enim apud nos candidiora fiunt; ut patet in ossibus in ignem proiectis.

Hæc opinio refellitur, tum quia asserit cælum naturaliter combustibile; tum quia combustio illa non posset fieri semper in iisdem determinatis partibus cæli, & etiam quia deberet esse in aliis, contra experientiam.

Secunda opinio est, quod illa pars cæli præbeat illum colorem ob reflexionem radiorum Solis.

Sed contra, quia non apparet sic semper in eadem parte, & eodem modo, deberent etiam aliæ partes cæli ob similem reflexionem, talem speciem externam habere.

Tertia est, quod appareat circulus ille lacteus, quia ex se illa pars cæli est lucida, sed non potest transfundere ad nos lumen, nisi interponatur terra inter illam partem, & Solem; quoties autem apparet ille circulus, fit ista interpositio.

Contra, quia non potest interponi terra inter illam partem, & Solem, quin interponatur etiam inter alias partes: ergo aliæ partes cæli deberent sic apparere.

Deinde umbra terræ non pertingit ad firmamentum, seu cælum stellarum: ergo non potest impedire quo minus Sol illuminet istud cælum cum suis astris, & consequenter non deberet apparere vnquam ille circulus, si nunquam apparere posset, nisi interposita terra.

20. **Quarta opinio** est ipsius Philosophi qui putat circulum illum non esse partem cæli, sed exhalationes attractas ab his inferioribus, quæ apparent istius candoris, vel ob inflammationem, vel propter refractionem luminis procedentis à stellis.

Hanc Scorus, & ceteri Philosophi communiter reiciunt, quia exhalationes illæ tam continue, ac regulato modo non possunt in eadem quantitate, & qualitate, quæ sufficiat ad tam vniformem apparentiam, attrahi. Nec sane indiget hæc sententia maiori impugnatione. Et si opponatur Philosophi autoritas, Scorus, ut & alij Peripatetici dicunt textum eius esse corruptum, & ipsummet ita non sensisse.

Alij vero non curant expresse fateri quod in hoc defecerit, humanum scilicet quid passus.

Sic Conimbricenses, Auer/a, & nonnulli alij, quibus ego libenter assentior, sed animaduersum optarem, si in re tam facili lapsus sit, mirum videri, cur tam tenaciter adhæreatur eius authoritati in rebus difficilissimis, ut per fas ac nefas verum esse, quod dixerit, existimari debeat.

Ioannes à Sancto Thoma dicit Galaxiam esse quidem partem firmamenti, sed rationem, cur appareat lactei coloris, oriri ex exhalationibus aeris supposita densitate, & multitudine stellarum, quæ in illa parte sunt; & iuxta hoc explicat Aristotelem.

At incidit in easdem difficultates: quod enim tales exhalationes essent tam continue, & vniformiter in aere, ratione cuius eodem modo semper videretur Galaxia, improbable est; & deinde certum est Philosophum velle quod id, quod talis coloris videtur, non reperiatur in cælo, sed sub ipso.

Communis sententia est, quod illa pars cæli appareat istius candoris ex eo, quod sit aliquantulum densior cæteris partibus, & plurimis minutissimis stellis referta, quæ licet non videntur communiter, videri tamen possint beneficio tubæ optice.

De Iride, seu arcu celesti.

21. Notissimus est semicirculus ille hoc nomine appellatus, qui tam frequenter in aëre apparet variis coloribus tam pulchro ordine illustratus, ut non immerito à Platone ex ingeniosis Poëtarum fictionibus Thymantis, id est, admirationis filia sit nuncupata, quod scilicet non mediocri soleat admiratione intuentium animos afficere.

Hic autem arcus, seu semicirculus, secundum omnes causatur ex reflexione radiorum Solis incidentium, vel in nubem roridam proxime conuertibilem in aquam, quæ quia nos respicit sit pellucida, ut lumen intra se recipiat; & ex altera parte aliquantulum opaca, ut possit melius repercutere lumen, ut communis dicitur; vel in guttas aquæ pluuiiales minutim, & non copiose cadentes, quæ propter frequentiam apparent continue, ut vult Auer/a, & fauet Scorus hic expresse asserens, lumen Solis, dum fit Iris, cadere ad nubem super aliquam guttam. Ex huiusmodi enim reflexione luminis à tali nube seu guttis, iuxta dispositionem subiecti, à qua fit, apparere possunt diuersi colores, quos Iris exhibet, ut facile colligere licet aliis experientiis: nam si quis à Sole auersus aquam ex ore spargat in aerem, in minutissimas guttas, videbit similes colores, quales etiam videre poterit in aqua minutim cadente ex fontibus quibusdam artificialibus, Solem inter, & aquam collocatis. Quæ experientia certum reddunt posse lumen per similia aquea corpora transiens præ se ferre tales colores, qui propterea censendi sunt potius apparentes, quam reales: & ex huiusmodi coloribus in arcum reductis confici censenda est Iris solaris, de qua potissimum agimus; nam Iris lunaris, quæ fit quandoque ex reflexione luminis Lunæ, non nisi vno, eoque albicante confici dicitur colore.

22. **Porro** Iris, quandoquidem fiat ex reflexione luminis à Sole exeuntis, non fit, nisi in parte opposita Solis, nec videri potest, nisi ab iis, qui inter Solem, & partem illam, à qua fit reflexio, reperiuntur. Vnde sequuntur duo notata digna. Primum, quod quando Sol est in medio cæli, si reperiatur nubes apta ad huiusmodi reflexionem, tam ex parte Orientis quam Occidentis, duas posse apparere Irides, ad Orientem vnā, alteram ad Occidentem, quæ & quandoque ab eodem videri

Duæ possunt apparere Irides.

videri solent. Alterum, ad meridiem nunquam respici posse à nobis Iridem in hac plaga mundi existentibus, quia nunquam possumus constitui inter Solem & illam partem.

Accidit etiam quandoque, vt per reflexionem vnus Iridis alia formetur, coloribus tamen inuertis; & ex huius reflexione tertia, quæ tamen tam debilius colorum sit, vt vix possit quartam efficere. Ex quo sequitur posse simul sex Irides in aere reperiri, nam duæ possunt à Sole quasi directe formari, vt dictum est, & ex qualibet ex his possunt duæ alia per reflexionem formari: neque enim maior ratio est, cur vna potius quam altera id præstare possit; quod si septima quandoque conspecta sit, vt scribit *Cornelius Gemma* contigisse 1551. pari ratione octaua conspici posset, si tamen septima naturaliter formata fuerit.

Hæc quoad substantiam Iridis; quoad effectus eius varij numerantur.

23. *Primus* est conducere vt apes mel conficiant, & relinquare post se suauem odorem, quod tamen conuenit ipsi magis verisimiliter ratione nubis, aut pluuiæ, in qua colores illi apparentes conspiciuntur, quam eorumdem colorum, qui nihil aliud sunt quam lumen Solis directum, & reflexum tali particulari modo.

Secundus est, significare pluuiam, & serenitatem; quæ cum sint effectus oppositi, non possunt significari per omnem Iridem, sed aliqua Iris serenitatem, alia pluuiam prælagire censenda est. Communiter autem quæ pluuiam sequitur, serenum tempus denotat, quæ antecedit, pluuiam; cuius ratio hæc esse potest, quod quandoquidē formetur in nube rorida disposita ad pluuiam, aut in guttis tenuibus, & minutim cadentibus, quando antecedit pluuiam, denotat iam disponi nubes ad pluuiam, & consequenter hanc secuturam. Quando vero succedit pluuiæ, denotat materiam pluuiosam diminui, & ad finem pertingere eius consumptionem.

Alij dicunt matutinam Iridem, quæ ad Occidentem conspicitur, & propterea occidentalis vocatur, prænunciare pluuiam; vespertinam vero, quæ orientalis est, serenitatem. Cuius etiam ratio naturalis reddi potest hæc: quod matutino tempore significet nubes esse paratas ad resolutionem in aquam, quæ propterea ascendente iam Sole facile fieri potest; vespertino vero tempore, quamuis eodem modo significet nubes dispositas, tamen recedente Sole, & succedentibus alijs stellis diuersorum influxuum, facile impediri posset resolutio per Solem alias faciendâ. Quam autem reuera significet alterum ex his effectibus, & an id faciat infallibiliter, vel vt in plurimum, per experientiam facilius addisci potest.

24. *Tertius effectus*, isque longe difficilior, quem Sacra Scriptura *Genesis 9.* Iridi attribuit, est significare non secuturam postea diluuium vniuersale, quale erat Noëticum, vt ita dicam, ad quod significandum eodem loco dicitur Iris in aere à Deo collocata esse: vnde, & non de fuere, qui ante diluuium Iridē in Cælo nunquam apparuisse putauerunt. Verum vt ab hoc vltimo incipiā, quandoquidē Iris causetur naturaliter, & non nisi miraculose formatio eius impediri possit, dicendum potius est cum Doctoribus communiter, apparuisse etiam ante diluuium suo tempore, & apparituram postea fuisse, quamuis nunquam diluuium illud adfuerit; præsertim cum nulla ratio, aut autoritas suadeat oppositum. Ille enim locus Scripturæ nullo modo id suadet.

Quamuis enim Deus de nouo poneret Iridem in cælo ad denotandum non secuturum diluuium, tamen inde non sequeretur quod naturaliter non formaretur in cælo antea sæpe.

Deinde non dicitur Deum positurum de nouo iridem in cælo, quasi naturaliter ibi non esset & ante posita, & postea ponenda: sed positurum illam in tale signum, qualiter poni naturaliter non posset nec ante nec postea.

Restat ergo videre, quæ ratione possit Iris significare non futurum diluuium.

Respondeo cum communi sententia non posse iridem id significare naturaliter, quia diluuium tale non fit naturaliter, nihil autem naturale potest naturaliter significare aliquid supernaturale non futurum, vt est euident.

Dices cum *Caetano*, *Burgenfi*, & *Abulenfi*, iridem significare non futuram proxime magnam aquarum inundationem: ergo significat naturaliter non futurum diluuium.

Respondeo primo, negando consequentiam, quia diluuium, de quo loquimur, non fieret naturaliter; vnde quamuis iris significaret naturaliter, non futurum diluuium ab agentibus naturalibus, non posset significare, quod non fieret supernaturaliter.

Respondeo secundo, negando consequentiam, quia quamuis iris significaret immediate post non futuram magnam inundationem, tamen non posset significare, quin aliquando postea esset futura.

Respondeo tertio, negando antecedens, quia quamuis iris ipsis non formaretur in nubibus valde copiosis, ac nimium, vt ita dicam, grauib; tamen possent succedere immediate post nubes, in quibus appareret iris, alia nubes copiosæ, ac grauidæ; quæ non sufficerent ad iridem.

Respondeo quarto: quamuis iris à parte rei haberet connexionem talem cum pluuiis minoribus, quæ ad diluuiū non sufficeret, nō tamen sufficeretur esse pro signo hominibus nō sequuturi diluuij ex natura sua; tū quia diluuium, vt dixi, posset succedere supernaturaliter; tū etiam quia non esset tam facile hominibus cognoscere quod haberent talem connexionem; tum quia quando incipiunt pluuiæ absque iride, vt sæpe contingit, possent dubitare tum de secuturo diluuiō.

Itaque Iris non habet hanc significationem, nisi ex diuino beneplacito, eo fere modo, quo sacramenta habent significare gratiam, quam conferunt, & quo hedera ad significandum vinum.

De cæteris figuris, quæ in aere apparent.

26. Videtur quandoque in aere serena nocte hiatus quidam, inde ortus, quod plures vapores congregantur, in medio obscuri, reliqua parte in circuitum lucidi, ac clari; qui si magni sunt, *Voragine*, quod *Voragine* præ se ferant speciem; si minores, *hiatus* similem ob causam dicuntur.

Præterea apparere solent similes colores, quales habet Iris; & similiter causari ex reflexione solaris luminis, sed in directum protensi per lineam rectam, non curuam, vt Iris. Qui colores, seu nubes iis illustratæ vocantur *Virga*, & si plures sint simul congregatæ, vt assolet, *Virga* dicuntur.

Alterum conspicitur interdum circa Solem & alia etiā astra, at frequentius circa Lunam lucida quædam *Coma*, quam Græci *ἀλὸν* dicunt, quæ sit ex eo, quod radius astri exceptus in nubem, in medio ob nimiam densitatem apparere non possit, & non tam desiliat in latera, vt *Comimbrices* volunt, quam in ipsis lateribus primo recipiatur, sic vt valeat conspici.

Denique ex illuminatione Solis circa nubem bene compactam ad latera Solis formari solet imago ipsius, met Solis, vna quandoque, quandoque duæ, quandoque etiam tres, & nunquam, quod hæcenus memoriæ proditum sit, plures: quæ imago *Parelia* appellatur.

Alia spectra notabilissima in aere apparuisse narrant variæ historiæ, & speciatim libri Machabæorum, quorum vt aliqua potuerunt naturaliter assignari ad dispositionem nubium, ac spirationum, credibile est alia supernaturali potentia Dei in hominum instructionem effecta fuisse.

QVÆSTIO III.

De alijs Meteoris, quæ circa aerem contingunt.

27. In hac quæstione agam de Ventis, Nubibus, Pluuiâ, Nebula, Caligine, Niue, Grandine, Glacio, Rore, Pruina, Melle, Manna, Saccharo.

ooo

De

De Ventis.

Ventorum natura, & origo tam remota est ab humana cognitione, vt non immerito à *Conimbricensibus* dicatur hoc vnum esse ex iis, quæ in naturæ contemplatione maxima ex parte latent, idque significari in Scriptura, *psal. 134.* dum dicitur: *Qui producit ventos de thesauro suis.* Id est (inquiunt hi authores) de occultis naturæ causis. Vnde & *August.* ibidem. *Quia flas ventus, sentis; quia causa flas; vel de quo thesauro rationis eductus sis nescis.*

Quomodo
generatur
Ventus.

Antiquorum Philosophorum sententia erat, Ventum nihil aliud esse, quam aerem commotum; quos sequitur *Isidor. l. 13. Etimolog. Damascenus 2. fid.* & ex recentioribus *Cardanus, & Arsius.* Non conueniunt autem authores huius sententiæ in assignanda causa effectiua istius commotionis; quidam enim existimant aerem moueri propria sua virtute. *Alij* ab extrinseco, scilicet vel à sole rarefaciente, vt *Seneca*, vel per raptum Cæli, vt *Cardanus*; vel ab alijs aliquibus particularibus, vt *alij*: vel ab intelligentiis, vt nonnulli, teste *Scoto l. 2. q. 4. a. 3.*

Hanc sententiam, quatenus dicit Ventum ipsum esse commotum aerem, impugnant Peripatetici communiter: quia sæpe commouetur nullo flante vento, vt cum cymbala pulsantur ac campanæ, & tormenta bellica exploduntur: ergo non consistit ventus in aere commoto.

An ventus
sic aer
commo-
tus.

28. Quod si quis obiciat, aerem flabello motum esse ventum, Respondent *Conimbricenses*, illum aerem sic motum non esse proprie ventum, licet more ventorum perflet, ac refrigeret; quia ventus, inquiunt, secundum propriam suam rationem est agitata exspiratio.

Sed certe, neque hæc impugnatio prædictæ sententiæ, nec responsio ad hanc obiectionem placet. Non quidem impugnatio, quia Philosophi qui prædictam sententiam tenent, non tam intellexerunt de quacumque commotione aeris, ita vt aer quomodocumque commotus esset ventus; sed de aere sic commoto, vt reddat illos effectus, quos experimur dum flas ventus: sicut ipsimet Peripatetici, quorum est hæc impugnatio, statuentes ventum in spiratione, seu halitu terrestri agitato aut moto, non id intelligunt de quacumque agitatione, sed de agitatione aliqua particulari: ita etiam prædicti authores possunt intelligere per commotum aerem, non aerem quomodocumque commotum, sed aerem commotum particulari aliqua ratione.

Non placet etiam responsio supra dicta *Conimbricensium*; tum quia manifeste petunt principium, dum dicunt ventum ex propria notione esse expirationem agitatam: tum quia, cum aer commotus refrigeret & perflet iustar ventis, gratis omnino negatur esse ventus etiam secundum propriam ventilationem, præsertim cum quoad sensum nulla appareat differentia, nec ratio habeatur in contrarium.

Itaque existimo hanc sententiam esse probabilissimam, non solum, quia eam tenent Sancti Patres citati, & quia non potest afferri vlla efficax ratio in contrarium: sed quia experientia illa de aere flabello agitato conuincit ventum causari posse per talem aeris commotionem, quamuis nihil aliud fieret, in quo consisteret ventus; & quemadmodum ex tam leui motione tam exigui aeris potest sentiri tam notabilis ventus, facile erit capere quomodo ex maiori motione totius aeris, aut magnæ partis eius excitari possit ventus tam magnus, quam vnquam experti sumus.

A quo
mouetur
aer.

29. Circa autem causam effectiuam istius motionis, non est probabile eum à seipso sic moueri, quia alias deberet semper moueri & vniiformiter, & quia nulla corpora inanimata habent virtutem mouendi se alio motu, quàm sursum aut deorsum. Nec etiam moueri potest sic per raptum cæli, tum qui alias semper moueri deberet, cum semper rapiatur cælum; tum quia non deberet moueri contra raptum cæli, vt sæpe mouetur; tum denique, quia non posset moueri motibus tam diuersis ac contrariis sine villo ordine.

Probabilissimum longe est, quod dicit *Seneca*, moueri ab

Astris. Sed certe, nec etiam hoc sufficit, nisi assignetur vterius aliqua particularis dispositio, ratione cuius tum, quando mouetur, possit moueri potius quam ante, & præsertim cum moueatur tam contrariis motibus.

Recurfus ille ad Angelos, seu Intelligentias difficilior impugnari potest, quemadmodum enim illis tribuitur motus Cælorum, ita posset etiam ipsis tribui motus ille aeris, qui requiritur ad ventum.

Nec arridet vlla ratio impugnatio, quæ habetur in *Scoto* supra diuerso charactere, & quæ notatur in margine esse additio; nempe quod ille motus deberet esse, vel à bonis, vel à malis intelligentiis; non à malis, quia ventus conducunt semper ad bonum aliquod, mali autem spiritus non operantur bonum directe: non à bonis, quia hi non debent premi tanto labore, nec tot mala facere quot fiunt per ventos.

Hæc inquam, impugnatio non affidet: tum quia si proueniret à malis spiritibus, bona illa, quæ sequuntur, non sequerentur ex ipsorum intentione, sed ex eo, quod deberent obedire nutui Creatoris, qui eos ad illum motum causandum, vel inuitos cogere posset: & si proueniret à bonis, non deberet ipsis esse laboriosum magis quam motus Cælorum continuus: & præterea mala, quæ sequuntur ad ventos, licet mala essent respectu ad aliqua particularia indiuidua, posset tamen esse bona respectu ad vniuersum, & propterea simpliciter bona.

Deinde posset esse bona quatenus conducerent ad fines à Deo intentos, siue corrigendi malos, siue exercendi, & admonendi bonos; vnde non esset, quantum ad hæc impugnationem, inconueniens, quod aer sic commoueretur siue à bonis, siue à malis Angelis.

30. Melius impugnatur hic recurfus, quia posset habere illa commotio aeris alias causas naturales; nunquam autem recurrendum est ad Deum aut Angelos, nisi deficientibus alijs causis naturalibus.

Nec refert, quod non possit à nobis assignari, quænam essent illæ causæ: quamuis enim assignari non possent, non propterea sequeretur, quod non darentur: Ad recurrendum autem ad Deum, aut Angelos, oporteret probare, quod non possent dari aliæ causæ; hoc vero non ostenditur sufficienter, per hoc, quod non possent assignari.

Communior sententia Peripateticorum est, quod ventus sit spiratio, seu halitus calidus & siccus, cui tamen quadoque admisceri vapores quosdam humidos probabile censent *Conimbricenses*.

An Ven-
tus sit ha-
litus cali-
dus, &
siccus.

Probari solet hæc sententia varijs experientiis.

Primo, quia quando vigent exhalationes, vt Vere, & Autumno, crebriores sunt venti. Secundo, quia matutino tempore sæpe excitantur venti, quod tum multa exhalatio ascendat à terra. Tertio, quia liquefacta niue oriuntur ventus, dato exeundi loco spirationi sicca, quæ niui permixta erat. Quarto, quia ideo igneus color in aere ventos denunciat, quia ille color apparet in exhalationibus aptis ad generationem venti: Quinto, quia venti exsiccant, ex eo scilicet quod calida, & sicca materia constant.

31. Quod autem quandoque admisceantur vapores, probant *Conimbricenses*, qui etiam prædictas rationes adducunt, quia venti quandoque humectant, & quia ex iisdem locis ex quibus oriuntur venti, oriuntur etiam vapores.

Sed certe hæc rationes parui sunt momenti ad stabilendam hanc sententiam. Quia licet ex prioribus rationibus habeatur quod exhalationes illæ sicca, & calida conducant ad ciendos ventos; non tamen probant quod ventus constet ex ipsis commotis, nam illæ exhalationes possent conducere ad ventos, quatenus conduceret ad commouendum aerem. Posteriores vero rationes licet probent aeri, aut exhalationibus commotis permisceri vapores, non tamen probant ipsum ventum consistere in ipsis commotis etiam partialiter.

Aliunde tamé posset probari quod ventus posset consistere in huiusmodi exhalationibus, quia non videtur ratio maior, cur ventus posset consistere in aere commoto &

& non posset etiam consistere in exhalationibus huiusmodi commotis, tam quando admiscerentur vapores, quam quando non admiscerentur.

32. Porro auctores huius sententiæ, supposito quod esset vera, adhuc laborant in assignanda causâ à qua moueantur illæ exhalationes.

Theophrastus dicit exhalationes in obliquum moueri, ex eo, quod partibus leuibus ac grauibz consent, hinc enim fit, vt cum à partibus leuibus sursum, à grauibz deorsum impellantur, necessario in obliquum tendant.

Verum hæc ratio nullo modo sufficit: tum quia ex illa, vt ita dicam, lucta partium grauium, & leuium, quamuis posset oriri motus ille obliquus, tamen quod motus obliquus tanti impetus, quantum habet ventus, ab illis oriretur, incredibile est. Deinde quamuis consent huiusmodi partibus, tamen vel sunt æqualis ponderis ita, vt non sit plus grauitatis, quam leuitatis, & tum non debent moueri vlla ratione, sed sistere in eo loco, vbi generantur; vel si plus sit grauitatis, debent descendere, & ascendere, si plus leuitatis; ergo motus ille obliquus non debet ab ipsis provenire ex illis diuersis partibus. Quod manifeste probatur experientia aliorum corporum mixtorum, quæ partim sicca, partim humida sunt, & consequenter partim leuia ac grauia, secundum principia huius Philosophi, & tamen non mouentur oblique, vt patet in ligno, & lapide, & plumis.

Communior sententia est, quod exhalationes illæ moueantur motu illo, à quo habent constitui in esse venti, ex eo quod ex leuitate sua ascendant sursum vsque ad mediam aëris regionem, quæ quia frigidissima est, eas propellit magna vi deorsum; inde enim fit, vt, cum tali motui resistent, in partem aliquam obliquam, prout via datur illis facilius, nunc hæc nunc illac, iuxta impulsu receptum flectantur.

At sane mihi semper incredibile videbatur, exhalationes quascumque posse tanto impetu derrudi à parte illa frigida aëris. Itaque satius est dicere quod exhalationes illæ in obliquum moueantur ex eo, vel quod ad obliquum tantum detur ipsis exundi aditus ex illo loco, ex quo primum eunt; vel ex eo quod sic attrahantur per influxum occultum stellarum, vel ex utroque capite. Sed si dicatur ventus consistere in commoto aëre, illa commotio attribui potest motui, & impulsui, quem medianre suo motu aëri imprimit.

Quod si rarefactio fieret absque ingressu corpusculorum, posset etiam motus aëris, ac exhalationum attribui quandoque rarefactioni & condensationi, vt aduertit etiam *Auerſa hic*: nam quando rarefieret subito magna pars aëris, deberet propellere ante se alium aërem, & hic alium, & ita causari posset ventus; & quando etiam condensaretur magna pars aëris, deberet statim succedere alius aër, & sic etiam posset causari ventus. Nec alia mihi probabilior via occurrit ostendendi quomodo causetur ventus, aut in quonam consistat natura eius.

Quantum autem ad diuisionem venti in triginta-duos, quæ diuisio excogitata est pro commoditate nauticantium, non est res vilius difficultatis, nec in ea declaranda hic immorandum videbitur.

Id addendum, ventos habere alias & alias qualitates; vel ex natura halituum & vaporum aëri commoto intermixtorum, vel ex qualitatibus productis in ipso aëre pro diuersitate locorum, per quæ defertur.

Addendum præterea aliquid de tribus speciebus ventorum, quæ vocantur *Ecnephias*, *Typhon*, *Præster*. *Ecnephias* est magnus ventus, qui impetu horrendo directe ab alto in terram descendit absque circulatione, quidquid ante se reperit prosternens: qui ventus fieri secundum *Scorum* consuevit ex eo, quod exhalatio multa terrestri infra nubem nimis frigidam inclusa, ac per antipristisim fortificata exitum sibi faciat per nubem illam à parte inferiori cum illo impetu. *Typhon* est ventus descendens deorsum circulariter à nube, & iterum ascendens similiter, simili fere modo generatus ac præcedens ventus, à quo per motum illum circulem solum discernitur. *Præster* denique est ventus deorsum des-

cendens, siue circulariter, vt *Typhon*, siue recte, vt *Ecnephias*, & inferius incensus, ac propterea comburens; differt autem à fulmine tum quod non soleat comitari per tonitru; tum quia minus flammæ habet, & plus venti.

De Pluuia.

34. Non solum ex his corporibus inferioribus ad superiora tendunt exhalationes siccæ & calidæ, quæ sunt materia impressionum ignitarum & ventorum; sed etiam vapores quidam humidi, ex quibus aliqui possunt esse frigidi, aliqui calidi. Huiusmodi ergo vapores sublatis in altum, vel ex leuitate sua, quæ maior est quam leuitas inferioris partis aeris, vel ex attractione facta per calorem, aut aliam influentiam occultam Solis, condensatur in *Nubem*, & postea resoluuntur in *Pluuiam*, seu aquam, quæ reducta ad statum naturalem suapte virtute descendit deorsum. Et si descendat crebrioribus & minutioribus guttis vocatur *Imber*, si grandioribus vero; *Nimbis*. Quæ etiam ipsa diuersas potest provenire ex diuersa dispositione materiæ & varietate temporis quoad frigus & calorem. Non est autem dubium quin magnam partem habeant in generatione pluuiæ *Astra caelestia ac Planetæ*. Præter nubes autem, ex quibus generatur pluuiæ, datur alia substantia nubi similissima, quæ vocatur *Nebula*, ab illa differens, quod hæc prope terram reperitur, vt pote grauior aere, illa vero feratur in altum.

Varia autem præſagia referuntur à *Conimbricensibus* pluuiæ & serenitatis, ac ventorum, quæ apud ipsos, cum examine non indigeant, nec vera esse, aut falsa comprobati possint, nisi experientia, & fide, legi poterunt.

De Nive, & Grandine.

35. *Nix*, vt & pluuiæ, vaporibus in altum eleuatis, ac condensatis ad nubem fit, quæ nubes si congeletur prius quam in pluuiam resoluatur, conuertitur in niuem, & ita descendit ad nos, nisi aeris per quem transit, calore, aut aliunde, prius quam ad conspectum nostrum pertingat, liqueſcat.

Est autem Nix alba albedine vera, & non appatenti, vt tenent *Scotus*, *Conimbricenses*, *Auerſa*, & alij, contra *Albertum*, & *Lonanienſes*.

Probat, quia ad omnem aspectum Solis, & illuminationem semper apparet alba, non minus quam quæcumque alia, quæ vere alba sunt; & quæ ratione negaretur vera albedo niui, negari posset quibuscumque aliis corporibus. Causatur autem ista albedo ex temperamento aliquo primatum qualitatum, sicut causari solet in cæteris rebus, in quibus reperitur. Neque hinc sequitur niuem, quoad substantiam esse distinctæ speciei à pluuiæ, quia non est necesse vt ex substantia sua petat albedinem; sed id aliunde pronem it ipsi.

Dicitur *Nix* essentialiter dici illam substantiam cum illis accidentibus, & concrectionis, & albedinis; pluuiæ non dicit illa accidentia; ergo *nix* essentialiter distinguitur à pluuiæ.

Respondeo distinguendo consequens: in quantum dicit illa accidentia, concedo; in quantum dicit aliquid substantiale, quod subest illis accidentibus, nego consequentiam.

36. *Grando* à *Conimbricensibus*, & *Auerſa* dicitur fieri ex pluuiæ, quæ dum cadit in terram, congelatur tali modo, quali cernitur grando. Sed sane, quamuis ita posset contingere, tamen nulla apparet ratio, cur non posset etiam grando immediate ex nube generari, antequam resoluatur in aquam. Aduertunt vero *Conimbricenses*, quod, quando decidit grando minuta, & rotunda, generatio eius fiat in altiori loco, quam quando decidit grauior, ac asperior, quia scilicet existimant per longitudinem itineris diminui grandinem.

Mihi vero magis placet sententia Auerſa putantis potius grandinem maiorem generari in loco superiori, quia ibi inuenitur aqua minus dispersa, & minuta, quæ propterea, in maiori quantitate congelari possit, quam in loco inferiori.

A quo mouetur exhalatio, quæ est ventus.

Quomodo fit Pluuia.

Quid nubes. Quid imber & nimbus.

Quid nebula.

Quomodo fiat nix.

Est alba albedine vera.

An distinguatur specie à nube.

Quomodo fit grando.

Quid Ecnephias.

Quid Typhon.

Quid Præster.

inferiori, vbi minus est congregata in partes grandiores.

De Rore, Pruina, Glacie.

Quid ros. 37. *Ros* est aqua facta ex vapore valde subtili eleuato supra terram, sed non ad magnam altitudinem, quæ insensibiliter cadit, & congregatur in guttulas super illas partes, super quas videtur. Non reperitur supra altos montes, quia vapor, ex quo fit, non ascendit tantum, nec supra regulas aut cineres, nisi raro admodum, quia vt paulatim decedit, ob siccitatem illorum, ita paulatim desiccatur. Non cadit tempore ventoso, quia per ventum dispergitur; nec tempore hyemis valde frigido, quia vel prohibetur ascensus vaporis, vel ros, antequam descendat, congelatur; nec tempore valde calido, quia ante resolutionem, & etiam forte ante ascensum, consumitur vapor ob nimium calorem, nec denique tempore valde nebuloso, quia grossities nebulæ impedit ascensum vaporis tam subtilis.

Quid pruina. *Pruina* non est aliud quam vapor ille subtilis, ex quo fieri deberet ros, concretus; ad eundem prorsus modum seruata proportionem, quo nix est vapor ille, ex quo generari deberet pluuia, concretus per causas ad id virtutem habentes. Vnde patet Rorem, & Pruinam tam inter se, quam à pluuia, niue & grandine probabiliter non distinguui specie, sicut dictum est de niue & pluuia, ob eandem etiam rationem.

Quomodo sic glacies. *Quod Glacies* sit aqua congelata certum est, sed quomodo congeletur, eadem obscuritate, quam cætera Meteoræ, inuoluitur. Aliqui putant eam congelari ex nimio frigore. Sed id non est verisimile, præsertim in sententia communiori, quæ attribuit aquæ ex naturali sua indigentia summum frigus: hoc enim supposito, si à frigore haberet congelari, status connaturalis eius exigeret congelationem, quod absurdum est. Itaque verisimilius est, frigus solum non sufficere ad congelationem; sed vltius requiri admixtionem aliquorum halituum, aut vaporum, qui vna cum frigore, non vero seorsim congelare possint: ad quod etiam concurrunt sine dubio occultæ quædam astrorum influentiæ.

De Melle, Mannæ, Saccharo.

Quid Mel. 38. *Mel*, de quo *Plinius* dubitat sit-ne cæli sudor, an Astrorum salina, vel purgantis se æris succus, generari arbitrantur Philosophi ex partibus quibusdam terræ subtilibus simul cum vapore, ex quo ros concreuit subtilianis præsertim temporibus, elatis, cum eodemque commixtis; hæc enim commixtione oritur succus ille dulcis & viscosus, qui Mel dicitur, quemque apes non tam generant, quam ex floribus hinc inde collectum in aluearia deferunt.

Quid Saccharum. *Saccharum* quoque simili fere modo, quo Mel, cuius speciem ipsum vocat *Dioscorides*, ex rore cælesti, hoc est, ex aëre decedente, & partibus aliquibus subtilibus terræ commixtis inter se, ac concretis efformatur, concurrente tamen dispositione aliqua cannarum, in quibus excipitur, ac cælestium corporum influxu.

Quid Manna. *Manna* est liquor quidam candidus melleo sapore instar mellis ex vapore rorido, ac partibus terræ subtilioribus parum humidis confectus, ad varios medicinæ vsus deseruiens, ac etiamnum in Calabria, aliisque locis repertus. Dubitari autem solet, an sit diuersæ speciei hoc manna ab illo, quod populo Israëlítico ex Ægypto proficiscenti in deserto prouidit Deus. Negatiuam partem tenent *Conimbricenses*, quamuis fateantur miraculose fuisse productum illud Hebraicum: affirmatiuam sustinet *Auerſa*, in quam etiam ego magis propendeo, quia naturale Manna non videtur posse sufficere ad sustentationem tot hominum diuersarum complexionum tam longo tempore.

QVÆSTIO IV.

De Mari, Fontibus & Fluminibus.

IN hac quæstione agimus de iis, quæ spectant ad elementum aquæ.

De Mari.

40. Duo hic examinanda sunt de Mari: primum, vnde accidat, quod falsum sit, deinde quomodo mouetur.

Quantum ad primum, *Scotus* proponit vnā sententiam de falsedine Maris lib. 2. *Met. quest. 3. num. 6.* quod oriatur ex eo, quod illa aqua sit diuersæ speciei ab aqua dulci, & ex illa diuersitate specifica determinet sibi talem falsedinem, sicut aqua dulcis determinat sibi dulcedinem, seu potius carentiam falsedinis. Quæ sententia non facile conuinci potest.

Communior tamen, vel hoc ipso, quia communior, est præferenda, asserens marinas aquas, non ex natura sua, sed ex causis extrinsecis habere suam falsedinem. Causas autem assignat admixtionem exhalationum terrestrium siccarum & adustarum, & influxum Solis, cui adiungit *Auerſa* succum salum ex venis salis per terram sub mari sparsis ortum; cuius admixtionem non male probat ex eo, quod aqua maris potest resolui in salem, quæ etiam causa esse potest, cur aliqui fontes & lacus falsedine imbuantur. Quod etiam commixtio exhalationum terrestrium adustarum, & siccarum possit iuuare ad falsedinem, patet experientia, tum lixiuij, quod falsum sit ex commixtione cinerum & aquæ: tum etiam sudoris ac sputi, quæ similem ob causam falsa redduntur.

41. Nunc vt ad secundam partem accedamus, Tres potissimum considerandi sunt motus maris, vnus à Septentrione ad Austrum; secundus ab Ortu ad Occasum; tertius, quo fluit, & refluit.

Quantum ad primum motum, quem dari experientia compertum esse, supponendum est: causam eius assignat *Scotus* supra quest. 2. art. 3. quod pars Septentrionalis cum sit remotior à Sole, & humidior ac frigidior, aptior sit ad generationem aquæ; meridionalis vero vicinior Soli facile patitur aquas in se consumi. Hinc enim sequitur quod quandoquidem aqua naturaliter petat loca demissiora, & crescat ad Septentrionem, moueri debeat ad Austrum vbi decreuit. Aliam causam assignat *Philosophus*, quod in Septentrione sit maior abundantia fluminum in illam partem maris intrantium & ipsum mare minoris profunditatis.

Secundus motus deprehenditur hac experientia, quod cæteris paribus naues citius conficiunt suum iter ab Ortu ad Occasum, quam è contra; quæ experientia, si vera est, conuincit illum motum.

Hunc autem motum aliqui putant prouenire ex eo, quod cælum motu suo rapiat secum etiam mare; hoc mihi non est probabile, neque enim potest secum ferre aquam, nisi ferendo simul aërem, quoad partem etiam inferiorem, & mediante hoc aquam: sed hoc non contingit, tum quia non est experientia vlla, quod inferior pars aëris sic feratur, sed potius omnis experientia suadet contrarium: tum quia etiam sæpe mouetur aër contrario motu, flante scilicet vento ex diuersis aliis partibus. Potius ergo dicendum, quod hic motus proueniat à corporibus cælestibus mediante aliqua virtute attractiua occulta.

45. Tertius denique motus omnium difficillimus ab antiquioribus Philosophis, ac Astronomis, quos sequitur *Scotus* 2. sent. distinct. 14. quest. 3. (vbi & ego in commentario hac ipsa de re egi, ex quo etiam, quæ hic trado, desumpti) Lunæ potissimum adscribitur, adhibito tamen aliorum astrorum concursu, & considerato terrarum ac regionum situ. Lunam autem habere magnam partem in hac actione, vel inde sufficientissime colligitur, quod æstus hic maris augeatur, ac minuat cum proportionem ad Lunæ incrementum, ac decrementum, adeo vt quando Luna est plena, longe maior sit æstus, quam alias: neque enim hoc contingeret absque speciali Lunæ influxu. Nec etiam cum vlla probabilitate potest dici, quod absque influentia aliqua cælestium corporum, possit tam ordinato, ac inuariabili motu in aliquibus locis, vt in Hybernia, ac Anglia, bis quolibet die, spatio sex horarum fluere, bis reflere, idque

Vnde oriatur falsedine maris.

Tres motus maris.

Vnde oriatur motus maris à Septentrione ad Austrum.

Vnde oriatur motus ab Ortu ad Occasum.

Vnde oriatur fluxus, & refluxus.

Non potest fieri absque influxu aliquo cælesti.

idque tanto incremento, ut multa terrarum millia cooperiat, adeo ut ubi, mari refluxente, nihil aquæ reperiatur, eodem influente maximæ nives nasci possint.

46. *Dices cum Camerario quæst. 26.* mare ex natura sua habere illam virtutem mouendi se.

Contra, quia causa naturalis inanimata non potest habere effectum nouum absque applicatione aliqua noua, aut coniunctione cum aliqua causa, aut conditione noua, ut est euidens; sed non potest assignari vlla applicatio noua maris, aut coniunctio vllius causæ, aut conditionis cum illo, ratione cuius de nouo inciperet se mouere, nisi recurrendo ad influentias cælestes: ergo non potest motus ille prouenire ab aqua, virtute sua propria solummodo.

Quod vero inuenit alia sydera, & terrarum situs, deduci potest ex eo, quod non eodem modo fiat hic fluxus vbique, cum vix discerni possit in mari Tyrcheno, satis notabilis sit in Adriatico, sed longe notabilior in Hybernico; in aliquibus etiam locis, pluribus horis fiat fluxus, quam refluxus; in aliis vero è contra: quæ varietas in solam Lunam refundi nequit, & potest satis commode in alia astra, ac locorum dispositiones diuersas.

49. *Si autem queratur*, quomodo possit Luna mouere aquas.

Aliqui putant, id fieri per lucem à Luna diffusam. Sed hoc non habet apparentiam; quia non est verisimile lucem habere illam virtutem attractiuam: & præterea fluit mare æque, quando impeditur diffusio luminis lunaris, ac quando non impeditur; & tum etiam cum Luna apud Antipodas existens nostrum hemisphærium illuminare nequit.

Alij dicunt Lunam, astra mouere mare rarefaciendo ipsum, & condenſando. Sed hoc etiam non placet, quia notabilissima deberet esse rarefactio, quæ ad tantum fluxum requireretur, qualis tamen non apparet prorsus in mari influente magis, quam refluxente, aut etiam immoto. Itaque probabilius est motum illum causari à Luna, & astris concurrentibus per influentiam occultam similem proportionabiliter illi, quæ magnes trahit ferrum, quam sententiam tribuit *Scorus Albumasari*.

Nec obest quod Luna non moueat sic, aut alio modo aquas fluuiales. Quia sicut magnes non trahit plumbum, sed ferrum, propterea quod in ferro sit aliqua dispositio particularis ad talem motum conducens, qualis non reperitur in plumbo: ita similiter in mari potest reperiri dispositio quæpiam specialis, quæ iuuare possit ut moueatur ab astris: à quibus tamen fluuij sic moueri nequeant ob defectum talis dispositionis. Id difficilius est cur aqua maris extracta à reliqua parte, quandoquidem habeat similes dispositiones cum reliquo mari, non moueatur à Luna, aut astris. Sed responderi potest id oriri ex eo, quod nunquam reperitur in aqua separata illa dispositio, quæ est in partibus maris, quæ per se à Luna mouentur.

48. *Alij putant* mare moueri per hoc, quod Luna, & astra attrahant ad se exhalationes.

Contra, quia quemadmodum possunt trahere exhalationes, possunt etiam trahere ipsum mare. Deinde sicut exhalationes fluminum trahuntur immoto flumine, ita possent attrahi exhalationes maris immoto mari. Rursus non est verisimile quod tot semper, & tam continue reperiantur in mari, per quarum attractionem posset semper tam vniſormiter moueri absque vlla differentia.

De Fontibus, & Fluminibus.

49. Nihil hic de fontibus, ac fluminibus examinandum, nisi quod spectat ad originem eorum.

Peterum quorundam sententia, cuius *Philosophus* recordatur, erat, quod fontes, & flumina originem haberent ex aquis pluuiialibus in terram cadentibus.

Sed contra hanc sententiam facit, quod flumina magna semper absque intermissione in tanta copia fluentia plus sine dubio aquæ habeant, quam vllò vnquam tempore cadat è cælo.

Deinde, si non originarentur flumina aliqua ex mari,

sed ex aqua pluuiali quotannis decidente fierent, quandoquidem perpetuo intrent in mare, mare deberet iam ad maximam quantitatem excreſcere contra experientiam: neque enim est vlla ratio cur non excreſcat, nisi quod quantum recipit ex ingressu fluminum ab vna parte, tantum perdat ex aqua ad aliam partem in flumina ab ipso profluente.

Secunda sententia, quam amplectitur *Philosophus*, tenet flumina ac fontes oriri ex aqua de nouo generata ex aëre & vaporibus.

Sed hæc etiam sententia iisdem rationibus, & maxime secunda improbat: non nego tamen quin aliqui fontes creari possint, ac augeri tam per aquas pluuiiales decedentes è cælo, quam per aquas etiam de nouo generatas; neque enim in hoc est vlla difficultas: & cum consumatur multum aquæ quotidie, si à solo mari originem & augmentum haberent, iam mare valde extenuatum esset.

Adde, ad sensum videri fluuios creſcere notabiliter in hyeme, & creſcere in æstate pro ratione pluuiarum.

50. *Tertia itaque sententia est*, flumina ac fontes perennes, ac perpetuos è mari originem habere. Hæc communior est Patrum & expositorum Scripturæ, & fundamentum habet illo *Ecclesiastis* 1. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum unde exeunt flumina reuertuntur, ut iterum fluant.* Quæ verba quamuis *Auersa* aliter exponi posse dicat, quam ut faueat huic sententiæ; tamen imprimis nulla expositio naturalior, ac clarior est, quam illa quam præferunt verba, & quæ suadet hanc sententiam; & deinde cum ita exponant Patres communius, quamuis paterentur alias explicationes, male tamen negaretur exponi etiam debere hoc modo.

Probat etiam eadem sententia ratione, quia ut inter oppugnandas alias duas sententias præmissas dictum est; alias sequeretur mare debere notabiliter creſcere, nec apparet modus, quo saluari possit magnorum fluuiorum continua magnitudo, nisi terendo hanc sententiam; cui nullo modo præiudicat quod aquæ pluuiiales & aliæ aquæ de nouo generatæ augeant flumina & fontes, nec etiam quod aliqui sint fontes & iuuui, qui non habeant originem ex mari immediate, ut patet ex eo, quod in æstate præ nimia siccitate, & defectu aquæ pluuialis, & aquæ de nouo generatæ, deficiant nihil prorsus aquæ in se continentes.

51. *Dices contra* hanc sententiam primo: Aqua fluminum & fontium est dulcis, aqua vero marina salta: ergo flumina non habent originem ex mari.

Respondeo negando consequentiam; quia quamuis originem habeant ex mari, possunt tamen non habere falsedinem: vel quia falsedo non est accidens connaturale aquæ marinæ, sed causatum in ipsa per causas extrinsecas, quibus abscentibus in fluminibus & fontibus non debent illam habere: vel etiam si esset ipsi connaturalis, adhuc in transitu subterraneo, quem facit ad flumina & fontes, posset ipsam perdere per actiuitatem aliarum causarum.

Dices secundo, Fontes erumpunt ex locis altissimis, quibus longe demissus est mare; ergo non possunt originem ducere ex mari, quia non possunt naturaliter ascendere supra principium unde fluunt.

Propter hoc argumentum, *Arriaga disput. 2. de Generatione* numero 59. putat mare quoad aliquam partem esse altius terra, & montibus etiam. *Sed imprimis* non est necesse recurrere ad hanc singularem doctrinam, ut soluat hanc obiectio; nam *Responderi potest* fontes illos, qui erumpunt ex locis illis altissimis, non habere originem à mari, præsertim quoad illam partem, quæ ascendit supra mare: potest enim dici, quod quoad illam partem originem habeant ex aliqua alia terræ parte æque alta, vel altiori, à qua per canales occultos deducitur aqua illa. Dixi autem, *præsertim quoad illam partem, quæ ascendit*, quia sub aqua illa ascendente posset dici quod reperiretur aqua à mari proueniens, quamuis

quamvis id non esset necessarium. Nec fundamenta *Arriagæ* aliquid concludunt: non quidem illud ex prædicto Scripturæ loco deductum, quia imprimis non loquitur de fontibus, & deinde non dicit omnia flumina reuerti ad mare ut iterum fluant, licet dicat omnia intrare in mare. Nec cætera à ratione petita, quæ solum militantes contra eos qui ponerent omnia flumina & fontes ex aquis pluuiialibus & de nouo generatis confici, quod non debent asserere illi, qui putant fontes ex montibus altissimis erumpentes, non originari à mari.

Cæterum variae qualitates, quæ in fluminibus ac fontibus digerlarum partium reperiuntur, quorum quædam calida, quædam sapida, quædam ad has & illas infirmitates conducentia sunt, ex natura locorum, per quæ transeunt, ac influxibus particularibus corporum celestium oriuntur.

QVÆSTIO V.

De iis, quæ circa terram contingunt.

IN hac quæstione reliquam Meteororum partem de Montibus, Insulis, Terra motu, Ignibus, subterraneis, ac Metallis, agendum.

De Montibus & Insulis.

52. De Montibus nihil hic agendum quam de origine ipsorum ac altitudine. Quantum ad originem, nullo modo probabile est eos naturali virtute syderum in illam altitudinem euectos, quidquid dicat *Contarenius lib. 2. de Elementis*; quia si talis vis esset in syderibus, deberent de nouo erigi montes per illam, contra experientiam. Nec etiam putandum est, eos formatos vi diluuii, quia non est credibile, quin ante diluuium extiterint montes; & deinde saxosi montes ex ingentibus rupibus compacti nulla vi aquarum formari poterant.

Melius asseritur, Montes maiori ex parte ab ipso Domino Deo in initio mundi creatos fuisse ad decorem, ac utilitatem vniuersi, aliosque sibi cognitos fines. An autem id fecerit primo die quo creauit terram, an tertio quo segregauit aquas ab aquis, incertum & parum vile cognitum.

Quoad altitudinem, sunt qui valde magnam altitudinem quibusdam montibus attribuant, ut monti *Veneriffem* sexaginta milliaria. Verum cum hæc res pendeat ab experientia, & fide eorum, qui id asserunt, non præbet occasionem discursui. Id magis examinandum, an Montes altiores communiter excedant mediam regionem æris, ubi pluuia, grando, nix, venti generantur. Id de *Olympo* plures scribunt moti ad hoc experientia, quod cineres ad summum eius deportati integri reperirentur post annum; quod esset verisimile, si in illa summitate plueret aut ningeret, aut si pertransiret ventus aliquis.

At teste *Auersa*, *Franciscus Philolephus* dicit se in illa summitate, & pluias, & ventos, & niuem fuisse expertum. Cui tamen an potius credendum, quam illis aliis, qui oppositum referunt, cuiusvis generis, & voluntati relinquendum; nec ulterius in hac re immorandum.

53. De Insulis præcipue hic considerandum venit, an ab initio in diuisione aquarum separatæ sint à reliqua terra, an vero postea per diluuium, aut terræ motus, aut extraordinario aliquo aquarum impetu. Verisimile autem est, cum vtroque modo id fieri potuerit, quasdam Insulas ab initio seiunctas, quasdam per diluuium, & quasdam postea per terræ motus, ac aquarum impetus, ut legitur de Sicilia à Calabria separatione. Homines autem navigationis beneficio, vel ministerio Angelico, Deo ita disponente, facile ad eas inhabitandas pertingere poterant, eoque secum ducere animalia perfectiora, quæ absque seminali propagatione generari non poterant; ex quibus, quæ ferociora sunt & damnosæ magis quam vtilia, ut lupi, vulpes, leones, ac similia; vel curiositas, ac magnificentie causa, vel bonorum, ac malorum Angelorum opera, eo deferri facile potuerunt.

Si quæ vero Insulæ sunt, quæ integræ natant, & huc illuc ad maris motum feruntur, ut scribunt nonnulli, nec creditu difficile est, propterea sic natate iudicandæ sunt, quod intra se contineant magnam leuitatem, quæ terrenæ grauitati descensum prohibeat, vnde cumque illa leuitas proueniat, quæ varia posset habere principia.

De Terra motu.

54. Omisiss veterum de Terra motus causa opinionibus, nullam probabilitatis speciem habentibus, communis Peripateticorum cum *Philosopho lib. 2. Meteororum* sententia est, eum causari per exhalationem siccam, & calidam, quæ in magna quantitate intra terram inclusa, exitum quaerens, summo impetu terræ latera percutit, & agitat, & tremorem illum causat, quandoque quidem incensa, aliquando sine incensione. Posse autem causari terræ motum vi, & impetu huiusmodi exhalationum ex impetu illo, quo aliquando delatus ventus maxima prostermit ædificia, arbores eradicat, saxa ingentia propellit, & etiam ex impetu pulueris tormentarij intra loca subterranea incensi, facile quis sibi persuadeat.

Effectus varij terræ motus referuntur à *Scoto*, & *Cominbricensibus*; sed cum ipsis oculis pateant iis, qui, ubi terræ motus accidit, degunt, quos causat effectus, in iis recensendis hærendum non videbatur; neque etiam in prælagiis, seu signis terræ motum prænuñciantibus, quorum nullum tam conuertibile est cum terræ motu, quin alterum sine altero contingere possit.

De Ignibus subterraneis.

Esse magnam sub terra ignium copiam, ex continuo eorum ex quibusdam Montibus, ut *Ætna*, *Vesuuio*, & similibus egressu manifeste patet. Hi autem ignes pro ordinario pabulo, ex quo generantur, sulphur & bitumen habere dicuntur, ad quos etiam nutritiões exhalationes intra terram inclusæ, & aliæ substantiæ combustibiles conducere sine dubio possunt.

Hoc autem pabulum accenditur quidem, quoties non adest alius ignis, virtute corporum celestium, sed disponitur ad combustionem per calorem, quem causare possunt exhalationes calidæ & siccæ in terra inclusæ, quandoque per antiperistasis, quandoque per motum & attritum, ac collisionem ad alia corpora exitum impediencia calidiores effectæ, & aptiores, tum ut ipsæmet incenduntur, tum ut alia corpora calefaciant ac disponent ad incendium.

De Metallis.

56. Metalla, de quibus hic agitur, sunt *Aurum*, *Argentum*, *Æs*, *Ferrum*, *Plumbum*, *Argentum viuum*, *Stannum*, ad quæ reliquæ, quæ enumerantur, species reduci possunt. De his autem hoc loco quæri solet, ex qua materia fiant, à qua causa producantur, & quibus locis.

Quantum ad primum, Chimici existimant ea fieri ex sulphure & argento viuo, tanquam ex materia proxima; *Philosophus* ex exhalationibus aliquibus vaporosis, seu vaporibus aquosis; Alij ex terra & aqua. At certe non video qua certitudine posset alterutra ex his sententiis, aut aliis præferri, aut cum aliqua vrgenti ratione fulciri, & fortassis fieri posset ut ex quauis ex his materiis, aliisque cum illis proportionem aliquam habentibus metalla generari possint.

57. Quantum ad secundum, communior consensus est, quod non nisi mediante aliquo influxu particulari corporum celestium produci possint; neque enim aliæ causæ secundæ assignari possunt, quæ sufficiant; & præterea quod incertis quibusdam locis generentur potius, quam in aliis, difficulter assignari potest ratio, nisi ad causas superiores recurrendo. Imo quamuis per artem chemicam fieret aurum, & alia metalla, adhuc opus esset influxu corporum celestium, qui iuxta dispositiones causatas per directionem artis à rebus inferioribus debito applicatis exhiberi deberet. Nec consistit in qualitate aliqua à celestibus corporibus producta, nec in productione talis qualitatis, quia ut suppono iam ex dictis *Libro secundo Physicorum*, nullum accidens potest sufficere

Quomodo
fit terræ
motus.

Ignes sub-
terranei.

Metallorum
materia.

Finit per
influxum
celestium.

Origo
Montium.

Rorum al-
titudo.

Insularum
origo.

cere ad productionem substantiæ, sed necessario debet una cum quocumque accidentium influxu interuenire etiam actio immediata alicuius substantiæ, quæ sit vel perfectior, vel æque perfecta ac substantia producenda, siue hæc simplex sit, vt sunt elementa, siue composita, vt sunt mixta omnia.

§ 8. De loco denique, vbi Metalla generantur, nihil per rationem certi potest haberi: ex historiis vero fide & experientia constat, aliqua loca, in quibus de facto reperiuntur, & in quibus propterea ea generata esse debent; nec enim verisimile est ab aliis locis inde translata fuisse, maxime cum in nullis aliis potius quam in his ipsis formata fuisse credendum sit. Communiter autem quantum ad experientiam hæcenus habitam, loca montuosa & syluestria iis generandis aptiora videntur.

Et hæc breuiter de Meteoris sufficiant. Plura qui voluerit, *Scorum* ipsum & *Cominbrices* scilicet adeat, neque in rebus obscuris ac valde dubiis, vbi parum loci habere possit discutisus, hærendum vltius videbatur.

TRACTATVS

De Anima.

PROOEMIUM.

PRAESTANTIA huius Tractatus. **V**IVS partis Philosophiæ naturalis dignitas & excellentia ex obiecto eius, siue dicatur anima, vt in scripto præ se fert, siue corpus animatum, hoc est illud, quod constat anima, tanquam parte essentiali constituyente, vt homo, equus, & similia, facile deduci potest: neque enim ab vlla alia parte etiam illa, quæ cælos contempletur, aliud obiectum non solum præstantius, sed nec quod æqualis sit perfectionis, consideratur. Quod si quis vtilitatem etiam respiciat, in hac summam reperiet, non tantum quia, quæ hæc examinantur, adeo ad reliquam Philosophiam vniuersam, etiam Metaphysicam & ipsam Logicam, quamuis hæc scientiarum omnium sit instrumentum, comparandam utilia sunt, vt non desint plurimi magnæ doctrinæ & ingenij qui ab hoc tractatu Philosophiam auspicandam censeant; verum etiam, quia præterea per hanc maxime nos ipsos, quod summæ sapientiæ munus existimatur, cognoscere possimus, & ex nobis Deum Authorem nostrum.

Vtilitas.

De hac ergo tam præstanti, ac vtili materia principaliora, ac magis proficua, quæ tam ab ipso Philosopho tribus Libris, quos de ea confecit, quam à Commentatoribus, ac cæteris Peripateticis tractantur, sequentibus nouem Disputationibus comprehendam: quarum *Prima* erit de Anima, vt sic. *Secunda* de Potentiis sensitiuis externis, vt sic: *Tertia* de sensibus externis in particulari. *Quarta* de sensibus internis. *Quinta* de substantia animæ rationalis. *Sexta* de potentia intellectiua. *Septima* de voluntate. *Octaua* de habitibus. *Nona* de anima rationali separata, quibus omnibus, tanquam complementum adiungam vnicam disputationem de *Paruis naturalibus*, in quibus agitur de aliquibus affectionibus competentibus animalibus, quorum anima est principium formale constitutum. Quas tamen disputationes antequam aggrediar, duas hic difficultates Proœmij loco expediam: quarum *Prima* est de obiecto huius tractatus: *Secunda*, an consideratio animæ spectet ad Philosophiam naturalem, an vero ad Metaphysicam.

Quoad primam difficultatem *Toletus* hic *quest. 4.* & *Ruvius quest. 2.* alique putant Animam ipsam, vt sic, esse obiectum adæquatum huius Tractatus.

Cominbrices existimant hunc tractatum, si per se consideretur, habere pro obiecto adæquato Animam; si

vero consideretur vt integrans vnum tractatum Philosophiæ naturalis cum alio tractatulo qui inscribitur *Parua naturalia*, animam non esse obiectum eius, sed corpus animatum. *Complutenses* & *Arriaga* cum multis aliis dicunt obiectum adæquatum vt quo eius in esse rei esse animam; obiectum vero adæquatum vt quod esse corpus animatum. Et in hoc sensu explicantur plures auctores à Ruuio pro sua citati sententia.

2. *Mihi magis placet prima sententia*, à qua in re ipsa non differt *secundam* quando prima asserit obiectum esse animam, loquitur sine dubio de hoc tractatu secundum se considerato, & sane vt sic de eo quaritur, hoc autem concedit *secunda* sententia, quæ propterea magis displicet quàm prima, quia vititur distinctione imperitente ad propositum; & eadem ratione, qua posuit *Cominbrices* dicere, quod corpus animatum sit obiectum horum librorum, ex eo scilicet quod possit hic tractatus considerari, vt pars integrans alium tractatum cum tractatulo paruorum naturalium, posset quis dicere quod obiectum adæquatum huius tractatus esset corpus naturale vt sic, quia potest considerari hic tractatus, vt pars integrans alium tractatum, cum cæteris Philosophiæ naturalis tractatibus: vt sic autem corpus naturale erit obiectum adæquatum eius, non minus quam totius Philosophiæ naturalis, vt negari non potest.

Moneor autem ad præferendam cæteris primam sententiam.

Primo ab ipsa Tractatus inscriptione, nam quamuis denominatio alicuius scientiæ posset quandoque desumi ab aliquo particulari obiecto, quod non esset adæquatum, tamen nisi aliunde constet quod obiectum, à quo desumitur denominatio, non sit adæquatum, potius debet dici quod sit, quia certe scientia potius ab adæquato, quam ab vilo particulariori obiecto denominationem suam accipere debet: nulla autem prorsus est ratio cur anima ipsa, de qua dicitur esse hic tractatus, non sit obiectum ipsius adæquatum.

Secundo, quia in toto hoc tractatu non definitur corpus animatum, nec describitur, nec demonstrantur passionibus, de ipso, aut proprietates; definitur autem anima ac describitur, demonstrantur proprietates ipsius, examinantur accidentia, & nihil prorsus in eo consideratur nisi in ordine ad animæ cognitionem, quæ sunt conditiones obiecti adæquati.

Tertiò, quia ex omnibus scientiis partialibus, quæ de anima vt sic, suisque speciebus, proprietatibus, accidentibus, aliisque spectantibus ad ipsam, potest fieri vnus tractatus, non minus quam de corpore naturali vt sic, suisque speciebus: sed ille tractatus haberet pro obiecto adæquato animam vt sic, non minus, quam tractatus de corpore naturali, & suis speciebus haberet pro obiecto adæquato corpus naturale vt sic: ergo hic tractatus habet pro obiecto adæquato animam vt sic.

Probat *consequentia*; quia prorsus hic tractatus non distingueretur ab illo alio: ergo si ille alius haberet animam pro obiecto, & hic etiam habet.

3. *Quarto*, quia quod anima sit pars constitutiua corporis animati, & quod cognitio ipsius ad illius corporis cognitionem conducatur, possitque scientia de anima reduci ad illud obiectum, tanquam ad obiectum adæquatum, non sufficit ad hoc, quod dicatur hic tractatus habere pro obiecto adæquato illud corpus; sed hoc est potissimum fundamentum id asserendi: ergo non corpus illud, sed anima ipsa secundum se considerata dici debet adæquatum huius tractatus obiectum.

Probat *maior*, in qua sola est difficultas: quia inde solum habetur quod hic tractatus, vt consideratur tanquam pars integrans alium tractatum cum aliis partibus, quæ agerent de illo corpore, haberet pro obiecto adæquato illud corpus iuxta secundam sententiam, non vero quod corpus esset obiectum adæquatum huius tractatus secundum se considerati.

4. *Confirmatur* manifeste, quia licet corpus animatum sit pars subiectiua corporis naturalis vt sic, & licet cognitio ipsius iuxta ad cognitionem corporis istius, ac

Anima est
obiectum
horum li-
brorum.